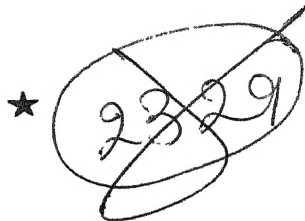

ರಂಗ-ರಂಜನ

(ನಾಟಕಗಳ ಸಂಕಲನ)

ಲೇಖಕರು :

ಪಂಡಿತ ಸಿ. ವಾಯ್. ಕವಲಿ,
'ಕಸ್ತೂರಿಕೋಶ' ಸಂಪಾದಕರು, ಧಾರವಾಡ

ರಂಗ-ರಂಜನ

ರಂಗ-ರಂಜನ

ಲೇಖಕರು :

ಪಂಡಿತ : ಸಿ. ವಾಯ್. ಕವಲಿ.

‘ಕನ್ನೂರಿಕೋಶ’ ಸಂಪಾದಕರು,

ಧಾ ರ ವಾ ಡ

ಜನೇಯ ಪುಷ್ಪ

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ಶ್ರೀ. ಅಶ್ವತ್ಥ ವಾಹಿನೀಲ, ಬಿ. ಎ., ಬಿ. ಈಡಿ.
ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ,
ಕರ್ನಾಟಕ ಸ. ಸಾ. ಸಂಘ ಲಿ., ಧಾರವಾಡ

ವಿಲ್ಪ ಹಕ್ಕುಗಳು ಕ. ಸ. ಸಾ. ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ
ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ : ೨೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು

ಮುದ್ರಕರು :
ಶ್ರೀ. ಡಿ. ಟಿ. ಕಾಯಸ್ಥೆ,
ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ,
ರವೀಂದ್ರ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು

ರೊನ್ನಡವು ಪುರಾತನ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿದೆ. ಅದರೊಡನೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅದರ ಪ್ರಗತಿಯು ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿ ಸಾಗಿದ್ದು ಹಿರಿಯ ಕನ್ನಡಿಗರು ಮರುಗತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಹೊರಬರುತ್ತಿಲ್ಲ; ಜನರಲ್ಲಿ ವಾಚನಾಭಿರುಚಿಯು ಬೆಳೆದು ಲೇಖಕರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನೆ ಇಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಲಿ, ಪುಸ್ತಕವಾಗಲಿ ನಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಗಾಗಿ ನಡುಕಟ್ಟಿ ನಿಂತ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬೆರಳುಗಳ ಮೇಲೆ ಎಣಿಸುವಷ್ಟು ಮಾತ್ರ. ಹೀಗಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಬರಹಗಾರರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಕೊಡುವ, ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಓದುವ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ, ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ವಾಚನಾಲಯ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವ ಮತ್ತು ಸುಲಭ ಕ್ರಯಗಳ ಒಳ್ಳೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸುವ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಹಕಾರಿ ತತ್ತ್ವದ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಘಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಮುಂಬಯಿ ರಾಜ್ಯದ ಹಿಂದಿನ ಸಹಕಾರಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ. ಎಂ. ಪಿ. ಪಾಟೀಲ ಅವರು ಮುಂದಾದರು. ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವೇ ಈ ನಮ್ಮ “ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘ” ಲಿ., ಧಾರವಾಡ.” ಉತ್ತಮ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಇನ್ನುಳಿದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನೆಯ ಸಂಗಡ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನೆಯನ್ನೂ ದೊರಕಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯೇ ಮೊದಲನೆಯದೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ೧೫೦ ಪುಟಗಳ ನಾಲ್ಕು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿವರುಷ ಒದಗಿಸಲಾಗುವುದು. ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲವಾದಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಬಹುದು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಮಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುವುದು.

VIII

ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿವರುಷ ಯಾವ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಹೆಸರಾದ ಲೇಖಕರಿಂದ ಬರೆಯಿಸಿ, ಅಂತಹ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುವುದು. ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟನೆಗಾಗಿ ಬರಬಹುದಾದ ಅವಶ್ಯಕ ಎಲ್ಲ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಸಂಘದ ನಿಯಮಗಳಿಗನುಸರಿಸಿ, ಒಟ್ಟಿನ ಆದಾಯದಲ್ಲಿ ಕಳೆದು, ಉಳಿದ ನಿಕ್ಕಿ ಲಾಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟನ್ನು ಲೇಖಕರಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗುವುದು. ಅವಶ್ಯಕತೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಅವುಗಳ ಎರಡನೆಯ ಹಾಗೂ ಮುಂದಿನ ಮುದ್ರಣಗಳನ್ನು ಸಹ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುವುದು. ಆಗಲೂ ಸಹಿತ ಇದೇ ನಿಯಮವು ಅನ್ವಯಿಸುವುದು. ಆದರೆ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ಲೇಖಕರಿಗೆ, ಕೈ ಬರಹದ ಪ್ರತಿಯು ತಲುಪಿ ಸಂಘದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೇಲೆ, ಕೆಲವೊಂದು ಹಣವನ್ನು, ನಿಯಮಗಳಿಗನುಸರಿಸಿ, ಮುಂಗಡವಾಗಿಯೂ ಕೊಡಲಾಗುವುದು.

ನಮ್ಮ ಮಾಲೆಯ ಐದನೆಯ ಪುಷ್ಪವಾದ “ರಂಗ-ರಂಜನ”ವು ಈಗ ಹೊರಬಿದ್ದಿದೆ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲೇಖಕರಾದ ಪಂಡಿತ ಸಿ. ವಾಯ್. ಕವಲಿ ಅವರು ‘ರಂಗ-ರಂಜನ’ದಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಎತ್ತಿತ್ತೋರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪರಿಹಾರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತ “ಅದು ಬರೇ ಹೊಟ್ಟೆಯ ವಿಷಯವಲ್ಲ, ಹೃದಯದ್ದು; ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಂತಿಮ ಗುರಿ ‘ಆನಂದ’ವಾದರೂ ಅದು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರ ಕೈಗೆ ಸಿಲುಕಿದಾಗ ಅದರ ಉಪಯೋಗವು “ಜಲಗಾರ”ನಂತೆಯೂ ಆಗುವುದು”, ಎಂಬ ‘ಷಾ’ ರವರ ಮಾತನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಶ್ರೀ. ಪಂಡಿತ ಕವಲಿಯವರು ‘ರಂಗ-ರಂಜನ’ದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ‘ರಂಗ-ರಂಜನ’ವು ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಕೊಳಕನ್ನು ತೊಳೆದು ಮಾನವನ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಬೀರುವಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ಜೀವನದ ಧಾರಿದೀಪವಾಗಿದೆ.

ಇಂತಹ ಉಚ್ಚ ತರಗತಿಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಘನವಾದ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಸಫಲವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಲೇಖಕರ ಹಾಗೂ

IX

ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಸಹಕಾರವು ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೆಲ್ಲರೂ, ಚಂದಾದಾರರಾಗಿ, ಶೇರುದಾರರಾಗಿ ಸಹಕರಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಬೇಕಾಗಿ ವಿನಂತಿ.

ಈ ಸಂಘದ ಶೇರುದಾರರಾಗಬೇಕಾದರೆ ಕನಿಷ್ಠ ೨೫ ರೂ. ಗಳ ಒಂದು ಶೇರನ್ನು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಪ್ರವೇಶ ಧನವನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದು ಚಂದಾದಾರ ರಾಗಬಯಸುವವರು ೫ ರೂ. ಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿವರುಷ ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಸದಸ್ಯತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಚಂದಾದಾರರಾಗಬಯಸುವವರು ಪ್ರತಿವರುಷ ೬ ರೂ. ಗಳನ್ನು ಚಂದಾ ಹಣವೆಂದು ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಈ ಬಗೆಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಗರೆಲ್ಲರೂ ಸಹಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಿನ್ನಹ.

ನಮ್ಮ ಕರಿಗೆ ಓ ಗೊಟ್ಟು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀ. ಪಂಡಿತ ಸಿ. ವಾಯ್. ಕವಲಿ, ಅವರಿಗೆ ನಾವು ತುಂಬಾ ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಅಲ್ಪ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ರವೀಂದ್ರ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, ಅವರಿಗೂ ನಾವು ತುಂಬಾ ಉಪಕೃತರು.

ಗುಣ ಮತ್ತು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ಚಂದಾದಾರರಾಗಿ ಅನೇಕ ಮಹನೀಯರು ಮತ್ತು ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳು ನೀಡಿರುವ ನೆರವನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಈ ಐದನೆಯ ಪುಟ್ಟ ಗುಚ್ಛ 'ರಂಗ-ರಂಜನ'ವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ವಾಗತಿಸುವರೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಧಾರವಾಡ
ದಿ. ೩೧-೭-೧೯೫೭

ಡಾ. ಶಿ. ಚಿ. ನಂದಿಮಠ ಶ್ರೀ. ವಿ. ಎಸ್. ಬಸವನಾಳ
ಕಾರ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಕಾರ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷರು
ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಳಿ ಸಂಚಾಲಕ ಸಮಿತಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘ, ಲಿ., ಧಾರವಾಡ
ಸಂಪಾದಕ ಸಮಿತಿ

- ೧ ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ. ಮಲ್ಲನಗೌಡರು ಪಾಟೀಲ, ಜಿ. ಎ., ಎಲೆಲ್. ಜಿ.
ಕಂದಾಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ೨ ಡಾ. ಎಸ್. ಸಿ. ನಂದಿಮಠ, ಎಂ. ಎ., ಪಿಎಚ್. ಡಿ. (ಲಂಡನ್),
ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ, ಬಸವೇಶ್ವರ ಕಾಲೇಜು, ಬಾಗಲಕೋಟೆ (ಚೇರಮನ್).
- ೩ ಪ್ರಿ. ವಿ. ಕೆ. ಗೋಕಾಕ, ಎಂ. ಎ., ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್
ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜು, ಧಾರವಾಡ
- ೪ ಪ್ರೊ. ಎಸ್. ಎಸ್. ಮಾಳವಾಡ, ಡಾಯರಿಕ್ಟರ್, ಕನ್ನಡ ರಿಸರ್ಚ್
ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ, ಧಾರವಾಡ.
- ೫ ಶ್ರೀ. ವಿ. ಎನ್. ಬಸವನಾಳ, ಬಿ. ಎ., ಎಲೆಲ್. ಜಿ.
ಸಂವಾದಕರು, " ಜಯಕರ್ನಾಟಕ ", ಧಾರವಾಡ.

ಚಾಲಕರ ಸಮಿತಿ

ಚೇರಮನ್ :

- ೧ ಶ್ರೀ. ವಿ. ಎನ್. ಬಸವನಾಳ, ಚೇರಮನ್ ಕೆ. ಸಿ. ಸಿ. ಬ್ಯಾಂಕ್ ಲಿ. ಧಾ-
ಸಂಪಾದಕರು :
- ೨ ಡಾ. ಎಸ್. ಸಿ. ನಂದಿಮಠ, ಎಂ. ಎ., ಪಿಎಚ್. ಡಿ. (ಲಂಡನ್).
- ೩ ಶ್ರೀ. ಪಿ. ಬಿ. ಉಗರಗೋಳ, ಜಿ. ಎ., ಎಲೆಲ್. ಜಿ., ಬೆಳಗಾವಿ.
- ೪ ಶ್ರೀ. ಎಸ್. ಪಿ. ಪಂಡಿತ್, ಬಿ. ಎ., ಎಲೆಲ್. ಜಿ.
ಚೇರಮನ್, ಡಿ. ಸಿ. ಸಿ. ಬ್ಯಾಂಕ್ ಲಿ., ಶಿರ್ಸಿ (N K.)
- ೫ ರಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.
- ೬ ಶ್ರೀ. ಎಸ್. ಬಿ. ಹುಬಳಿ, ಆರ್. ಎ. ಎಸ್. (Retd) ಬೆಳಗಾವಿ
- ೭ ಶ್ರೀ. ಎಂ. ಪಿ. ನಾಡಗೌಡ, ಜಿ. ಎ., ಎಲೆಲ್. ಜಿ.
ಚೇರಮನ್, ಡಿ. ಸಿ. ಸಿ. ಬ್ಯಾಂಕ್ ಲಿ., ವಿಜಾಪುರ.
- ೮ ಶ್ರೀ. ಎಸ್. ಎಂ. ಮಲ್ಲನಗೌಡರ, ಗಾ. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ,
ಕರ್ನಾಟಕ ಡಿವಿಜನಲ್ ಕೋ-ಆಪ್. ಬೋರ್ಡ್, ಧಾರವಾಡ
- ೯ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ರಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್, ಸಿ. ಎಸ್., ಧಾರವಾಡ.
ಶ್ರೀ. ಅಜ್ಜಣ್ಣ ಪಾಟೀಲ, ಜಿ. ಎ., ಜಿ. ಈಡಿ.
- ಸೆಕ್ರೆಟರಿ. ಕೆ. ಸ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘ ಲಿ., ಧಾರವಾಡ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಪಂಡಿತ ಕವಲಿಯವರು ಬರೆದ 'ರಂಗ-ರಂಜನ'ವೆಂಬ ನಾಟಕ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನಾ ರೂಪವಾಗಿ ನಾನು ಎರಡು ಮಾತು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಕಾಶಕರ ಪರವಾಗಿ ನಾಟಕಕಾರರಿಗೆ ಮಿತ್ರಭಾವದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ. ಕವಲಿಯವರ ಉದ್ಯೋಗಪ್ರಿಯತೆಯು ಸರ್ವವಿದಿತವಿದೆ. ರಂಗ-ಭೂಮಿಗೂ ಅವರಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವು ಬಹುಮುಖವಾಗಿರುವದಲ್ಲದೆ, ಚಿರಕಾಲ ಬಾಳಿ ಬಂದಿದೆ. ಅವರು ಪಂಡಿತರಾದರೂ ಅವರ ಶೈಲಿಯು ವಿಷಯಾನುಗುಣವಾಗಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನೂ ವಾಚಕರನ್ನೂ ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ತಕ್ಕ ಹದವನ್ನು ಪಡೆಯುವದು; ಗ್ರಂಥಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೂ ಗ್ರಾಮ್ಯದ ಸುಳಿಗೆ ಸಿಗದೆ ತನ್ನ ಹಾದಿ ತೆಗೆಯುವದು.

ಪ್ರಕೃತ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ, ನಾಲ್ಕು ಅಂಕಗಳ ಒಂದು ಸಂಗೀತ ನಾಟಕವು ಸುಮಾರು ನೂರು ಪುಟಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ; ಉಳಿದ ಐವತ್ತು ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಲಘುನಾಟಕಗಳು ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ನಾಟಕಗಳು ಇಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೆಲ್ಲರಡರ ಸುಖಾಂತವನ್ನು ರೂಪಿಸಿವೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಪರಿಹಾರವು ಈ ನಾಟಕದಂತೆ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಸಾಗಿದರೆ ಅವು ಅಂಥ ಸಮಸ್ಯೆಗಳೇ ಅಲ್ಲವೇನೋ ಎಂದು ತೋರುವಂತಾಗುವುದು.

ಮನುಷ್ಯನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿರುವ ಉದಾತ್ತತೆಯನ್ನು, ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಮಾನವ ಜೀವಿತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಲು ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣ ಯಶಸ್ಸು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ, ಆ ಆದರ್ಶದತ್ತ ಪ್ರಗತಿ ನಡೆದಿದೆ ಎಂಬ ಅನುಭವ ಭರವಸೆಗಳಿಂದಲೇ ಬರೆಯುವವರು.

ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ಓದುವವರು ತಿಳಿದು ಒರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ನೋಡುವವರು ಒಳಗೆಲ್ಲೋ ಅರಿತು ಮಾರ್ಪಾಟುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಒಂದು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಸಮಸ್ಯೆ, ಮದ್ಯ-ಪಾನವು ಅಸುಖ ಸಮಸ್ಯೆ, ಕರ್ಣನಂಥವರ ಕುಲವಾದವು ಅಧಿಕಾರ ಸಮಸ್ಯೆ. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ರಸಿಯಾ, ಜರ್ಮನಿ, ಆಮೇರಿಕಾ, ಭಾರತ ದೇಶಗಳು ಕುಲಗ್ರಂಥಿಯನ್ನು ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿರುವ ಅಧಿಕಾರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿವೆ. ಜರ್ಮನಿಯ ಒಂದು ಗ್ರಂಥ ಮುಗಿದಿದೆ. ಉಳಿದ ದೇಶಗಳು ಗ್ರಂಥದ ಗ್ರಂಥಿಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿವೆ. ಅಧ್ಯಯನ ಮುಗಿದು ವಿನಯಾಚರಣೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವದೋ? ಯುದ್ಧಕಾಂಡದ ಬೂದಿ ಹಾರದೆ ಶಾಂತಿಪರ್ವದ ಮಂತ್ರತಂತ್ರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗದೋ—ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೌರವ-ಪಾಂಡವರ ದಾಯಾದಕಲಹದಲ್ಲಾದ ಕರ್ಣನ ಬಲಿಯು ದುರ್ದೈವದ ದುರಂತ ಪ್ರಕರಣವೆನ್ನಬೇಕು. ಕರ್ಣ ಸತ್ತ ಪೋಲಾದರೂ ತಿಳಿದವರು ನಾಲ್ಕುಜನ ಅತ್ತರು, ಇದೇ ದುಃಖಗರ್ಭಿತ ಸಂತೋಷ.

‘ಪುನರ್ಜನ್ಮ’ದೊಳಗಿನ ಪಾಪಪ್ರತಿಬಂಧ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪರಿಹಾರ ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ— ಎನ್ನಬಹುದು. ಆದರೂ ನಾಟಕೀಯತೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಭಾವನಾಮಯತೆಯಿಂದ ಒಂದು ಸಂಭಾವ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ ನಾಟಕಕಾರರು. ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಅದು ಸಂವೇದ್ಯ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕರ್ಣನ ಜೀವನದ ಸಂವಿಧಾನಕವನ್ನು ರೂಪುಗೊಳಿಸುವಾಗ ಚಮತ್ಕೃತಿಯ ಚಾತುರ್ಯದ ವಿವೇಕವನ್ನು ಹೆಣೆದಿದ್ದಾರೆ. ‘ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯ’ವನ್ನಂತೂ ಜೋಕೆ ತೂಕಗಳಿಂದ ದಂಡೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರೊಳಗಿನ ಸಂಗೀತ ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಅತಿಚಿಕಿತ್ಸಕರಲ್ಲ.

ಅಂತೂ ಶ್ರೀ ಕವಲಿಯವರು ಓದಲಿಕ್ಕೂ ಆಡಲಿಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಾದ ರೂಪಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮನರಂಜನೆ ಇದೆ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ

XIII

ಹಾಸ್ಯೋಕ್ತಿಗಳು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಿತ-ಮಿತವಾಗಿವೆ. ಅನೇಕ ಮುದ್ರಣ ದೋಷಗಳಿಂದ ಭಾವಾರ್ಥಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಾದರೂ ಅವು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಬರುವ ನಗೆಯೊಡನೆ ಮುದ್ರಾರಾಕ್ಷಸನ ಪ್ರಸಾದವೂ ಬೆರೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಚಾರಕ ಪ್ರೇರಣೆಯು ನಾಟಕದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಾಕದಿಂದ ಪಂಡಿತರು ಬರೆವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ. ಕವಲಿಯವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಇಂಬು ದೊರೆತು ಅದು ಇಂಬಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿ ಎಂದು ಹಾರಯ್ಸತ್ತೇನೆ.

ತಾ. ೩೧-೭-೧೯೫೭ }
ಸಾಧನಕೇರಿ,
ಧಾರವಾಡ.

ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ

ಬರೆಹಗಾರನ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ

ರಂಗ-ರಂಜನ ನಾಟಕ ಸಂಕಲನ ಸುಮನದಿಂದ ಮೊತ್ತಮೊದಲಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಕಲಾದೇವತೆಯ ಸಿರಿಯಡಿಯನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸುವೆ; ಬಳಿಕ ಆ ಕೃಪಾ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಕನ್ನಡ ತಾಯಿಯ ಸಂತತಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವೆ. ಈ ಸಿಂಗಾರ ಸಮರ್ಪಣೆಗಳು ನನ್ನ ಹೃದಯದ ಹಿಗ್ಗಿನ ಬುಗ್ಗೆಗಳು.

ಈ ನಾಟಕ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯ— ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ—ಎಂಬ ದೀರ್ಘ ನಾಟಕ; ಅನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ, ಪಾನಪ್ರತಿ ಬಂಧವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಮತ್ತು ಜಾತೀಯತೆಯ ದುರಂತಕ್ಕೊಳಗಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತ ರಣದೇವತೆಯ ರಂಗಪಂಚಮಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಲಘು ನಾಟಕಗಳು. ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಪ್ರಚಾರಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯ; ರಣದೇವತೆಯ ರಂಗಪಂಚಮಿ ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯ ' ಕ್ಕೆ ಪೂರಕ ಉದಾಹರಣವಾದ ಭಾರತ ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯ.

ಈ ಮೂರೂ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಹಗಾರನ ಬಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ದನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

೧ ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯ

ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣಾ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪರಿಹಾರ ವನ್ನು ಸಾಧಿಸಹೊರಟಿದೆ. ಜಾತೀಯತೆಯ ಜಂಭವನ್ನು ಅಳಿಯ- ಬೇಕು, ವರ್ಗರಹಿತ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಬೇಕು, ಎಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ ಸರಕಾರದ ಹೆಬ್ಬಯಕೆ. ಈ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸರಕಾರ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ; ಸಾಮಾಜಿಕರ ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಿದೆ. ಆದರೆ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಬೆಳೆದುಬಂದ ಜಾತಿಭೂತ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಕೇಳುತ್ತಿದೆ— ಸರಕಾರದ ಹೆಬ್ಬಯಕೆ ಸಾಧುವೇ ಮತ್ತು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಎಂದು.

ಸಾಧುವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಥಮ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ 'ಅಹುದು' ಎಂದು ನನ್ನ ಉತ್ತರ. ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಪುಣ್ಯಪುರುಷರು ಏಕವರ್ಣವನ್ನೇ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಉಪಜೀವನದ ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾಯಿತೇನೋ! ಬಳಿಕ ಗುಣಕರ್ಮಾಸು ಸಾರವಾಗಿ ಚತುರ್ವರ್ಣಗನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಜೀವನಾವಶ್ಯಕ ಉದ್ಯೋಗಗಳು ಬೆಳೆದಂತೆ ಚತುರ್ವರ್ಣಗಳೇ ಒಡೆದು ಹಲವಾರು ಜಾತಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ, ಜಾತಿ ಎಂದರೆ ಹಿರಿಯರಿಂದ ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಬಂದ ಅನುವಂಶಿಕ ಉದ್ಯೋಗ ಕೌಶಲ್ಯ, ಕಸಬುಗಾರಿಕೆ—ಎಂದರ್ಥ. ಜಾತಿಗಳ ಸುಖ್ಯ ಬೆಳೆದರೂ ಜನರಲ್ಲಿ ಸೌಹಾರ್ದವಿತ್ತು, ನಾಮರಸ್ಯವಿತ್ತು.

ಮುಂದೆ ಯಾವುದೋ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಷಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು, ಜಾತೀಯತೆಯ ಕೀಳುಮೇಲುಗಳ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಪಕ್ಷಪಂಗಡಗಳು ಹುಟ್ಟಿದುವು, ದ್ವೇಷ ಮಾತ್ಸರ್ಯಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದುವು; ಗುಂಪುಗಳು ಒಂದರಿಂದೊಂದು ಸಿಡಿದು ನಿಂತುವು! ಒಟ್ಟಾರೆ, ಅಖಂಡ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವನೆ ಗಾಳಿಗೊಡ್ಡಿದ ಸೊಡರಿನಂತಾಯಿತು.

ತತ್ತ್ವಭ್ರಷ್ಟ ಆಚಾರ ಅತ್ಯಾಚಾರ ಪ್ರಿಯರಿಗೆ ಆನಂದದ ಆವಾಹನ! ಭಾರತೀಯರ ವಿರೋಧ-ವೈರಸ್ಥಗಳು ಪರಕೀಯರನ್ನು ಕೈಮಾಡಿ ಕರೆದುವು. ಒಬ್ಬರಹಿಂದೊಬ್ಬರಂತೆ ಅಘಗಾನರೂ ಮೊಗಲರೂ ಬ್ರಿಟಿಶರೂ ಭಾರತವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು; ಆರೇಳು ನೂರು ವರುಷ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ತುಳಿತುಳಿದು ಆಳಿದರು.

ಈ ಬಗೆಗೆ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಶ್ರನ ಸ್ವಾಮಿಗಳೊಬ್ಬರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:—
The social leaders of the middle ages were short-sighted and superstitious; They had love of power, they wished to rule over the people and keep them under their control. Today India would be one of the mightiest nations in the world if these short-sighted orthodox social leaders had not

XVI

pursued a policy of seclusion and isolation, which resulted in absolute disunion among the members of the different classes of the Hindus. England could not have held her dominant sword over the heads of three hundred Millions of people in India, if there had been unity among the isolated Communities and clans of the four divisions.

(ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವಂತೆ ಬ್ರಿಟಿಶರೇ ಆದ Sir Monier williams ಅವರ ಅವತರಣಿಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.)

.....Certainly the entagonism of these Caste associations and trade leagues has helped us to govern the Country by making political combinations impossible. (India and her people— by Swami Abhedananda.)

ಇವೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯ ನಾಟಕದ ೪ನೆಯ ಅಂಕದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪನ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ಮಾತನಾಡಿಸಿರುವೆ.

ಅಂದು ಪರತಂತ್ರವಾದ ಭಾರತ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಯವರ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಾಗಿ ೧೯೪೭ನೆಯ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ನೆಯ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಹೇಗೆ ? ಏಕೆ ? ಮಹಾತ್ಮರು ರಾಜಕೀಯದ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಭಾರತೀಯರ ಜಾತೀಯತೆಯ ಭೂತವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದರು. ಹಳ್ಳಿ-ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಸಮಾಜ-ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರು; ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅಖಂಡ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತಾ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆ

XVII

ಸಿದರು. ಅದರಿಂದ ಇಡೀ ಭಾರತವೇ ಒಕ್ಕೂಟವೆಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಬೇಡತೊಡಗಿತು. ಭಾರತವನ್ನು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಬಿಡದೆ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಬೇರೆ ಹಾದಿಯೇ ಇಲ್ಲವಾಯಿತು.

ಇದು ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಾಯಿತು. ಸಿಕ್ಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದರೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಬೇಕು. ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಜೀವನಾವಶ್ಯಕವಾದ ಎಲ್ಲ ಉದ್ಯೋಗಗಳು ಭರದಿಂದ ಬೆಳೆಯ ಬೇಕು. ಉದ್ಯೋಗಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಸರ್ವ ಕಲಾಕುಶಲರ—ಅರ್ಥಾತ್ ಸರ್ವ ಜಾತೀಯರ— ಸಂಘಟನೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಸಂಘಟನೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಬೇಕಾದರೆ, ಜಾತೀಯ ಕೀಳು-ಮೇಲುಗಳ ಹೀನ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಹಿಂಗೆ ಬೇಕು. ಹೀಗಾದಾಗಲೇ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿಯಾಗುವುದು, ಅದರ ಬಲದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ಥಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗುವುದು. ಈ ಸಂಕಲ್ಪ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ “ ಜಾತೀಯ ಜಂಭ ಅಳಿಯಬೇಕು, ವರ್ಗರಹಿತ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು ” ಎನ್ನುವ ಭಾರತ ಸರಕಾರದ ಹೆಬ್ಬಯಕೆ ಸಾಧುವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಯಾವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯನಿಗಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೇ? ಇಂತಹ ಸಾಧುವಾದವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದೇ ಸಮಾಜ-ಸಾಮರಸ್ಯ ನಾಟಕದ ಹೆಗ್ಗುರಿ.

ಜಾತಿಭೂತದ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರತಿಭಟನೆ— ಸಾಧ್ಯವೇ?— ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ‘ಅಹುದು’ ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಡಬಹುದು; ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದು ಮಾತ್ರ ಕಠಿಣ. ಏಕೆಂದರೆ—

ವೈದಿಕಧರ್ಮ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವರ್ಣಗಳೊಳಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ-ಕನಿಷ್ಠ ಭಾವನೆಗಳಿರಲಾರವು. ಮುಂದೆ— ಧಿಗ್ಬಲಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಬಲಂ, ಬ್ರಹ್ಮ ಬಲಂ ಬಲಂ—ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮುನಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪುರಾಣವಿದೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲೇ ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೀಳು ಮೇಲುಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದವೇನೋ ಎನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈವೈತರಣೀ ಪ್ರವಾಹ ಮುಂದೆಯೂ ಹರಿಯಿತು-ಎಂಬುದನ್ನು ಅಭೇದಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ವಚನ (English quotation) ದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

XVIII

ಇತಿಹಾಸಕಾಲದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯವನ್ನು ಮನ್ನಿಸದ ಬೌದ್ಧ-ಜೈನ ಧರ್ಮಗಳು ವಿಸಿದುವು, ವರ್ಣವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಪೂರೈ ವಿರೋಧಿಸಿದುವು. ಆದರೆ ಸಮಾಜಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದುವೇ ? ಎಂದು ಈಗಲೂ ಕೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅಹಮ ಎಂದು ಉತ್ತರ ಬರುವಂತಿದ್ದರೆ—ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ—ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಜಾತಿಗಳೂ ಮತ್ತೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಏಣಿಕೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಒಳಪಂಗಡಗಳೂ ಏಕೆ ಉಳಿದಿವೆ? ಒಂದೇ ಜಾತಿಯ ಒಳಪಂಗಡಗಳು ತಮ್ಮತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಅನ್ನ-ಕನ್ಯಾವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಿರುವುದೇಕೆ ? ಅವರವರಲ್ಲಿಯೇ ಮೇಲುಕೀಳುಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿರುವುದೇಕೆ ?

ಚತುರ್ವರ್ಣೀಯರಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಇಂದಿನವರೆಗೆ—ನುಮಾರು ೨|| ಸಾವಿರ ವರುಷ—ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾಗಿಯೇ ಉಳಿದರೇಕೆ, ಎಂದು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲ.

ಶ್ರೀ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಜಾತೀಯತೆಯ ಜಂಭವನ್ನು ಮುರಿಯುವ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೂಡಿದರು; ಹಲಕೆಲವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವ ಮಹಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ, ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಗುಂಪು ಕಣ್ಣಿಡಿದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ; ಸಮಾಜಬಾಹಿರವಾಗಿ ಪಡಬಾರದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪಡುತ್ತಿದೆ. ಇದೂ ಹೋಗಲಿ. ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ದೇವರೆಂತೆ ಆರಾಧಿಸುವ ವೀರಶೈವ ಒಳಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಾಮರಸ್ಯವಿದೆಯೇ ?

ಒಂದೊಂದೇ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಅನವಸ್ಥೆಯಿರುವಾಗ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಆದರಿಸುವ ವಿಷಯ ದೂರವೇ ಉಳಿದೀತು, ಉಳಿಯುತ್ತಿದೆ.

ಈ ವಿವರಣೆಯಿಂದ, ಜೈನಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನಾಗಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕ್ರಾಂತಿ ತತ್ತ್ವವನ್ನಾಗಲಿ ಹೀಗೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲ. ಜಾತೀಯ ಭೂತದ ಬಲಾಢ್ಯತೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಷ್ಟೇ ಈ ವಾದದ ಸಾರ.

XIX

ಜಾತಿಯ ಜಂಭದ ಕೋಳಿ ಜಗಜ್ಜೀತ್ಯವಾದ ಕಾಮನನ್ನು ಕೂಡ ಕ್ಷುದ್ರ ಕೀಟಕದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಯಾರೂ ಬೆರಗಾಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ದಾಂಪತ್ಯಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡುಗಳನ್ನು ಹುರಿಗೊಳಿಸಲು ಹೂಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೂಡುವ ಮೊದಲು, ಅವೆರಡೂ ಸಜಾತೀಯವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ ಕಾಮ. ವಿಜಾತೀಯ ಯುವಕ ಯುವತಿಯರಿಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟನೋ— ದಾಂಪತ್ಯ ವಿಚ್ಛೇದನ ಇಲ್ಲವೆ ವಿಘಟನೆಗಳೇ ಅವನ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಫಲ.

ವಿಶ್ವವಿಜೇತನಿಗೇ ಈ ಗತಿಯಾದ ಮೇಲೆ, ಜಾತೀಯ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಮಾನವನ ಹುಚ್ಚು ಹಂಬಲು ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಜಾತಿಭೂತದ ಇದಿರು ಎಲ್ಲರೂ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. 'ವಿಘ್ನೇಃ ಪುನಃ ಪುನರಪಿ ಪ್ರತಿಹನ್ಯಮಾಣಾಃ ಪ್ರಾರಬ್ಧಮುತ್ತಮಜನಾ ನ ಪರಿತ್ಯಜಂತಿ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣವಾಗಿ, ಮಹಾತ್ಮರು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಉದಿಸುತ್ತಾರೆ; ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಸಾಹಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಹಿಂದಾಮದು ಹೇಗೇ ಇರಲಿ. ಇಂದಿನ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರು ಜಾತೀಯ ಐಕ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೊಸತಿನ ಒಳಗಿನ ಕುಲಾಚಾರ ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ; ಅದನ್ನೇ ಅವರವರು ಆಚರಿಸುತ್ತಲೂ ಇರಲಿ; ಬೀದಿಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ— ಭಾರತೀಯರೆಲ್ಲ ಒಂದು— ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರು. ಈ ಸಾಹಸ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಭಾರತ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ.

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ ಅವರು ಮತ್ತಷ್ಟು ಮುಂದುವರಿದು ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರು.

XXII

ಪ್ರಸಂಗವೆನಿಸಬಹುದು; ಕರ್ತವ್ಯಸಿಷ್ಟ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆಮಾತ್ರ ಕ್ಷಮ್ಯವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುವುದು, ಸೀತಕ್ಕನ ಸತ್ಯಸಿಷ್ಟವರ್ತನೆ. ಖಲನಾಯಕನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾದಪಿ ಕರೋದಧಾಗಿ ಕಂಡರೂ ವೀನದಲಿತ ಹರಿಜನರ ಬಗೆಗೆ ಕುನು ಮಾವಟಿ ಮೃದುವಾಗಿದ್ದಾಳೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ತಾಯ್ತನದ ಕರುಳ ಕೊರಿತವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಹನುಮಂತವ್ವನ ಪಾತ್ರ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯ ಮೂರ್ತಿ. ಆ ಪಾತ್ರದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹರಿಜನರು ಮುಟ್ಟಿದಾಗಲೇ ನಿಜವಾದ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರವಾದಂತೆ. ಹರಿಜನರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಲಾಗಿದೆ.

ಭಾಷೆ : ನಾಟಕದ ಭಾಷೆ ಜನನಾಮಾನ್ಯರ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯ ಅಳವಿ ನಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ. ಗಹನ ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ತುಸುಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಆದರೂ ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಬಳಕೆಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರ ಹೋಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿರುವೆ. ಈ ಪಾಕದ ಪಕ್ವಾಪಕ್ವತೆಗಳನ್ನು ರಸಜ್ಞರೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ನಿರೂಪಣೆ : ಕಥಾವಸ್ತು ಅತ್ಯಲ್ಪ. ಪ್ರಚಾರಾತ್ಮಕ ತತ್ತ್ವಗಳ ಚರ್ಚೆಯ ಮೂಲಕ ನಾಟಕ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ, ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಮಟ್ಟಿಗೂ ಸರಳವಾಗಿಯೇ ನಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ತತ್ತ್ವಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ದುದ್ದ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು ಅಸಿವಾರ್ಯವೆನಿಸಿದರೂ ನಾಟಕೀಯ ಸಂಭಾಷಣದ ಅಳತೆಯನ್ನು ಮೀರಗೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಭಾವನೆಯ ಭರದಲ್ಲಿ ಹತ್ತೊಂಟು ಮಾತುಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಲಂಬಿಸಿರಬಹುದು. ವಿಷಯ ಪರಿಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಆದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಬೇಸರ ವೆನಿಸುವಂತಿಲ್ಲ, ಎಂದು ನಂಬಿರುವೆ.

ಪಿತಾಪುತ್ರರ ಸಮ್ಮಿಲನದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಬಹಳ ಸಂಯಮದಿಂದ ಬರೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಲಕ್ಷ ತಪ್ಪಿದ್ದರೂ 'ಪುತ್ರಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿ ತಂದೆ ಮಗನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡ' ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟು

ವಂತಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ, ಮಾಧವರಾಯನ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠ ಸುಧಾರಣೆ ತಲೆಕೆಳಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಆಡಿಸಿರುವೆ. ಈ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಕುರಿತು ವರಕವಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ — ಸಮಾಜ ನಾಮಾರಸ್ಯಪನ್ನಂತೂ ಜೋಕೆ ತೊಕಗಳಿಂದ ದಂಡೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ — ಎಂದು ಬರೆದುದನ್ನು ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಮಂದಿರ ಪ್ರವೇಶದ ಬಗೆಗೆ ನನಗಿರುವ ಉಚ್ಚಕಲ್ಪನೆಗಳ ಅದರ್ಶವನ್ನು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಯಥಾ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿ ಭವ್ಯವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದೆ.

ರಸಸೃಷ್ಟಿ : ನಾಟಕ ಜನಮನೋರಂಜಕವಾಗಬೇಕೆಂದರೆ ಶೃಂಗಾರ, ಕರುಣ, ಹಾಸ್ಯರಸಗಳು ಅನಿವಾರ್ಯ, ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ಕೇವಲ ತತ್ತ್ವನಿಷ್ಠ ಪ್ರಜಾ ರಾತ್ಯಕ ನಾಟಕವಾಗಿದ್ದರೂ ನೀರಸವಾಗದಂತೆ ಕರುಣ-ಶೃಂಗಾರ ರಸಗಳನ್ನು ಯಥಾಸಮಯವಾಗಿ ಸೇರಿಸಿದೆ.

ಹಾಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರೆ ಪಾತ್ರ-ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯ-ಅಥವಾ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ನಾಟಕಗಳ — ಪರಿಪಾಠ. ಪ್ರಕೃತ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆ ಪರಿಪಾಠವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಥದಿಂದ ಇತಿಯ ವರೆಗೂ ಅಷ್ಟಷ್ಟಕ್ಕೇ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ-ಓದುಗರ-ಮನಸ್ಸು ಹಗುರಾಗುವಂತೆ (Recreation) ಹಾಸ್ಯದ ಚುಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಾರಿಸಿದೆ. ಶಬ್ದಚ್ಛಲ ಅಥವಾ ಪದರು ನುಡಿ (Puns) ಗಳನ್ನು ಹಾಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಂದಿಸಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು : ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಅಭಿನಯಿಸುವಾಗ ಒಂದು ನಿಮಿಷವೂ ವಿಲಂಬರಾಗದ ಹಾಗೆ ಪಾತ್ರ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಅನುಸ್ಮೃತತೆ (Continuity) ಯಿರುವುದು ಈ ನಾಟಕದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಪ್ರಯೋಗ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತಿನ ಅನುಭವ ಬರುವುದು.

ಒಟ್ಟಾರೆ, ಪ್ರಚಾರಾತ್ಮಕ ನಾಟಕವನ್ನು ಕಲಾತ್ಮಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ. 'ನಾಟ್ಯಂ ಭಿನ್ನರುಚೇರ್ಜನಸ್ಯ ಬಹುಥಾ ಪ್ಯೇಕಂ ಸಮಾರಾಧನಮ್' ಎಂಬ ಕವಿಕುಲಗುರುವಿನ ವಚನವನ್ನು ಸತ್ಯವನ್ನಾಗಿಸಲು ನನಗಿರುವ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ-ನಾಟಕೀಯ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಸಮಾಜ-ಸಾಮರಸ್ಯ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಳಿಸಿರುವೆ. ಇದು ಸಹೃದ ಯರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದೀತೆಂಬ ಭರವಸೆಯಿದೆ.

ಅನ್ವೈತ್ಯತಾ ನಿವಾರಣಾ ನಾಟಕ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಸಂಭಾವನೆಕೊಟ್ಟು ಸನ್ಮಾನಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂಬಯಿರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವೆ.

೨ ಪುನರ್ಜನ್ಮ

ಪುನರ್ಜನ್ಮಪಾನಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ಕುರಿತ ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕ. ಪಾನ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಭಾರತ ಸರಕಾರವೂ ರಾಜ್ಯಸರಕಾರಗಳೂ ಪಾನಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಸಲು ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನನ್ನೊಳಿದ 'ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಗಳೂ ಸಾರುತ್ತಿವೆ. ಈ ಮಾತುಗಳೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲ. ಸರಕಾರ ಎಷ್ಟೇ ಬಲವಾದ ಕಾವಲನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಮದ್ಯಪಾನದ ಅಪರಾಧದ ವಿವರಗಳು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಬಂದೇ ಖರುತ್ತಲಿವೆ.

ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವವೇ ತಪ್ಪೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪಾನಪ್ರತಿಬಂಧ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ದುಡಿದರೆ ಸರಕಾರಗಳ ಇಚ್ಛೆ ಈಡೇರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಅರ್ಥಗಂಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸಬಹುದಾದ ಈ ಪುಟ್ಟ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪಾನಪ್ರತಿಬಂಧ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಸವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುವುದು—ಕರಟದಿಂದ ಕಡಲನ್ನು ಅಳೆಯ ಹೋದಂತೆ—ಎಂಬ ಅರಿವು ನನಗಿದೆ. ಆದರೂ ಪರಕಾರದ ಸೇತುಬಂಧನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನದೂ ಒಂದು, 'ಅಳಿಲುಸೇವೆ'

ಎಂಬ ಭಾವನಾಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಲಭುನಾಟಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವೆ. ಇದು ತತ್ಕಾಲದ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಸಂವೇದ್ಯವಾಗುವ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ, ಎಂದು ಬಗೆದಿರುವೆ. ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮ ಶ್ಲಾಘನೆಯ ಆರೋಪಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ.

ಈ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಪಾನಪ್ರತಿಬಂಧ ನಾಟಕ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನ ವನ್ನಿತ್ತ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಪಾನಪ್ರತಿಬಂಧ ಸಮಿತಿಯವರಿಗೆ ವಂದನೆಗಳು.

೩ ರಣದೇವತೆಯ ರಂಗಪಂಚಮಿ

ರಣದೇವತೆಯ ರಂಗಪಂಚಮಿ ಕರ್ಣನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ನಾಟಕ. ಭಾರತದ ಕತೆಯನ್ನು ಅರಿಯದವರೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಚಿರಪರಿ ಚಿತ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ನನ್ನದೊಂದು ಉದ್ದೇಶವಿದೆ. ಈ ಲಭುನಾಟಕ ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಪೂರಕ ಉದಾಹರಣ. ಜಾತೀ ಯತೆಯ ದುರಭಿಮಾನದ ದಳ್ಳುರಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನಂತಹ ವೀರರತ್ನವೂ ಸುಟ್ಟು ಇದ್ದಲಿಯ ಬೆಲೆಗೆ ಇಳಿಯಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ, ಎಂದು ನನ್ನ ಕೊರಗು. ಆ ರತ್ನವನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಬೆಳಗೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಭಾರತಚರಿತ್ರದ ಮೇಲೆ ಎಂತಹ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಕಾಶಬೀಳುತ್ತಿದ್ದಿತೋ! ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅದಿಪಂಪನಂತಹ ಮಹಾಕವಿಗಳು 'ಕರ್ಣ ರಸಾಯನಮಲ್ಲೆ ಭಾರತಂ' ಎಂದು ಎದೆದುಂಬಿ ಹಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಕರ್ಣನ ದುರಂತಕ್ಕಾಗಿ ಮಿದುವೆದೆಯರ ಕರುಳು ಕರಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ತುಳುಕಿದರಿಸಾಕು; ನಾಟಕಕಾರ ಬೇಡುವ ನಿಜವಾದ 'ಕಂಕಣ' ಅದುವೇ.

ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮರೆಯದೆ ಒಡೆಯನ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಕರ್ಣನ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನ; ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಂವರ್ಧನೆಯಿಂದ ವಿಶ್ವಶಾಂತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತೇವೆ, ಎನ್ನುವ ಅಮೇರಿಕೆಯ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಅಟ್ಟಹಾಸ; 'ಶರಂ ಪ್ರತಿ ಸತ್ಯಂ' ಎನ್ನುವ ಮಹಾತ್ಮರ ದಿವ್ಯವಾಣಿ ಈ ಮೂರು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುವುದೇ ಈ ನಾಟಕದ ಉದ್ದೇಶ. ನಾಟಕಕಾರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದುದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ, ಎಂದು ಅಭಿಜ್ಞರು ಒಪ್ಪುವು

ಹಾದರಿ ಸನ್ನ ತ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕ. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವ ನೋಟ ಕರೂ ಸಿದ್ಧವೆ ವಾಚಕರೂ ಪಾತ್ರೀಯತೆಯ ಜೊಳ್ಳುತನದ ಬಗೆಗೆ ಮೂಗು ಮುರಿದರೂ ಸಾಕು; ಸನ್ನ ಇಚ್ಛೆ ಈಡೇರಿದಂತೆ.

ಮಹಾಶಯರ ಇದಿರಿಗೆ ಬರೆಹಗಾರನ ಬಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಚ್ಚು ಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬಿಚ್ಚಿ ಇಟ್ಟಿರುವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ-ಸಾಹಿತ್ಯ-ಪಾಕವಂತೂ ತಮ್ಮ ವಶವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಅದರ ಹದವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದು ಸಹೃದಯರ ಸಾಧನ.

ಸನ್ನ ವಿನಂತಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ರಂಗ-ರಂಜನಕ್ಕೆ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ವಿಶಾಲ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಜಾಗೃತ ಘಟನೆಗಳ ಗೂಢಾನುಭವಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣ ವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವರಕವಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರಿಗೆ ಅನಂತ ವಂದನೆಗಳು

ನನ್ನ ಈ ಪುಟ್ಟ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘದ ಮಾನ್ಯ ಸದಸ್ಯರು ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ನಾನು ಚಿರಋಣಿ.

ಅಲ್ಪಾವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದ ರವೀಂದ್ರ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವೆ

ನಾಟಕಕಾರ

ತಪ್ಪು-ತಿದ್ದು

ವುಟಿ	ಸಾಲು	ತಪ್ಪು	ತಿದ್ದು
೨೬	೧೮	ನರಪಂಚಗೂ	ನರವಂಚರೂ
೨೬	೨೦	ಮಾಂವದಿರು	ಮಾವಂದಿರು
೩೯	೧೪	ಸರಕಾರಕ್ಕೆ	ಸರಕಾರಕ್ಕೆ
೩೯	೧೮	ತಿಳಿಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ	ತಿಳಿಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ
೪೫	೧೮	ಐಲ್ಲ	ಇಲ್ಲ
೪೮	೨೧	ಓತಣ	ಔತಣ
೫೩	೬	ಕಣ್ಣೊಳಗೆ	ಕಣ್ಣೊಳಗೆ
೫೭	೮	ಹೇಳಿದ್ದು	ಹೇಳಿದ್ದು
೫೯	೧೬	ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು	ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು
೬೧	೧೬	(ಮಾತೃಪ್ರೇಮದಿಂದ)	(ಪುತ್ರಭಕ್ತಿಯಿಂದ)
೬೭	೪	ಹತಭಾಗಳಿಗೆ	ಹತಭಾಗ್ಯಳಿಗೆ
೭೩	೩	ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವೀ	ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವೀ.
೭೩	೯	ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲರಲಿ	ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲರಲಿ
೮೦	೧	ತೀರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ	ತೀರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ
೮೬	೨೧	ಧನ್ವಂತರಿ	ಚರಕಾಚಾರ್ಯ
೯೦	೭	ಬಾರಿ	ಬಾಳಿರಿ
೯೨	೧೬	ಸಾಲಿಗೆ ಬರುತ್ತೇವೆ	ಸಾಲೆಗೆ ಬರುತ್ತೇವೆ
೯೨	೨೪	ಮಾಧವ: (ನಗುತ್ತ) ಅಲ್ಲಪಾಸ ಅನಬೇಕು.	ಮಾಧವ:(ನಗುತ್ತ)ಅಲ್ಲ ಪಾ...ಅನಬೇಕು.
		ಭೀಮಣ್ಣ- ಮುಂದೇ-	ಭೀಮಣ್ಣ:ಮುಂದೇ-
		ನಾಯಿತೆಂದರೆ ಅನಬೇಕು.	ನಾಯಿತೆಂದರೆ ಅನಬೇಕು

XXVIII

೧೦೫	೯	ವಯಸ್ಸು ೩೦	ವಯಸ್ಸು ೪೦
೧೦೬	೨೫	ಸೇಳಿದಾಟಕ್ಕೆ	ಸುಳಿದಾಟಕ್ಕೆ
೧೦೭	೭	ಗಳ್ಳೆಲ್ಲಿ	ಗಳ್ಳೆಲ್ಲ
೧೦೮	೭	ಬುದಿ	ಬುದ್ಧಿ
೧೦೯	೨೩	ಸುರಾಮರಿಯೇ	ಸುರಾಮಾರಿಯೇ
೧೧೦	೬	ಬೇಕಾದಿತು	ಬೇಕಾದೀತು
೧೧೧	೯	ಭಾರತ	ಭಾರತ
೧೧೨	೯	ಹಿಂದೆಯುವ	ಹಿಂದೆಗೆಯುವ
೧೧೩	೨೦	ನಿಚ್ಚಳ ಕಾಣುಳವಾದ	ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಕಾಣುವ
೧೧೪	೩	ಹೆ ಬೀಳಿಡು	ಹೇಳಿಬಿಡು
೧೧೫	೧೩	ಕೆಣಕಭಹುದಲ್ಲದೆ	ಕೆಣಕಬಹುದಲ್ಲದೆ
೧೧೬	೧	ಎಂದು	ಒಂದು

ತಪ್ಪು-ತಿದ್ದಿನಂತೆ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಳಿಕ ಓದುವುದಾಗಬೇಕು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿ ಉಳಿದಿರುವ ಮುದ್ರಣ ದೋಷಗಳನ್ನು ವಾಚಕಮಹಾಶಯರು ಸುಲಭವಾಗಿಯೇ ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರೆಂದು ನಂಬಿರುವೆವು. ಮುಂದಿನ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಸುಷ್ಕವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುವುದು.

ಸಮಾಜ-ಸಾಮರಸ್ಯ

(ನಾಲ್ಕು ಅಂಕಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ)

ನಾಂದೀ

ಪದ ೧. ಉದಯವಾದುದು ನಮ್ಮ ಜಿಲುಪ ಕನ್ನಡನಾಡು ।
(ಈ ಪೂರ್ಣ ಪದ್ಯವನ್ನು ತೆರೆ ಸರಿಯುವ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಬೇಕು.)

(ತೆರೆ ಸರಿದಮೇಲೆ)

ರಾಗ— ಶಂಕರಾ

ತಾಳ— ಏಕತಾಳ

ಶಂಕರ ಸುಜನಾರ್ತಿಹಾರ । ಸಚರಾಚರ ವಿಶ್ವಪೂರ ।

ಕಿಂಕರಗಣ ಕಾಮಸಾರ । ಪಾಹಿ ಪಾಹಿ ಪ್ರೇಮಧಾರ ॥ ವಲ್ಲ ॥

ಜಾತಿ ಜಾತಿ ವೈರವಳಿದು । ಪ್ರೀತಿಭಾವ ಮೊಳಕೆ ತಳೆದು ।

ಶಾಂತಿ ಸೌಖ್ಯ ಭರದೆ ಬೆಳೆದು । ನಲಿಯುತಿರಲಿ ಜನತೆ ಸದಾ ॥ ೧ ॥

೧ನೆಯ ಅಂಕ

ಪ್ರವೇಶ ೧

ಸನ್ನಿವೇಶ-ಸ್ಥಳ : ಹರಿಜನಕೇರಿಯ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ ಗುಡಿಯ ಬಯಲು. ದೇವಸ್ಥಾನ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಧ್ವಜವಂದನೆಯ ಸಿದ್ಧತೆ—ಧ್ವಜಸ್ತಂಭ, ಗೆರೆಗಳು, ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಮಾಲಾಲಂಕೃತ ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯ ಫೋಟೋ, ಮತ್ತೊಂದು ತೆರವಾದ ಖುರ್ಚಿ.

ಸಮಯ : ಆಕ್ಟೋಬರ ೨ನೆಯ ದಿನಾಂಕ, ಗಾಂಧಿ ಜಯಂತಿಯ ನಿಮಿತ್ತ ಬೆಳಗಿನ ೭ ಗಂಟೆಗೆ ಧ್ವಜಾರೋಪಣ ಸಿದ್ಧತೆ.

ಪಾತ್ರಗಳು : ಮಾಧವರಾಯ, ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಜನ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರು; ಎಲ್ಲರೂ ಖಾದಿ ಉಡುಪಿನಲ್ಲಿ. ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡು ಹರಿ ಜನರ ಗುಂಪು ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರ ಅಸ್ವಚ್ಛ ವೇಷದಲ್ಲಿ.

ಮಾಧವ : ಹಾಣ್ಣಂ, ಎಲ್ಲರೂ ಗೆರೆಗುಂಟ ನಿಲ್ಲಿರಿ. (ನಿಂತ ಮೇಲೆ) ಇನ್ನು ಧ್ವಜವಂದನೆ. ನಿಮ್ಮ ಇದಿರಿಗೆ ಈ ನಿಶಾನೆ ಕಾಣತದಲ್ಲ—ಅದು ನಮ್ಮ ಭಾರತಮಾತೆ, ರಾಷ್ಟ್ರ ದೇವತೆ; ಅದಕ್ಕೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡೋಣ.

ಒಬ್ಬ ಹರಿಜನ : ಇಲ್ಲೇ ನಿಂತಲ್ಲೇ ಕೈ ಮುಗೂತೇವ್ರಿಸ ?

ಮಾಧು : ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆಯಿರಿ. ಆ ನಮಸ್ಕಾರದ ರೀತಿಯನ್ನು ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳತೇನಿ. ಇರಲಿ. ನಿಮ್ಮ ಕೇರಿಯೊಳಗೆ ಹಿರೇ ಮನುಷ್ಯ ಅಂತ ಯಾರನ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡೀರಿ ?

ಒಬ್ಬ ಹರಿಜನ : ಮ್ಯಾಗೇರಿ ಮರಿಯಾ ಅದಾನಲ್ಲೇನು ಮುದುಕನನ.

ಮಾಧು : ಹಿರೇ ಮನುಷ್ಯ ಅಂದಮೇಲೆ, ಅವನಿಗೆ ಮರಿಯಪ್ಪ ಅನ್ನಬೇಕು. ಮರಿಯಪ್ಪ, ಬಾ ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ.

ಮರಿಯಪ್ಪ : ಬ್ಯಾಡ್ ಬಿಡ್ರಿ ತಂದೇ; ಇಲ್ಲೇ ಇರತೇನಿ. ಹೇಳಿ ಏನಾರೆ ಇದ್ದೆ.

ಮಾಧು : ಶ್ಯಾಮಣ್ಣಾ, ಹೋಗು ಕರಕೊಂಡು ಬಾ ಅತನ್ನನ. (ಶ್ಯಾಮ ಮರಿಯಪ್ಪನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುವ.)

ಮರಿಯಪ್ಪ : (ಹಿಂದೆ ಸರಿಯುತ್ತ) ಛಿ ಛೇನನ ಮುಟ್ಟಿ ಬ್ಯಾಡ್ರೀ ಯಪಾಸ, ನಾವು ಮಾಡರುನನ.

ಮಾಧು : ನೀವು ಮಾಡರು ಅಂತಲೇ ಮುಟ್ಟೋದಕ್ಕೆ ಬಂದಾನ. ಮಾಡಿಗರು ಅಂದರೆ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲ ಅಂತ ತಿಳಿದೀಯೇನು ? ಶ್ಯಾಮಣ್ಣಾ, ಕೈಹಿಡಿದು ಕರಕೊಂಡು ಬಾ ಅವನ್ನನ. (ಶ್ಯಾಮ ಮರಿಯಪ್ಪನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಕರೆತರುವ.) ಬಾ, ಮರಿಯಪ್ಪಾ ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲು. (ನಿಂತ ಮೇಲೆ ಉಳಿದವರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ) ಇನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಈ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರು

ಹೇಳಿದಂತೆ ಮತ್ತು ಮಾಡಿದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ತಿಳಿತಿಲ್ಲೋ ? (ಧ್ವಜ ವಂದನೆಯ ಯಥಾವಿಧಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ: ಮರಿಯಪ್ಪನ ಹಸ್ತದಿಂದ ಧ್ವಜಾ ರೋಪಣ ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂಸೇವಕರಿಂದ ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಗೀತ ನಡೆದು ಮುಗಿಯುವುವು.)

ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳತೇನಿ. ಎಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಂದಲ್ಲಿಯೇ ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಮರಿಯಪ್ಪಾ, ನೀನು ಈ ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡು.

ಮರಿಯಪ್ಪ : (ಬೆರಗಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತ) ಯಪಾಘ್ನ ನೀ-ವಿ-ರ್ತಾಘ್ನ ?

ಮಾಧು : ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂತು ಅರ್ಜಿ ಬರೆಯೋ ಕಾಲ ಹಿಂದಾತು; ಈಗ ಕುರ್ಚಿಗಿ ತಗೊಂಡು ಕಳೆ ತೆಗೆಯೋದಕ್ಕೆ ಹೋಗೋ ಕಾಲ ಬಂದದ್ದ. ಇರಲಿ. ತಡ ಮಾಡಬ್ಯಾಡ. ಕೂತುಕೋ. (ಮರಿಯಪ್ಪ ನನ್ನು ತಾನೇ ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ) ಈಗ ಈ ಸಭಾಕೃಷ್ಣ ನೀನೇ ಹಿರಿಯ—ಅಂದರೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷ. ನಿನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಂದ ನಾನು ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ಹೇಳತೇನಿ.

ಮರಿಯಪ್ಪ : (ನಾಚಿದಂತೆ) ನಾ ಅದ್ವೈತರೀಘ್ನ ? ನನಗೇನು ಬುದ್ಧಿ ಐತ್ರಿ ?

ಮಾಧು : (ನಗುತ್ತ) ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಆದವರೂ ಇದನ್ನೇ ಮಾತಾಡೋದು. ಕೂತುಕೋ. ಹರಿಜನ ಬಾಂಧವರೇ, ಈ ದಿವಸ ಇಡೀ ಭಾರತಕ್ಕೇ ದೊಡ್ಡ ಹಬ್ಬ. ಈ ಹಬ್ಬದ ಹೆಸರು ಗೊತ್ತದೆ ಏನು ನಿಮಗೆ ? (ಮಹಾತ್ಮರ ಫೋಟೋ ಕಡೆಗೆ ಬೆರಳು ಮಾಡುತ್ತ) ಆ ಕುರ್ಚಿ ಮೇಲಿನ ಫೋಟೋದಲ್ಲಿ ಯಾರಿದ್ದಾರೆ ?

ಒಬ್ಬ ಹರಿಜನ : ಮಾತಮಾ ಗಾಂದಿ ಅವರು.

ಮಾಧು : ಹೌದು. ಅವರು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ತಂದೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತ. ಇಂದು ಅಕ್ಟೋಬರ ತಿಂಗಳ ೨ನೆಯ ದಿನಾಂಕ; ಅವರು ಹುಟ್ಟಿದ ದಿವಸ. ಅದಕ್ಕೇ ನಮ್ಮ ದೇಶದೊಳಗೆಲ್ಲ ಅವರ ಹುಟ್ಟು ಹಬ್ಬ—ಗಾಂಧಿ ಜಯಂತಿ !

ಹರಿಜನ : ನಿನ್ನೇ ಹೇಳಾಕಿಲೇಯ್ ಬ್ಯಾಳ್ಯಾಗ ಬೆಲ್ಲಾ ಒಗೀತಿದ್ವಿ.

ಮಾಧು : ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ-ನಮ್ಮ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರದ—ತಂದೆ ಮಹಾತ್ಮರ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬ ಅಂದರೆ ಹುಗ್ಗಿ ಹೋಳಿಗೆ ಹೊಡೆಯೋದಲ್ಲ. ಅವರು ನಮಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಮಾತು, ಯಾವ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಹೇಳಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರಲ್ಲ, ಅವುಗಳನ್ನು ನಾವು ಈ ಹೊತ್ತಿನಿಂದಲೇ ಆರಂಭ ಮಾಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ದಿನಾಲು ಅದರಂತೆಯೇ ಮಾಡತಾ ಇರಬೇಕು. ಇಷ್ಟಾದರೆ ಅವರ-ಗಾಂಧಿ-ಜಯಂತಿ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಯ್ತು. ಅದರಿಂದ, ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿರೋ ಅವರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಸಿಕ್ಕತದೆ. ಇನ್ನು, ಅವರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಾವು ಹಬ್ಬಿಸ ಯಾಕೆ ಮಾಡಬೇಕು ಅನ್ನೋದನ್ನ ನಾ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಭಾರತ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಕ್ಕದ್ದು ಅವರ ತಪಸ್ಸಿನ ಬಲದಿಂದ—ಅವರ ಪುಣ್ಯದ ಬಲದಿಂದ! ತಿಳೀತಿಲ್ಲೋ? ಈಗ ಎಲ್ಲರೂ ಅವರ ಜಯಕಾರ ಮಾಡಿರಿ. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀ ಕೀ.....

ಸಮೂಹದಿಂದ : ಜಯ !

ಮಾಧು : ಭಾರತ ಮಾತಾಕೀ.....

ಸಮೂಹದಿಂದ : ಜಯ.....

ಮಾಧು : ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ.....

ಸ್ವಯಂಸೇವಕರು : ಜಿಂದಾ ಬಾದ.....

ಮಾಧು : ಸಭಾ ಅಂತ ನಾ ಉದ್ದುದ್ದ ಮಾತು ಹೇಳ್ವಕ್ಕೆ ನಿಂತಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧಿಜಿ ಅವರಿಗೂ ಬರೇ ಮಾತಾಡೋದು ಬ್ಯಾಡಾಗಿತ್ತು; ಮಾತಿನಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡೋದು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮಹಾತ್ಮರು ಭಾರತದ ಉದ್ಧಾರದ ಸಲುವಾಗಿ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳೊಳಗೆ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಅಂದರೆ ಹರಿಜನರ ಉದ್ಧಾರ. ಮೊದಲು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಅಂದರೆ ಮುಟ್ಟಬಾರದವರು ಅಂತ ಕರೀತಿದ್ದರು; ಅದಕ್ಕಾಗೇ ಊರ ಹೊರಗೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಈಗಲೂ ನಿಮ್ಮಕೇರಿ ಊರ ಹೊರಗೇ ಅದ ಅಲ್ಲ?

ಹರಿಜನ : ಹೊಲ್ಕಾರು ಅಂದ ಮ್ಯಾಗ ದೂರ ಇರಾಕೊ ಬೇಕಲ್ಲ !

ಮಾಧವ: ಬಹುಕಾಲ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಊರ ಹೊರಗೇ ಇಟ್ಟಿರೋದರಿಂದ, “ನಾವು ಇಲ್ಲೇ ಇರತಕ್ಕವರೇನೋ” ಅನ್ನೋ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಆಗೇದಿ ನಿಮಗೆ. ಅದು ತಪ್ಪು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ-ಹೊಲೆಯ ಅನ್ನೋ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿದರೆ ಮಹಾತ್ಮಾಜಿ ಕಣ್ಣೊಳಗೆ ನೀರು ತರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಾಗೇ—ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ಅನ್ನೋದು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಲಂಕ, ಒಂದು ಮಹಾಶಾಪ; ಮಾದಿಗರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದೇ ಇರೋದು ಮಹಾಶಾಪ—ಅಂತ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಶಾಪ-ಪಾಪಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸೋದಕ್ಕೇ—ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಶಬ್ದದ ಬದಲು, ‘ಹರಿಜನ’ ಎಂಬ ಪವಿತ್ರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಹರಿಜನ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಬೇಕೊಂತ ದೇಶದಲ್ಲಿಲ್ಲ ತಿರುಗಾಡಿದರು; ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಜನರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೇಮ-ಸಹಾನುಭೂತಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸೋದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ತಾವು ಸ್ವತಃ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಅನ್ನೋ ಹರಿಜನ ಹುಡುಗೀನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗಳಂತೆ ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹರಿಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಂಕ್ತಿಯೊಳಗೇ ಕರಕೊಂಡು ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹರಿಜನ: ಇಲ್ಲಿ ಯಾವದೋ ಊರಿಗೆ ಹೋಗೋ ಮುಂದೆ ಆ ಮಗಳನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಅವರು !

ಮಾಧವ: ಅಂತೂ ಆ ಪುಣ್ಯಮೂರ್ತಿಯ ದರ್ಶನ ಆಗೇದಿ ಅಂದಾಂಗಾತು ನಿಮಗೆ. ಆಗ ಅವರು ನಿಮಗೂ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರಬಹುದಲ್ಲ ?

ಹರಿಜನ: ಏನೇನೋ ಹೇಳಿದರೀಗ; ತಿಳಿಬೇಕಲ್ಲ ಅದೆಲ್ಲ ಈ ಮಡ್ಡ ತೆಲಿಗೇ. ಕಲ್ಲು ಕುಂತಾಂಗ ಕುಂದಿದ್ದೀ ಆತು.

ಮಾಧವ: ಸರಿ. ಆ ಕಲ್ಲು ಕಟಿದು ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡೋ ಕೆಲಸ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೂ ಬಂದದ್ದು. ಈಗ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳತೇನಿ; ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಉತ್ತರ ಹೇಳ್ತೀ. ಮತ್ತೆ ಏನನ್ನಾದರೂ ಕೇಳೋದಿದ್ದರೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಮಾತ್ರ ಸುಮ್ಮನೆ ಗೊಂದಲ ಮಾಡಬಾರದು. ತಿಳಿತಿಲ್ಲೋ? ಈ ಹೊತ್ತು ಈ ದುರ್ಗಾದೇವೀ ಗುಡೀ ಬೈಲು ದಿನಕ್ಕಿಂತ ಚೆಂದಕಾಣತದಲ್ಲ ? ಯಾಕೆ ?

ಹರಿ : ನ : ದೋರಿ ಮಕ್ಕಳು ಬಂದ್ಲಾಂಗ ನೀವೆಲ್ಲಾ ಬಂದೀರಿಸ್; ಅದಕ್ಕ.

ಮಾಧವ : ಭಾರತದೊಳಗೆ ಈಗಿಲ್ಲದ ತರತೀರಪಾ ದೊರೆಗಳನ್ನೇ? ಸರದಾರ ವಲ್ಲಭಭಾಯಿ ಹೊಡೆತಕ್ಕೂ ದೊರೆಗಳ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಮಣ್ಣು ಹತ್ತಿ ಹೋಗೇದ! ಅದು ಇರಲಿ. ನೀವೇ ತುಸು ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ನೋಡಿ ಹೇಳಿ- ಯಾಕೆ ಈ ಬೈಲು ಚಂದ ಕಾಣತದೆ, ಅಂತ.

ಹರಿಜನ : ದಿವಸಾ ದಿವಸಾ ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಸಕಡ್ಡಿ ಬಿದ್ದಿರತೀತ್ತು. ಈ ದಿನಾ ನೀವು ಕಸಾ ಹೊಡೆದು ಜಳಾಜಳಾ ಮಾಡೀರಿ; ಅದಕ್ಕೂ ಚಂದ ಕಾಣುತ್ತಿ.

ಮಾಧವ : ಹೌದಪ! ಹೀಗೆ ಜಳಜಳ ಅದ ಅಂತಾನೂ ನಮಗೂ ನಿಮಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಕೂದ್ರಲಿಕ್ಕೆ ಆನಂದ ಅನಸತದ. ಇದೇ ರೀತಿ ನೀವು ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬರೂ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಮನೆ-ಅಂಗಳ, ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಪಾತ್ರೆ-ಪಡಗ, ಮೈ ಮತ್ತು ಮೈಮೇಲಿನ ಬಟ್ಟೆ- ಹೀಗೆ ಯಾವುದೊಂದೂ ಹಸನಾಗಿ ಇಟ್ಟಿರಬೇಕು.

ಹರಿಜನ : ಹೊಲಸಿನ್ಯಾಗ ಹುಟ್ಟಿ ಹೊಲಸಿನ್ಯಾಗೇ ಬೆಳೆಯೋ ಹೊಲಕ್ಕಾಗಿ ಯಾತಕ್ಕ ಬೇಕೋ ದ್ಯಾವು ಜಳಾಜಳಾ ಇರೋದು?

ಮಾಧವ : (ಕನಿಕರದಿಂದ) ಇದೇ ನಿಮ್ಮ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಹೊಲೆಯೊಳಗೇ ಹುಟ್ಟಿ ಹೊಲೆಯೊಳಗೇ ಬೆಳೆಯೋರೇ? ಅದಕ್ಕೂ ಹೇಳ ತೇನಿ-ಹೊಲೆಯರು ಅನ್ನೋ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ; ಮಹಾತ್ಮರು ಕೊಟ್ಟ ಹೆಸರು ಹರಿಜನ ಅಂತ ಹೇಳಿರಿ. ಅಲ್ಲಪಾ, ಹರಿಜನರು ಹಸನಾಗಿರ ಬಾರದು ಅಂತ ಹೇಳತೀಯೇನು? ಮನೆಯ ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ಒಳಗೆ ಹೊರಗೆ ಸೃಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೆ ನಿಮಗೆ ಬೇನೆ ಬೇಸರಿಕೆ ಬರೋದಿಲ್ಲ. ನೀವು ಆಗಿಂದಾಗ ಬೇನೆ ಬಿಳೋದಕ್ಕೆ ಈ ಹೊಲಸೇ ಕಾರಣ. ನಿಮಗೆ ಜಡ್ಡು ಬಂತು ಅಂದರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಉಪಚಾರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಹೊಲಸಿನೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಯಾವ ಮೈದ್ಯರೂ ಡಾಕ್ಟರರೂ ಬರೋದಿಲ್ಲ.

ಒಬ್ಬಹರಿಜನ : ಬರದಿದ್ದರ ನಮ್ಮನ್ನು ದುರಗವ್ವ ಅದಾಳಲೇ...

ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹರಿಜನ : ಮುರಕೊಂಡು ಹೋಗಾಕ...!

ಮಾಧವ : ಹೌದ ನೋಡು; ಇದ್ದ ಮಾತನೇ ಹೇಳಿದಿ! ಅಲ್ಲೋ, ದುರಗವ್ವ ಜಳಾಜಳಾ ಇರಬಾರದು ಅಂತ ಹೇಳತಾಳೆ ನಮಗೆ? ಆಕೇನೂ ದೇವರೇ ಅಲ್ಲೇನಪಾ? ಜಳಾಜಳಾ ಇರದಿದ್ದರ ಯಾವ ದೇವರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನೂ ಹತ್ತರ ಹಾಯಗೊಡೋದಿಲ್ಲ; ಹತ್ತರ ಹೋದರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡೋದಿಲ್ಲ.

ಹರಿಜನ : ನಿಮ್ಮ ಮಾತೂ ಒಪ್ಪೋತೇನಿ. ಊರ್ದೇ ಹಸಾ ಮಾಡ್ತೇ ವಂತೆ; ಅಂದಮ್ಯಾಗ ನಮ್ಮ ಮನೀದೂ ಕಸಾ ಹೊಡ್ಕೊಳ್ಳಾಕ ನಮ್ಮ ಗೇನೂ ಬಿರೀ ಆಗಾಕಿಲ್ಲ. ಆದರ ದಣೇರೇ, ಹಗಲೂ ಹನ್ಯಾಳ್ ತಾಸೂ ಕಸದಾಗ್ಗ ಕಾಲಾ ಕಳೆಯೋ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಜಳಾಜಳಾ ಅರಬೀ ಒಕ್ಕಾಳ್ಳಾಕ ಹೊತ್ತು ಯಾವಾಗ ಸಿಗಬೇಕ್ರೀ? ಹಾಕ್ಕೊಂಡ್ರ ಆ ಹೊಲಸಿನ್ಯಾಗ ಕೆಲಸಾ ಹ್ಯಾಂಗ ಮಾಡಬೇಕ್ರಿ?

ಮಾಧವ : ಅಲ್ಲವಾ, ಕಸಾ ಹೊಡೀಲಿಕ್ಕೆ ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳು ಸಹಿತ ಕೇರಿಯವರೆಲ್ಲ ಹೋಗೋದಿಲ್ಲಲ್ಲ; ಬಹಳ ಅಂದ್ರೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಜನ ಹೋಗ ತಿದ್ದೀರಿ. ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಉಳಿದವರ ಮೈಮೇಲಾದರೂ ಜಳಜಳ ಬಟ್ಟೆ-ಬರೆ ಯಾಕೆ ಇರಬಾರದು? ನೋಡಿದ್ಯಾ, ಇವರೆಲ್ಲರ ಮೈಮೇಲೆ ಎಂಥ ಕೊಳಕು ಅರಿವೆ ಅವ? ಹೀಂಗ ಹೊಲಸಾಗಿದ್ದರ ಯಾರು ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಾರು ಹೇಳು ನಿಮ್ಮನ್ನ? ಇದಕ್ಕಾಗೆ ನಿಮಗೆ 'ಮುಟ್ಟೀರಿ, ದೂರಸರೀರಿ-ಅಂತಾರ.

ಹರಿಜನ : ಯಪಾ ನಾವೇನೋ ಚಲೋ ಅರಿಬೀ ಹಾಕ್ಕೊಂಡು ಕಾಮಣ್ಣನ್ನಾಂಗ ಕಾಣಬೇಕೆಂದೇವ್ರಿ; ಆದರ ಅಂತಾ ಚಮಕಿನ ಬಟ್ಟೀ ಕೊಳ್ಳಾಕ ದುಡ್ಡೊಂದು ಬೇಕಲ್ವೀಸ!

ಮಾಧವ : ಚಮಕಿನ ಬಟ್ಟೆ ಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಅಂತ ನಾ ಹೇಳಿಲ್ಲ; ಇದ್ದ ಅರಿವೆಗಳನ್ನೇ ತೊಳೆದು ಚಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಅಂತ ಹೇಳತೇನಿ. ಹೊಸಬಟ್ಟೆ ಕೊಳ್ಳಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಬಡತನ ಇರಬಹುದು; ಆದರೆ ಇದ್ದ ಬಟ್ಟೆ ಗಳನ್ನೇ ಒಗೆದು ಬೆಳ್ಳಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿಕ್ಕೂ ಬಡತನ ಬಂದದೇನು? ಈ

ಕುಂಟುನೆವ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಮೈಗಳ್ಳತನ ಕಾರಣ ಇದ್ದಿರಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ, ಹರಿಜನರು ಹಸನಾಗಿದಬಾರದು ಅಂತ ನಿಮಗೆ ತವ್ವು ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಆಗಿರಬೇಕು.

ಹರಿಜನ : ನಾವು ಹಸನಾಗಿದ್ದರೆ ಮ್ಯಾಗಿನ ಜಾತೇರು ನಮ್ಮನ್ನ ಮುಟ್ಟತಾರೇನಿ?

ಮಾಧವ : ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಂದ ತಂದೆಪಾ, ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಅನ್ನೋ ಜಾತೀನ್ನೆಗಳು! ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರು ಅಂತ ಮುಗಿಲೊಳಗಿಂದ ಇಳಿದು ಬಂದಿರೋದಿಲ್ಲ; ಕೆಳಗಿನ ಜಾತಿಯವರು ಅಂತ ಪಾತಾಳದೊಳಗಿಂದ ಎದ್ದು ಬಂದಿರೋದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಈ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ತಾಯಿ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದವರೇ. ಮಾಡೋ ಕೆಲಸದ ಮೇಲೆ ಜಾತಿ ಹೆಸರು ಹುಟ್ಟಿರೋದು. ಸಂಸಾರ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಗಬೇಕಾದರೆ ಎಲ್ಲಾ ತರದ ಕೆಲಸ ಗಾರರೂ ಬೇಕೇಬೇಕು. ಎಂದಮೇಲೆ, ಕೆಳಗೆ ಮೇಲೆ ಅನ್ನೋ ಜಾತಿ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರತದೆ? ಹರಿಜನರು ಹಸನಾಗಿದ್ದರೆ, ನೀವು ತಿಳಕೊಂಡಂತೆ, ಅವರೂ ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರೇ. ಹಾಗಿದ್ದಾಗ ಈ ಮನುಷ್ಯರ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ, ದೇವರು ಸುದ್ದಾ ನಿಮನ್ನು ಮುಟ್ಟತಾನೆ.

ಹರಿಜನ : ಅಕಾಸು, ದ್ಯಾವು ಅಂದ ಕೂಡ್ಲೆ ನೆಪ್ಪಾತ್ತಿಗಳು; ದೇವರ ಗುಡೀ ಹೋಗಾಕ ನಮ್ಮನ್ನ ಬಿಡೋದಿಲ್ಲಲಿ?

ಮಾಧವ : ಹೀಂಗ ಅಸ್ವಚ್ಛ ಇದ್ದಿರಿ ಅಂದರೂ ದೇವರ ಗುಡೀ ಯೊಳಗೇ ಯಾಕೆ—ಯಾರ ಮನೆಯೊಳಗೂ ನಿಮನ್ನ ಬಿಡೋದಿಲ್ಲ.

ಹರಿಜನ : ಅಲ್ರೀ ದಣೇರೇ, ಶಾರದಾಗ (ಶಹರದೊಳಗೆ) ನಮ್ಮ ಜನಾ ಬೇಕಾಧ್ಯಾಂಗ ಜಳಾಜಳಾ ಇರತಾರ; ಇಸ್ತ್ರೀ ಅಂಗಿ, ರೇಶಿಮೆ ಅಂಗಿ, ಸಾಹೇಬರಂಗ ಚಣ್ಣು ಕೋಟು ಹಾಕೊಂಡಿರತಾರ, ಅಂತಾವರನ್ನ ಗುಡ್ಯಾಗ ಬಿಡಾಕಿಲ್ಲಂತಿಗಳು!

ಮಾಧವ : ಅದು ಬಹುದಿವಸಗಳ ರೂಢಿಯ ಪ್ರಭಾವ. ಆದರೂ ಅದೆಲ್ಲ ಈಗ ಶಹರದೊಳಗೆ ಕಡಿಮೆ ಆಗೇದ. ಅನೇಕ ದೇವಮಂದಿರ ದೊಳಗೆ ಹರಿಜನರ ಪ್ರವೇಶ ಆಗೇದ. ಉರಜನರ ಕೂಡ ಅವರೂ ಬೆರಿತು ತಿರುಗಾಡತಾರೆ, ಉರೊಳಗೆ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ವಿಷ

ಯಕ್ಕೆ ಭಾರತ ಸರಕಾರ ತುಂಬಾ ಲಕ್ಷ್ಯ ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಚಹಾದಂಗಡಿ, ಖಾನಾವಳಿ, ದೇವಾಲಯ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕೆರೆ-ಬಾವಿ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಿಜನರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಕೊಡಬೇಕು, ಅಂತ ಕಾಯ್ದೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮೀರಿದರೆ, ಅಂಥವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಾ-ದಂಡ ಮಾಡತದೆ ಸರಕಾರ.

ಹರಿಜನ : ಸರಕಾರದ ಕಾದೇವು ಇದ್ದರೂ ಹರಿಜನರನ್ನು ಹತ್ತರಕ್ಕೆ ಬರಗೊಡೋದಿಲ್ಲವೇ ಜನಾ?

ಮಾಧವ : (ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ) ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಸು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎದ್ದು ಅಡ್ಡಾಡೋದಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕೂ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಬೇಕು. ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ನಿಮ್ಮನ್ನು ದೂರ ದೂರ ಇಟ್ಟು—ಮುಟ್ಟಬೇಡಿರಿ ಅಂತ ಹೆದರಿಸಿ ಆ ಜನರಿಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಚಟ ಬಿದ್ದಿರಬಹುದು! ಅದನ್ನು ಅವರು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಿಡೋ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ, ಆ ಜನರಿಂದ ದೂರ ಇದ್ದು ನಿಮಗೂ ಒಗ್ಗಿ ಹೋಗಬೇಕು. ಅವರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಕರೆದರೂ ಅವರ ಹತ್ತರ ಹೋಗಬೇಕೆಂದರೆ ನಿಮಗೂ ಹೆದರಿಕೆ ಬಿಡೋ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲೇ ನೋಡಿದಿರಲ್ಲ; ಈ ಮರಿಯಪ್ಪನ್ನು! ಮುಂದೆ ಬಾ ಅಂತ ಕರೆದರೆ ಏನು ಹೇಳಿದ? ಈ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರದ ಕಾರ್ಯ ಕೈಗೊಡಬೇಕಾದರೆ, ಕೇವಲ ಸರಕಾರದ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರೋದಿಲ್ಲ; ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬದಲಿಸಬೇಕಾಗತದೆ.

ಹರಿಜನ : ನಾವೆಂಗ ಬದಲು ಮಾಡಬೇಕೋ ಅವರನ್ನು ?

ಮಾಧವ : ನೀವು ಅವರನ್ನು ತಿದ್ದಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ನಿಮ್ಮಿಂದ ಅವರು ಸಾಧ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ನೀವು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡರೆ ತೀರಿತು. ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಅಂತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣವರಮಾತೃ ಹೇಳು ತಾನೆ. ನಿಮ್ಮ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯದು ಮೆಟ್ಟಿಲು ಎಂದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಮನೆ, ಕೀರಿ, ಬಟ್ಟೆ-ಬರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಡೋದು. ಆ ಮೇಲೆ ನಿಮಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಪ್ರವೇಶ ಸಿಕ್ಕತದೆ.

ಹರಿಜನ : ಆ ಮ್ಯಾಗ ಗುಡಿಯಾಗೂ ಬಿಡತಾರೇ...?

ಮಾಧವ : ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಹುಚ್ಚು ಹಂಬಲ. ಆ ಜನರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ದೇವರ ಹತ್ತರ ಬಿಡೋದಿಲ್ಲ ಅಂದರೆ, ಅವರ ದೇವರೇ ಪ್ರತಿದಿವಸವೂ ನೀವಿದ್ದಲ್ಲೇ ಬರತಾನಲ್ಲ ?

ಹರಿಜನ : (ಬೆರಗಾಗಿ) ಅವರ ದೇವರೀಗ ?

ಮಾಧವ : ಹೌದು; ದೇವರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಬ್ಬನೇ. ಈಗ ನೋಡಿರಿ—ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಅಂತ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಮೂರು ಸಲ ಸೂರ್ಯ ದೇವನಿಗೆ ಆರ್ಘ್ಯ ಕೊಡುತ್ತಾರಲ್ಲ ? ಅದೇ ಸೂರ್ಯದೇವ ನಿತ್ಯವೂ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ—ನೀವು ಇದ್ದಲ್ಲಿಗೆ—ಬರುತಾನೋ ಇಲ್ಲೋ ? ಅವನನ್ನು ತೋರಿ ಸೋದಿಲ್ಲ ಅಂತ ಅವರೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಿಡಿಯೋ ಹಾಗಿಲ್ಲ; ಅವನನ್ನು ತೋರಿ ಸೋದಿಲ್ಲ ಯಾಕೆ, ಅಂತ ನೀವೂ ಕೆಣಕಿ ಕೇಳೋ ಕಾರಣ ಇಲ್ಲ. ದೇವರು ಗುಡಿ-ಗುಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಇರುತಾನೆ ಅಂತ ತಿಳಿದೀರೇನು ? ಈ ಭೂಮಿತಾಯಿ ನಮ್ಮ ದೇವರು ಅಲ್ಲವೇ ? ಅದೂ ಹೋಗಲಿ; ಈ ನಿಶಾನೆ—ಈ ಮೂರು ಬಣ್ಣದ ಬಾವುಟ—ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ರಾಷ್ಟ್ರದೇವತೆ; ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪೂಜ್ಯ ದೇವತೆ ! ಇದನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ಹಕ್ಕು ಇದೆ. ಸಾಕಲ್ಲವೇ ? ಈ ಪ್ರಸಂಗದೊಳಗೇ ಈ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರು ಈ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದೇವತೆಯ ಹಾಡನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಕೇಳಿರಿ.

(ಝುಂಡಾ ಊಂಚಾ ರಹೇ ಹಮಾರಾ ಅಧವಾ ಏರಿತದೋ ನಮ್ಮ ಬಾವುಟ, ಇಲ್ಲವೆ, ಇದೇ ಅರ್ಧದ ಬೇರಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಪದವನ್ನು ಹಾಡತಕ್ಕದು. ಮತ್ತೆ ಜಯ ಜಯಕಾರ.....)

ಈಗ ಈ ದೇವರ ದರ್ಶನ ಆಯ್ತಲ್ಲ ! ಗಾಂಧಿಜಿ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ನಡೆ. ಕೊಂಡರೆ ನಿಮಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅನುಕೂಲ ಆಗುತ್ತವೆ. ಸರಿ. ಇವರು (ಹನು ಮಂತ್ರವನ್ನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ) ಯಾರು ಅಂತ ಗೊತ್ತದೆ ಏನು ನಿಮಗೆ !

ಹರಿಜನ :— ಈಟು ತಿಳಿಯಾಕಿಲ್ಲೇನಿ? ಕೈಗೆ ಕೈಹಿಡಕೊಂಡು ಅಡ್ಡಾಡತೀರಿ; ಅಂದವ್ಯಾಗ ನಿಮ್ಮ ಬಳಗದವರ ಪೈಕಿನೇ ಇರಬೇಕಲ್ಲ ?

ಮಾಧವ : ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರಿ ಬೆರಗಾಗಿ ಕೇಳತೀ ? ಇವರು ನಮ್ಮ ಬಳಗದವರಲ್ಲ; ನಿಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳು.

ಹರಿಜನ : ಏನಂದ್ರಿ ? ಇವರೂ ಹರಿಜನರೇ ?

ಮಾಧವ : ಇವರು ಇಷ್ಟು ಜಳ ಜಳ ಇರೋದನ್ನು ನೋಡಿ ನಿನಗೆ ಬಹಳ ಅಶ್ವರ್ಯ ಆಯ್ತಲ್ಲ ? ಹೀಂಗಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಾರು ಯಾಕೆ ಮುಟ್ಟೋದಿಲ್ಲ ಹೇಳು. ಇನ್ನು ಒಂದು ಮಾತು ಕೇಳತೇನಿ ! ನಮಗೂ ಈ ಹನುಮಂತಪ್ಪನಿಗೂ ಇಷ್ಟು ಯಾಕೆ ಸಲಿಗೆ ಆದ ಹೇಳತೀರಾ ?

ಹರಿಜನ : ಹೇಳಲ್ವಾ ? ನೀವೂ ಅವರೂ ಕೂಡೇ ಕಲಿತೀರಿ ! ಹೌದಲ್ಲ ?

ಮಾಧವ : ಹೌದು ನೋಡು; ಬೀಜ ಮಾತನ್ನೇ ಹೇಳಿದಿ. ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳೂ ಇವರಂತೆಯೇ ನಾಲೆ ಕಲಿತರೆ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಕಾಗುತ್ತಾರೆ; ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಾನ-ಮರ್ಯಾದೆ ಪಡೀತಾರೆ.

ಹರಿಜನ : ದುಡ್ಡೋ ಮಕ್ಕಳು ನಾಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನಾಗ ಕೇರಿಸ ಬರೀ ಹಾಕೋ ಬೇಕಾದೀತಲ್ಲೇ ! ಬ್ಯಾಡಾ, ಅವರಿಗೆ ಕಲಿಸೇವು. ಅಂದ್ರ, ಕೈಯಾಗ ರೊಕ್ಕ ಒಂದು ಇರಬೇಕಲ್ಲೇ ಯಪಾ ?

ಮಾಧವ : ಅಲ್ಲಪಾ, ಎಷ್ಟು ದುಡ್ಡೀತಿದ್ದಾವು, ನಿಮ್ಮ ಹುಡುಗರು? ಮುಂಜಾವದಿಂದ ಸಂಜೇತನಕ ತಿರುಗಿ ಒಂದು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರೆ ತಂದರೆ, ಅದರ ಬೆಲೆ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕುನೇ ಆದೀತು. ಅದರ ಅವರ ಉಟಕ್ಕೆ ದಿನಾ ಆರೆಂಟು ಆಣೆ ಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅವರು ನಾಲಿಗೆ ಹೋದರೆ, ಸರಕಾರ ಅವರ ಉಟ ಉಡಿಗೆ ಪುಸ್ತಕ - ಬಟ್ಟೆ ಮೊದಲಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳತದೆ.

ಹರಿಜನ : ಕಲ್ತಮ್ಮಾಲರೆ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮುಟ್ಟತಾರೆನೀ, ಮ್ಯಾಲಿನ ಜಾತ್.....?

ಮಾಧವ : ಮುಟ್ಟತಾರೆ; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಲಿತು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರೆಂದರೆ, ಸಲಾಮು ಹೊಡೆಕೊತಾ ಬರತಾರೆ,

ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯವರೂ ಅವರ ಹತ್ತರ. ಡಾ. ಅಂಬೇಡಕರ ಅಂತ ಹೆಸರು ಕೇಳಿಲ್ಲ? ಅವರೂ ಹರಿಜನ ಸಮಾಜದವರೇ. ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿವಂತರು. ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಜನರೂ-ಸರಕಾರದವರು ಕೂಡ-ಬಹಳ ಮರ್ಯಾದೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಭಾರತ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೆಲವು ಕಾಲ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಈ ದೇಶದ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರೂ ಅವರೇ. ಎಷ್ಟೋ ಹರಿಜನ ಬಂಧುಗಳೂ ಈಗಲೂ ಸರಕಾರದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ; ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಆಗಾಗ ಸಭಾ-ಸಮಾರಂಭಗಳಿಗೆ ಕರೆದು ಎಲ್ಲರೂ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಅವರೊಡನೆ ಉಪಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಯಾಕೆ ಶಾಲೆಗೆ ಕಳಿಸಬಾರದು ?

ಹರಿಜನ : ನಮಗೇನು ಗೊತ್ತಿ ಕಳಿಸತೇವ್ರಿ ಇನ್ನು, ಮಕ್ಕಳನ್ನು, ಎಲೆಗೆ.

ಮಾಧವ : ಅವರನ್ನಷ್ಟೇ ಕಲೀಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದರೆ ತೀರಲಿಲ್ಲ; ನೀವೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡವರು—ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೂ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳೂ—ಓದು-ಬರಹ ಕಲಿಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ಕೇರಿ ಒಳಗೇ ಹನುಮಂತವ್ವ ಒಂದು ಸಾಲೆ ಸುರು ಮಾಡತಾರೆ. ನಾನೂ ಆಗಾಗ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರತೀತೇನಿ.

ಹರಿಜನ : (ನಿರಾಶೆಯಿಂದ) ನಾವೇನು ಕಲಿತೇವ್ರಿಗಳು ? ಮುಂಜಾಲಿಂದ ಜಿಂಜೀತನ ದುಡದರೂ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಗಂಜೀ ಕಾಣೂ ಹಾಂಗಿಲ್ಲವು !

ಮಾಧವ : ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಸರಕಾರ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಿದೆ. ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ನಿಮಗೆ ಹೊಲಾ ಕೊಡತಾರೆ. ನೀವು ಮೈಮುರಿದು ದುಡೀಲಿಕ್ಕೆ ತಯಾರಾಗಬೇಕು. ಅಷ್ಟೇ. ಮತ್ತೆ ನಿಮಗೆ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸೋ ವ್ಯವಸ್ಥಾನೂ ನಡೆದದ್ದ.

ಹರಿಜನ : (ಆನಂದದಿಂದ) ಆ ಮ್ಯಾಗ ಈ ಕೆರಾ ಹೊಲಿಯೋ ಕಟ್ಟಿ ಉದ್ದೇಗಾ ಬಿಟ್ಟಿಬಿಡತೇವಿ ನೋಡಿ !

ಮಾಧವ : ಹುಚ್ಚೆಪ್ಪ ಇದ್ದೀ ಆತು. ಉದ್ಯೋಗದೊಳಗೆ ಒಳ್ಳೆದು, ಕೆಟ್ಟದು ಅಂತ ಇರೋದೇ ಇಲ್ಲ. ಬಾಲ್ವೆಗೆ ಬೇಕಾದ್ದೆಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆದೇ ಅಂತ

ತಿಳಿಬೇಕು. ಹೊಲದ ಕೆಲಸ ಆರು ತಿಂಗಳು ಮಾತ್ರ ನಿಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಗ ತುಂಬಿಸಿತು. ಉಳಿದ ವ್ಯಾಳ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಚರ್ಮದ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡಿದರೇ ನಿಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬೋದು. ಮಾತ್ರ, ಅದನ್ನು ಒಂದಿಷ್ಟು ಜಾಣತನದಿಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಲಿಬೇಕು; ಎಂದರೆ, ಅದೇ ಕೆಲಸದೊಳಗೇ ಹೊಸ ಹೊಸ ರೀತಿ ಮಾಡರಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರ ಅನುಕೂಲತೆಗಾಗಿ ಸಂಘ ಸೊಸಾಯಿಟಿ ಅಂತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಮಗೆ ನಾನು ಸರಕಾರದಿಂದ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡತೇನಿ.

ಹರಿಜನ: ಸರಕಾರ ನಮಗ ದುಡ್ಡನೂ ಕೊಡತೇತ್ರೇ ?

ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹರಿಜನ: ಹೂನಪಾ ಮಗನಸ! ಬರೇ ದುಡ್ಡನು ಯಾಕು—ಮದಿವೀ ಮಾಡಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನ ಹಡದು ಕೊಡತೇತಿ! ಸರಕಾರ ಸಾಯಾ ಮಾಡಬೇಕಾದ್ರ ನಾವೂ ದುಡ್ಡ ಕೊಡಬೇಕಲ್ಲೇ ?

ಮಾಧವ: ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದಿ. ಸೊಸಾಯಿಟಿ ಬೇಕಾದರೆ, ನಿಮ್ಮಿಂದನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ದುಡ್ಡ ಕೊಡಬೇಕಾಗತದೆ.

ಹರಿಜನ: ಹೊಟ್ಟೆಗೇ ಹಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲದಾಗ ನಾವೇನು ಕೊಟ್ಟೇವ್ರೀ ದುಡ್ಡ ?

ಮಾಧವ: ನಿಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದದ್ದು—ನೀವು, ದುಡ್ಡಲಾರದವರು ಅಂತ ಅಲ್ಲ; ದುಡ್ಡದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಕುಡಿದೂ ತಿಂದೂ ಹಾಳು ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟೀರಿ ಅಂತ. ಕುಡುಕರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ದುಡ್ಡಿದ್ದರೆ ನಾಕಾದೀತು, ಹೇಳ್ತೀ! ಈ ಕುಡಿತದ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಸಾಲಗಾರರಾಗಿದ್ದೀರಿ; ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳ ಮೈಮೇಲೆ ಗಟ್ಟಿಳ್ಳ ಬಟ್ಟೆ ಕೂಡ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೀರಿ.

ಹರಿಜನ: ಸರಕಾರ ಈಗ ಸೇಂದಿ ಸೆರೆ ಸಿಗಧಾಂಗ ಮಾಡೇತಲ್ವಿ?

ಮ. ಹರಿಜನ: ಅದು ಸಿಗಲಿಲ್ಲಾ ಅಂದ್ರ ಬಟ್ಟೆ ಸೆರೇ ಕುಡ್ಡೋದು ಬಿಟ್ಟೇ ಏನಲೆ ಮಗನಸ? ಯಪಾ, ನೀವು ಹೇಳೋದು ಕರೇವೈತ್ರಿ. ಈಗನಕಾ ಈ ಬಟ್ಟೆ ಸೆರೇದ ಕಾಲಾಗ ನಮ್ಮದು ಏನೇನೂ ಉಳೀಲಿಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಿನ್ನಾಕ ರೊಟ್ಟಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕುಡ್ಡೋದು ಬಿಡಾಕವಲ್ವ ಈ ಜನ.

ಮಾಧವ : ಇಷ್ಟು ವಿವರ ಆದದ್ದು ಆಗಿ ಹೋಯ್ತು. ಇನ್ನು ಮೇಲಾದರೂ ಕುಡಿಯೋದು, ಸತ್ತ ದನಾ ತಿನೋದು, ನಿಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸೂಳೆ ಅಂತ ಬಿಡೋದು— ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಟ್ಟ ಚಾಳಿಗಳನ್ನು ನೀವು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು; ಮತ್ತೆ ಈ ವರೆಗೆ ನಾ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ನಡೆಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ನೀವು ಒಪ್ಪಿದರೆ, ನಾನೂ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರೂ ನಿಮ್ಮ ಆಳಾಗಿ ದುಡೀತೇವಿ.

ಹರಿಜನ : ಎಂತಾ ಮಾತ್ರಿ ಯಪಾಸ, ನಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕೇ ಹೇಳ್ತೀರಿ ! ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಟ್ಟ ಗುಣಾನೂ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡತೇವಿ.

ಮಾಧವ : ಬರೇ ತುಂಬಿ ನಾಲಿಗೆ ಮೇಲಿನ ಮಾತು ಆಗಬಾರದು ಇದು. ನಿಮ್ಮ ದುರ್ಗಾದೇವತೆಯ ಸಾಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ, ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಸಾಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ನೀವೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಮಾಡಬೇಕು.

ಹರಿಜನ : ಮಾಡತೇವಿ ! ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸೂಳೆರನ್ನೆ ಬಿಡೋದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈಗ ಬಿಟ್ಟೇವಲ್ಲೀ.....ಅವರ ಗತಿ ಏನು ? ಊರಾನ್ನ ಮಂದಿ ಕಕ್ಕರಮಬ್ಬು ಆತು ಅಂದರಣ್ಣ—ಹಾಂಗ ಹಾಂಗಣ್ಣ ಕುರಿದಡ್ಡೀ ಹತ್ತಾ ತೋಳನ ಡಂಡು ತಿರಗಿದ್ದಾಂಗ ತಿರಗತಾವ್ರೀ—ಅವರ ದುರಗವ್ವ ನುಂಗಾಣ್ಣ ! ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಬಟ್ಟೀ ಸೆರೆ, ಕುರಿ-ಕೋಳೀತತ್ತಿ ತರಾಕ ನಾವಣ ಅಡ್ಡಾಡ ಬೇಕಲ್ಲೀ ಮತ್ತ !

ಮಾಧವ : ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳತೇನಿ. ಈಗ ಬಿಟ್ಟು ರುವ ಸೂಳೆಯರಲ್ಲಿ ಎಳೆವಯಸ್ಸಿನವರಿದ್ದರೆ ಅವರ ಮನವೊಲಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ದರೂ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಿರಿ; ವಯಸ್ಸಾದವರಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಉಪಜೀವನಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಉದ್ಯೋಗ ಹಚ್ಚಿಕೊಡೋಣ. ನೋಡೋಣಂತೆ, ಪ್ರಸಂಗ ಬರಲಿ. ಸದ್ಯೆ ನೀವು ಒಳ್ಳೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಇರೋಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಮಾಡಿರಿ. ಆಮೇಲೆ ತಪ್ಪಿದರೆ ಮಾತ್ರ ನಿಮ್ಮ ಕಾಲಮೇಲೆ ನೀವೇ ಕಲ್ಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳತೀರಿ; ಹರಿಜನರು ಹೋಗಿ ಮತ್ತೆ ಹೊಲೆಯರಾಗತೀರಿ. ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಇರಲಿ.

ಹರಿಜನ : ಎಂತಾ ಮಾತ್ರಿ ದಣೇರಣ್ಣ ! ಏನೋ ನಮ್ಮ ದುರಗವ್ವನು ನಿಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟಾಳಿಗೆ ಹೊಕ್ಕು ಇಲ್ಲಿಗೆ...

ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹರಿಜನ : ದುರಗವನ್ನು ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಗ ಯಾಕಾ ಹೊಗಿಸತೀಯಲೇ ? ಒಳ್ಳೆಕೆಲ್ಲ ಆಕೆ. ಹೊಟ್ಟೆಗ ಹೊಕ್ಕಳು ಅಂದ್ರ... ದುರಗವ್ವ ಗೋಣು ಮುರಗವ್ವ ಆಗತಾಳ.

ಮಾಧವ : ನಿಮ್ಮ ದುರುಗವ್ವ ನಮಗೆ ವಾರ್ವತೀದೇವಿ. ಒಳ್ಳೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಇರೋವರಿಗೆ ಏನೂ ಕೆಡಕು ಮಾಡೋದಿಲ್ಲ. ಮಾತು ಕೊಟ್ಟು ತಪ್ಪಿದರೆ ಮಾತ್ರ ದುರಗವ್ವ ತಪ್ಪದೆ ಗೋಣು ಮುರೀತಾಳೆ, ಇರಲಿ. 'ಇಂದಿ ನಿಂದ ನಾವು ಕುಡಿಯೋ ತಿನೋ ಚಟಾ ಬಿಡತೇವಿ, ಒಳ್ಳೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಇರತೇವಿ' ಅಂತ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದೇವತೆಯ ಇದಿರಿಗೆ ಮೊಳಕಾಲೂರಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಮಾಡಿರಿ. (ಹರಿಜನರ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿಧಿ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ) ಇನ್ನು ಕೊನೆಯ ದಾಗಿ, ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದೇವತೆಗೆ ಮಂಗಲ ಮಾಡೋಣ. ಹೊತ್ತು ಬಹಳ ಆಯ್ತು.

ಹರಿಜನ : ಈ ಹನುಮಂತಪ್ಪನೋರ ಊಟ ನಮ್ಮನ್ನಾಗೇ ಆಗಲಿ.

ಮಾಧವ : (ನಗುತ್ತ) ಯಾಕೆ, ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಯೋದಿಲ್ಲೇನು?

ಹರಿಜನ : ನೀವ್ವಾಂಗ ಉಂಡೀರಿ ಬ್ಯಾಂಬು ಮಾದರ ಮನ್ಯಾಗಸ?

ಮಾಧವ : ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಜಳಾಜಳಾ ಇದ್ದಾರೆ, ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿ ಕಲಿತಾರೆ, ಕುಡಿಯೋ ತಿನೋ ಚಟಾ ಬಿಟ್ಟಾರೆ ಅಂತೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಇದ್ದಂತೆ ಇದ್ದಾರೆ. ನೀವೂ ಇವರಂತೆ ಇರಲಿ. ಕಲಿತರೆ ಇವರೂ ನಾವೂ ಕೂಡಿಯೇ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಬರತೇವಿ. ಹುಡು ಗಾಟಿಕೆ ಮಾತಲ್ಲ ಇದು; ಮಹಾತ್ಮರ ಇದಿರಿಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಮಾಡಿ ಹೇಳತೇನಿ. ಸದ್ಯಃ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ನಮ್ಮಲ್ಲೇ ಇರತಾರೆ; ಮಾತ್ರ, ದಿನಾಲು ನಿಮ್ಮ ಕೇರಿಗೆ ಬರತೀರತಾರೆ. ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ನೀವೆಲ್ಲ ತಪ್ಪದೆ ನಡೀಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು.

ಹರಿಜನ : ಯಂತಾ ಮಾತ್ರೀ; ಹಾಂಗೇ ನಡಕೊಂತೀವಿ.

ಮಾಧವ : ಸರಿ. ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿರತೇನಿ; ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಬೇನೆ ಬೇಸರಿಕೆ ಬಂದರೆ ನನಗೆ ಆ ಕೂಡಲೆ ತಪ್ಪದೆ ತಿಳಿ ಸಿರಿ. ಡಾಕ್ಟರರನ್ನು ಕರೆತಂದು ಉಪಚಾರ ಮಾಡಸತೇನಿ.

ಹರಿಜನ: (ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ) ಯಶಾಸ್ಸ ಎಟು ದೊಡ್ಡ ಮನೆ
ಸ್ಯಾರೀ ನೀವು! ದೇವರು ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡ್ಲಿ...,

ಮಾಧವ: ಮೊದಲು ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣ ಆಗಲಿ. ಅದರ ಕೂಡ -
ನನ್ನದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ - ಇಡೀ ಭರತಖಂಡದ್ದೇ ಕಲ್ಯಾಣ ಆಗತದೆ. ಹಾಸ್ಸ!
ಅಲ್ಲಲೇ ಎಲ್ಲರೂ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲಲಿ. ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಮಾತಾ ಭಾರತದೇವಿಗೆ
ಮಂಗಲ ಮಾಡೋಣ.

(ಎಲ್ಲರೂ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವರು. ಸ್ವಯಂಸೇವಕರು ಜನಗಣಮನೆ
ಅಥವಾ ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಗೀತೆಯನ್ನು ಹಾಡುವರು. ತೆರೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ
ಇಳಿಯುವದು.)

೧ನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿದುದು.

೨ನೆಯ ಅಂಕ

ಪ್ರವೇಶ ೧

ರಸ್ತೆ—ಕಾಳಾಚಾರಿ, ಶಂಕರ ದೀಕ್ಷಿತ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ ಮೂವರೂ ದೇವರ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮನೆಗಳಿಗೆ ಮರಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.....

ಶಂಕರ : ಕಾಳಾಚಾರೀ, ಕಾಲ ಕೆಟ್ಟಿತುಗ ಅಂದೆ...!

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಏನರೆ ತುಳಿದಿರೇನು ಮತ್ತೆ ? ಹಳ್ಳಿಯ ಊರು... ಹುಡುಗರು ಬೀದೀಯೊಳಗೇ.....

ಶಂಕರ : ಅಲ್ಲೋ; ದಿವಸ ಎಂತಾವು ಬಂದುವಲ್ಲ ಅಂತೇನಿ.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಎಂತಾವು ಅಂದರೆ ? ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ತುಸು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಆದರೂ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ತಾಸು ತಪ್ಪೋದಿಲ್ಲವಲ್ಲ !

ಶಂಕರ : ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯನೋರೇ, ಈ ಕಾಳಾಚಾರೀ ಬಾಯಿ ಅಂದರೂ ಒಡಕ ಅಗ್ಗಿಷ್ಟಿಗೆ ಬಾಯಿ ಇದ್ದಾಂಗ. ನಾ ಹೇಳೋದನ್ನ ಕೇಳೋ ಹಾಗಿಲ್ಲ; ಬರೇ ಬೂದೀನೇ ಹಾರಿಸತಾನೆ, ಅಡ್ಡ ಹಾದಿಗೆ ಎಳೀತಾನೆ.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಮತ್ತೆ, ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ನೀವೂ ಗುರಿಹೊಡೆದಂತೆ ಮಾತಾಡೋದನ್ನ ಕಲಿತಿಲ್ಲ.

ಶಂಕರ : ಅಲ್ಲರೇ, ಈಗಿನ ಹುಡುಗರ ಮಾತು ಹೇಳತೇನಿ.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಸೈರೆಪಾ; ಈಗ ಹಾದಿಗೆ ಬಂದಿರಿ. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಗಡಬಡಿಯೊಳಗೇ ಗಂಡನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿ ಬಿಡೋಣ ಅಂತ ಒಗಟದ ಒಯ್ಯಾರದೊಳಗೇ ಹೊತ್ತು ಕಳೆಯೋ ಹೊಸಮೊದಲಗಿತ್ತಿ ಹಾಂಗ ಮಾತಾಡಿದರೆ ? ಏನೀ ಅದು—ಈಗಿನ ಹುಡುಗರ ಮಾತು, ಅಂದಿರಲ್ಲ ?

ಶಂಕರ : ಕೇಳೇ ಇಲ್ಲೇನು ? ಈಗಿನ ಹುಡುಗರು ಹೊಲೆಗೇರಿ ಹೊಗತಾರೆ !

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಮತ್ತೆ...ನಿಮ್ಮಂಥ ಮುದುಕರೂ ಹೋಗಬೇಕಂತೀ
ರೇನು ಅಲ್ಲಿ ?

ಶಂಕರ : ಪಾಂಗಲ್ಲೋ ಆಚಾರೀಗ್ಗ, ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಧ್ವಜಾ ಹಾರಿನ
ತಾರೆಗ್ಗ.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ತಪ್ಪೇನಾಯ್ತು ? ಧ್ವಜಾ ಊರಿದ್ದರೆ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ
ಮಾಡಬಹುದು.

ಶಂಕರ : ಅಯ್ಯನೋರೇ, ಈಗ ತಿಳಿಯೋದಿಲ್ಲ ಈ ಆಚಾರಿಗೆ;
ನಾಳೆ ಆ ಹೊಲೇರು ಬಂದು ಇವರ ಕಾಳಮ್ಮನ ಗುಡಿ ಹೊಕ್ಕರುಗ್ಗ
ಅಂದರೆ.....

ನಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಏನ್ ಹೇಳ್ತೀರೀಗ್ಗ ? ನಮ್ಮ ವಂಶಾಯತೀ
ಪಗಾರಗ ತಿಂದು, ಊರ ಕನಾ ಬಳಿಯೋದು ಬಿಟ್ಟು, ದೇವಾಲಯದ ಮ್ಯಾಲ
ದಾಳೀ ಇಡತಾರಗ್ಗ ಆ ಹೊಲೇರು ?

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ನೋಡೋಣಲ್ಲ, ಅವರು ಹ್ಯಾಂಗ ಬರತಾರೋ !

ಶಂಕರ : ಬರೇ ಅವರೇ ಬರೋದಿಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ನರಪಂಚ ದೇಸಾಯಿ
ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರ ಮಗ ಮಾಧವರಾಯ್ಗ ಅವರನ್ನು ಕರೆತರುತಾನೆ.
ಅದಕಂತೆ ಹೊಲೆಗೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ತಿದ್ದಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದಾನೆ.

ನಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : (ನಗುತ್ತ) ತಿದ್ದೋದಂದರೆ ? ಕತ್ತೆಯ ಕಿವಿ
ಕತ್ತರಿಸಿ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತಾನೋ, ಏನು ಕಾಗೆಯ ಮೈಗೆ
ಸಬಕಾರಗ ತಿಕ್ಕಿ ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತಾನೋ ?

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಅಂಥಾಂಗಗ್ಗ, ಹುಡುಗಾಟಿಕೆ ಅಲ್ಲ ಅಯ್ಯನೋರೇ.
ಹುಡುಗ ಬಹಳ ಹಟವಾರಿ. ಹಟಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಅಂದರೆ, ಬರೇ ದೇವಸ್ಥಾನ
ದೊಳಗೇ ಯಾಕೆ—ನಮ್ಮ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯೊಳಗೂ.....

ನಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ತಿಳೀತು. ಆದರೆ ಆಚಾರೀ, ಅವರ ಅಪ್ಪ
ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯ್ಗ ಕಟ್ಟಾ ಸನಾತನಿ; ದೇವರು ಧರ್ಮ ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಣಾ ಕಳ
ಕೊಳ್ಳತಾನೆ. ಇಂಥವರ ಮಗ ಮುಗದಾಣ ಇಲ್ಲದ ಹೋರೇ ಹಾಂಗ
ಕುಣಿದಾಡತಾನೆ ಅಂದರೀಗ್ಗ, ಬಹುಶಃ ತಂದೆಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೇನು ಇದು ?

ಶಂಕರ : ತಿಳಿದೇ ಏನಿಲ್ಲ ? ಇರೋದು ಒಬ್ಬನೇ ಮಗ. ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದರೆ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದಾನಲ್ಲ, ದೀಪಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದಾಂಗ ಆದೀತಲ್ಲ ಅಂತ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದಿದ್ದಾರಾದೀತು.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ನಮ್ಮ ತರ್ಕ ಬ್ಯಾಡ ಈ ಪ್ರಸಂಗದೊಳಗೆ. ಹೀಗೇ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಬಿಡೋಣ. ದೇವರು ಧರ್ಮಗಳ ಇದಿರಿಗೆ ಅವರು ತನ್ನ ಮಗನನ್ನೂ ನೋಡೋವರಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ, ರಾಯರು ಮಗನ ವಕ್ಷವನ್ನೇ ಕಟ್ಟಿದರೆ... ನಿನ್ನ ಸರಪಂಚಕಿ ಗಿರಪಂಚಕಿ ಆದೀತೂ ಅಂತ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕೋಣ.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಹಾಗೆ ದುಡುಕೋದು ಬ್ಯಾಡ. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸ ತಡೆಯೋಣ. ಮಾಘ ಹೇಗೂ ಹರಿಜನ ಕಾಯಕವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸ ತಾನೆ. ತಂದೆಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಇರೋದಿಲ್ಲ. ಅವರಾಗಿಯೇ ಅವನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕಿದರೆ ತೀರಿಯೇ ಹೋಯ್ತು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಾವು ಸಮಯ್ಯ ನಾಧಿಸಿ ಕಿವಿ ಊದೋಣ.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಆ ಮೊದಲು ಮಾಧವರಾಯನಿಗೆ ಹೇಳಿ ನೋಡೋಣೇನು ?

ಶಂಕರ : ಅಲ್ಲರೇ ಅಂಥಾ ದೊಡ್ಡ ಸರಕಾರವೇ ಅವರ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ಇರುವಾಗ, ನಾವು ಅಂದರೆ, ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನೊರಜು ಇದ್ದ ಹಾಗೆ. ಅವರಿಗೆ ಜರದೇಶದ ವಿಚಾರಗಳು ತಲೆಯೊಳಗೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ. ನಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ-ಪುರಾಣಗಳೊಳಗೆ ಏನು ಹೇಳಿದ್ರೂ, ಭಗವದ್ಗೀತಾದೊಳಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮ ಜಾತಿ ಬಗ್ಗೆ ಏನು ಹೇಳಿತಾನೆ, ಅನ್ನೋದು ಏನು ಗೊತ್ತು ಈ ಮುಂಡೇ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ! ಮತ್ತ...ಮತ್ತ...ಮಹಾ...

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : (ನಗುತ್ತ) ಹೌದ್ರೆಪಾಟ, ನಮಗೂ ಒಂದಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಬಿಚ್ಚಿರೀಟ, ಆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಭಗವದ್ಗೀತಾದ ಮಾತು !

ಶಂಕರ : (ಉಗುಳುನುಂಗುತ್ತ) ನಮಗೂ...ಅಂತದ್ರ...ಏನೆಪ್ಪಾ...ಭಗಾ...! (ಮುಂದುಗಾಣದೆ) ಹೊತ್ತು ಬಹಳ ಆಯ್ತೇನೋ. ಹೋಗೋಣ ಇನ್ನು ?

ಕಾಳಾಚಾರಿ : (ನಗುತ್ತ) ಶಾಸ್ತ್ರ, ಪುರಾಣ, ಭಗವದ್ಗೀತಾ ಅನ್ನೋ ಶಬ್ದ ಮಾತ್ರ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಚಿತ ಅವೆ ದೀಕ್ಷಿತರಿಗೆ, ಅಂಧಾಂಗಾತು. (ನಗುವ).

ಶಂಕರ : (ಅಪಮಾನಿತನಾದಂತೆ) ಹಾಂಗಲ್ ಕಾಳಾಚಾರೀಸ, ನಾವೂ ಪೂರಾ ಕಲೀತಿದ್ದಿ ಏನಪಾ. ನಮ್ಮ ಹಿರೀರು ಸಣ್ಣ ವರಿರತಾನೇ ತೀರಿ ಕೊಂಡರೇನಪಸ !

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಅವರು ಸಣ್ಣ ವರಿರತಾನೇ ತೀರಿಕೊಂಡರೆ ಮತ್ತೆ ನೀವು ಹುಟ್ಟಿ.....

ಕಾಳಾಚಾರಿ : (ಅಣಕದಿಂದ) ಏನು ಅಯ್ಯನೋರೇ ನಿಮ್ಮ ತಲೆ ! ಸಣ್ಣ ವರಿರತಾನೇ ಅಂದರೆ .... (ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವ ತತ್ತ್ವಜ್ಞನಂತೆ) ಈ ಶಂಕರ ದೀಕ್ಷಿತರು ಸಣ್ಣ ವರಿರತಾನೇ ಇವರ ಹಿರಿಯರು ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಗಚ್ಚು ಹೊಡಿಸಿದರು, ಅಂತ ಹೇಳ್ತಾರೆ. ಯಾಕ್ರೀ ದೀಕ್ಷಿತರೇ...? (ಮಾತಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷಿತನ ಎದೆಗೆ ಬಲವಾಗಿ ಗುದ್ದುವನು.)

ದೀಕ್ಷಿತ : (ಎದೆಯನ್ನು ಸಾವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮೆಲು ದನಿಯಲ್ಲಿ) ಯಾಕೂ ಇಲೈಪೋಸ ! (ಮತ್ತೆ ಮಾತನ್ನು ಬದಲಿಸುತ್ತ) ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಯವರ ನೆನಪು ಆಯ್ತು ಅಂದರೆ.....ಮಂದಿ ಹೇಳತಾರೆ.....ಅವರಂಥ ವಿದ್ವಾಂಸರು ದಿಗ್ದೇಶದೊಳಗೆ ಇದ್ದಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಅಂತ, (ಗದಗಿಸುತ್ತ) ಆ ಮಾತು ನೆನಪಾಯ್ತು ಅಂದರೆ.....ಕಣ್ಣೀರು ಧಟಕ್ಕನೆ ಉದರತವೆ ! (ಕಣ್ಣೀರು ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು).

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಹೋಗಲಿ ಬಿಡಿರಿ; ಆಗಿ ಹೋದ ಮಾತಿಗೆ ಯಾಕೆ ಕೆಡಕು ಅನಿಸಿಕೊಳ್ಳತೀರಿ.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಅಲ್ಲ, ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ತಂದೆ ವಿದ್ವಾಂಸ ಇದ್ದ ಅಂದರೆ, ಮಗ ನಗಬೇಕೋ ಅಳಬೇಕೋ ? ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಎಂಥ ದಡ್ಡ ಮಗ ಹುಟ್ಟಿದನಲ್ಲ, ಅಂತ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ಕಣ್ಣೀರು ಬರಬೇಕು ! ಅಲ್ಲವೇ ಅಯ್ಯನೋರೇ ?

ನಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಏನು ಹೇಳತೀ ಆಚಾರೀ ? ಮೆಣಸು ಹುಳಿ ತರೂ ಜೋಳಕ್ಕಿಂತ ಕಡೆ ಅಲ್ಲ ಅನ್ನೋ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ದೀಕ್ಷಿತರು. ಸುತ್ತುಣ ಹತ್ತು ಹರಿದಾರಿಯೊಳಗೆ ದೀಕ್ಷಿತರಿಲ್ಲದೆ ಮದುವೆ ಮುಂಜಿಬೆ ಶ್ರಾದ್ಧ ಪಕ್ಷ ಯಾವದೂ ಜರಗೋ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಕೋರ್ಟು-ಕಚೇರಿ ಒಳಗೆ ಯಾವದರೆ ದೊಡ್ಡ ಖಟ್ಟಿ ಬಂದವು ಅಂದರೆ, ದೀಕ್ಷಿತರ ಸಾಕ್ಷಿ ಇದ್ದದ್ದೇ. ಅದನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿರಬೇಕು, ಅನ್ನೋ ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಹರತ ದೀಕ್ಷಿತರ ಬುದ್ಧಿ. ಸಾಕಲ್ಲೇನು, ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮಕ್ಕಳು ಅನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳೋದಕ್ಕೆ? ಅದೇ, ದೇಸಾಯರ ಮಗ ಇದ್ದಾನೆ ನೋಡು; ತಂದೆ ಪಕ್ಕಾ ಧರ್ಮಭಕ್ತ; ಮಗ ನಕ್ಕೇ ಧರ್ಮ ಲಂಡ.....

ಕಾಳಾಚಾರಿ : (ಎಚ್ಚತ್ತವನಂತೆ) ಅಂಧಾಂಗ ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಆ ಮಾಧೂನ್ಯ ಹಾದಿಗೆ ತರೋದು ?

ಶಂಕರ : ಈಗಲೇ ಏಕೆ ಅಷ್ಟು ಗಡಿಬಿಡಿ. ಮತ್ತೆ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಜಳಕಕ್ಕೆ ಕೂಡತೇವಲ್ಲ, ಆವಾಗ ಮಾತಾಡೋಣಂತ, ಎಲ್ಲಾ ಸರಿಯಾಗಿ. ಈಗ ಹೋಗೋಣ ನಡೀರಿ.

(ಅವರು ಅತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಹೊಲೆಯರ ದುರುಗ ಕನ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬರುವ.)

ಕಾಳಾಚಾರಿ : (ದುರುಗನನ್ನು ದುರುಗುಟ್ಟಿ ನೋಡುತ್ತ) ಅಂಧಾಂಗ, ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಮಾಧೂನ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಈ ಹೊಲ್ಯಾರಿಗೂ ಸೊಕ್ಕು ಬಹಳ ಬಂದದ ನೋಡಿರಿ. ಆಗ್ನಂ ? ಮಗನ ನಸಕಲೇ ಎದ್ದು ಕನಾ ಹೊಡೆಯೋದು ಬಿಟ್ಟು ಎರಡು ತಾಸು ಹೊತ್ತೇರಿ ಬಂದಾನಗ್ನ ! ಹಾಂ ? (ಕಸದ ಧೂಳು ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದಂತೆ ಬಟ್ಟೆ ರ್ಪಾಡಿಸಿ) ಧೂ, ಹಾಳು ! ಎಲೇ ದುರುಗಾ, ನಿಲ್ಲು ಮಗನೇ ಒಂದಿಷ್ಟು.

ಶಂಕರ : ತುಸು ಸರಿ ಆ ಕಡೆಗೆ, ಮರಿ ಆಗಿ ನಿಲ್ಲು. ಅವಿವೇಕ್....

ದುರುಗ : ಯಪಾ, ಮುಂಜ್ಯಾಳೆದ್ದು ಹರಿಹರಿ ಅನ್ನೋದು ಬಿಟ್ಟು ಸರಿ-ಮರಿ ಅಂತೀರಲ್ಲಿಗ್ನ, ದೇವರ ಗುಡೀಲಿಂದ ಬರೋ ಮುಂದಗ್ನ ?

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : (ಅಣಕದ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ಹೌದೋ ಏ ಹರೀ ಮಗನೇ, ನಿಮ್ಮಂಥಾ ಹೊಲ್ಕಾರಿಂದ ಕಲಿಬೇಕಾಗೇದನಾವಿನ್ನು, ಬುದ್ಧೀನ್ಮ! ಸರದು ನಿಲ್ಲು. ದೇವರ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊರಬೇವಿ. ಹೊಲ್ಕಾರ ನೆರಳು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರಣ.....

ದುರುಗ : (ಇನ್ನ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ಒಂದಿಟು ದಕ್ಕಕ್ಕ ಮಕಾ ತೊಳೀರಿ ತಂದೇಣ. ಬಡವರ ಕಂಡು ಬಾಯಿ ಬಿಡಬ್ಯಾಡಿ ಸಿಕ್ಕಾಂಗಣ. ನೀವಣ ಹೇಳಿ ಬಿಡಿ; ಸೂರ್ಜಾ ನಿಮ್ಮ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ಅದಾನು. ಯಾರ ನೆಳ್ಳು ಯಾರ ಮ್ಯಾಲ ದೀಳತೇತೋ ನೀವಣ ನೋಡಿ.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಬೆಳಸತೀಯೇನು, ಸತ್ತದನಾ ತಿನ್ನೋಮುಂಡೇ ಮಗನೇ.....!

ದುರುಗ : (ಇವರು ಬೀಳುವ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ಮೈಮುರೇ ನಮ್ಮನ್ನ ದುಡಿಸಿಗೋತೀರಿ; ಹೊರಬಾರದ್ದೆಲ್ಲ ಹೊರಸತೀರಿ; ಆ ಮ್ಯಾಲ ತಿರುಕರಿಗೆ ಹಾಕಿಧಾಂಗ, ಪಡಿ ವಾವು ಜ್ವಾಳಕ್ಕೂ ನಾಲದೋಟು ಸಂಬಳ ಕೊಡತೀರಿ. ಅದೀಟರಾಗಣ ಹೇಣ್ಣೀ ಮಕ್ಕಳೂಬದುಕಬೇಕು; ಮತ್ತ ಬೆಳಕು ಹರದರ ನಿಮ್ಮ ನ್ಯಾವೀ ಮಾತಾಕ ಬರಬೇಕಲ್ಲಿ.....? ಅಂದಮ್ಯಾಗ, ಹೊಟ್ಟೀ ದಸಿಂದ ಸತ್ತ ದನಾ ಆದ್ರೂ ತಿಂತೇವಿ; ಅದೂ ಸಿಗದಿದ್ರ ಮಣ್ಣಾದರೂ ತಿಂತೇವಿ, ಜೀವಾ ಹಿಡೀತೇವಿ.

ಶಂಕರ : ಅವಿವೇಕನ್ನ ತಂದು. ಆ ಕಡೆಗೆ ಸರಿ ಅಂದರೆ, ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ಬಂದು ಚರ್ಚಾ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿಂತಾನೆ ಮಗ. ನೀವೇನು ಮಾಡೀರಿಣ; ಪಂಚಾಯತಿ ಪಗಾರ ಮಾತಾಡಿಸತದೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ. ಮುನ್ನೋಡಿ ಕಸಾ ಹೋಡಿ ಮಗನೇ—(ದುರುಗ ಕಸಾ ಹೊಡೆಯುವಾಗ ಒಂದು ಕಾಗದ ಹಾರಿ ಆ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳ ಮೈಮೇಲೆ ಹೋಗುವುದು. ಎಲ್ಲರೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹಾರಿ ಬೀಳುವರು.) ಥೂ ಥೂ ಥೂಣ ಅಯ್ಯನೋರೇ, ಇದೆಲ್ಲ ಆ ಮಾಥೂನ ಚಿತಾವಣಿ ಅಂದೆ. ಹೀಂಗೇ ಬಿಟ್ಟರೆ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ನುಂಗಿ ನೀರು ಕುಡಿತಾರೆ ಈ ಹೊಲೇರು.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಹೌದು ಅಂದೆ. ನಮ್ಮ ಪಂಚಾಯತಿಯಿಂದ ಬಿಸಿ ಹಚ್ಚಿದರೇ. ಬಗ್ಗುತಾರೆ ಇವರು. ಹಾಗೇ ಬಿಟ್ಟರೆ, — ಹೊಲೆಯರು.

ಹೊರಗೇ ಯಾಕೆ, ಉರೊಳಗೂ ಇಲ್ಲೇನು? ಅಂತ ಕೇಳೋ ಮಕ್ಕಳು ಇವರು !

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದನಿ : ಡಾಕ್ಟರರೇ, ಹೊಲೆಯ ಹೊರಗಿಹನೆ ಉರೊಳಗಿಲ್ಲವೇ? ಅಂತು ಆಚಾರವನು ನಡೆಸದಾತನೆ ಹೊಲೆಯ—ಅಂತ ಪೂಜ್ಯ ಪುರಂದರದಾಸರು ಹಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೇ?

ಮತ್ತೊಂದು ದನಿ : ಮಾಧವರಾಯರೇ ಅದೇನೂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಹೊಲೆಯರು ವಾವಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ದೇವರು—ಧರ್ಮಗಳ ಭೀತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಇವರ ಮಡಿ-ಮೈಲಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಡಂಭಾಚಾರ, ಅವಿವೇಕ, ಮೋಸಗಾರಿಕೆ...!)

[ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು ಆ ದನಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವರು.]

ಶಂಕರ : ಅಯ್ಯನೋರೇ, ಆ ಮಾಧೂನೇ ಬರೋ ಹಾಂಗ ಕಾಣತದೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ಬೀದಿಯೊಳಗೆ ಯಾಕೆ ಹರಲಿ ಆಗಬೇಕು? ಮೆಲ್ಲನೆ ಜಾರಿ ಬಿಡೋಣೇನು.

ಮಾಧವ : (ಡಾಕ್ಟರರೊಡನೆ ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತ) ಹರಿಜನರ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮಗೆ ಇಷ್ಟು ಕನಿಕರ ಇದ್ದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಬರೋದಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಹೆದರತೀರಿ ?

ಡಾಕ್ಟರ : ಉರೊಳಗಿನ ಜಂಭದ ಕೋಳಿಗಳ ಕೂಗಿಗೆ ಹೆದರಬೇಕಾಗತದೆ. (ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು ಕೆಟ್ಟಗಣ್ಣಿನಿಂದ ಅವರನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಅವರ ಹಿಂಬದಿಯಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ ಜಾರುವರು.)

ದುರುಗಪ್ಪ : (ನಗುತ್ತ) ಶರಣೀಯಪಾಠ ! ಬೇಶ್ ಹೊಡ್ತಾ ಕೊಟ್ಟೀ ಇವರಿಗೆ ದೂರಿದಾನೇ! ಹೊಲ್ಕಾರಂದ್ರ ಹಾಂಗ್ಸ ಹೀಂಗ್ಸ ಅಂತ ಇನ್ನೂ ಏನೇನೋ ಅನ್ನಾವರಿದ್ರು.....

ಮಾಧವ : ಕೇಳಿದಿರಾ ಡಾಕ್ಟರರೇ. ಈ ಮೂವರೂ ನಿಮಗೆ ಅರಿಯದವರಲ್ಲ. ಈ ದೀಕ್ಷಿತ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ ಮಾತಿನೊಳಗ ತುಂಬಾ ಚಪಲ ಇದ್ದಾರೆ. ಸುಳ್ಳುನಾಕ್ತಿ ಹೇಳ್ತೀಕೆ, ಖೊಟ್ಟಿ ಕಾಗದ್ಸ ಮಾಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ

ಕೋರ್ಟು ಕಚೇರಿ ತಿರುಗುತಲೇ ಇರತಾರೆ. ಲಗ್ನ ಮುಂಜಿವಿ ಮುಹೂರ್ತ ಗಳಿಗೂ ಹಾಜ್ಜಾ! ಗಂಟೆ-ವಾಡ್ಯಗಳ ಗದ್ದಲದೊಳಗಣ—‘ಸುಮುಹೂರ್ತೇ ಸಾವಧಾನ’ದ ಬದಲು, ‘ಸುಮೂರ್ತೇ ಸಾಯತಾನೆ’ ಅಂದರೂ ಅಂದರೇ! ಈ ಕಾಳಾಚಾರಿ, ಅಕ್ಕನಾಲಿಗ; ಅಕ್ಕನ ಬಂಗಾರವನ್ನೂ ಬಿಡಲಾರ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಈ ಮೂವರೂ ಉರೊಳಗೆ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ವ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಪಂಚರು; ನೀತಿ ಭ್ರಷ್ಟರಾದರೂ ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರು! ದುರುಗಪ್ಪ, ಇವರನ್ನು ಹಾಗೇ ಬಿಡಬಾರದು; ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಇವರ ಕೋಡು ಮುರಿಯುತಲೇ ಇರಬೇಕು.

ದುರುಗಪ್ಪ : (ನಿರಾಶೆಯ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ಏನು ಮುರೀತೇವ್ರೀಣ ಕೋಡು, ನಮ್ಮಂತಾ ಬಡವರುಣ್ಣ ! ಬೆಳಗಾಗುತ್ತೇ ಅವರಿಗೆ ಸಲಾಮು ಹೊಡೀದಿದ್ರಣ ನಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಕೇರು ಹಾಕ್ಕೋಬೇಕಾಗತೇತಿ.

ಡಾಕ್ಟರ : ನಿಜವನ್ನೇ ಹೇಳಿದ ಈಗ ದುಡ್ಡಿದ್ದವರಿಗೆ ದುರಭಿ ಮಾನದ ಪಿಡುಗು ಬಡಕೊಂಡಣದ. ಕಾಸೆರಡು ಕಾಸಿಗೆ ಬಡವರನ್ನು ಬೆಳಗೂ ಬೈಗೂ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳೋದುಣ, ಆಮೇಲೆ—ಆ ಬಡವರಿಗೆ ಧರ್ಮಣ ಕೊಟ್ಟಿರೇನೋ ಅನ್ನೋ ಹಾಗೆ— ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿವಿ, ಇವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿವಿ, ಅವರವರ ಮನೆತನಾನೇ ಕಾಪಾಡಿದಿವಿ, ಅಂತ ಜಂಭ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳೋದು.

ಮಾಧವ : ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ದುಡಿಯೋ ಜನ ತಲೆಕೆಟ್ಟು ಸಂಪು ಹೂಡತದೆ. ಇರಲಿ ದುರಗಪ್ಪ, ಹೋಗಿ ಮುರಿಯಪ್ಪನಿಗೆ ಹೇಳು— ಈಗ ಡಾಕ್ಟರರು ಬರತಾರೆ ಅಂತ.

(ದುರಗಪ್ಪ ಒಳಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ತೆರೆಯಲ್ಲಿ)

[ಒಂದು ದನಿ : ಏ ಮುಂಡೇ ಗಂಡಾ, ದೂರ ಹೋಗು; ಮುಟ್ಟಿ ಗಿಟ್ಟೀ.

ಮತ್ತೊಂದು ದನಿ : ಅತ್ತೆಯವರೇ, ಅಷ್ಟೇಕೆ ಬೆದರಿಸತೀರಿ ಆ ಬಡವನ್ನಣ? ಪಾಪಣ, ಅವ ದೂರ ಸರಿದೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಹರಿಜನ ಅಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಹುಚ್ಚನಾಯಿ ಅಂತ ತಿಳಕೊಂಡೀರೇನು?

ಮೊದಲಿನ ದನಿ : ನಿಮಗೇನು ತಿಳಿತದೆ, ಹೊಸ ಹುಡುಗರಿಗೆ, ದೇವರು ಧರ್ಮ ಅಂದರೆ? ಈ ಜನರ ನೆರಳು ಸಹಿತ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ರಿಷ ನಮ್ಮ ಕುಲ ಎಲ್ಲಾ ಹಾರಿ ಹೋಗಿ ಬಿಡತದೆ...

ಮತ್ತೊಂದು ದನಿ : (ನಗೆಯಲ್ಲಿ) ಹಃ ಹಃ ಹಃ ಹಃ! ಅಂದರಿಸ್ಸ (ನಗುತ್ತಲೇ) ರವದೇಗಿಂತ ಹಗುರು ಆಯ್ತಲ್ಲರೇ ನಮ್ಮ ಕುಲಸ್ಸ ! ಆ ಹರಿ ಜನರದೇ ಕಬ್ಬಿಣದಂಥಾ ಗಟ್ಟಿಕುಲ ಅಂತ ಒಪ್ಪಿಕೋ ಬೇಕಾಯ್ತು..... (ನಗುವು).

ಮೊದಲಿನ ದನಿ : ನಡಿ ನಡಿಯೇ; ಬೀದಿಯೊಳಗೆ ಯಾಕೆ ಮಾತಾಡ ಬೇಕು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ.]

(ಈ ಮಾತು ನಡೆದಾಗ ಡಾಕ್ಟರ್ ಮಾಧು ಅತ್ತಲೇ ನೋಡುತ್ತಿರು ವರು. ಅದೇ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ರಮಾದೇವಿ, ಸೀತಕ್ಕ 'ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬರುವರು.)

ರಮಾದೇವಿ : ಮಾಧೂ, ಡಾಕ್ಟರರನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗತೀಯೋ ?

ಮಾಧವ : (ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದವರಂತೆ) ಇಲ್ಲಿ...ಅಂದರೆ ಇ...ಲ್ಲೇ... ಒಬ್ಬ ಬಡವನ ಮಗಳಿಗೆ ಜ್ವರ ಬರತವೆ...

ರಮಾದೇವಿ : ಮಂದಿಗೆ ಬೇನೆ ಬಂದರೆ ನಿನಗೇಕೋ ಅದರ ಕಾಳಜಿ?

ಮಾಧವ : ಅಲ್ಲ ಅವ್ವಾ...ಅವ್ವಾ ಅಲ್ಲ...ಅವರು...ಅಂತಂದರ ...ಬಡವರು...ಅಂತಂದರ....ತೀರಾ...

ರಮಾ : (ನಗುತ್ತ) ಹೀಂಗ್ಯಾಕೆ ಎಡವತೀ ಮಾತಿನೊಳಗೆ? ಹೊಲೆ ಗೇರಿಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೊರಟೀಯೇನೋ ಅಲ್ಲ?

ಮಾಧು : ಇಲ್ಲ...ಹುಂ...ಅಂದರೆ ಆ ನ-ಮ್ಮ...

ರಮಾದೇವಿ : ತಿಳಿಯಿತು ಬಿಡೋ! ಹುಚ್ಚು ಇದ್ದೀ ಆತು. ಆ ಆ ಹೊಲ್ಯಾರು ಸತ್ತರೆ ಸರತಿ ಮುಟ್ಟಿತು. ನಮಗ್ಯಾಕೋ ಅದರ ಉಸಾಬರಿ?

ಸೀತಕ್ಕ : ಅತ್ತೆಯವರೇ, ನಿಮ್ಮಂಥ ಮುತ್ತೈದೆಯರು ಈ ಮುಂಜಾ ವಡ ತಂಪು ಹೂತ್ತಿನೊಳಗೆ-ಪಾವ!-ಆ ಬಡವರಿಗೆ ರಾವಣ ಕೊಡತೀರಲ್ಲ! ಬಡವರನ್ನು ಬದುಕಿಸೋದು ದೇವರು ಮೆಚ್ಚೋ ಮಾತು, ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ನಾಥನ!

ರಮಾದೇವಿ : ಗಂಡನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಹೆಂಡತಿ! ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಹೀಗೆ ಆ ಜಾಂಡಾಲರ ಬೆನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರೆ, ನಾವು ಜಾತಿಯೊಳಗ ತಲೆ ಎತ್ತಿ ಅಡ್ಡಾಡೋದೇ ಕನನ ಆದೀತು.

ಸೀತಕ್ಕ : ಅತ್ತೆಯವರೇ, ಹರಿಜನರ ಉದ್ಧಾರ ಅಂತ ಮಹಾತ್ಮಾ-ಗಾಂಧಿ ದೇಶದ ತುಂಬಾ ಅಡ್ಡಾಡಿದರು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣದ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು; ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನರ ಬೆಂಬಲ ಪಡೆದರು; ಹರಿಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದೊಳಗಣ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು; ಅವರ ಕೂಡ ಒಂದೇ ಪಂಕ್ತಿಯೊಳಗಣ ಊಟ ಮಾಡತಿದ್ದರು. ಈಗ ಭಾರತ ಸರಕಾರ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರದ ಸಲುವಾಗಿ ಶಕ್ತಿಮೀರಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ಕೊಡೋದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕರ್ತವ್ಯ. ಇಂಥಾಪದ್ಧತಿಯೊಳಗೆ, ಜಾತಿ ಜನರು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬಂದಾಗ ನೋಡೋಣಂತ.

ರಮಾದೇವಿ : ನೀ ಹೇಳೋದೆಲ್ಲ ಸರಿಯೆನ್ನ ! ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮಾವಂದಿರು ಕೇವಲ ಸನಾತನಿಗಳು. ಅವರಿಗೇ ಈ ನಿಮ್ಮ ನಡತೆ ಸರಿಬರಲಿಲ್ಲ, ಅಂದರೆ ಆ ಮೇಲೇನು ಮಾಡೋದು? ನಮ್ಮ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮಾವ ಸರಪಂಚಗೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಕಾಯ್ದೆ-ಕಟ್ಟು ಮಾಡಿಸಿ ಹೊಲೇರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಿಟ್ಟು ಸಿಗದಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಾರು.

ಸೀತಕ್ಕ : ಮಾವಂದಿರು ಸನಾತನಿಗಳು; ಅವರಿಗೆ ದೇವರು ಧರ್ಮಗಳ ಮೇಲೆ ತುಂಬಾ ನಂಬಿಗೆ ಅದೆ ಅಂತ ಒಪ್ಪಿಕೊಡತೇನಿ. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ, ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೇ ಆದ ಮಾದಿಗರನ್ನು ಅವರು ನಾಯಿ-ನರಿಗಳಿಗಿಂತ ಕಡೆಯಾಗಿ ತಿಳಿದಾರು, ಅಂತ ನನಗನಿಸೋದಿಲ್ಲ. ಅದು ದೇವರ ಇಚ್ಛೆಗೇ ಹೊರತಾದ ಮಾತು; ಅಲ್ಲದೆ, ಕಾಯ್ದೆ-ಕಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಹರಿಜನ್ನರಿಗೆ ಕೆಲಸ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಊರ ಕಸಗ ಬಳಿಯೋರು ಯಾರು?

ಮಾಧವ : ಅವ್ವಾ, ನಿನಗೆ ಆ ಹೆದರಿಕೆ ಯಾಕೆ? ಅಪ್ಪ ಈ ವಿಚಾರ ದೊಗ ಅಡ್ಡ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಬಂದದ್ದೇ ಆದರೆ ನಾನು ಅವರಿ ಗೆಲ್ಲ ಹೇಳಿಕೋತೇನಿ. ನೀವೀಗ ಪುನಗೆ ಹೋಗಿರಿ. ನಾನೂ ಬೇಗನೆ ಬರತೇನಿ.

ರಮಾ : ಹಾಗೇ ನಾನಾ ಮಾಡಿ ಬಂದು ಬಿಡು ಮತ್ತೆ. ಆಂಟಾ.

(ಅತ್ತೆ ಸೊಸೆಯರು ಹೋಗುವರು.)

ಡಾಕ್ಟರ : (ಎಳೆಸಿಕ್ಕಿತೆಂಬ ಆಸೆಯ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ನೋಡಿದಿರಾ ಮಾಧವರಾಯರೇ, ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರಿಗೇ ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲ. ಎಂದವೇಲೆ, ಈ ಅಡ್ಡ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ನನ್ನನ್ನೂ ಎಳೆಯಬೇಕು, ಅಂತೀರಲ್ಲ!

ಮಾಧವ : ಡಾಕ್ಟರರೇ, ಅವರೆಲ್ಲ ಹಳೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರು, ಅದೇ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದವರು. ಅವರ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಯೊಳಗೆ, ಹರಿಜನರು ಅಂದರೆ ಪಕ್ಷಿಗಳೊಳಗೆ ಕಾಗೆ ಜಾತಿ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ.. ಅದರೆ, ನಿಮ್ಮಂಥ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಲ್ಲಿ ಈ ತರದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಬರಬಾರದು.

ಡಾಕ್ಟರ : ಅಲ್ಲರೇ; ನಾನೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಾಕ್ಟೀಸ್ ಆರಂಭ ಮಾಡಿದೇನೆ. ಹೊಸ ಡಾಕ್ಟರರು ಅಂದರೇನೇ ಮೊದಲಿಗೆ ಜನಾ ನಂಬೋದಿಲ್ಲ. ಕೊಂದರೂ ಸರಿಯೇ— ಹಳೇ ಡಾಕ್ಟರರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿಯೇ ಸಾಯತಾರೆ. ಈಗೀಗ ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ಪೇಶಂಟ್ಸ್ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಬರತಾ ಅವೆ. ಅದರೊಳಗೆ ಮುಕ್ಕಾಲುಭಾಗ ಹಳ್ಳಿಯ ಗಿರಾಕಿಗಳೇ. ಹರಿಜನರು ಅಂದರೆ ಹತ್ತುಮೊಳ ಹಾರಿ ನಿಲ್ಲೋ ಜನ ಅದು. ನಾನು ಹೊಲಿಗೆರೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗತೇನಿ ಅಂತ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರಿ...ಆಯಿ ತಲ್ಲ...ಅವರೆಲ್ಲ ದೂರಕ್ಕೆ ದೂರವೇ ಹೋಗಿಬಿಡತಾರೆ.

ಮಾಧವರಾಯ : ನಿಮ್ಮಂಥ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರೂ ಇಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆತ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಮಾತಾಡೋದು ಮಹಾ ಆಶ್ಚರ್ಯ, ದೇಶದ ದುರ್ದೈವ! ನೀವು ಡಾಕ್ಟರೀ ಕಲಿಯುವಾಗ ಎಂಥೆಂಥ ಹೀನ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟು ತಿದ್ದಿರಿ, ಕೊಯ್ದು ಕೊರೆದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಿರಿ—ನೆನೆಪಿದೆಯೇ ಡಾಕ್ಟರರೇ?

ಆ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಕಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿವೆಯೇ ನಿಮಗೆ, ಈ ಹರಿಜನ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು? (ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುವನು.)

ಡಾಕ್ಟರ : (ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ) ಮಾಧವರಾಯಾ, ನನ್ನ ಸದಸದ್ವಿವೇಕವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಹೇಳೋದಾದರೆ—ಎಂದೋ ಯಾರದೋ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾಗಿ ಊರಹೊರಗೆ ಉಳಿದ ಜನರ ಸಂತತಿ ಎಂದು ಈಗಿನವರನ್ನೂ ಉರಿಂದ ದೂರವಿಡುವದಕ್ಕೆ—ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಹರಿಜನರನ್ನು ಮುಟ್ಟುವದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಲೋಕಮತದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋಗುವದು ಎಂಥವರಿಗೂ ಜಡ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಸೀತಾದೇವಿ ಪರಮ-ಪವಿತ್ರ ಇದ್ದಾಳೆ ಅಂತ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ -ಒಬ್ಬ ಅಗಸನ ಮಾತಿಗೆ- ಅಂಜಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು, ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರ. ಆದ್ಯ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರೂ ಹೇಳಿಲ್ಲವೇ—ಯದ್ಯಪಿ ಶುದ್ಧಂ ಲೋಕವಿರುದ್ಧಂ ನಾಕರಣೀಯಂ ನಾಚರಣೀಯಂ-ಎಂದು ?

ಮಾಧವ : (ತಾರ್ಕಿಕನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ) ಡಾಕ್ಟರರೇ, ಆಚಾರ್ಯರು ಯಾವುದೋ ಪ್ರಕೃತ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಪ್ರಸಂಗ ಯಾವುದು ಅನ್ನೋದನ್ನು ಹೇಳದೆ ಅದೊಂದೇ ಮಾತನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದರೆ—ಇದಿರಾಳಿಗಳ ಬಾಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬಹುದು; ಹೊರತಾಗಿ, ವಿವೇಕದ ಮತಿಗೆ ಮಂಕುಬೂದಿಯನ್ನು ಎರಚಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದು ! ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಉದ್ಯೋಗದ ಮಾತನ್ನೇ ಹೇಳತೇನೆ! ಆರ್ಯನ ಟಾನಿಕ್ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸೋದಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೇದು, ಅಂತ ನೀವು ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಹೇಳಿರತೀರಿ. ವೈದ್ಯವಿದ್ಯೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದವನೊಬ್ಬ ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು, ಆ ಮಾತಿನ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ, ನೀರನ್ನು ಕೂಡ ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಕ್ಷಯರೋಗಿಗೆ ಆ ಟಾನಿಕ್ ಕೊಟ್ಟರೆ ರೋಗಿಯ ಗತಿ ಏನಾದೀತು ? ಇದೂ ಹೋಗಲಿ. ಈಗ ನಿಮ್ಮ ವಿವೇಕ ಹೇಳತದೆ—ಹರಿಜನರನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕು—ಅಂತ; ಆದರೆ ರೂಢಿ ಹೇಳತದೆ—ಹರಿಜನರನ್ನು ಮುಟ್ಟಬಾರದು—ಅಂತ. ಈ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪ್ರಸಂಗದೊಳಗೆ—ಸತಾಂ ಹಿ ಸಂದೇಹ ಪದೇಷು ವಸ್ತುಷು | ಪ್ರಮಾಣಮಂತಃಕರಣ

ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು:— ಎಂದು ನಾನು ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾಲಿದಾಸರ ಮಾತನ್ನು ಮುಂದಿಡಬಹುದಲ್ಲವೇ?

ಡಾಕ್ಟರ : ಹರಿಜನರ ಬಗೆಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಪರವಾದ ನನ್ನ ಅಂತಃಕರಣ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆಗಲೇ ಹೇಳಿರುವೆನಲ್ಲವೇ!

ಮಾಧವ : ಸಂತೋಷ ! ಎಂದಮೇಲೆ, ವಿವೇಕಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಮಾಡಿದರಾಯಿತಲ್ಲ !

ಡಾಕ್ಟರ : ಆದರೆ, ಮಾಧವರಾಯರೇ, ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಮತ್ತು ನನ್ನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ ನಾಲ್ಕಾರು ಜೀವಿಗಳ ಉಪಜೀವನದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನಾನು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಲ್ಲವೇ ?

ಮಾಧವ : (ಉದ್ವಿಗ್ನತೆಯಿಂದ) ಈಗ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಿದಿರಿ. ಡಾಕ್ಟರರೇ, ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರ ದುರಾಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನ್ನಾನ್ನಗತಿಕರಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಏಳೆಂಟು ಕೋಟಿ ಜನರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವತಃದ ನಾಲ್ಕಾರು ಹೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಹೊರಿಯುವದು ನಿಮಗೆ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲವೇ ? ನಿಮ್ಮಂಥ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರು, ದೇಶದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಹೊಣೆಗಾರರು, ಜಾಗತಿಕ ಏಳು-ಬೀಳುಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಇಷ್ಟೊಂದು ಸಂಕುಚಿತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ನೀರು ಬಾರದ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೆತ್ತರ ಚಿಮ್ಮುವಂತಾಗುತ್ತದೆ ! ಭಾರತ ಮಾತೇ, ನಿನ್ನ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಸಂತಾನಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಪತಿತೋದ್ಧಾರದ ವಿಶಾಲ ಹೃದಯವಿಲ್ಲವಾಯಿತೇ...?

ಪದ— ರಾಗ. ಚಾಂದ ತಾಳ, ತೀನತಾಳ

ಭಾರತಮಾತೆಯೆ ತವಸಂತಾನಕೆ |

ಸಾರ ದಯಾಗುಣ ಬಾರದ ದೇಕೆ? ||ಪಲ್ಲ||

ಹರಿಜನ ಸಂತತಿ ಪರಿಪರಿ ಬವಣಿಗೆ |

ಗುರಿಯಾಗಿರುವದು ಕಾಣದೆ ನಿನಗೆ || ೧ ||

ಸರ್ವರ ಹೃದಯವೆ ಸಮರಸಭಾವದೆ

ಉರ್ವರಿ ಯಾಗಲಿ, ಬೇಡುವೆ ಜವದೆ || ೨ ||

ಡಾಕ್ಟರ : (ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮಾಧುವಿನ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮಂಡೆ ಯೂರಿ) ಮಾದು, ಮಾಧವಾ, ನನ್ನ ದೇವವೇವಾ, ಈ ಪಾಮರನ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿಬಿಡು. ನಿನ್ನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಖಾರ ಉಡಾಳನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ನಿಜಕ್ಕೂ ನೀನೇ ಭಾರತ ಮಾತೆಯ ಪುತ್ರ! ಮಾನವತೆಯ ಮಾದರಿಯ ಮೂರ್ತಿ! ನನ್ನ ವಿಚಾರಗಳೆಂದರೆ, ಹೆಣ್ಣಿನ ತಿರುಳನ್ನು ತೆಗೆದೊಗೆದು ಸಿವ್ವೆಯನ್ನು ನೇವಿಸಿದಂತೆ! ಮುತ್ತುಗಳನ್ನು ಮಣ್ಣು ಗೂಡಿಸಿ ಸಿಂಪುಗಳನ್ನು ಪ್ವೀಕರಿಸಿದಂತೆ! ನಿನ್ನಿಂದ ನಾನು ದಿವ್ಯ ಕೇವಲವನ್ನು ಕಂಡೆ! ಇನ್ನು ನೀನು ಕರೆದಲ್ಲಿ ಬರುವೆ, ನೀನು ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವೆ. ಕೇವಲ ಹರಿ ಜನರ ಕೇರಿಯಲ್ಲದ್ದೇ ಏಕೆ, ರಾರವ ನರಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದರೂ ಸಿದ್ಧ! ನನ್ನ ಚಿಂತೆ, ನನ್ನ ಸಂಸಾರದ ಚಿಂತೆ ಆ ಭಾರತ ಮಾತೆಗೆ! ಆ ದೇವಾಧಿಪೇವನಿಗೆ! ಮಾಧೂ, ನಾನೇನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸಿಬಿಡು!

ಮಾಧು : (ಆತನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ) ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕ್ಷಮಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಆ ದೇವಾಧಿಪೇವನದು. ಮನುಷ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ತಪ್ಪು ಮಾಡುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು. To err is human, to forgive is divine! ವೇಳೆಯಾಯಿತು. ನಡೆಯಿರಿ, ಆ ಬಡಪ್ರಾಣಿಗಳು ಎಷ್ಟು ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿವೆಯೋ! (ಹೋಗುವರು)

ಪ್ರವೇಶ ೨

ಸನ್ನಿವೇಶ—ಹರಿಜನ ಮರಿಯಪ್ಪನ ಗುಡಿಸಲು. ಮೂರುಕ ಹೊರ ಸಿನ ಮೇಲೆ ಆತನ ಮಗಳು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಲಗಿದ್ದಾಳೆ; ಆಯಾಸದಿಂದ ಉರುಳಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ತಂದೆ ವಿಷಣ್ಣ ವದನದಿಂದ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸ್ವಯಂಸೇವಕ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : (ನೆರಳುತ್ತ) ಯೆಷ್ಟಾ ಯೆಷ್ಟಾ! ಅಯ್ಯೋ
“ ಅಯ್ಯೋ! ನೀರುಣ್ಣ ನೀರುಣ್ಣ..... ”

ಮರಿಯಪ್ಪ : ಯಾಕವ್ವಾಸ್ಸ, ಏಟು ಸಂಗಟಾ ಪಡತೀಯಲ್ಲೇ ನನ್ನವ್ವಾಸ್ಸ ! ನೀರು ಕೊಡಬೇಕೋ ಬ್ಯಾಡೋಸ್ಸ ! ದಾಗದಾರು ಬರತಾ ರಂತಾ ದುರಗ ಹೇಳಿ ಏಟು ಹೊತ್ತಾತು. ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ ಅವರುಸ್ಸ

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ಯಪಾಸ್ಸ ನೀರುಸ್ಸ. (ಹೊರಳಾಡುವಳು).

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಹೊರಳಾಡಬೇಡಮ್ಮಸ್ಸ. ಈಗ ಬರತಾರೆ ಡಾಕ್ಟರರು. ಮಾಧವ ರಾಯರೇ ಕರಕೊಂಡು ಬರತಾರೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ಯಪಾಸ್ಸ, ಬಡವರಿಗೆ ಬ್ಯಾನಿ ಬರಬಾರದು, ಬಂದರ ಬದುಕಬಾರದು. ಡಾಕ್ಟರ ಬಂದರ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಾಕ ದುಡ್ಡೊಂದು ಬೇಕಲ್ಲರೀಸ್ಸ ! ಅಯ್ಯೋಸ್ಸ ಉರಿಸ್ಸ ಉರಿಸ್ಸ !

ಮರಿಯಪ್ಪ : ಎದೀ ಒಡಕೋ ಬ್ಯಾಡ ನನ್ನ ಮಗಳೆಸ್ಸ. ಕೊಡಾಕ ದುಡ್ಡು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಚಾಕರಿ ಮಾಡಿ ಮುಟ್ಟಿಸತೇನಿ. ಅದೂ ಆಗದಿದ್ದರ ಮುಂದಿನ ಜಲಮದಾಗ ಅವರ ಮನೀ ಮುಂದಿನ ನಾಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಅವರ ಮನೀಕಾದು ರಿಣಾ ಮುಟ್ಟಿಸತೇನಿ. ನೀ ಬದುಕಿದರ ನಾಕು ಯವ್ವಾಸ್ಸ ; ಎದೀ ಒಡೀ ಬ್ಯಾಡಸ್ಸ !

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಮರಿಯಪ್ಪ, ನೀನೇನೂ ಕಾಳಜಿ ಮಾಡಬೇಡ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಗೆ ಗುಣ್ಣ ಆಗತದೆ. ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಮಾಧೂರಾಯರು ಎದೀ ಒಡ್ಡಿನಂತಾರೆ. ನೀ ಯಾಕ ಎದೀ ಒಡೀತೀ? ಅಮ್ಮಾಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಸುಮ್ಮನೆ ಮಲಗಿಕೋ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ತಡೀಲಾರಿನ್ರೀಸ್ಸ, ಉರಿ, ಉರಿಸ್ಸ, ತಡೀಲಾರೆ; ನೀಸ್ಸ ರೂಸ್ಸ; ದೇವರಸ್ಸ ಯಾಕರ ಬದಕಿಸಿದೀ ಯಪ್ಪಾ ಈ ಬಡವರ್ದಸ್ಸ ! ನೀರುಸ್ಸ

ಮರಿಯಪ್ಪ : ನೀರು, ನೀರುಸ್ಸ ! ಬೇಕಾದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಂದೇವಂದ್ರ ಆಗಾಂಗಿಲ್ಲ ಈ ಹೊಲಿ ಜಲಮಕ್ಕ. ಮ್ಯಾಲಿನ ಜಾತೇರು ನಮ್ಮನ್ನ ಬಾವಿ ಎಡಾ ಬಲಾ ಹಾಯಗೊಡ್ಸದಿಲ್ಲ. ನೀವ್ಸ ಒಂದು ಕೊಡಾ ಹಾಕ್ರೀ ಅಂದರೂ ನಮ್ಮ ಕಡೀಗೆ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಾಕಿಲ್ಲ. ನೀರು, ನೀರು ! ಈ ಹೊಲ್ಕಾರ ಪಾಲಿಗೆ ಕಣ್ಣೀರ ಹೊರತು ಮತ್ತೆಲ್ಲೈತಿ ನೀರುಸ್ಸ. ತಂಗಳ ನೀರು ಮನ್ನಾಗ ಅದಾವ. ಕೊಡಬೇಕೋ ಬ್ಯಾಡೋ. ದಾಗದಾರೂ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಅಂತಾ ನೀರು ಕೊಡಬಾರದಪಾ, ತುನು ತಡಿ; ಡಾಕ್ಟರ ಬರತಾರೆ. ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡೋಣ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ತಡೀಲಾರೇಗ ಉರೀಗ ಯಪ್ಪಾ ನೀರು ಕೊಡಪ್ಪಾಕು.

ಮರಿಯಪ್ಪ : ತಡೀ ನನ್ನವ್ವನ ! ಆ ತಂಗಳ ನೀರನೇ ತರತೇನಿ. ದುರುಗವ್ವನ ದಯಾ ಇದ್ದಾಂಗ ಆಗಲಿ. (ನೀರನ್ನು ಒಂದು ಪರಟೆಯೊಳಗೆ ಬಗ್ಗಿಸಿ ತರುತ್ತಾನೆ. ಹೊರಸಿನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಕುಡಿಯಲು ನೀರನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಡಾಕ್ಟರ, ಮಾಧವರಾಯ ಬರುತ್ತಾರೆ.)

ಮಾಧವ : ಏ ಏ ಏ ಏ ಮರಿಯಪ್ಪಾ, ಏನದು ಕೊಡೋದು ಮಗಳಿಗೆ ? ತುನು ತಡಿ.

ಮರಿಯಪ್ಪ : ದ್ಯಾವೂ ಬಾಳಗ ಉರಿ ಅಂತ ಹೊಳ್ಳಾಡತಾಳೀ. ನೀರು ಕೊಡತೇನಿ.

ಡಾಕ್ಟರ : ನೀರು ಯಾವಾಗ ತಂದದ್ದು ಅದು ? ಕಾಯಿಸಿ ಆರಿಸೀಯೇನು ?

ಮರಿಯಪ್ಪ : ತಂದು ಮೂರು ದಿನಾ ಆತ್ರಿ. ಕಾಯಿಸೇನಂದರ ಕಟಿಗೀ ತಂದಿಲೀ ಅಡಿವೀಗೆ ಹೋಗಿ. ಮಗಳ ಹತ್ತರಾ ಸುಮಾಕ ದೆವ್ವ ಬಡಧಾಂಗ ಕುಂತು ಬಿಟ್ಟೇನಿ. ಹಡದ ತಾಯಿ ಇದ್ರ ಎಲ್ಲಾ ನೋಡಿ ಕೊಂಡಿದ್ದು. (ಗದ್ದದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ) ಪರದೇಶ ಮಗಳ್ರೀ ತಂದೇ, ತಾಯಿಲ್ಲದ ತಬ್ಬಲಿ ರೀ (ಕಣ್ಣೀರು ಒರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವನು).

ಡಾಕ್ಟರ : ಬ್ಯಾನಿಯವರ ಹತ್ತರ ಕೂತು ಕಣ್ಣೀರು ತೆಗೀಬಾರದಪ್ಪಾ ದೇವರದಯಾ ಇರೋತನಕ ಯಾರೂ ಪರದೇಶಿ ಅಲ್ಲ; ಯಾರೂ ತಬ್ಬಲಿ ಆಗೋದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಗುಣ ಆಗತದೆ. ನೀ ಏನೂ ಚಿಂತೆ ಮಾಡಬೇಡ. ಸ್ವಲ್ಪ ತಡಿ, ನಾನೆಲ್ಲ ನೋಡತೇನಿ.

(ಡಾಕ್ಟರ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಹತ್ತುವರು.)

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : (ಬಡಬಡಿಸುವಳು) ಎವ್ವಾಕ ಹೀಂಗ್ಯಾಕ ಬೆದರಸತೀರೀಗ ! ಮಳೀ ಬರಾಂಗ ಆಗೇತಿ, ತಡಾ ಮಾಡ್ಪಾಂಗ ಇಲೈವಾ, ಮನ್ಯಾಗ ನಮ್ಮಪ್ಪ ಉಣ್ಣಾಕ ಕುಂತಾನ. ಕುತ್ತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಕುಡಿದೇನಂದರ ಒಂದು ಹನೀನೂ

ನೀರು ಇಲೈವಾ ಮನ್ಯಾಗಗ್ಗ. ಒಂದನ್ನ ಕೊಡಾ ಸೇದಿಕೊಂಡು ಹೋಕ್ಕೇ ನೈವ...! ಇಲೈವಾ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮುಟ್ಟುಗದಿಲ್ಲ. ನೀವನ್ನ ಒಂದು ಕೊಡಾ ಹಾಕಿಬಿಡ್ರಿ, ನಾ ದೂರನ್ನ ಕುತಗೊಂತೇನಿ...ಯವ್ವಾ, ಯವ್ವಾ ಯಾರೂ ಮಾತಾಡನ್ನದಿಲ್ಲಲೈವಾ...ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ ! ಹನಿ ಉದರಾಕ ಹತ್ತಿದುವು... ದೇವರನ್ನ ಈ ಹೊಲ್ವಾರ ಜಾತಿ ಯಾಕ ಹುಟ್ಟಿಸಿದೋ ಯಪಾನ್ನ ! ಮಳೀ ರಾಜಾ,...ಒಂದು ಸಿಡ್ಲಿ ಹೊಡತಾ ಹೊಡದು ನಮ್ಮ ಹೊಲೆಗೇರೀನೆಲ್ಲಾ ಸುಟ್ಟು ಬಿಡಬಾರದನ್ನ!

ಡಾಕ್ಟರ : ಮರಿಯಪ್ಪಾ, ಏನಿದು ಮಗಳು ಬಡಬಡಿಸೋದು ?

ಮರಿಯಪ್ಪ : ದಣೇರೇ, ಮೂರು ದಿನದ ಹಿಂದ ನೀರಿಗೆ ಹೋಗಿ ದ್ದಳೀ. ಯಾರೂ ಬಾವೀ ಸನೇಕ ಹಾಯಗೊಡಲಿಲ್ಲಂತ; ತಾವೂ ನೀರು ಹಾಕಲಿಲ್ಲಂತ. ಎಲ್ಲಾರೂ ಹೋಗೋತನಕ ತಡದು ತೊಪ್ಪನ್ನ ತೋಸಿ ಗೊಂಡು ನಡಗಿಕೊಂತಾ ಅತಗೊಂತಾ ಬಂದಳೀ ಮನೀಗೆ. ಹಾಂಗನ್ನ ಹಾಸಿಗೀ ಹಿಡದಾಳ. ಅವತ್ತಿನಿಂದಾ ಜರಾ ಬೆಂಕಿ ಕಾಧಾಂಗ ಕಾಯತಾವು, ಕೊಳ್ಳಿಲ್ಲ, ನೀರಿಲ್ಲ.....!

ಮಾಧವ : (ಉದ್ದೇಗ ನಿರಾಶೆಗಳಿಂದ) ಈ ಜಾತಿಯ ಜಂಭದ ಕೋಳಿಗಳಿಗೆ ಇಂಥಾ ಬಡ ಹುಳಗಳು ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಬಲಿಯಾಗಬೇಕೋ ! ದೇವರು ದಯಾಮಯ, ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಾರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಈ ಜಾತೀಯತೆಯ ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬೆದರಿ ಅವನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ದಯೆಯ ಸೆಲೆ ಸುಟ್ಟು ಹೋಯಿತೋ ಏನೋ ? ಡಾಕ್ಟರರೇ, ಜ್ವರ ಎಷ್ಟಿವೆ ? ಯಾವ ತರದವು ? ಏನಾದರೂ —

ಡಾಕ್ಟರ : ಯಾರೂ ಏನೂ ಬೆದರುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಇವು ತೀತ ಜ್ವರ. ಮರಿಯಪ್ಪಾ ನೀನೇನೂ ಬೆದರಬೇಡ. ಈಗೊಂದು ಇಂಜೆಕ್ಶನ್ ಕೊಡತೇನಿ. (ಡಾಕ್ಟರ ಇಂಜೆಕ್ಶನ್ ತಯಾರಿಗೆ ತೊಡಗುವರು.)

ಮರಿಯಪ್ಪ : (ದೀನ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ಯಪಾ, ಅದಕ್ಕೆ ಏನು ರೂಪಾಯಿ ?

ಡಾಕ್ಟರ : (ಸಿರಿಂಜ ಸೋಡುತ್ತು) ಈಕೆ ನಿನ್ನ ಮಗಳಲ್ಲ; ನನ್ನ ತಂಗಿ ! ನನ್ನ ತಂಗಿಗೆ ನಾನು ಉಪಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ದುಡ್ಡು ಯಾರಿಂದ ತಗೊಳ್ಳಬೇಕು ?

ಮರಿಯವ್ವ (ಒಮ್ಮೆಲೆ ಡಾಕ್ಟರರ ಪಾದಃ ಬಿದ್ದು ಗದದ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ಯಪಾಸ್ಯ ಆ ನನ್ನ ಮಾತಾಯಿ ದುರುಗವ್ವ ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗೆ ಬಾಳಾ ದಿವನ ಬದುಕೂ ಹಾಂಗ ಹರಕೀ ಕೊಡಲ್ವಿರ.

ಡಾಕ್ಟರ : ಆ ಮಹಾತಾಯಿಯ ಹರಕೆ ಈ ನನ್ನ ತಂಗಿಗೆ ಮುಟ್ಟಲಿ; ಮುಟ್ಟತದೆ. ತಿಳೀತಿಲ್ಲೋ ? ನೀ ಏನೂ ಅಂಜಬೇಡ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಅಯ್ಯೋಸ ಉರಿಸ ಉರಿಸ.

ಡಾಕ್ಟರ : ತಡೆಯಮ್ಮ ತಡೆ. ಮಾಧವರಾಯರೇ, ಒಂದು ಸೋಡಾ ಒಡೆದು ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಡಿಸಿರಿ. (ಕುಡಿಸುವಾಗ) ಹಾಂ ಹಾಂ, ತುಸು...ತುಸು... ಗುಟುಕು ಗುಟುಕು.....ಒಣಗಿದ ಗಂಟಲು.....ಕೆಮ್ಮು ಬಂದಿತು. (ಗ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಸೋಡಾ ಕುಡಿಸುವುದು ಮುಗಿಯುವುದು. ತನ್ನ ಕರ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮಾಧು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಹಣೆಯ ಮೇಲಿನ ಬೆವರನ್ನು ಒರೆಸುತ್ತಾನೆ.)

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : (ಮೆಲ್ಲನೆ ಕಣ್ಣೆರೆದು) ರಾಯರೇ, ಮುಟ್ಟತೀರಲ್ವಿರ... ನಾವು ಹೊಲ್ಕಾರು, ಮಾದರು.....!

ಮಾಧವ : ಹೌದು...ನಾನು ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣ. ಅಂತಲೇ ಮುಟ್ಟತೇನಿ. ಹಾಂ; ಮಾತಾಡಬೇಡ. ಡಾಕ್ಟರರು ಇಂಜೆಕ್ಶನ್ ಕೊಡತಾರೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಧ ಗಳಿಗೆಯೊಳಗೇ ಜ್ವರ ನಿಂತ ಹೋಗತದೆ.

(ಡಾಕ್ಟರ ಇಂಜೆಕ್ಶನ್ ಕೊಡುವರು. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಅಯ್ಯೋ ಎನ್ನುವಳು.) ಹಾಂ! ಮುಗಿತು, ಮುಗಿತು...ಡಾಕ್ಟರರೇ, ಊಟ ಉಪಚಾರ ಹೇಗೆ?

ಡಾಕ್ಟರ : ಮೊನಂಬೆ ರಸ, ಹಾಲು, ಬೇಕಾದರೆ ಕಾಫಿ—ಇಷ್ಟರ ಮೇಲೆಯೇ ಇರಲಿ ಎರಡು ದಿವನ. ಜ್ವರ ಆರಿತು ಅಂದರೆ ಸಾಬೂಅಕ್ಕಿ ಗಂಜಿ ಕೊಡೋಣಂತ.

ಮರಿಯಪ್ಪ : (ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣೀರು ತಂದು) ಮೊಸಂಬೆ... ಹಾಲು.....ಹಣ್ಣು.....ಸಾಬೂನು.....! ಈ ಬಡತನದ ಬಾಳಿನಾಗ ಮಕ್ಕಳು ಕೊಟ್ಟ ದೇವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲ. ದ್ಯಾವು.....ಮೊಸಂಬೆ...ಹಾಣ್ಣಲು (ದುಃಖ ಒತ್ತರಿಸಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವನು.)

ಮಾಧವ : ಮರಿಯಪ್ಪಾ, ಕಣ್ಣೀರು ತೆಗೆಯಬೇಡ ಅಂತ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ? ಯಾವುದಕ್ಕೂ ನಾನಿದ್ದೇನಿ. ಅದರ ಕಾಳಜಿ ನಿನಗೆ ಯಾಕೆ? ಹೆದರಬೇಡ.

(ಮರಿಯಪ್ಪ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ಕೊಳ್ಳುವನು.)

ಡಾಕ್ಟರ : ಹುಚ್ಚು ಇದ್ದೀ ಆತು. ಆಗಲೇ ಹೇಳಿದಿನಲ್ಲವೇ ಈಕೆ ನನ್ನ ತಂಗಿ ಅಂತ ? ಆಕೇನ್ನ ಆರೈಕೆಮಾಡೋ ಭಾರ ನನ್ನದು. ತಿಳಿತೋ ಇಲ್ಲೋ? (ಮರಿಯಪ್ಪ ಮತ್ತೆ ಕೈಮುಗಿಯುವನು.) ಮಾತ್ರ, ನೀನು ಆಕೀಗೆ ಆಗಾಗ ಧೈರ್ಯ ಕೊಡುತಾ ಇರಬೇಕು. ಮತ್ತೆ, ಯಾವದಕ್ಕೂ ಹಾಸಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಸಬಾರದು.

ಮರಿಯಪ್ಪ ಹಾಂಗಂದರೆ. .ಮ. .ಮೂ.

ಮಾಧವ : ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳತೇನೆ. ಡಾಕ್ಟರರು ಬೆಡ್ ಪ್ಯಾನ್ ಕಳಿಸತಾರೆ. ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ನಾನು, ಈ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರು ಅದೆಲ್ಲ ಹೊಲಸು ಹೊರಗೆ ಚೆಲ್ಲತೇವಿ. ಆಯ್ತಲ್ಲೋ ?

ಡಾಕ್ಟರ : ಅದರೆ, ಮರಿಯಪ್ಪಾ, ನೀ ಒಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಈ ಹೊಲಸು, ಸುತ್ತಲಿನ ಕೊಳಚೆ ಇವುಗಳಿಂದಲೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಬೇನೆ ಬಂದಿರೋದು. ನೀನು ಆರೈಕೆ ವಿಚಾರ ಬಿಡು; ಈ ಮನೇ ಸುತ್ತಲಿನ ಸ್ಥಳ ಎಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡು. ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಬರಿ; ಔಷಧ ಕಳಿಸತೇನಿ. ಮರಿಯಪ್ಪಾ, ಮರೀಬ್ಯಾಡ. ನಾ ತಿರುಗಿ ಬರೋದರೊಳಗೇ ಮನೆ ಎಲ್ಲ ಜಳಜಳ ಆಗಿರಬೇಕು, ಉಳಿದ ಯಾವುದನ್ನೂ ಮನಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ.

(ಮರಿಯ ಸಮಾಧಿ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಕೈ ಮುಗಿಯುವನು.)

ಮಾಧವ : (೫ ರೂಪಾಯಿ ನೋಟ ಮುಂದೆ ಮಾಡುತ್ತ)
ಡಾಕ್ಟರ....?

ಡಾಕ್ಟರ : ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಯಿತೇ ಮಾಧೂ ನಿನಗೆ ? ಆಗಲೇ ಹೇಳಿ
ಲಿಲ್ಲವೇ, ಈಕೆ ನನ್ನ ತಂಗಿ ಅಂತ? ರೂಪಾಯಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲೇ ಇರಲಿ. ನಾನೇ
ಎಲ್ಲಾ ಸಾಮಾನು ಕಳಿಸುವೆ. ಕಡಿಮೆ ಬಿದ್ದಾಗ ನೀವು ಮತ್ತೇನಾದರೂ
ತರಿಸುವಿರಿಂತೆ. ಮರಿಯವ್ವಾ (ಅವನು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವ) ಅಳುವೆ
ಯಾಕೋ ? ಮಗಳ ಪ್ರಾಣದ ಬಗೆಗೆ ಭಯವೇನು ನಿನಗೆ ?

ಮರಿಯವ್ವ : ಇನ್ನಾತರ ಅಂಜಿಕೇರಿಸ್ತ; ದೇವರಸ್ತ ಕಳಿಸಿಕೊ
ಟ್ಟಾನ ನಿಮ್ಮನ್ನ ಇಲ್ಲಿಗೆ. ಆದರ ನೀವು ನಮ್ಮಂಥ ಬಡವರ ಮ್ಯಾಗ ದಯಾ
ತೋರಿಸೋದು ನೋಡಿ...(ಮತ್ತೆ ಅವನ ಗಂಟಲು ಬಿಗಿಯುವದು)

ಡಾಕ್ಟರ : (ಅವನ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ) ಹುಚ್ಚನಂತೆ
ಮಾಡಬೇಡ, ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಇರು. ಬರತೇನಿ ಮಾಧವರಾಯಾ,
ಉಪಚಾರ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಗಲಿ. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ, ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನ
ಆಯಿತಲ್ಲೋ? (ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಕಣ್ಣೀರುಕ್ಕಿಸುವಳು) ನಿನಗೂ ನಿಮ್ಮಪ್ಪನ
ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿತೇನು? ಬೇನೆಯವರು ನಗ-ನಗುತಾ ಇರಬೇಕು. ಎಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ
ನಗು.... (ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಗೆಯ ಅಭಿನಯ ಮಾಡುವಳು...) ಹಾಸ್ಯಗೆ!
ಬರತೇನಿ ಹಾಸ್ಯಂ. ಮರಿಯವ್ವಾ, ಬೇಗನೆ ಮನೆ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡು (ಡಾಕ್ಟರ
ಹೋಗುವರು. ಮರಿಯವ್ವ ಅತ್ತಲೇ ನೋಡುತ್ತ ಕೈ ಮುಗಿಯುವನು.
ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಕೈಮುಗಿಯುವಳು. ಮಾಧವ ಕೃತಜ್ಞ ತಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಡಾಕ್ಟರ
ರತ್ತ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ತೆರೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಇಳಿಯುವುದು.)

೨ ನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿದುದು.

೩ನೆಯ ಅಂಕ

ಪ್ರವೇಶ ೧

ಸನ್ನಿವೇಶ : (ಜಂಗಲಾ ರಸ್ತಾ ಪರದೆಯ ಮುಂದೆ) ಸೀತಕ್ಕ ಮಡಿ ನೀರಿಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಮತ್ತೊಂದು ವಿಂಗ್ಳ ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ, ಇದಿರಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಹರಿಜನರು ಬರಿಗೊಡ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಹರಿಜನ : ಶಣ್ಣೀ ಯವಾಣ್ಣ, ನೀರಿಗೆ ಬಂದೀರಿ ?

ಸೀತಕ್ಕ : ...ಯಾಕೋ ಬರೀಕೊಡ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗು ತೀರಲ್ಲ ?

ಹರಿಜನ : ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಬೇಕ್ರೀ ? ನೀರ ತುಂಬಾಕ ಬಿಡ ವಲ್ಲ ?

ಸೀತಕ್ಕ : ಅದ್ಯಾಕಂತ ? ಗಡಗಡೆ ತೆರವು ಇಲ್ಲೇನು ?

ಹರಿಜನ : ಐತ್ತೀ ! (ಉಗುಳುನುಂಗುತ್ತ) ಆ-ದ-ರ- ಅಲ್ಲೇ ಶಂಕ್ರಪೋರು ನೋಮೇರು ಕಾಳಾಚಾರ್ಯ ಜಳಕಾ ಮಾಡಾಕ ಹತ್ತಾರ...; ಅದಕಂತ...ನಮ್ಮನ್ನ...ದೂರ...

ಸೀತಕ್ಕ : ಹೂಣ್ಣಂ ! ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ನೀರಿಗೆ ಬರುಹೋಗೋ ಹತ್ತರ ಜಳಕಾ ಬೇಕಾಯ್ತೇನು ಇವರಿಗೆ ?

ಹರಿಜನ : ನಮ್ಮನ್ನ ಕಂಡರ ಮೈಲಿಗೆ ಆಗತ್ಯತಂತರೀ ಅವರಿಗೆ... ಅದಕ್ಕ, ಎಲೇ ಹೊಲೆಯಾ ದೂರ ಹೋಗಿರಿ' ಅಂದ್ರೀ...

ಸೀತಕ್ಕ : ಮೈಲಿಗೆ ಆದರೆ ಮತ್ತೆರಡು ಕೊಡ ಸುರಿವಿಕೊಂಡರೆ ತೀರಿತು; ಮಡಿ ಆಗತಿತ್ತು. ಬ್ರಿ ಬ್ರಿ, ನಾ ನಿಲ್ಲತೇನಿ; ನೀರು ಜಗ್ಗಿಕೊಂಡು ಹೋಗೀರಂತ.

(ತೆರೆಯ ಒಳಗಿನ ಧ್ವನಿ : ಹಾಂ ಹಾಂ ಸೀತಕ್ಕನ ಕರಕೊಂಡು ಬರಬ್ಯಾಡ ಆ ಹೊಲೇರ್ದ. ಇದು ಬಾವಿ ಅದ, ಬಾವಿ!)

ಸೀತಕ್ಕ : ಬಾವಿ ಅದೆ ಅಂತಲೇ ಅವರೂ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರೋದು. ಹಾಂ. ಒರಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ.....ಹೆದರಬೇಡಿರಿ ಬರಿ. (ಹರಿ ಜನರನ್ನು ಕರೆಯುವಳು.)

(ಒಳಗಿನ ಧ್ವನಿ : ಒರಿ ಅಂದರೆ? ಅದ್ವ್ಯಾಂಗ ಬರತಾರ ಹೊಲ್ಯಾರು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಬಾವೀ ಹತ್ತರಾ ಇರತಿರಲಿಕ್ಕೇ?)

ಸೀತಕ್ಕ : ನಜ್ವಾಗಿ ನಡಕೋತಾ ಬರತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೇನೂ ಅವರು ನಿಮ್ಮ ಕಾಲು ಕೈಗಡ ಕೇಳೋದಿಲ್ಲ.

ಶಂಕರ : (ಸ್ನಾನದ ವೇಷದಲ್ಲಿಯೇ ರಂಗಕ್ಕೆ ಬರುವ) ನಿಮಗೆ ತಿಳೀ ಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಸೀತಕ್ಕ! ಮಡೀನೀರಿಗೆ ಬಂದೀರೇನೊ, ಸುಮ್ಮನೆ ಸೇವಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿರಿ. ಸುಮ್ಮ-ಸುಮ್ಮನೆ ಈ ಹೊಲೆಮುಂಡೆಗಂಡರ ಉಸಾಬರಿಗೆ ಯಾಕೆ ಬೀಳತೀರಿ?

ಸೀತಕ್ಕ : ಆ ಉಸಾಬರಿಗೆ ಬಿದ್ದವರು ನಾನೋ ನೀವೋ? ನಿಮಗ ಅಡಿಗೆ, ಊಟಕ್ಕೆ, ಜಳಕಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ನೀರು ಒಯ್ಯತೀರಿ. ಅವರು ಹೊಲೇರು ಅಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಕುಡೀಲಿಕ್ಕೆ ಕೂಡ ನೀರು ಇಲ್ಲದೆ ಸಾಯಲಿ ಅಂತೀರೇನು?

ಕಾಳಾಚಾರಿ : (ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬಂದು) ಸೀತಕ್ಕ, ಈ ಹೊಲೇರು ಅಂದರೆ ಪ್ಲೇಗದ ಪಿಡುಗು ಇದ್ದಾಂಗ, ಪ್ಲೇಗದ ಪಿಡುಗು!

ಸೀತಕ್ಕ : (ಅದೇ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ಮತ್ತೆ ಕಾಳಾಚಾರ್ರೇ, ಆ ಪಿಡುಗು ಹಬ್ಬೋದಕ್ಕೇ ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯ ಇಲಿಗಳೇ ಕಾರಣ ಆಗತವೆ.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : (ಬಂದು) ಸೀತಕ್ಕನ, ಈ ಮಾತು ನಿಮ್ಮ ಮಾವಂದಿರ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದರಿಸ... ನಿಮ್ಮ ಗತೀನ....ಗಂಗವನ್ನ ಕೂಡತದೆ.

ಸೀತಕ್ಕ : ನನ್ನ ಮಾವಂದಿರು ಪಕ್ಕಾ ಸನಾತನಿಗಳು, ದೇವಭಕ್ತರು ಅನ್ನೋದು ನನಗೂ ಗೊತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಅದೇ ದೇವರೇ ಹುಟ್ಟಿಸಿಲ್ಲೇನು

ಈ ಹರಿಜನರನ್ನು? ನಿಮ್ಮಂತೆಯೇ ಅವರಿಗೂ ಕೈ, ಕಾಲು, ಕಣ್ಣು, ಮೂಗು, ಕಿವಿ ಎಲ್ಲಾ ಅಷ್ಟಷ್ಟೇ ಇವೆ. ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರಷ್ಟೇ ದೇವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದರೆ, ಈ ಹರಿಜನರನ್ನೂ ನಿಮ್ಮ ಅಚ್ಚುಪಡಿ ಯೊಳಗೇ ಯಾಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದೆ? ಎಲ್ಲರೂ ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರಂತೆ.....!

ಶಂಕರ : ಬಂಧು-ಭಾಂಧವರು ಅಂತೆ ಈ ಹೊಲೆಯರು. ಸೀತಕ್ಕಟ್ಟ ಮುಂದಿನ ಪರಿಣಾಮ ತಿಳಿಯದೇ ಈ ತೊಂದರೆಯೊಳಗೆ ತಲೆ ಹಾಕಿ...

ಸೀತಕ್ಕಟ್ಟ : (ನಗುತ್ತ) ತಲೆ ಹಾಕತೀರಿ...ಹಾ ಹಾ ಹಾ...ತಲೆ ಹಾಕ ತೀರಿ. ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಹಿಂದಿನವರು ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆಲ್ಲ ತಲೆ ಹಾಕೋ ಕೆಲಸ ಯಾರು ಮಾಡತಾರೆ ಅನ್ನೋದನ್ನ ನೀವೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳೋದು ಒಳ್ಳೆಯದು. (ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ) ಮುಂದಿನ ಪರಿಣಾಮವಂತೆ! ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಸಾರ್ವ ಜನಿಕ ಕೆರೆ-ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬೋದಕ್ಕೆ ಹರಿಜನರಿಗೆ ಯಾರೂ ಅಡ್ಡೀ ಮಾಡಬಾರದು, ಅಂತ ಸರಕಾರ ಕಾಯ್ದೆ ಮಾಡೇದ; ಗೊತ್ತಿಲ್ಲೇನು ನಿಮಗೆ? ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನೀವು ಅಡ್ಡೀಮಾಡತಾ ಇದ್ದೀರಿ. ಇವರು ಹೀಗೇ ಹೋಗಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ದೂರು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಏನಾದೀತು ಮುಂದಿನ ಪರಿಣಾಮ ಅನ್ನೋದನ್ನ ನೀವು ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ, ನೀವು ಈ ಹಳ್ಳಿಯ ಪಂಚಾಯತಿಯ ವಂಚರು, ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರು! ಮುಂದಿನ ಪರಿಣಾಮವಂತೆ, ಪರಿಣಾಮ!

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಸೀತಕ್ಕಟ್ಟ, ನೀವಿನ್ನೂ ಅತ್ತೆಯ ಮನೆ ಸೊಸೆ ಆಗಿದ್ದೀರಿ. ನಿಮ್ಮ ಅತ್ತೆ-ಮಾವಂದಿರು ಹಳೆಯ ಕಾಲದ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರು. ನೀವೂ ಅವರಂತೆ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ ಅಂದರೆ...? ನಾ ಈಗೇ ಹೇಳಿರತೇನಿ— ಈ ತಲೆತಿರುಕುತನದ ವಿಚಾರ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ..

ಸೀತಕ್ಕಟ್ಟ : (ನಗುತ್ತ) ತಲೆ ತಿರುಕತನ! (ಮತ್ತೆ ನಗುತ್ತ) ನನ್ನದು ತಲೆ ತಿರುಕತನ ನಿಮ್ಮದು ತಿರುಕತನದ ತಲೆ! ತಾತ ತೋಡಿದ ಬಾವಿ ಅಂತ, ನವುಳು ನೀರನ್ನೇ ಕುಡಿಯಬೇಕೆನ್ನುವ, ಹಳಸಿದ ವಿಚಾರಗಳ ತಿರುಕ ತನದ ತಲೆ ನಿಮ್ಮದು. ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಚಾರ-ಅಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಾಟ ಬೇಕು ಅನ್ನುವ ನನ್ನ ತಲೆತಿರುಕತನ ತಿರುಕತನದ ತಲೆಗಿಂತ ಏನ್ನೂ ಕೆಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಅಂದರೆ ? ಆ ಹಳೇ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಡಬೇಕಂತೀರಾ ?

ಸೀತಕ್ಕ : ಅಯ್ಯನವರೇ, ಚಳಿಗಾಲದ ಮೈ ಕೊರೆಯುವ ಚಳಿ ಯೊಳಗೆ ನೀವು ದೊಡ್ಡ ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಮುಂದೆ ಮೈಸುಡೋ ಬೇಸಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆಯೂ ಅದೇ ಕಂಬಳಿಯ ಮುಸುಕು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಂತೀರಾ ?

ಶಂಕರ : (ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ) ಏನ್ ಹೇಳತೀರೀ ? ಹಿಂದಿನ ಕಾಲಬಲದ ಮೇಲೇ ಬದುಕೇದ ನಮ್ಮ ನನಾತನ ಧರ್ಮಸ್ಸ !

ಸೀತಕ್ಕ : (ಅಟ್ಟಿಹಾಸ ಮಾಡುತ್ತ) ಹಿಂದಿನ ಕಾಲ ಬಲ (ಮತ್ತೆ ನಗು) ಹಿಂಗಾಲ ಬಲದ ಮೇಲೆ ಬದುಕೋ ಪ್ರಾಣಿ ಯಾವದು ಅಂತ ನಿಮಗೇ ಗೊತ್ತು ! ಹಿಂದಿನ ಕಾಲ ಬಲ. (ಮತ್ತೆ ನಗು).

ಶಂಕರ : (ಅಪಮಾನಿತನಾಗಿ) ಅಂದರೆ ? ನಮ್ಮನ್ನು ಕತ್ತಿ-ಅಂತೀರೇನು ?

ಸೀತಕ್ಕ : ನಿಮ್ಮ ಮಾತುಗಳೇ ಹಾಗೆ ಹೇಳುತವೆ; ನನ್ನ ಮಾತು ಅಲ್ಲ ಅವು.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಸುಮ್ಮನೆ ಏಕೆ ತಲೆ ಒಡಕೊಳ್ಳು ತೀರಿ ? ಹೇಳಿಸೋವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಹೇಳಿಸಿದರೆ ತಾವೇ ಹಾದಿಗೆ ಬರತಾರೆ. ಹೀಗೇ ಸಡಿಲು ಬಿಟ್ಟರೆ, ನಾಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಗುಡಿ-ಗುಂಡಾರ ಎಲ್ಲಾ...

ಸೀತಕ್ಕ : (ಮತ್ತೆ ನಗು) ನಮ್ಮ ದೇವರ ಗುಡಿಸ ! ನಮ್ಮ ದೇವರು... (ಮತ್ತೆ ನಗು) ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದೇವರು ಒಬ್ಬನೇ ಅನ್ನೋದು ನಿಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಗಳೊಳಗೆ ಬಂದೇ ಇಲ್ಲವೇನೋ ! ನಮ್ಮ ಗುಡಿ...(ನಗುತ್ತ) ಅಂದರೆ, ದೇವರನ್ನು ಕೂಡಾ ಸೆರೆಯೊಳಗೆ ಹಾಕಿದ್ದೇವೆ; ಎಂದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯರ ಪಾಡೇನು ? ಅಂತ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಮಾತು ಹಾಡಲೋ ? ನಮ್ಮ ದೇವರು... ನಮ್ಮ ಗುಡಿ. (ನಗು).

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ದಿಕ್ವಿತರೇ, ಸುಮ್ಮನೆ ಹೊತ್ತು ಕಳೆಯೋದು ಬ್ಯಾಡ. ಹೇಗೂ ಸ್ನಾನ ಆಗೇದ. ಹೀಗೆ ಹೋಗಿ ಇವರ ಮಾವಂದಿರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಬಿಡೋಣ. ಏನಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಅವರೇ ಇತ್ಯರ್ಥ ಮಾಡಲಿ.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಅಕ್ಕನಾಲಿಗ ಮುರುವು ಚುಚ್ಚಿದರೇ ನೋವಾಗೋ ದಿಲ್ಲ. ನಡೀರಿ ಹೋಗೋಣ.

ಸೀತಕ್ಕ : (ಅಣಕದ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ಹೋಗೋದು ಹೋಗತೀರಿಸ; ಮತ್ತೆ ಈ ಹರಿಜನರು ಬಾವಿಯೊಳಗೆ ನೀರು ತುಂಬೋದನ್ನ ನೋಡೇ ಹೋಗಿಬಿಡಿರಿ. (ಹರಿಜನರಿಗೆ) ನಡೀರಿ, ನೀರು ಜಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳಿರಿ.

(ಹರಿಜನರು ಒಳಗೆ ಹೋಗುವರು. ಸೀತಕ್ಕ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಳು.) ಹೂ, ನಿಂತಿರೇಕೆ? ಜಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. (ಗಡಗಡೆ ಸಪ್ಪಳು).

ಶಂಕರ : (ಒಳಗೆ ನೋಡಿ ಹೆಲ್ಲು ಕಡಿಯುತ್ತ) ಕಲಿಯುಗ ಬಂದ್ಸದ ಕಲಿಯುಗ! ಕಲಿತು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ಅಂತ ಹೇಳೇ ಬಿಟ್ಟಿದಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರ ದೊಳಗ. ಹ್ಸಂ! ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ, ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ. (ಸೀತಕ್ಕನನ್ನೂ ಹರಿ ಜನರನ್ನು ದುರುಗುಟ್ಟಿ ನೋಡುತ್ತ ಮೂವರೂ ಹೋಗುವರು. ದೀಕ್ಷಿತ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಟಿಣ್ಣನೆ ಹಾರುವನು.)

ಸೀತಕ್ಕ : ಹಃ ಹಃ ಹಃ! ಪಾಪ, ಪಾಪ! (ಅಣಕದ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ದಾರಿಯೊಳಗೆ ಮುಳ್ಳು ತುಳಿದರೋ ಏನೋ ದೀಕ್ಷಿತರು! (ದೀಕ್ಷಿತ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಅವಡುಗಚ್ಚಿ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಹೋಗುವ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹರಿಜನರು ತುಂಬಿದ ಕೊಡಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬರುವರು.)

ಹರಿಜನರು : ಯವ್ವಾಣ್ಣ ನಿಮ್ಮಿಂದ ನೀರು ಕಂಡಿವೀಣ್ಣ! ಬರ್ರೇವಿ ತಾಯೀಣ್ಣ!

(ಹರಿಜನರು ಹೋಗುವರು. ಸೀತಕ್ಕ ಬಾವಿಯ ಕಡೆಗೆ ತೆರಳುವಳು.)

ಪ್ರವೇಶ ೨

(ನನ್ನಿವೇಶ: ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರ ದಿವಾನಖಾನೆ. ರಾಯರು, ಆರಾಮ ಖುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ವರ್ಮಾನಪತ್ರವನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಎಡಗಡೆಗೆ ಟೀ ಪಾಯ್, ಎದುರಿಗೆ ಎರಡೆರಡರಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಖುರ್ಚಿ.)

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯ: (ಓದುತ್ತಲೇ) ಸೀತಾ, ಏ ಸೀತಾಸ್ಸ...

ರಮಾದೇವಿ: (ಬಂದು) ಯಾಕರೀಸ್ಸ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ: (ನಗುತ್ತ) ಸೀತಾನ್ನ ಕರೆದರೆ ಕಾನಲ್ಯಾ ಯಾಕೆ ಬರಬೇಕಾಯಿತು? ಪಾಪ, ಪಾಪ! ಸೊನೆಯನ್ನು ದುಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಪ್ರೇಮವೇನೋ! ಒಳ್ಳೇದು; ಚಹಾ ಬರಲಿ.

(ರಮಾದೇವಿ ಏನನ್ನೋ ಹೊರಗೆ ನೋಡಿ, ಒಳಗೆ ಹೋಗುವಳು.)
(ರಾಯರು ಓದುತ್ತ) ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಆಗೋದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ತೊಡಕು! ರಾಷ್ಟ್ರ ಪುನರ್ಭಟನಾ ಆಯೋಗದವರು ನಿರ್ವಿವಾದ ಕನ್ನಡಭಾಗಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹಾಕಿದರು. ಹೊಸರಾಜ್ಯ, ಕರ್ನಾಟಕವೋ ಬೃಹತ್ತರ ಮೈಸೂರೋ ಎಂದು ಹೆಸರಿನ ತೊಡಕು! ಈಗ ಮುಂಬೈರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಇರಬಾರದೇಕೆ, ಎಂದು ವಲಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ತೊಡಕು!... (ರಮಾದೇವಿ ಚಹಾ ತಂದಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಹೊರಗೆ ಏನನ್ನೋ ನೋಡುತ್ತ ಒಳಗೆ ಹೋಗುವಳು. ರಾಯರು ಚಹಾ ಕುಡಿಯುತ್ತ) ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಪಂಚಾಯತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ತಿಳಿಸೋಣ, ಅಂತ ವಂಚರಿಗೆ ಬರೋದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದೆ. ಯಾಕೋ ಅವರು ಇನ್ನೂ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. (ಕಪಾ ನಾಸರು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು) ದುರುಗಾ, ಏ ದುರುಗಾಸ್ಸ.

ದುರುಗ: (ಅವಸರದಿಂದ ಬಂದು) ಯಾಕ್ರೀ ದಜೇರ...?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ: ಶಂಕರ ದೀಕ್ಷಿತ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ, ಕಾಳಾಚಾರಿ ಪಂಚರು ಬಂದಿದ್ದರೇನೋ? ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದೆ; ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ...

ದುರುಗ: ಮನಿಂದ ಹೊಂಟಮ್ಮಾಗ ನೆಟಾಸಗ ಬರಾವರಲೀ ಅವರು. ಯಾವ್ನರ ಒಂದು ಗಡಬಿಡ್ಡಾಗ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಾರು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ: (ಅಚ್ಚರಿಯ ನಗೆಯಿಂದ) ಅಲ್ಲಲೇ ಮಗನೇ, ಮುಂಜಾನೆ ಕನಾ ಹೊಡಿಯೋ ಮುಂದೆ ಮಣ್ಣುಮುಕ್ಕ ಹಾವು ಇದ್ದಾಂಗ ಇದ್ದಿ; ಮನೇಗೆ ಹೋಗಿ ಬರೋದರೊಳಗೇ ಬೆಳ್ಳಗ ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿ ಆಗೀಯಲ್ಲ!

ದುರುಗ: (ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಮೈ-ಕೈಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ) ನಮ್ಮೋಣ್ಯಾಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡೂ ಹೀಂಗೇ ಇರತಾವ್ರೀ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ: ಹೂಂ! ಯಾರೋ ಒಳ್ಳೇ ತಯಾರ ಮಾಡ್ಕಾರೋ?

ದುರುಗ: ಮಾದಾ (ಇದಿರಿಗೆ ಒಳಗಿನಿಂದ ಬರುವ ರಮಾವೇವಿ ದುರುಗನನ್ನು ಕಣ್ಣುಸನ್ನೆಯಿಂದ ಬೆದರಿಸುವಳು. ಮಾಧುವಿನ ಹೆಸರು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬಂದುದಕ್ಕಾಗಿ ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತುತ್ತ ಸಿಕ್ಕವನಂತೆ ತತ್ತರಿಸುತ್ತ) ಮಾದರ ಓಣ್ಯಾಗ ಅಂದ್ರಿ? (ರಮಾವೇವಿ ನಗುತ್ತ ಕಪ್ಪಾ-ಸಾಸರ ಒಯ್ಯುವಳು.)

ಶ್ರೀನಿವಾಸ: (ಹುಸಿ ತಿರಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ) ಮತ್ತೇನು, ಹಾರೋರ ಓಣಿ ಯೊಳಗೆ ಇರತೀರೇನು ಮಗನೇ? ಮಾದರು ಅದುಕೊಳ್ಳಿಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆ ಬಂತೇನೋ ಅಲ್ಲ? ನಾಲಿಗೆ ಕಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡತೀ?...ಹಿಂಗ ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿ ಹಾಂಗ ಕಂಡರೂ ಬುದ್ಧಿಯೊಳಗೆ ಏನೂ ಬದಲಾವಣೆ ಆಧಾಂಗ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ...

ದುರುಗ: ಅದೂ ನಡದೇಶ್ರೀ...

ಶ್ರೀನಿವಾಸ: ಏನ್ ನಡಿತದ ನಿನ್ನ ತಲೆ! ಯಾವಾಗ ಕರೆದರೂ ಸೆರೇ ಕುಡಿದವರ್ದಾಂಗ ಮಬ್ಬುಗಣ್ಣಿನೊಳಗೇ ಬರುತೀ.

ದುರುಗ: ಎಲ್ಲಿಂದೂ ತರೋಣ್ರಿ ಸೆರೇವ್ವ; ಸರಕಾರ ಗಡಂಗಾ ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟೈತಿ...

ಶ್ರೀನಿವಾಸ: ಆದರೂ ಹುಡುಕಾಡಿ ಭಟ್ಟಿ ಸರಾಯಿ ತರೋದನ್ನೇನೂ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ...!

ದುರುಗ: ಬರಾಬ್ಬರಿ ಹೇಳಿದ್ರಿ ದಣೇರಣ್ಣ! ತರಸದು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲೀ; ಆದರ ಕುಡಿಯಾವು ನಾವಲ್ಲಿ...! ಹೆಸರಿಗೆ ನಮ್ಮದು ಕುಡೀ-ತಿಸ್ಸೋ ಜಾತಿಸ್;

ಆದರ ಅದು ಮುಟ್ಟೋದು... ಏನ ಹೇಳಲೋ ದ್ಯಾವ್ರೂ— ಊರು ಹೊಲಗೇರಿ ಒಂದಾಗೇತ್ರಿ ತೀರಿತು. ಕವಳ ಮೈಮ್ಯಾಗ ಬಿತ್ತು ಅಂದರ ಊರೆಲ್ಲ ಹೊಲಗೇರ್ಯಾಗ ಇರತೇತಲೋ...! ಅವರಿಗೆ ಸರೇವು—ತತ್ತಿ—ಕೋಳಿ.....

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ನಡುವೆಯೇ) ಅವಿವೇಕನ್ನ ತಂದು. ಊರು ಹೊಲಗೇರಿ ಒಂದು ಮಾಡ್ಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾನ ಮಗನ! (ಏಳುತ್ತ) ನಾ ಸಾನಾಮಾಡಿ ಪೂಜಾ ನೈವೇದ್ಯ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರತೇನಿ. ದೀಕ್ಷಿತರು ಅವರು ಬಂದರೆ ಕೂತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳು. (ರಾಯರು ಒಳಗೆ ಹೋಗುವರು.)

ರಮಾದೇವಿ : (ಅಂತರಂಗದ ಭಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಬಂದು, ಹೊರಗೆ ನೋಡುತ್ತ) ಹುಚ್ಚು ಹುಡುಗಿಗ್ಗ. ಮಡೀ ನೀರು ತರೋದಕ್ಕೆ ಅಂತ ಹೋದದ್ದು ಅತ್ತಲೇ ಸತಾಗತಿ! ಇವರ ಸಾನ ಆದ ಕೂಡಲೆ ಪಾರಾಯಣಕ್ಕೆ, ಪೂಜಾಕ್ಕೆ, ನೈವೇದ್ಯದ ಅಡಿಗೆಗೆ ಮಡಿನೀರು ಬೇಕು. ಮಾವ ದೇವರು-ಧರ್ಮ ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಣಾ ಕಳಕೊಳ್ಳತಾರಿ; ಈ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕಾಲ ಕಸಾ ಆಗೇದ ಅದೆಲ್ಲ. ಗಂಡನ ಕೂಡ ಈಕೀನೂ ಹೊಲಗೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ ದ್ದಾಳೋ ಏನೋ! ದುರುಗಾ, ಲಗು ಹೋಗಿ ಸೀತಾಗ ಹೇಳು ಮಡಿನೀರು ತರಲಿಕ್ಕೆ; ಮಾವ ಸಾನಕ್ಕೆ ಎದ್ದರು ಅಂತಲೂ ತಿಳಿಸು.

(ದುರುಗ ಒಳಗೆ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ದನಿ—“ಮುಟ್ಟೀ ಗಿಟ್ಟೀ ಮುಂಡೇಮಗನೇ. ಸರಿದು ಹೋಗು. ಸಾನಾ ಮಾಡೇವಿ.” ದುರುಗನ ಉತ್ತರ : “ಹೋಗ್ರೀ ಸುಮಾಕ ಮುನ್ನೋಡಿಗ್ಗ. ಒಳ್ಳೇ ಅದಾ ರಲೇ—ಮುಟ್ಟಲ ಮುರಕೀ ಗಿಡಾ ಆಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೋ ಏನೋ ಹಿಂದಲ ಜಲಮದಾಗ” —ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಆ ಕಡೆಗೆ ಕೆಟ್ಟಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬರುವರು.)

ಶಂಕರ : (ಮೆತ್ತನೆಯ ದನಿಯಲ್ಲಿ—ಆದರೆ ಅಕ್ಕಸದಿಂದ) ನೋಡಿದ್ದೋ ಇಲ್ಲೋ ಕಾಳಾಚಾರೀ... ಈ ಹೊಲೆ ಮಾದಿಗರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಸೊಕ್ಕು ಬಂದಗ್ಗ! ಇದೆಲ್ಲ ಆ ಮಾಧೂರಾಯ-ಸೀತಾ ಕಲಿಸಿದ ಮಾತು; ಕೊಟ್ಟ ಸಲಿಗೆ...

(ಒಳಗಿಂದ ರಾಯರ ದನಿ— ಶನಿ ಗಂಟು ಬಿದ್ದಾಂಗ ಆಗೇದ ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ...)

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : (ಹೌಹಾರಿದ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಯಾರಿಗೆ ಈ ಮಾತು ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಮಡಿಯುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತ) ಚಾಂಡಾಲರಂಡೆ, ನಮ್ಮ ದೇವರು ಧರ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲಾ ಹಾಳುಮಾಡಿ ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸತಾಳೆ. ' ಬರಲಿ ಮನೆಗೆ...

ದೀಕ್ಷಿತ : ಬರಿ ಬರಿ ನಮಸ್ಕಾರ. ಒಳ್ಳೇ ಸಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ...

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಓಹೋ ಪಂಚರೇನು ? ಬನ್ನಿ, ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಸಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ...ಅಂದರೆ ? ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಆದರೂ ಮಡಿ ನೀರಿಗೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲದಾಂಗಾ ಗೇದ. ಯಾಕೆ ? ನಿಂತೇ ಬಿಟ್ಟಿರಲ್ಲ ! ಕೂತ್...ಓಹೋ ಮಡೀಲಿದ್ದೀರೇನೋ...

ಶಂಕರ : (ಮಾತಿನ ಹೆಜ್ಜೆಡನೆಯಲು ಎಳೆಸಿಕ್ಕಿತೆಂಬ ಹುರುಪು ದ್ದರೂ, ಸೋಗಿನ ನಿರಾಶೆಯ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ಮಡಿ, ಮ....ಡಿ ! ನಮ್ಮ ಮಡಿ ಎಲ್ಲಾ ಮೆಣಸಿನ ಮಡಿ ಕೊತ್ತುಂಬರಿ ಮಡಿ ಆಗೋ ಹೊತ್ತು ಬಂದದ್ದ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯರಚನಾ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದೀರೇನೋ ಅಂದು ಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಪ್ರಕರಣ ಏನೋ ಭಾರಿ ಕಾಣತದೆ. ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿರಿ; ಮತ್ತೆ ಸಾನಾ ಮಾಡೋಣಂತೆ (ಎಲ್ಲರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವರು.)

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಸ್ನಾನ ಮಾಡೋದು, ಮಡಿ ಆಗೋದು ಈ ಊರೊಳಗೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಏಲ್ಲ. ನಾವು ಜಾತೀ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಳಬೇಕೂ ಅಂದರೆ ಈ ಊರನ್ನೇ ಬಿಡಬೇಕಾಗತದೆ, ಬಿಡಬೇಕಾಗೇದ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಜಾತೀ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ? ನಮ್ಮ ಜಾತೀ ಮೇಲೆ....

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಹೌದ್ರೀ,ನಮ್ಮ ಜಾತೀ ಮೇಲೇ! ಸರಕಾರ ಹೊಲೇರ ಬೆನ್ನು ಕಟ್ಟೋದಷ್ಟೇ ತಡ; ಈ ಊರೊಳಗಿನ ತಲೆತಿರುಕೆ ತರುಣ ಹುಡುಗ ಹುಡುಗೇರು ಕಡಿವಾಣವಿಲ್ಲದ ಕುದುರೆಯಂತೆ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ದೇವರು ಧರ್ಮಗಳು ಅವರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯಿರಿಗಿಂತ ಕೀಳಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಏನು ಹೇಡಿ ಮಾತು ಹೇಳತೀರಿ ಆಚಾರೀ ? ನೀವೆಲ್ಲ ಊರೊಳಗಿನ ಸದ್ಗುಣಿ ವಂಚಾಯತಿಯ ವಂಚರು ಆ ಪುಂಡರನ್ನು ತಿಲ್ಲಿದಲ್ಲೇ ಅಡಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಗಲಿಲ್ಲೇನು ?

ಶಂಕರ : ಅದೇನೋ ಅಗಬಹುದಿತ್ತು; ಆದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಡ ನಿಮ್ಮ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗತದಲ್ಲ ಅಂತ...

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ನಾನೇನೂ ಸಮಾಜಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡವನಲ್ಲ. ನೀವು ಕೇಳೋದೂ ತಿಳಿತದೆ. ಮಾಧುನ ವಿಷಯ — ಹೊಲೆಗೇರಿ ಹೊಗತಾನೆ ಅಂತ ಕೇಳೇನಿ. ದೇವರು ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವವ — ಮಗನೇ ಇರಲಿ, ಯಾರೇ ಇರಲಿ — ಏನಿದ್ದರೂ ನಾನು ತಡಕೊಳ್ಳೋದಿಲ್ಲ.

ನಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ರಾಯರೇ, ಮಾಧವರಾಯ ಹೊಲೆಗೇರಿ ಹೋಗೋದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಅವರನ್ನು ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ಮುಟ್ಟತಾನೆ, ಬೇನೆ ಬೇಸರಿಕೆ ಆದವರಿಗೆ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಉಪಚಾರ ಮಾಡತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಅವರ ಹೆಂಡತಿ — ಸೀತಕ್ಕನೂ ಗಂಡನ ಹೆಜ್ಜೆಯಲ್ಲೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕತಾಳೆ. ಈಗ ಮಡಿನೀರಿಗೆ ಅಂತ ಬಂದಿದ್ದಳು; ಹೊಲೆಯರ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡತಾ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಧರ್ಮ ಹಾಳಾಗತದಲ್ಲ ಅಂತ ನಮಗೆ ಚುರುಚುರು ಅನಿಸಿತು. ಬುದ್ಧಿ ಮಾತು ಹೇಳಿಕೆ ಹೋದರೆ ನಮಗೇ ಬಾಯಿಗೆ ಬಲ್ಲಂತೆ ಅಡಿಬಿಟ್ಟಳು. ನಿಮಗೆ ಇದೆನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ ದೈವದ್ರೋಹ ಅದೀತಲ್ಲಾ ಅಂತ...

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಕೋಪ ತಡೆಯದಂತಾಗಿ ನಡುವೆಯೇ) ತಿಳಿಸಿದ್ದು ಒಳ್ಳೇದು ಮಾಡಿದಿರಿ. ಮಡಿ ನೀರಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಹೊಲೆಯರ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡಿದಳೇ?

ಕಾಳಾಚಾರಿ : (ಉರಿಯಲ್ಲಿ ನೆದೆ ಸುರಿಯುವಂತೆ) ನಿಮ್ಮದು ಕಾಣದ ಕಣ್ಣು ರಾಯರೇ! ಅದೇ ಮೈಲಿಗೆ ನೀರಿನಿಂದ ದೇವರಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಬಿಡತೀರಿ. ಹೀಗ ಆಪರೆ, ದೇವರು ಧರ್ಮ ಹ್ಯಾಂಗ ಉಳಿದೀತು; ಹೇಳ್ತೀ ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಹರಿ ಹರಿಸ್ಸ! ಈ ಹುಡುಗ ಮುಂಡೆ ಮುಪ್ಪಿನ ಕಾಲದೊಳಗೆ ನನ್ನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಮಸಿ ಹಚ್ಚತವೆ, ಆಯ್ತು.

ಶಂಕರ : ಈ ಮಾತು ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ಅದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಇವರನ್ನು ಹಾಗೇ ನಡಿಲು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಹೆಡೆ ಬಿಚ್ಚಿದ ಹಾವಿನಂತೆ, ಕಂಡವರ ಮೈಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗತಾರೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಆ ನುದ್ದಿ ಶ್ರೀಗಳ ತನಕಾನೂ ಹೋಗತದೆ. ಮುಂದಿನ ಪರಿಣಾಮ ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಅದ. ಆ ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರಬಾರದು ಅಂತ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕಾಯ್ತು. ಬರತೇವಿನ್ನು, ಮತ್ತೆ ಗ್ಲಾನಕ್ಕೆ.....!

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಹೋಗಬೇಡಿರಿ. ದೇವರು ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ನೀರು ಬಿಡೋ ಮಗ-ಸೊಸೆ ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಎನ್ನಿದ್ದದ್ದೂ ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿದಿರಿಗೇ ಆಗಲಿ. (ಸೀತೆ ಕೊಡವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬರುವಳು) ಸೀತಾ, ಇಡು ಅಲ್ಲೇ ಕೊಡವನ್ನು. (ಸೀತೆ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಹಾಗೆಯೇ ನಿಲ್ಲುವಳು.) ಇಡು ಅಂದೆ ಕೊಡವಸ್ಸ. (ಸೀತೆ ಇಡುವಳು) (ರಾಯರು ಹಿರಿತನದ ದರ್ಪದಲ್ಲಿ) ಮಡಿ ನೀನು ತರೋದು ಇಷ್ಟು ತಡ ಯಾಕೆ?

ಸೀತಾ : ಗಡೆಗಡೆ ಬಿಡುವು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿದ್ದವರು ಜಗ್ಗೋ ತನಕ.....

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಅಲ್ಲಿದ್ದವರು ಅಂದರೆ ಯಾರು ? ಎಲ್ಲಾರು ಹೊಲೇರೇ ಹಾದಲ್ಲೋ ?

ಸೀತಾ : ಇವರೂ ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದರು...! (ಕೆಣಕುವಂತೆ ಮುಗುಳು ನಗುವಳು).

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಇದ್ದರು ಅಂತಲೇ ಎಲ್ಲಾ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಹೋಲೇರ ಬೆನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಈ ಮಡಿವಂತರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಸಿಕ್ಕಂತೆ ಮಾತಾಡ ಬೇಕೇನು ನೀನು ? ಇಂಥವರ ಸೊಸೆ ಅಂತೆ, ಹೊಲೆಯರನ್ನು ಮುಟ್ಟ ತಾಳಂತೆ, ಅವರ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿ ಸ್ವುತ್ಯ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಬಾಯಿಗೆ ಬಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಮಾತಾಡತಾಳಂತೆ...ಅಂದರೆ ವಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಮರ್ಯಾದೆ ಮಣ್ಣು ಗೂಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೇನು ?

ಸೀತಾ : ನಾನೇನೂ ಹರಿಜನರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಅವರು ನನಗಿಂತ ಮೊದಲು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಮೊದಲು ಬಂದವರು ಮೊದಲಿಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅನ್ನೋದು ವ್ಯವಹಾರದ ನೀತಿ, ಸಮಾಜದ ನೇಮ....

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಒಳ್ಳೇ ಪೌರನೀತಿ ಕಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟೀಯಲ್ಲ ! ಈ ಮಡಿವಂತರು ಮೈಲಿಗೆ ಅದೀತು ಅಂತ ಅವರನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿದ್ದ ರಂತೆ. ನೀನೇ ಅವರನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ....(ತೇಕುತ್ತ) ಹುಚ್ಚಾ...(ತೇಕುತ್ತ ನಿಲ್ಲುವ.)

ಸೀತಕ್ಕ : ಈ ಮಡಿವಂತರು ಬಾವಿಯಿಂದ ಮೂರು ಮೂರು ದೂರ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹರಿಜನರ ಸಿಡಿ ನೀರು ಕೂಡ ಅಷ್ಟು ದೂರ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇವರಿಗೆ ಮೈಲಿಗೆ ಹೇಗೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತೋ ನಾ ಕಾಣೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ನಾಕಾಣೇನೋ ಅಯ್ಯಾಣೇನೋ ! ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ, ಈ ಹೊಲೇರ ಮುಖ್ಯ ನೋಡಿದರೆ ನಾಕು, ಮೈಲಿಗೆ ಆಗತದೆ. ಹಂಸ.

ಸೀತಕ್ಕ : (ಕಿಡಿಗೇಡಿತನದ ದನಿಯಲ್ಲಿ). ಮೈಲಿಗೆ : ಆದರೆ ಮತ್ತೆ ನಾಲ್ಕು ಕೂಡ ನೀರು ಹಾಕೊಳ್ಳಿಕ್ಕೆ ಬಾವೀನೂ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತು.....ಇವರ ಸ್ನಾನವೂ ಮುಗಿದಿದ್ದಿಲ್ಲವೂ.....

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ನೋಡಿದಿರಾ ರಾಯರೇ, ನಿಮ್ಮ ಇದಿರಿಗೇ ಹ್ಯಾಗೆ ಚುಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡತಾರೆ ನಮಗೆ ? ಅಂದ ಮೇಲೆ, ಅಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಏನೇನು ಅಂದಿದ್ದಾರು ಅನ್ನೋದನ್ನ ನೀವೇ ತಿಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ.

ಸೀತಕ್ಕ : ನಾನೇನು ಅಲ್ಲವಾದದ್ದನ್ನು ಅಡಿದ್ದು ? ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಬಾವಿ ಅದೆ; ನೀವು ಜಳಕಕ್ಕೆ ಒಗೆಯೋದಕ್ಕೆ ಅಡಿಗೆಗೆ ಓತಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾ ದಷ್ಟು ನೀರು ಒಯ್ಯತೀರಿ. ಪಾಪ ! ಆ ಬಡವರು ಕುಡಿಯೋ ಮಟ್ಟಿ ಗಾದರೂ ನೀರು ಒಯ್ಯಲಿ, ಅಂತ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದ್ದೇನು ಅಡಿದೆ ?

ಶಂಕರ : ಹರಿ ಹರೀಃ ! ಎಂಥಾ ಕಾಲ ಬಂತಲ್ಲಾಃ !
ಮಾವಂದಿರ ಹೆದರಿಕೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಅವರಿದಿರಿಗೇ ನಿಂತು ಸೊಸೆಯಂದಿರು
ಮಾತಾಡತಾರಿಂದರೆ.....ಹರಿ ಹರೀಃ !!

ಸೀತಕ್ಕ : ನೀವು ಬಂದು ಇದ್ದದ್ದು ಇಲ್ಲದ್ದು ಉಪ್ಪುಕಾರ ಬೆರೆಸಿ
ಹೇಳಿದಾಗ, ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದರೆ ನನ್ನ ತಲೆ ಹೋಗೋ ಹೊತ್ತು
ಬಂದೀತು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಇದ್ದದ್ದು ಇಲ್ಲದ್ದು ಅಂತೆ ! ಹುಚ್ಚು ಮುಂಡೇ...!
ಅವರು ಯಾರು ಅಂತ ತಿಳಿದಿದ್ವೀ ?

ಸೀತಕ್ಕ : (ಕಿಡಿಗೇಡಿ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ಈಗ ಅವರೇ ಅಂದರಲ್ಲ, ಹರಿ
ಹರಿ ಅಂತ. ಅಂದ ಮೇಲೆ, ಅವರೂ ಹರಿಜನ ಅಂಧಾಂಗಾಯ್ತು.

ಶಂಕರ : ಹಾಃಃ ! ಸೀತಕ್ಕಾ, ಬಾಯಿ ಬಿಗಿ ಹಿಡಿದು ಮಾತಾಡು.
ನಮಗ ಹರಿಜನ ಅಂತೀಯಾ ?

ಸೀತಕ್ಕ : ನೀವೇ ಅಂದುಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನಾನು ಹೇಳಿದರೆ, ನಾನೇ
ಅಂದಂತೆ ಆಯ್ತೇನು ? ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಮಾತೆತ್ತಿದರೆ ಹರಿ ಹರಿ ಅಂತೀರೀಃ;
ಮತ್ತೆ ಆ ಹರಿಜನ ಅಂದರೆ ಸಿಟ್ಟು ಯಾಕೆ ನಿಮಗೆ ? ತೋರಿಕೆಗೆ
ದೇ-ವ-ರ ಹೆ-ಸ-ರು.....(ಮುಗುಳು ನಗುವಳು).

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಬರತೇವಿ ರಾಯರೇ ! ಮನೇ ಹಿರಿಯರು,
ಊರಿನ ಸರಪಂಚರು ಅಂತ ಹೇಳಿಕೆ ಬಂದರೇ ಒಳ್ಳೇ ಸಂಭಾವನೆ
ಕೊಡಿಸಿದಿರಲ್ಲ, ಸೊಸೆಯ ಕಡೆಯಿಂದ ! ನಡೀರಿ ದೀಕ್ಷಿತರೇ.....

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಸಿಟ್ಟಾಗ ಬೇಡಿರಿ ಅಯ್ಯನೋರೇ; ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು
ನಾನಿದ್ದೇನೇನು ? ಸೀತಾ, ತಪ್ಪಾಯ್ತು ಅಂತ ಅವರ ಕ್ಷಮಾ ಕೇಳಿಕೋ;
ಅವರ ಇದಿರಿಗೆ ಗಲ್ಲಗಲ್ಲ ಬಡಕೋ, (ಸೀತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಲ್ಲುವಳು.)
ಹುಃ, ಕ್ಷಮಾ ಕೇಳು.....

ಸೀತೆ : ನನ್ನ ತಪ್ಪು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರಿ.....

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ, ಅಂತೆ ! ಹೊಲೇರ ಕೂಡ ಹೊಕ್ಕು ಬಳಕೇ ಮಾಡಿದ್ದು, ಮಾಡೋದು ತಪ್ಪಲ್ಲೇನು ?

(ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪಾಠೂ ಬರುವ.)

ಮಾಧವ : ಹೊಲೆಯರಿಂದರೆ ಯಾರು ಅಂತ ತಿಳಿದಿದ್ದೀರಿ, ಅಪ್ಪಾ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಬಾ, ಬಾ; ನೀನೂ ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಆಯ್ತು. ನೀನು ಎನಲು ಹೊಲಗೇರಿ ಹೊಕ್ಕು, ಅವರ ಮನೇ ಒಳಗ ಬೇನೆ ಬೇಸರಕೆ ಬಂದವರ ಉಪಚಾರ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಮಾಡುತೀ-ಅಂತ ಈ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.....ಹೌದೇನು ?

ಮಾಧವ : ನಾನು ಹರಿಜನ ಮನೇ ಒಳಗ ಕೆಲಸ ಮಾಡೋದನ್ನು ಇವರು ಯಾವಾಗ ನೋಡಿದರಂತೆ ? (ಪ್ರಮುಖಗಳು ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿ ಯಾಗುವರು.)

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಅವರು ಯಾವಾಗರೇ ನೋಡಿರಲಿ; ನೀನು ಹೊಲೆ ಗೇರಿ ಹೊಕ್ಕದ್ದು ಹೌದೋ ಅಲ್ಲೋ ?

ಮಾಧವ : ನಾನು ಹೊಲೆಗೇರಿಯ ಹೊಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಹರಿಜನರ ಕೇರಿಗೆ ಹೋದದ್ದು ನಿಜ.

ಶಂಕರ : ರಾಯರೇ, ಆ ಹರಿಜನರಿಗೇ ಅನ್ನೋದು, ಹೊಲೆಯರು ಮಾಡರು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು.....ಅಂತ.

ಮಾಧವ : ಹೀಗೇನು ? ಹೊಲೆಯರು ಅಂದರೆ ನನ್ನ ತಿಳಿ ವಳಿಕೆಯೇ ಬೇರೆ ಇತ್ತು. (ತೆರೆಯಲ್ಲಿ—ಹೊಲೆಯ ಹೊರಗಿಹನೆ ಊರೊಳ ಗಿಲ್ಲವೇ—ಎಂಬ ಪದದ ಪಲ್ಲವಿ.)

ಶಂಕರ : (ನುಂಗುವ ತುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನುಸಿಯನ್ನು ಕಂಡವನಂತೆ) ರಾಯರೇ, ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಈ ಹೊಲೆಯರು ನಮ್ಮ ಬೆನ್ನು ಬಿಡೋ ಥಾಗೆ ಕಾಣೋದಿಲ್ಲ. ಏನೂ, ಹೊಡೆದು ಕಳಿಸಿರೋ ಆ ಹೊಲೆ ದಾಸನ್ನೂ,

ಮಾಧವ : (ಉತ್ತೇಜಿತನಾಗಿ ದಾಸಯ್ಯನ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತ) ಬಾ ಬಾ ನನ್ನ ದೊರೆ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಾ. (ಅಪನನ್ನು ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಕರೆತರುವ) ಹೇಳು, ಹೇಳು ಆ ಪದವನು .

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಏನು ಹೇಳತಾನೆ ತನ್ನ ತಲೆ! ಎಲ್ಲಾರೂ ತನ್ನಂತೆ ಹೊಲೇರು ಅಂತ ಹೊಯ್ಯೋತಾನೆ, ಆಯ್ತು. ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಮುಂದೇ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ.

ಮಾಧವ : ನಿಜ, ನಿಜ; ಆದರೆ, ಅದು ನೀವು ಹೇಳುವಂತೆ, ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರು ಹರಿಜನರ ಮೇಲೆ ಹರಿಹಾಯುವ ಚಾತೀಯತೆಯ ಜಂಭದ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಲ್ಲ; ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಕೂಳಿಲ್ಲದೆ ತಳಮಳಿಸುವ ಹೊಟ್ಟೆಯಕಿಚ್ಚು ಅದು! ಕೇಳಿರಿ, ಅವರು ಹೇಳೋದನ್ನು.

ಶಂಕರ : ರಾಯರೇ, ಏನಾದರೂ ಹಾಕಿ ದಬ್ಬಿಬಿಡಿರಿ ಅವನನ್ನು. ಕೆಲಸಗ ಕಾಣದೆ ಬಾಯಿಗೆ ಒಂದದ್ದನ್ನು ಭಕಾಯಿಸತಾನೆ...

ಮಾಧವ : ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ಭಕಾಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ಅವನು ಕೋರ್ಟಿನೊಳಗೆ ದೇವರ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿಕೆ ನಿಂತಿಲ್ಲ. ದುಡ್ಡು ಸಿಕ್ಕರೆ ನಾಕು, ಸಿಕ್ಕಂತೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವಷ್ಟು ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಚುರುಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಪುರಂದರದಾಸರ ಪದವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಕೇಳಿಯಾದರೂ ಕೇಳಿರಿ. ಹೇಳು ನನ್ನ ರಾಜಾ, ಹೇಳು ಪದವನ್ನು, ಬೆದರಬೇಡ.

ದಾಸಯ್ಯ : ಪದ—ದೇನು— ತಾಳ—ಝಂಪಾ

ಹೊಲೆಯ ಹೊರಗಹನೆ ಊರೊಳಗಿಲ್ಲವೇ?

ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಸ್ಮರಣೆಯನು ಬಲ್ಲವರು ಪೇಳಿ ||ಪಲ್ಲ||

ಮಾಧವ: ಮೇಲು ಮಾತಿಗೆ ಹರಿಯ ನೆನೆಸುವರು ಹೇಳಿ||ರಾಗದಿಂದ)

ದಾಸಯ್ಯ : ಆಳಾಗಿ ಅರಸಿಗೆ ಕೇಡು ಬಗೆಯುವ ಹೊಲೆಯ!

ಸೂಳೆಯನು ಕಾಮಿಸುವ ಶುದ್ಧ ಹೊಲೆಯ ||

(ದೀಕ್ಷಿತ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಮುಖ ತಿರುಪಿ ನಿಲ್ಲುವನು)

ಮಾಧವ : ಹಾ: ಹಾ: ಹಾ! ಹೊಲೆಯ ಸೂಳೆಯನು ಕಾಮಿಸುವ...ಹಾ ಹಾ ಹಾ! ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಕುಂಬಳಕಾಯಿ ಕಳ್ಳ ಅಂದ ಕೂಡಲೆ

ಹೆಗಲ ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳೋ ಹಾಗೆ ಮಾಡತೀರಲ್ಲ! ಈ ಕಡೆ ಮುಖ ತಿರುವಿ ಕೇಳಿರಿ.

ದಾಸಯ್ಯ : ಆಳಾಗಿ ಅರಸಂಗೆ ಕೇಡು ಬಗೆವವ ಹೊಲೆಯ !
 ಸೂಳೆಯನು ಕಾಮಿಸುವ ಶುದ್ಧ ಹೊಲೆಯ !
 ಉಂಡಮನೆಗೆರಡನ್ನು ಬಗೆಯುವಾತನೆ ಹೊಲೆಯ !
 ಹುಸಿಯ ಬೊಗಳುವನೊಬ್ಬ ಹುಚ್ಚು ಹೊಲೆಯ ||೧||

(ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ ಮೋರೆ ತಿರುವುವನು.)

ಮಾಧವ : (ಅಯ್ಯನವರನ್ನು ನೋಡುತ್ತ) ಪಾಪ, ಪಾಪ!
 ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೋರ್ಟು ಕಚೇರಿ ಇರಲಿಲ್ಲವೇನೋ!
 ಇದ್ದಿದ್ದರೆ —

(ರಾಗವಾಗಿ) ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹುಸಿವವನು ಹುಚ್ಚು ಹೊಲೆಯನು
 ಎಂದು ಹಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ?

ದಾಸಯ್ಯ : ಆನೆ ಮಾತನು ಕೊಟ್ಟು ಭಾಷೆ ತಪ್ಪುವ ಹೊಲೆಯ !

ಮಾಧೂ : (ನಗುತ್ತ) ಸೋನಾರ ಅವರ ಹಾಗೆ... (ಕಾಳಾಚಾರಿ
 ಮುಖ ತಿರುಗಿಸುವ) ಕೇಳಿರಿ ಕಾಳಾಚಾರೀ...!

ದಾಸಯ್ಯ : ಆನೆ ಮಾತನು ಕೊಟ್ಟು ಭಾಷೆ ತಪ್ಪುವ ಹೊಲೆಯ !

ಲೇಸು ಉಪಕಾರಗಳ ಮಾಡದವ ಹೊಲೆಯ !

ಅರಿತು ಆಚಾರಗಳ ನಡೆಸದಾತನೆ ಹೊಲೆಯ !

ಪರಸತಿಗೆ ಅಳುಪಿದವ ಪಾಪಿ ಹೊಲೆಯ || ೨ ||

ಶಂಕರ : ರಾಯರೇ, ಇದೂ ನಿಮ್ಮ ಮಾಧವರಾಯರ ಕೈವಾಡವೇ
 ಕಾಣತದೆ. ನಾವಿಲ್ಲಿ ಇರತೇವಿ ಅನ್ನೋದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಆ ಹೊಲೆದಾಸನಿಗೆ
 ಇಲ್ಲಿ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾಧವ : ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿ ದೀಕ್ಷಿತರದು. ನೀವು ಇಲ್ಲೇ
 ಇದ್ದರೂ ಹೊಲೆಗೇರಿ ಸದಾ ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣತಲೇ ಇರತದೆ; ಅಲ್ಲವೇ?

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ನೋಡಿದಿರಾ ರಾಯರೇ, ಈ ಉದ್ಧಟಿತನದ ಮಾತು !

ಮಾಧವ : ಉದ್ಧ ಹಟೆ ಯಾರದು ಅನ್ನೋದನ್ನ ಅಪ್ಪಾಜಿಯವರೇ ಹೇಳಲಿ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಮಾಧೂ, ಲೌಕಿಕ ಆಚಾರದೊಳಗೆ ಹಿರಿಯರು ಅನಿಸಿಕೊಂಡ ಈ ಸದ್ಗುಹಸ್ಥರು ಕಾಣೋದೇ ಇಲ್ಲೇನು, ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣೊಳಗೆ?

ಮಾಧವ : ಕಾಣತಾರೆ; ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಬೇಕಾಗೇದ.

ದಾಸಯ್ಯ : ರಾಯರನ್ನ, ಈ ಬಡವಗೇನಾದರೂ ಉಪಕಾರ ಮಾಡ್ರೀ, ಹೋಕ್ಕೇನಿ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಉಪಕಾರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಅಂದರೆ..... ?

ಲೇನು ಉಪಕಾರಗಳ ಮಾಡದವ ಹೊಲೆಯನ್ನ
ಅಂತ ಮತ್ತೆ ನಮನ್ನು ಬೀದೀರಂವು ಮಾಡುತ್ತೀ ಹೌದಲ್ಲೋ?

ದಾಸಯ್ಯ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಜಾತೇರಿಗೆ ಹಾಂಗಂದು ಬದುಕೇವ್ರೇ ನಾವು?

ಶಂಕರ : ಬದುಕು, ಬ್ಯಾಡಾದರ ಸಾಯಿ; ನಮಗೇನು ಹೇಳತೀ?
ಈಗ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗು; ಮಡೀಲಿದ್ದೇವಿ; ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬಂದೀಯಂತ.

ದಾಸಯ್ಯ : (ತಿರುಗುತ್ತ) ನೀಚ ಮಾನವರಿಗೆ ಸಿರಿಬಂದರೇನು !

ಈಚಲ ಮರದೊಡ್ಡ ನೆರಳಾದರೇನು ||

(ಎಂದು ಹಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವನು.)

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಏ, ಒದೀರೋ ಅವನ್ನ, ಇದಿರಿಗೇ ಬಯ್ಯು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಮಾಧವ : (ಅಣಕದಿಂದ) ಹಾಗಂತ ಒದ್ದೀರಿ ಮತ್ತೆ ! ಅವ ಹೊಲೆಯರವ, ಮುಟ್ಟಬಾರದವ; ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದೊಳಗೆ ಒದ್ದು ಮೈಲಿಗೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡೀರಿ ! ಯಾಕಂದರೆ ನಿಮ್ಮದು ಮೇಲಿನ ಜಾತಿ ! ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಪಶು ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು, —ನಾಯಿ ನರಿಗಳನ್ನು—ಕಾಗೆ ಗೂಗೆಗಳನ್ನು—ಮುಟ್ಟತೀರಿ; ಬೇಕು ಅಂದಾಗ ಹೊಲೆಸೂಳೆಯರ ಸಂಗಡ ಚೆಕ್ಕಂದ ಆಡ

ವೀರಿಸ್ಸ. (ದೀಕ್ಷಿತ ಹೌಹಾರಿ ನೋಡುವ). ಅಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ಅಂತ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ; ನಾಮಾಂಕರ ರೀತಿ ನೀತಿ ಹೇಳತೇನಿ—ಈ ಹರಿಜನ ಗಂಡನ ರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಇಮ್ಮ ಜಾತಿ ರವವೆಗಿಂತ ಹಗುರಾಗಿ ಹಾರಿ ಹೋಗ ತ್ತದಲ್ಲ ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಮಾಧೂ ತಲೆಗಿಲೆ ಕೆಟ್ಟದೇನು ನಿಂದು ? ಜಾತಿ ಎಲ್ಲಾ ಕೂಡಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕಂತೀಯಾ ?

ಶಂಕರ : ವರ್ಣ ಸಂಕರ ಮಾಡತಾರೆ, ತೀರಿತು.

ಮಾಧವ : ಏನದು ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ವರ್ಣಸಂಕರ ಅಂದರೆ ?

ದೀಕ್ಷಿತ : ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಂ ಮಯಾ ಸೃಷ್ಟಂ ಗುಣಕರ್ಮ ವಿಭಾಗಶಃ—ಅಂತ ರೀಕ್ಷೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ತಿಳೀತಾ.....

ಮಾಧವ : ಅಲ್ಪೀ, ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ ಹೇಳೋದರೊಳಗೇ ನಿಮ್ಮ ಅಚಾತುರ್ಯ ತೋರಿಸತೀರಲ್ಲ ! ನಾನು ' ವರ್ಣಸಂಕರ ' ಅಂದರೇನು ಅಂತ ಕೇಳತೇನಿ; ವರ್ಣ ಎಷ್ಟು ಅಂತ ಕೇಳಿಲ್ಲವ.

ಶಂಕರ : ಗುಣ ಕರ್ಮ ವಿಭಾಗಶಃ, ಅಂತ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಪರಮಾತ್ಮ.....

ಮಾಧವ : (ನಗುತ್ತ) ಅರೇರೇರೇ ! ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದ ದೇಶಭಕ್ತನ, ಹೆಜ್ಜೆಗೊಮ್ಮೆ ಮಹಾತ್ಮಾಜಿ ಹೆಸರು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೊತ್ತು ಗಳಿಯೋ ಹಾಗೆ ಮಾಡತೀರಲ್ಲ ! ಏನದು—ವರ್ಣ, ಗುಣ, ಕರ್ಮ ಅಂದರೆ.....

ಶಂಕರ : ವರ್ಣ ಅಂದರೆ...ವರ್...ಅಂದರೆ...ಜಾತಿ; ಗುಣ... ಅಂದರೆ...ಅಂದರೆ ಗುಣ...ಸ್ವಭಾವ; ಕರ್ಮ....ಅಂದರೆ...ಕರ್ಮ...ಪಾಪ..

ಮಾಧವ : (ನಗುತ್ತಲೇ) ಅಲ್ಪೀ, ಸಾಲೇ ಹುಡುಗರು ಕವಿತಾ ಅರ್ಥ ಹೇಳೋ ಮುಂದೆ ತಡವರಿಸಿದಾಂಗೆ ಮಾಡತೀರಲ್ಲ. ಗುಣ ಅಂದ ರೇನು, ಕರ್ಮ ಅಂದರೆ ಯಾವುದು ? ವರ್ಣಕ್ಕೂ ಅವುಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧ ವೇನು ? ಹೇಳಿಬಿಡಿ.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಇಷ್ಟು ತಿಳಿಯೋದಿಲ್ಲೇನೀ ? ಗುಣ-ಕರ್ಮ ಅಂದರೆ—ಅವರವರ ಕೆಟ್ಟ ಗುಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕರ್ಮ ಅಂದರೆ ಪಾಪ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಅಂತ, ಅವರನ್ನು ಹೊಲೆ ಸಾಯೋಳಗೆ-ಕರೀ ವರ್ಣದೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ ದೇವರು.

ಮಾಧವ : ವರ್ಣ ಅಂದರೆ ಬಣ್ಣ-ಹಾಸ ಹಾಸ ಹಾಸ ಅಯ್ಯನೋರೇ ಎಷ್ಟು ಮುಂಗಾಲ ಪುಟಿಗೇ ಹೊಡೀತೀರೀ ? ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ ಅಂದರೆ ಏನು ಅನ್ನೋದೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ನಿಮಗೆ...

ಶಂಕರ : (ಹಟದಿಂದ) ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಏನು? ಕರ್ಮ ಅಂದರೆ ಕೆಲಸ. ಅವರವರ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಕ್ಷತ್ರಿಯ-ವೈಶ್ಯ-ಶೂದ್ರ ಅಂತ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ, ಭಗವಂತ! ತಿಳೀತೀಲ್ಲೋ?

ಮಾಧವ : ಅದನ್ನು ತಿಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದದ್ದು ನೀವು. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳನ್ನೇ ಭಗವಂತ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದರೆ ಹೊಲೆಯರು ಅನ್ನೋ ಅಯ್ದನೇ ವರ್ಣ ಎಲ್ಲಿಂದ ತಂದಿರಿ ? ಅದನ್ನು ಭಗವಂತನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾದ ನೀವೇ ಹುಟ್ಟಿಸಿರಬೇಕಲ್ಲವೇ ? ಅದೂ ಹೋಗಲಿ. ಈಗ ವರಮಾತೃನ ಮಾತನ್ನೇ ನೋಡೋಣ. ಆತನೇ ಮುಂದೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ—

ವಿದ್ಯಾ ವಿನಯ ಸಂಪನ್ನೇ | ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಗವಿ ಹಸ್ತಿನಿ |

ಶುನಿ ಚೈವ ಶ್ವಪಾಕೇಚ | ಪಂಡಿತಾಃ ಸಮದರ್ಶಿನಃ ||

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಪಪ್ರೋತ್ತಮನನ್ನೂ ಹೊಲೆಯನನ್ನು ಎಂದರೆ ಹರಿ ಜನರನ್ನೂ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ನೋಡುವುದು ಬುದ್ಧಿವಂತರ ಲಕ್ಷಣ, ಎಂದು ಆತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, 'ಶ್ವಪಾಕೇ' ಶಬ್ದದಿಂದ, ಆಗಲೂ ಹರಿ ಜನರು ಇರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವರನ್ನು ಶೂದ್ರರಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾನೆ ವರಮಾತೃ, ಎಂದು ತಿಳಿಯೋಣ. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಶೂದ್ರರಾದ ಹರಿಜನರನ್ನು ಮುಟ್ಟೋದಕ್ಕೆ ಆಕ್ಷೇಪ ಬರಬಾರದಷ್ಟೇ ? ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯಂತೂ ವ್ಯಾಸ ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ!

ಏಕ ಏವ ಪುರಾ ವೇದಃ | ಪ್ರಣವಃ ಸರ್ವ ವಾಙ್ಮಯಃ |

ದೇವೋ ನಾರಾಯಣೋ ನಾಸ್ಯಃ | ಏಕೋಗ್ನಿರ್ವರ್ಣ ಏವಚ ||

ವೇದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದದ್ದು ಒಂದೇ ವರ್ಣ. ಅದನ್ನು ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ ಬೋಧಕರಾದ ವ್ಯಾಸರೇ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ, ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೂ—ನೀವು, ' ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅಯ್ದನೆಯ ವರ್ಣದ ಹೆಸರೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ?

ಶಂಕರ : ಅದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಧಾರ ಯಾಕೆ ಬೇಕು ? ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯೋ ಮಾತು ! ದುರಾಚಾರಿಗಳನ್ನು ದೂರ ಇಡಬೇಕು ಅನ್ನೋದು, ವಿಚಾರ ಸಮ್ಮತ.

ಮಾಧವ : ಒಪ್ಪೋಣ. ಆದರೆ, ಎಂದೋ ಒಮ್ಮೆ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ದುರಾಚಾರದೊಳಗಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ದೂರ ಇಟ್ಟಿರಬಹುದು; ಆದರೆ, ಅವನ ಮುಂದಿನ ನೂರಾರು ತಲೆಮಾರಿನ ಸಂತತಿಯನ್ನು—ದುರಾಚಾರದ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ—ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಅಂತ ಹೊರಗಿಡೋದು ಯಾವ ವಿಚಾರ ಸಮ್ಮತ ?

ಶೂದ್ರೋಪಿ ಶೀಲಸಂಪನ್ನೋ | ಗುಣವಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಭವೇತ್ | ಎಂದು ವ್ಯಾಸರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹರಿಜನರೂ ಸದಾಚಾರಿಗಳಾದರೆ, ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟೋದು ವಿಚಾರ ಸಮ್ಮತ, ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತ ಅಂಥಾಂಗಾಯ್ತು.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : (ನಗುತ್ತ) ಹೆಂಡ, ಕಂಡ್ಲ ತಿಂದು ಹೊಲಸಿ ನೊಳಗೇ ಹೊರಳಾಡೋ ಹೊಲೇರು ಸದಾಚಾರಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆಯೇ? (ಮತ್ತೆ ಅಪಹಾಸ್ಯ.)

ಮಾಧವ : (ಮರ್ಮಕ್ಕೆ ಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದವನಂತೆ) ನಗಬೇಡಿರಿ ಅಯ್ಯ ನೋರೇ! ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾದಾರ ಚೆನ್ನಯ್ಯ, ಡೋಹರ ಕಕ್ಕಯ್ಯ, ಹರಳಯ್ಯ ಅಂತ ಶಿವಶರಣರಾಗಲಿಲ್ಲವೇ? ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಅಣ್ಣನವರೇ-

ವಚನ — ರಾಗ

ತಾಳ

ಅಪ್ಪನು ನಮ್ಮ ಮಾದಾರ ಚೆನ್ನಯ್ಯ |

ಬೊಪ್ಪನು ನಮ್ಮ ಡೋಹರ ಕಕ್ಕಯ್ಯ |

ಚಿಕ್ಕಯ್ಯ ನೆಮ್ಮಯ್ಯ ಕಾಣಯ್ಯ |

ಅಣ್ಣನು ನಮ್ಮ ಕಿನ್ನರಿ ಬೊಮ್ಮಯ್ಯ |

ಎನ್ನನೇತಕ್ಕರಿಯರಿ ಕೂಡಲಸಂಗಯ್ಯ ||

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ವಚನ ಸಾಗರದೊಳಗೆ ಇಂಥ ಅಣೆಮುತ್ತು...

ಕಾಳಾಚಾರಿ : (ನಡುವೆಯೇ) ರಾಯರೇ, ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮಾತು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ಸಂಸಾರ ಸಾಗಲಿಕ್ಕೇ ಇಲ್ಲ. ಲೋಕಾಚಾರವೇ ನಮ್ಮ ದೇವರು-ಧರ್ಮ ಎಲ್ಲವೂ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೇ ಹೇಳೇದ ಶಾಸ್ತ್ರಾತ್ ರೂಢಿ (ಏರುದನಿಯಲ್ಲಿ) ಬಾಲಾಗಸೀ ಅಂತ! (ದೀಕ್ಷಿತ ಕಾಳಾಚಾರಿಯನ್ನು ಚಿವುಟಿ ಸನ್ನೆ ಮಾಡುವನು. ಕಾಳಾಚಾರಿ ಹಾರಿಬಿದ್ದು.- (ದೀಕ್ಷಿತರಿಗೆ) ಯಾಕ್ರೀ ತಪ್ಪಿತೇನು ಹೇಳಿದ್ದು—ಎಂದು ಕೇಳುವನು.)

ಸೀತಕ್ಕ : ಹಾ ಹಾ ಹಾ ಹಾ ಹಾ! ಬಾಲಾಗಸೀ! ಹಾ ಹಾ ಹಾ ಹಾ! ಬಾಲಾ....

ಮಾಧವ : (ಕನಿಕರದ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ನಗಬೇಡ ಸೀತೇ, ಸಮಾಜದ ಹಿರಿಯ ಮುಂದಾಳುಗಳ ಇಂಥ ಅಜ್ಞತನಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ನಗಬಾರದು; ಮರುಗಬೇಕು! ಭಾರತದಲ್ಲಿ ೧೦೦ಕ್ಕೆ ೯೦ರಂತೆ ಇರುವ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಿಗೆ ಇಂಥವರೇ ಅಲ್ಲವೇ ಮುಂದಾಳಾಗಬೇಕು? ಆಚಾರ್ರೇ, ನಿಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದ ಬಂದ ಮಾತು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪಟದ ತೂಕ ವನ್ನು ಸಂಭಾಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಾಲಾಗನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟೋದು. ನೀವು ಕಟ್ಟೋ ಬಾಲಾಗಸೆ ಪಟವನ್ನು ಮೇಲೇರೋದಕ್ಕೆ ಕೊಡೋದಿಲ್ಲ. ಅಧವಾ, ಪಟ ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಾಲಾಗನೆಯನ್ನಷ್ಟೇ ಮೇಲೇರಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಇದ್ದೀರಿ. ನಿಮ್ಮ ಲೋಕಾಚಾರ! (ಉತ್ತೇಜಿತನಾಗಿ) ತತ್ತ್ವದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದ, ಮುಂದಾಗಬೇಕೆಂಬ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದ ಲೋಕಾ ಚಾರ! ಕೆಸರಿನ ಕೊಳಚೆಯನ್ನೇ ಕಸ್ತೂರಿಯ ಕೊಳವೆಂದು ಕೇಕೆಹಾಕುವ ಲೋಕಾಚಾರ! ಹಾಲಿನ ಬದಲು ಹಿಟ್ಟಿನ ನೀರನ್ನೇ ಕಂಡು ಹಿಗ್ಗಿ ಹಾರಾ ಡುವ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಬಾಲಿಶ ಬುದ್ಧಿಯ ಲೋಕಾಚಾರ...

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಮಾಧೂ, ವಿತಂಡವಾದವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಡ. ತಲೆ ಮೇಲಿನ ಮಾಂಸವಾರಿಲ್ಲ ನಿನಗೆ; ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳ್ವಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟೇ ಯೇನು? ನಮ್ಮ ಲೋಕಾಚಾರ ಅಂದರೆ ಕೆಸರಿನ ಕೊಳಚೆಯೇ ಅದು!

ಮೂರ್ಖನನ್ನ ತಂದು! ಆಚಾರಃ ಪ್ರಥಮೋ ಧರ್ಮಃ—ಅಂತ ಆದ್ಯ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರೇ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹಂ! ತಿಳಿದಾ.....

ಮಾಧವ : ಈ ಮಾತನ್ನು ನಾನೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯೋದಿಲ್ಲ. ಆಚಾರವೇ ಧರ್ಮ ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಆಚಾರ ಎಂದರೆ ಯಾವುದು, ಎಂಬುದು ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನ್ನಷ್ಟಪಾಾಗಿಲ್ಲ. ಮಹಾನ್ ಅದ್ವೈತಿಗಳಾದ ಆಚಾರ್ಯರು, ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಮಾನವಪ್ರಾಣಿಯ ಕನಿಷ್ಠ ಜೀವಾತ್ಮ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ; ದೇವ ಮತ್ತು ಮಾನವ ರಲ್ಲಿ ಸಮರಸತೆಯನ್ನು ನೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರು, ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯರೊಳಗೇ—ಈತ ಪಾರುವ ಆತ ಹೊಲೆಯ—ಎಂಬ ಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಲಾರರು. ಎಂದಮೇಲೆ, ಹರಿಜನರನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕು—ಎನ್ನುವದೇ ಆಚಾರ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವಾಗಬಾರದೇಕೆ? ಏಕೆಂದರೆ, ಮಹಾಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಅವರ ಗುರುಗಳು ಚಾಂಡಾಲ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ದರ್ಶನಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು—ಎಂಬ ಕತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿರುವೆ.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : (ಅವಹಾಸ್ಯದಿಂದ) ಆ ಕತೆಯನ್ನು ಅವರೇ ನಿಮ್ಮ ಇದಿರಿಗೆ ಹೇಳಿದರೇನೋ!

ಮಾಧವ : (ಅಣಕದಿಂದ) ಆ ಕತೆಗೆ ನಿಮ್ಮದೇನಾದರೂ 'ಬಾಲಗಸೆ' ಅದೆ ಏನು?

(ಕಾಳಾಚಾರಿ ಮೋರೆ ತಿರುವಿ ನುಮ್ಮನಾಗುವನು.)

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಏ ಮಾಧವ, ತಲೆಗಲೆ ಕೆಟ್ಟಿದೆಯೇನು ನಿನ್ನದು? ಆಚಾರ್ಯರ ಮಾತಿಗೆ ಅಪಾರ್ಥ ಮಾಡಿ, ನನ್ನ ಲೌಕಿಕ ಎಲ್ಲಾ ಕಡಿಸಬೇಕಂತೀಯಾ, ಹೊಲೆಯರನ್ನು ಹತ್ತರಕ್ಕೆ ಕರೆದು?

ಮಾಧವ : (ಉದ್ವೇಗದಿಂದ ಮೈಮರೆತವನಂತೆ) ಹೊಲೆಯರನ್ನು ಹತ್ತಿರ ಕರೆಯುವವನು ನಾನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಸಮಸ್ತ ಸಾಮಾಜಿಕರೂ ಸರ್ವ ಸಸಾತನಿಗಳೂ ಎಲ್ಲರೂ ಹೊಲೆಯರನ್ನು ಹತ್ತಿರ ಕರೆಯಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಕರೆದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಏನು? ನಾವು ಹೊಲೆಯರನ್ನು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆಯೇ?

ಮಾಧವ : (ಅದೇ ಉದ್ದೇಗದಲ್ಲಿಯೇ) ಹೌದು, ಹೌದು, ಹೌದು! ನಿಮ್ಮ ಗುಡಿ ಗುಂಡಾರಗಳ ಅಂಗಳದ ಕನ ತೆಗೆಯುವದಕ್ಕೆ ಹೊಲೆಯರು ಬೇಕು; ಮದುವೆ ಮಂಜವೆ ಸಭಾ ಸಮಾರಂಭಗಳ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಶುಚಿ ಯಾಗಿಡುವದಕ್ಕೆ ಹೊಲೆಯರು ಬೇಕು; ನಿಮ್ಮ ಮನೆ-ಮರಗಳ ಮುಂದಿನ ಬೀದಿಯನ್ನು ಬಳಿದು ನಿಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಕಾಯುವದಕ್ಕೆ ಹೊಲೆಯರು ಬೇಕು; ಭಾರತದ ಅನ್ನದಾತನಾದ ಒಕ್ಕಲಿಗನ ಬೇಸಾಯದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಭಾರತೀಯರ ತುತ್ತಿನ ಚೀಲವನ್ನು ತುಂಬುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯರು ಬೇಕು; ಕತ್ತಲು ಕಾವಳಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವ ಭೀರುಗಳ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ಹೊಲೆಯರು ಬೇಕು; ಶುಭಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಶಹನಾಯಿ ಬಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕೊನಗ ಚಲವಾದಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಬೇಕು; ಬುಟ್ಟಿ ಪೊರಚಾವೆ ಚಿಬ್ಬಲು ಮುಂತಾಗಿ ಗೃಹಕೃತ್ಯದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಥೋರ ಮೇದಾರ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಬೇಕು. ಬಹಳವೇನು? ಹಿಂದುಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಹಾಕುವ ತೊಟ್ಟಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಹಿಂದುಗಳ ಹೆಣವನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಗೈಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಸುವವರೆಗೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕರು ಕರೆಯಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಅವರಿಂದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲೇಬೇಕಾತ್ತಿದೆ! ಆದರೆ ಅವರ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ, ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ನೀವು ಕೊಡುವ ಪುರಸ್ಕಾರವೆಂದರೆ—‘ ಎಲೇ ಹೊಲೆಯಾ ಮುಟ್ಟಿಗಿಟ್ಟೇ, ದೂರಸರಿ.’ ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಸರ್ವಣೀಯರ ಕುಲ-ಧರ್ಮಗಳು ಕೆಟ್ಟು ಹಳಸಿ ಹುಳಬಿದ್ದು ಹೊಲಸು ಸಾರುತವೆಯೇನು?

ಶಂಕರ : ರಾಯರೇ, ನಿಮ್ಮ ಸಮಾಜಸತ್ತಾವಾದನಮಗೆ ಬೇಕಿಲ್ಲ, ಅಂದೆ.

ಮಾಧವ : ನಿಮ್ಮ ಸತ್ತ ಸಮಾಜವಾದ ಬೇಕೆಂದರೂ ಬದುಕೋ ಹಾಗಿಲ್ಲ, ಅಂದೆ.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರೇ, ಸುಮ್ಮನೆ ಯಾಕೆ ಬೆಳೆಸಬೇಕು ಮಾತು? ನಾವಂತೂ ಹೇಳೋದನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟೇವಿ.

ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಈಗಲೇ ತಿಳೀಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನ ಆದಮೇಲೆ ತಿಳಿಹೇಳಿ; ಸ್ವಲ್ಪ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿತದೊಳಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಇಲ್ಲಾ ಅಂದರೆ.. ?

ಮಾಧವ : ಇಲ್ಲಾ ಅಂದರೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತೀರಿ?

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ನಾವು ಜನಗಳಿಗೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸಿ ಬಿಡತೇವಿ. ರಾಯರು ಬೆಳಗಾದರ M. L. A. ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲೋವರಿದ್ದಾರ್. ಜನ ಸಿಟ್ಟಾದರೆ...

ಶಂಕರ : ಜನರ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ. ನಾವು ಇದನ್ನು ಮರದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೂ ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗತದೆ. ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ಈ ಸಂಗತಿ ಶ್ರೀಗಳ ಕಿವಿಗೂ ಹೋಗಿಯೇ ತೀರತದೆ. ಆಗ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು—ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಏಕೆ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ ? —ಎಂದು ನಮ್ಮ ಮೇಲೂ ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರ ಬಿಡಬಾರದು.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಪಂಚಾಯತಿಯ ಉಳಿದ ಮೆಂಬರಿಗೂ ನಾವು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾದೀತು..... .

ಮಾಧವ : (ನಗುತ್ತ) ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳೇ, ಈ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ತೋರಿಸತೀರಿ ? ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಅಂದರೆ, ಮನುಷ್ಯತ್ವದಿಂದಲೇ ದೂರದಲ್ಲಿ ಇಡತೀರೇನು ನಮ್ಮನ್ನು ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಬಾಯುಚ್ಚೋ ಮೂರ್ಖಾ! ಸಮಾಜ ಸಿಟ್ಟಾಯಿತು ಅಂದರೆ, ನಾವು ಊರೊಳಗೆ ಬಾಳೋದೇ ಬಿಗಿ ಆದೀತು.

ಮಾಧವ : ಅದು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಅನುಕೂಲ. ಆಮೇಲೆ, ಊರ ಹೊರಗೆ-ಹರಿಜನ ಕೇರಿಯ ಹತ್ತಿರವೇ-ಇದ್ದು ಬಿಟ್ಟರಾಯಿತು. ಇಂಥ ದೊಡ್ಡ ದೇಸಾಯರು ಹರಿಜನಕೇರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ—ಅಂದರೆ, ಇನ್ನು ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಆಗೋ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಇಂದೇ ಆಗತದೆ. ಮಹಾತ್ಮಾಜಿ ಕಲಕತ್ತೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಭಂಗಿ ಕಾಲನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೇ ? ಅನಾಯಾಸವಾಗಿಯೇ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ ನಿಮಗೆ..... .

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಅಂತೂ ಆ ಹೊಲೆಯರ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡೋದ ರೊಳಗೇ ನಮ್ಮ ಮನೆತನದ್ದೂ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂತೀಯೇನು ? ನಮ್ಮ ದೇವರು-ಧರ್ಮ-ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ ಎಲ್ಲ ನಿನಗೆ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆ ಅನಿಸೇದಲ್ಲ ? ಅವಿವೇಕವನ್ನು ತಂದು. ತಂದೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಬೀಳೋಮಗ ಇದ್ದರೇನು, ಸತ್ತರೇನು ?...

ರಮಾದೇವಿ : (ಒಳಗಿನಿಂದ ಧಾವಿಸಿಬಂದು ಗಂಡನನ್ನು ಕುರಿತು). ಏನದು, ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾತಾಡೋದು ನನ್ನ ಕಂದಮ್ಮನಿಗೆ ? ಯಾರ್ಯಾರದೋ ಮಾತು ಕೇಳಿ...

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಯಾರ್ಯಾರದೋ ಮಾತು, ಅಂತೆ! ಮಂದಿ ಮಾತು ಕೇಳೋವನಲ್ಲ ನಾನು. ನನ್ನದಿರಿಗೇ ಮಾತಾಡತಾನೆ ನಿನ್ನಮಗ—ಹೊಲೆ ಗೇರಿಯೊಳಗೇ ಮನೆ ಮಾಡೋಣ—ಅಂತ. ಅಂದಮೇಲೆ ಇಂಥಾವ ಸತ್...

ರಮಾದೇವಿ : ನಾಕು, ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿರಿ. (ಮಗನ ಹತ್ತರ ಬಂದು ಮೈಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ) ಹಿರಿಯರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮೀರಬಾರ ದಪ್ಪಟ. ಸುಮ್ಮ-ಸುಮ್ಮನೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಯಾಕೆ ನೋಯಿಸತೀ? ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಿದರಾಯಿತು. (ಮತ್ತೆ ಮೈಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುವಳು.)

ಮಾಧವ : (ಮಾತೃಪ್ರೇಮದಿಂದ) ನಾನು ಯಾರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ನೋಯಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಅವ್ವಾ. ನನ್ನ ತಂದೆ, ತಂದೆಯ-ತಂದೆ, ಅಖಿಲಭಾರತಕ್ಕೇ ತಂದೆಯಾದ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆದರೆ, ಹಿರಿಯರ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಿದಂತಾಯಿತೇ ತಾಯಿ ?

ವಿರೂಪಾಕ್ಷ : ರಾಯರೇ, ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆ ಅಂದರೆ ಏನಂತ ತಿಳಿದಿರಿ ? ತಂದೆಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಪಾಲನಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಭು ರಾಮಚಂದ್ರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಲ್ಲು-ಮುಳ್ಳು ತುಳಿಯುತ್ತ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ೧೪ ವರ್ಷ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದ. ತಂದೆಯ ಮಾತು ಮೀರಿದರೆ ನರಕ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ.

ಮಾಧವ : ಮತ್ತೆ, ತಂದೆಯ ಮಾತು ಮೀರಿದ ಪ್ರತ್ಯಾದನಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಯಾಕೆ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ಬಂದನೋ! ಅಯ್ಯನೋರೇ, ನನ್ನ ದೃಢ

ವಾದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಇದು: ದೀನ-ದಲಿತರ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು ವಾವ ಎಂದು ಯಾರೇ ಹೇಳಿದರೂ ನಾನು ಅದನ್ನು ಬಿಡೋದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ-ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಪಾಪವನ್ನೇ ಮಾಡತೇನೆ; ಅದರಿಂದ ನರಕದ ಶಿಕ್ಷಾ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ^೨ ಅದನ್ನೇ ಸ್ವರ್ಗದ ಸೌಖ್ಯ ಅಂತ ಅನುಭವಿಸತೇನೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಮಿತಿಮೀರಿ ಕೋಪದಿಂದ) ನರಕ—ಸ್ವರ್ಗ, ಸ್ವರ್ಗ—ನರಕ!—ನೀರು ಕುಡಿಧಾಂ ಮಾಡತೀಯಲ್ಲ? ಮೈ ಬೆವರು ನುರಿಸದೆ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತು-ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಿಗತದೆ ಅಂತ ಸೊಕ್ಕಿನ ಮಾತು ಬರತವೆ ಇವೆಲ್ಲ. ಸತ್ತಮ್ಯಾಲಿನ ನರಕದ ಶಿಕ್ಷಾದ ಮಾತು ಇರಲಿ; ಒದ್ದು ಮನೇ ಬಿಡಿಸಿ ಹೊರಗೆ ದೂಡಿದೆ ಅಂದರೆ—ಕೂಳಿಲ್ಲದೆ ವಕ-ವಕ ಬಾಯಿ ಬಿಡುತಾ ತಿರುಗಾಡೋ ಮುಂದೆಗ್ಗ, ಜೀವಿರತಾನೇ ನರಕದ ಕಲ್ಪನಾ ಬರತದ; ತಿಳಿತೇನು ?

ಶಂಕರ : (ಹಿತವಂತನಂತೆ) ಹಾ ಗ ಸಿಟ್ಟಿಗೆಳಬೇಡಿರಿ ರಾಯರೇ ! ಪಾಪ ! ಹುಡುಗ ಬುದ್ಧಿಗ್ಗ ! ಅನುಭವ ಸಾಲದುಗ ! ನೀವೂ ಅವನಂತೇ ಹೋದರೆ ಹೇಗೆ ? ಮಾಧವರಾಯರೇ, ಈಗಿನ ದಿವಸದೊಳಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳೋದು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟ ಅನ್ನೋದರ ಅರಿವಿಲ್ಲ ನಿಮಗೆ ! ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಅನ್ನ ಇಲ್ಲ ಅಂದರೆ...

ಸೀತಕ್ಕ : ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಮಾತೆತ್ತಿದರೆ ಹರಿ ಹರಿ ಅಂತೀರಿ; ಇಂಥ ವರು ಆ ಹರಿಯ ಮೇಲೆ ನಂಬಿಗೆ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾತಾಡೋದು ಮಹಾ ಆಶ್ಚರ್ಯ ! ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ದೇವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಹೊರೆಯೋ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯೂ ಇದೆ ದೀಕ್ಷಿತರೇ !

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಅಣಕಿಸುತ್ತ) ಆ ಹಾ ಹಾ ಹಾ ! ಗಂಡನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಹೆಂಡತಿ ! ಜೋಕೆ ! ರಾಮನ ಸಂಗಡ ಸೀತೆ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದಂತೆ, ನೀನೂ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕಾದೀತು, ಮಾಧೂನ ಸಂಗಡ.

ರಮಾದೇವಿ : (ಕೆರಳಿ) ರಾಮ - ಸೀತೆ ಹೋದಮೇಲೆ ದಶರಥ ನಿಗಾದ ಗತಿಸ್ಸ

ಮಾಧವ : (ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಾಯಿಯ ಬಾಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು) ಮಂಗಳದೇವತೆಯ ಮುಂದಿಂದ ಶಾಪದ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಡಬಾರದು ಅವ್ವಾ! ಚಂದ್ರಬಿಂಬದಿಂದ ಅಮೃತಕಿರಣಗಳಲ್ಲದೆ, ವಿಷ ಬಿಂದುಗಳು ಬೀಳಬಾರದವ್ಯಾಕೂ. ಶ್ರೀಕಾಯುಗದ ರಾಮಾಯಣ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ತಲೆ ಕೆಳಕಾಗಲಿ; ದಶರಥ ಬವಲು ರಾಮನಿಗೇ ನಾವು ಸಿದ್ಧವಾಗಲಿ!

ರಮಾದೇವಿ : (ಅಂತ್ಯ) ಅಭದ್ರವನ್ನು ಆಡಬೇಡ ಮಗೂ! ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರಂತೆ ಚಿರುಜೀವಿಯಾಗು! (ಗಂಡನಿಗೆ) ಇನ್ನೂ ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಲಿದೆಯಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯ ನೆಲೆ ಒಡೆಯಲಿಲ್ಲವೇ? ಏನದು ಮಗು ಮಾಡಿರೋ ತಪ್ಪು?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ದಿನಾ ಹೊಲೆಗೇರಿ ಹೊಗೋದು, ಮಾದಿಗರನ್ನು ಮುಟ್ಟೋದು, ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಮತ್ತು ಗುಡಿಗುಂಡಾರ ಗಳೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ಅಂತ ಅವರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸೋದು, ಕೆರಿ ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದ ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿಸೋದು-ಇವೆಲ್ಲ ತಪ್ಪಲ್ಲೇನು?

ಸೀತಕ್ಕ : ಮಾವನವರೇ, ಈ ಮಾತನ್ನು ಭಾರತ ಸರಕಾರವೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಸರಕಾರದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು-ನಿಮ್ಮ ಪಂಚಾಯತಿ ಮೊದಲಾದುವು-ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತರೋದು ಅವಶ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ. ನಿಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು (ಗಂಡನನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ) ಇವರು ಆತ್ಮ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿರೋದು ತಪ್ಪಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಒಪ್ಪಾದೀತು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಅಣಕದ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ಹಾಹಾಹಾ! ಒಂಟಿಯ ಮದುವೆ ಮುಗಿಸೋದಕ್ಕೆ ಕತ್ತೆ ಮಂತ್ರಣ ಹೇಳಿದ ಹಾಗಾಯ್ತು. ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆ! ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಅಂದರೆ, ಮಾಧೂನ ಜೊತೆಗೆ ನೀನೂ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಬೇಕಾದೀತು.

ಸೀತಕ್ಕ : ಪತಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿ ಇರಬೇಕಾದದ್ದು ತಮ್ಮಂಥ ಹಿರಿಯರು ಹೇಳಿದ ಧರ್ಮ.

ಶಂಕರ : ನೋಡಿದಿರಾ; ಎಷ್ಟಾದರೂ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರ ಮಗಳು, ಸನಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರ ಸೊಸೆ; ಎಂದಮೇಲೆ, ಸನಾತನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ

ನಂಬಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹೋದೀತು ಹೇಳಿರಿ ! ಸೀತಕ್ಕೂ ನಿನ್ನ ಪತಿ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಬೇಕು-ನಿನ್ನಂತೆ ಸನಾತನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡೋದಕ್ಕೆ.

ಸೀತಕ್ಕೂ ಅವರು ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ದೀಕ್ಷಿತರೇ. ಏಕವರ್ಣದ ವೇದಕಾಲ ದೊಳಗೆ, ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯದ ದ್ವಾಪರ ಯುಗದೊಳಗೆ ಮುಟ್ಟಬಾರದವರು ಅಂತ ಅಯ್ದನೆಯವರ್ಣ ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆಗ ಎಲ್ಲರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನೇ ಈಗಲೂ ಮಾಡಬೇಕು, ಅಂತ ಇವರು ಹೇಳೋದು, ಸನಾತನ ಧರ್ಮವೇ ಅಲ್ಲವೇ?

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಡಕೋತೀರಿ. ಹೇಳೋದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾಯ್ತು. ರಾಯರಿದ್ದಾರೆ, ಮಗ ಸೊಸೆ ಇದ್ದಾರೆ. ಏನು ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ನವ ಚ್ಚರದೊಳಗೆ ನಾವು ಇರೋಣ. ನಡೀರಿನ್ನು (ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು ಹೇಗೆ) ಎಂತೆ ನಡೆಸುವರು.)

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಹಾಂ, ಹೋಗಕೂಡದು. ನಿಮ್ಮ ಮಗನಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಮುಗಿಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಮಾಧೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಕೊಟ್ಟು ಕೇಳಿದ್ದ ಲಾಕಿಕೆ ಮಹತ್ತಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಕೈಗೊಡಬೇಕಾದರೆ, ನೀನು ೩ ಗೊಡವೇ ಬಿಟ್ಟು, ಸನಾತನ ಧರ್ಮಚಾರದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತ ಮನೆಗೆ ಇರಬೇಕು; ನಿನ್ನ ಹಟವನ್ನೇ ನಡೆಸೋದಾದರೆ, ನಿಂತಕಾಲ ವೇಳೆಗೆ ನೀನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬೀಳಬೇಕು.

ರಮಾದೇವಿ : ಇದ್ದೊಬ್ಬ ಮಗನನ್ನ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ, ಆಮೇಲೆ ಡೊಂಬರ ಕತ್ತೆ-ಡೊಂಬರ ಕತ್ತೆಗಳು ದೊಡ್ಡ ಹೊಡತವೇ ಈ ಮನೆಯೊಳಗೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಅದನ್ನು ನೋಡೋದಾಗದಿದ್ದರೆ, ನೀನು ಅವನ ಸಂಗಡ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿಬಿಡು.

ಮಾಧವ : ಅವ್ವಾ, ಅವ್ವಾ, ಹೊತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿರಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಹೊರೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟದ್ದೇ ಸಾಕು, ಸಲುವಾಗಿ

ಮುಂದೆಯೂ ನಿನಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗುವುದುಬೇಡ ತಾಯಿ. ಅಪ್ಪಾಜಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೇಗೂ ಇರಲಿ; ಅವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನೀನು ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲೇಬೇಕು. ನಿನ್ನ ಮಾತೃಪ್ರೇಮದ ಕವಚ ನನ್ನ ಮೇಲಿರುವವರಿಗೆ ನಾನು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸುಖವಾಗಿರುವೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಇರದೇನು ಮಾಡೀ, ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಆಸ್ತಿಯ ಬೆಂಬಲ ಅದೆ ಅಂದಾಗ! ಆದರೆ ನೆನಪಿಡು; ಒಮ್ಮೆ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ್ದಿ ಅಂದರೆ, ತಿರುಗಿ ಕಾಲು ಹಾಕಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಈ ಮನೆಯೊಳಗೆ. ಆಸ್ತಿ ಆಶಾ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕಾದೀತು.

ಮಾಧವ : ಆಸ್ತಿ, ಆಸ್ತಿ! ದೀನದರಿದ್ರರ ಹೆಣಗಳ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಮುಗಿಲೆತ್ತರ ಬೆಳೆದ ಆಸ್ತಿ! ಮೈಬೆವರಿನಿಂದ ಮಣ್ಣನ್ನು ತೋಯಿಸಿದರೂ ಕೂಳಿಲ್ಲದೆ ಕಂಗಾಲಾಗಿರುವ ಕೋಟಿಗಟ್ಟಲೆ ಬಡವರು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ನಾಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮಣಿಯಿಂದ ಮಂಚಕ್ಕೆ-ಮಂಚದಿಂದ ಮಣಿಗೆ ಅಡ್ಡಾಡುವವರಿಗೆ ತಿಂದರೂ ತೀರಲಾರದಷ್ಟು ಆಸ್ತಿ! ಇಂಥ ಅನ್ಯಾಯದ ಆಸ್ತಿಯ ಆಶೆಯಿಲ್ಲ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಾಜಿ! ನನಗಿಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಅದು ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ನೊತ್ತಾಗಬೇಕಷ್ಟೇ. ನನಗೇ ಆಸ್ತಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಹರಿಜನರಿಗೆ ಹಂಚಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ! ನಾನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗೋದರಿಂದ ಹೇಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಹಿತವಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ, ಈಗಲೇ ಹೊರಟೆ. ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿರಿ. (ಎಂದು ತಂದೆಯ ಪಾದದ ಹತ್ತಿರ ಶಿರಬಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು.)

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ತೆಗೆದುಕೊ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು. (ಬಲವಾಗಿ ಒದೆಯುವನು. ಮಾಧವ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬೀಳುವನು.)

ರಮಾದೇವಿ : ಅಯ್ಯೋ ಕೊಂದಿರಿ ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು! (ಎಂದು ಧಾವಿಸಿ ಬಂದು ಮಗನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಗೊಂಡು ಅಳುತ್ತ) ವೆಟ್ಟುಯಿತೇ ಅಪ್ಪಾಜಿ! ಯಾಕೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಚಂಡಾಲಿನೀ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ! ಒಬ್ಬ ಬಡವರ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದರೋ, ಎಷ್ಟು ಮುದ್ದಿಡುತ್ತಿದ್ದರೋ! ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನಮೇಲೆ ಮಮತೆ ಇಲ್ಲದವರು ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಉದ್ಧಾರಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಇವರು ..!

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ತಂದೆಯ ಪರವೆ ಇಲ್ಲದವ ಮಂದಿಯ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ರಮಾದೇವಿ : ಮಾತೆತ್ತಿದರೆ ದೇವರು-ಧರ್ಮ ಅಂತೀರಿ; ಕಾರಣ ಇಲ್ಲದೆ ಮೂಗಿನ ತುದೀಮೇಲೇ ಸಿಟ್ಟು ಇಟ್ಟುಗೊಂಡಿರತೀರಿ.

ಶಂಕರ : ಏನೀ ರಮಾದೇವೀ, ನಮ್ಮ ಸನಾತನ ಧರ್ಮದೊಳಗೆ ವತಿ ದೇವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಮಾತು ಆಡಬಾರದು ಅಂತ !

ಸೀತಕ್ಕ : ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ನಿಮ್ಮ ಸತ್ತಾತನ ಧರ್ಮದೊಳಗೆ ಗಂಡ-ಹೆಂಡಿರನ್ನೂ ಅಗಲಿಸಬೇಕು ಅಂತ ಹೇಳಿದೇನು ? ತಂದೆ-ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅಗಲಿಸಿದ್ದು ಸಾಕಾಗಲಿಲ್ಲೇನೋ ಅಲ್ಲವೇ ನಿಮಗೆ? ಅತ್ತೆಯವರೆ, ನಾವು ನಿಂತ ಹಾಗೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆಯೂ ಸಂಕಟ ಬರೋದು ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿರಿ; ನಾವಿನ್ನು . (ತಲೆಬಾಗಿ ಸಿ ನಿಲ್ಲುವಳು.)

ರಮಾದೇವಿ : (ಸೊಸೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಳುತ್ತ) ಸೀತಾ, ಸೀತಾ, ಮಗಳೇ, ನೀನೂ ಹೋಗಬೇಕಂತಿಯಾ, ಈ ಒಡಕು ಹಣೇ ಬರಹದವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು! (ಮೈಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ) ಮಗಳೇ, ಸೀತಾ (ಅಳುವಳು.)

ಮಾಧವ : ಅವ್ವಾ, ನೀನೇಕೆ ಅಳುವೆ? ನಾವೆಲ್ಲಿ ದೂರ ಹೋಗು ತೇವೆ? ಇಲ್ಲೇ, ಹರಿಜನ ಕೇರಿಯ ಹತ್ತಿರವೇ ನಮ್ಮ ವಾಸ. ಅದೇನೂ ದೂರವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಬಳಗವೂ ದೊಡ್ಡದದೆ. ನೀನೇನೂ ಚಿಂತಿಸ ಬೇಡಮ್ಮ. ನಿತ್ಯವೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವೆ. ಬರುವೆ ತಾಯೀ, ನಮಸ್ಕಾರ. (ತಾಯಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವನು.)

ರಮಾದೇವಿ : (ಮಗನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು) ಮಾ...ಧೂ, ಮಾ...ಧೂ, ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಗುಳು ಅನ್ನವಿಲ್ಲ, ಬೆಳಗಿನಿಂದಲೂ ನಿನಗೆ ! ಉಪವಾಸವೇ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗತೀಯಾ ಅಪಾಘ್ರ! (ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಅಳುತ್ತ) ಅಯ್ಯೋ, ಹಾಸಿಗೆ ಹೊದಿಕೆ.....ಚಳಿ.....ಮಳೆ..... ಅಯ್ಯೋ (ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೇ ಅಳುವಳು.)

ಸೀತಕ್ಕ : ಅತ್ತೆಯವರೇ, ನಿಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ನಮಗೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಹರಕೆ ಇದ್ದರೆ ಸಾಕು. ಹರಸಿ ಕಳಿಸಿರಿ.

ರಮಾದೇವಿ : (ಸೊಸೆಯನ್ನು ಮೈದಡವುತ್ತ) ಮನೆಯ ಮಹಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಇಂದಿಗೇ ಎರವಾಗುತ್ತೀಯಾ ತಾಯೀ ಈ ಹತಭಾಗ್ಯಳಿಗೆ.... (ಅಳುವಳು.)

ಸೀತಕ್ಕ : (ಅತ್ತೆಯನ್ನು ಸಂತಯಿಸುತ್ತ) ಅಳಬೇಡಿರಿ ಅತ್ತೆಯವರೇ; ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಕಾಲುಮೆಯನ್ನು ದಾಟೋದು ನಮಗೆ ಜಡವಾದೀತು. ನಗುನಗುತ್ತ ಬೀಳ್ಕೊಡಿರಿ. (ನಮಸ್ಕರಿಸುವಳು.)

ಮಾಧವ : ನಡೆ ಸೀತೇ ಹೋಗೋಣ. ತಡಮಾಡಿರೆ ತಂದೆ ಯವರಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾದೀತು. ಬರುತ್ತೇನೆ ಅಪ್ಪಾಜೀ, ಅಮ್ಮಾಸ (ಹೊರಡುವರು)

ರಮಾದೇವಿ : (ಕೈಯೆತ್ತಿ) ಅಯ್ಯೋ, ಅಯ್ಯೋ! ಉಟ್ಟ ಅರಿವೆ ಯಿಂದಲೇ ಹೊರಬಿದ್ದರಲ್ಲ ನನ್ನ ಕಂದಮ್ಮಗಳು! (ಅವರನ್ನೇ ತುಸು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತ) ಮಾಧೂ—ಸೀತೇ—ಸೀತೇ—ಮಾಧು (ಎಂದು ದೊವ್ವನೆ ಬೀಳುವಳು)

ತೆರೆ,

ಶಿನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿದುದು

೪ನೆಯ ಅಂಕ

ಪ್ರವೇಶ ೧

ಸನ್ನಿವೇಶ : (ಜಂಗಲ್ ರಸ್ತಾ ಪರದೆಯ ಮುಂದೆ.) ಸಂಧ್ಯಾ ಸಮಯ. ಊರ ಹೊರಬಯಲಿನ ವ್ರಶಸ್ತ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಒಬ್ಬಳೇ ಬರುತ್ತಾಳೆ; ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಕಾಗದವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : (ಕಾಗದವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಕೆಮ್ಮಿ ಕೇಕರಿಸಿ)
ಕಳಬೇಡ ಕೊಲಬೇಡ ಹುಸಿಯ ನುಡಿಯಲು ಬೇಡ.....

(ಪದ್ಯವನ್ನು ಅಪಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹಾಡುವಳು)

(ನಿರಾಶೆಯ ದನಿಯಲ್ಲಿ) ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲಿ ಅಂತೇನಿ. ಈ ಹೊತ್ತು ಸಂಜೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಕ್ಕೂ ನಾನು ಈ ವದನ ಹೇಳಬೇಕೆಂತೆ; ಮಾಧೂರಾಯರು ಅದನ್ನ ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳತಾರೆಂತೆ. ಸಣ್ಣಾಕಿದ್ದಾಗ ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರ ಕಲಿತದ್ದು ಯಾವದೋ ಜನ್ಮದ ಕನಸಾಗೇತಿ. ನೆಟ್ಟಗ ಓದಾಕ ಬರೊದಿಲ್ಲ; ಏನಾ ಇನ್ನೇನು ಹಾಡುತೀನಿ ಮಣ್ಣು !

(ಮತ್ತೆ) ಕಳಬೇಡ ಕೊಲಬೇಡ ಹುಸಿಯ ನುಡಿಯಲು ಬೇಡ. (ಬೇಸೂರಿ ನಲ್ಲಿ ಹಾಡುವಳು.) ಥೂಥೂ! ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಕತ್ತೆ ಕೂಡ ಹಿಂಗಾಲು ಹಾರಿಸಿ ಹೋದೀತು ! ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಎಷ್ಟು ಚೆಂದ ಹಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರು ಈ ಪದವನ್ನ. ಆಗ ಬಂದ್ವಾಂಗಾತು. ಈಗ ನೋಡಿದರೆ....? ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅವರನ್ನೇ ಕೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ತುರಿ ನಾಲಗೆ ಮ್ಯಾಲಿಂದು ತುಟಿ ಹೊರಗ ಬಂತಂದರೆ ಏನೋ ಎಂತೋ ! ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ... ನನ್ನ ಮನಸಿನ್ಯಾಗ ಇದ್ದದ್ದೂ ಅವರ ಮನಸಿನ್ಯಾಗೂ ಇದ್ದೀತೇನೋ ಅನಿಸತೈತಿ. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ, ನನ್ನಂತಾ ಕಲೀದಿದ್ದ ಹೆಂಗಸನ್ನ ಅವರ್ಯಾಕ ಕೈಹಿಡಿದಾರು, ಅಂತ ಹೆದರತೈತಿ ಮನಸ್ಸು. ಏನಾರೆ ಆಗಲಿ. ಪ್ರಾರ್ಥನಾದ ಹೊತ್ತು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದೈತಿ; ಲಗು ಗಟ್ಟಿಮಾಡತೇನಿ ಹಾಡು.

ಕಳಬೇಡ ಕೊಲಬೇಡ ಹುಸಿಯ ನುಡಿಯಲು ಬೇಡ...

(ಪಟದೀಪ—ಝಂಕರದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಬದ್ಧವಾಗಿ ಹಾಡುವಳು; ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಹಿಂಬದಿಯಿಂದ ಬರುವ. ಖಾದಿಯ ವೇಷ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚೀಲ.)

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಓಹೋ ಹೋ! ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ವನಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಆಗಿದ್ದಾಳೆನು ಊರ ಹೊರಗೆ ಬಂದು! ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಹೊತ್ತಾಯ್ತು. ಹಾಡು ಕಲಿತಿದ್ದೀರೋ ಇಲ್ಲೋ ಅಂತ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ಹಾಡು ಕಲಿಯೋದಕ್ಕೆ ಅಂತಲೇ ಊರಹೊರಗೆ ಬಂದೇನಿ. ಮತ್ತೆ...ಮತ್ತೆ... (ನಡುವೆಯೇ ನಾಚಿ ನಿಲ್ಲುವಳು).

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಅದೇನು, ನಡುವೇ ತಡೆದಿರಲ್ಲ! ಮುಖದ ಬಣ್ಣವೂ ಬದಲಾಯಿತು— ಸಂಧ್ಯಾಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲಿಗೆ ಕೆಂಬಣ್ಣ ಬಂದಂತೆ !

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : (ನಾಚಿಕೆಯ ಒಯ್ಯಾರದಿಂದ) ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲ— ಹೌದು— ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ಬಯಲು ಹವೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿದರೆ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೇದು ಅಂತ ಡಾಕ್ಟರು ಹೇಳಿದ್ದರು; ಮತ್ತೆ ಮುಂಜಾಲೆ ಹೋದವರು ನೀವೂ ತಿರುಗಿ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮುಳುಗುವ ಸೂರ್ಯನ ಶಾಂತವಾತಾ ವರಣದೊಳಗೆ ತಿರುಗಾಡಿದಂತೆಯೂ ಆಯ್ತು; ಮತ್ತೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿ... (ನಾಚಿ ನಿಲ್ಲುವಳು).... ಆಯ್ತು;...

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಪದಾ ಕಲಿತ ಹಾಗೂ ಆಯ್ತು, ಅಂತ ಬಂದೀರಿ ಹೌದಲ್ಲೋ? (ನಗುತ್ತ) ಬೇಗನೆ ತಿರುಗಿ ಬರತಿದ್ದೆ. ಆ ಖಾದಿ ಅಂಗಡ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಎಲ್ಲೋ ಮೀಟಿಂಗಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದನಂತೆ; ದಾರೀ ನೋಡೀ ನೋಡೀ ಸಾಕಾಯ್ತು. ಆ ಕೈನೂಲಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲೇ ಇಟ್ಟು ಬಂದೇನಿ. ನಾಳೆ ಹೋಗಿ ಬೇಕಾದದ್ದೆಲ್ಲ ತರತೇನಿ. ಒಳ್ಳೇದು; ಹೋಗೋಣವೇ ಇನ್ನು ?

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ಅಷ್ಟೇಕೆ ಅವಸರ ಮಾಡತೀರಿ ? ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ, ಸೂರ್ಯ ಎಷ್ಟು ಕೆಂಪಗೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ? ಮುಗಿಲಿಗಂತೂ ಒಕಳಿ ಚೆಲ್ಲಿಧಾಂಗ ಆಗೇತೀ. ಅಲ್ಲೂ ಕಾಮನ ಹಬ್ಬ ನಡೆದೈತೋ ಎನೋ !

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಅಲ್ಲೂ ಅಂದರೆ? ಮತ್ತೆಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದು ?

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ಅದೇನೋ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಹೋಗಿರಿಸ್ತು ! ಆದರೆ ಹನ್ಸ... (ನಡುವೇ ಸಾಲಗೆ ಕಚ್ಚಿ) ಏನೀ, ಈ ಪದಾ ಒಂದಿಡು ಹೇಳಿ ಕೊಡ್ತೀ, ಹ್ಯಾಂಗ ಹಾಡಬೇಕು, ಅಂತ. (ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವಳು).

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ನೋಡಿರಿಸ್ತು; ಕಾಗೆ ಕೋಗಿಲೆಗೆ ಹಾಡೋದಕ್ಕೆ ಕಲಿಸಿದಂತೆ ಆದೀತು. (ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಒಯ್ಯಾರದಿಂದ ನಗುವಳು.) ಸರಿಯಾಗಿ ಕೇಳಿರಿ— ಹೃದಯ !

ರಾಗ—ಪಟದೀಪ

ತಾಳೆ—ಝಂಪಾ

ಕಳಬೇಡ ಕೊಲಬೇಡ ಹುಸಿಯ ನುಡಿಯಲು ಬೇಡ ।

ಮುನಿಯ ಬೇಡ, ಅನ್ಯರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯ ಪಡಬೇಡ ॥ ಪಲ್ಲ ॥

ತನ್ನ ಬಣ್ಣ ಸಬೇಡ, ಇದಿರ ಹಳಿಯಲು ಬೇಡ ।

ಇದೇ ಅಂತರಂಗ ಶುದ್ಧಿ, ಇದೇ ಬಹಿರಂಗ ಶುದ್ಧಿ;

ಇದೇ ನಮ್ಮ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮನೊಲಿಸುವ ಪರಿ ॥

ಆಯಿತಲ್ಲ; ಇದರಂತೆ ಹಾಡಿರಿ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : (ನಾಚುತ್ತ) ಊಂ ಹೂಂ! ಒಮ್ಮೆ ನಿಮ್ಮ ಕೂಡ ಹಾಡಿ... (ನಾಚಿಕೆ)

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ನಿಮ್ಮ ಕೂಡ ನಾನೂ...? ಆಗಲಿ, ಸರಿಯಾಗಿ ದನಿಗೂಡಲಿ.

(ಇಬ್ಬರೂ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನು ಕೂಡಿ ಹಾಡುವರು. ನುಡಿ ಬಂದಾಗ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಸುಮ್ಮನಾಗುವನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಾಡಿ ಮುಗಿ ಸುವಳು. ಮುಗಿತಾಯದಲ್ಲ ಅವನನ್ನು ಪ್ರೇಮಲಜ್ಜೆಗಳಿಂದ ನೋಡುವಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಗುವರು.) ಈಗ ಹೇಗೆ ಬಂತು ನೋಡಿರಿ. (ಮತ್ತೆ ನಗುವರು) ಇದು ಯಾವ ರಾಗ ಗೊತ್ತದ್ದು ನಿಮಗೆ?

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : (ನಗೆಯ ತೆರೆಗಳನ್ನು ತೂರುತ್ತ) ನನಗೆ? ನನಗೆ ರಾಗ? ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರೋದು ಅನುರಾಗ ಒಂದನ್ನ (ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಗುವಳು)

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : (ಬೆರಗಾಗಿ) ಅನುರಾಗ! ಶುದ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ನೀವೇ ಆವೊತ್ತು ಹೇಳಿದ್ದಿರಲ್ಲ ಪ್ರಾರ್ಥನಾದೊಳಗ-
ಪ್ರೇಮ-ಅನುರಾಗ-ಅಂತ.

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಆದರೆ—ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವೀ, ಇದೇನು ಹುಚ್ಚುರಂತೆ
ಬಡಬಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಲ್ಲ? ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಲೇ?

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : (ಒಮ್ಮೆಲೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ) ನೀವು ಸಮಾಜ ಸೇವಕರು,
ನಿಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಹಂಬಲು ಇರಬಾರದು—ಅಂತ ನನಗೂ ಗೊತ್ತು.
ಆದರೆ, ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಹುಚ್ಚು ಹಟಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮ್ಮಿದಿರಿಗೆ ಈ ಮಾತನ್ನು
ಎತ್ತಬೇಕಾಯ್ತು.

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಏನೆಂದಿರಿ? ಮರಿಯಪ್ಪನ ಹುಚ್ಚು ಹಟವೇ?

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ಹೌದು ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯೊಳಗೆ ಸೂಳೆಯರನ್ನು ಬಿಡೋ
ರೂಢಿ ಐತಿ. ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕನನ್ನ ನಮ್ಮಪ್ಪ ಸೂಳೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಪುಣ್ಯಾತಗಿತ್ತಿ
ತಡಾ ಇಲ್ಲದೆ ಸತ್ತು ಸಗ್ಗಾ ಸೇರಿದಳು. ಆದರೆ ಇರೋ ತನಕಾ ಆಕೆ
ಅನುಭವಿಸಿದ್ದು... ಬ್ಯಾಡರಿ. ನೆಪ್ಪಾದರೂ ಮೈಮ್ಯಾಗ ಮುಳ್ಳು ಬರತಾವ!
ಅದೆಲ್ಲಾ ಊರವರ ಕಾಲಾಗೂ ಆದದ್ದು. ಈಗ ಅಕ್ಕನ ಸರತಿ ನನಗ.
ಬಂದೈತಿ. ತಂದೀ ಮಾತಿಗೆ ನಾ ಹೂಂ ಅಂದ್ರೂ ರಾತ್ರಿ ಕಂಡ ಬಾವೀನ್ನ
ಹಗಲೇ ಬಿದ್ದಾಂಗಾಗತೈತಿ. ಅದಕ್ಕೂ ಒಳ್ಳೇ ಗಂಡನ್ನ ನೋಡಿ.... (ನಾಚಿ
ನಿಲ್ಲುವಳು.)

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ತಿಳೀತು ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ
ದುಡುಕಿ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. ನಿಮಗೆ ಸೂಳೆತನದ ದುರವಸ್ಥೆ ಬಾರದಂತೆ
ಕಾಯೋ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ನನ್ನದು. ಅಂಜಬೇಡಿರಿ. ಆದರೆ...

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : (ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದು) ನಿಮಗೆ ತಕ್ಕ ಹೆಣ್ಣು ಅಲ್ಲ, ಕಲಿ
ತಾಕಿ ಅಲ್ಲೂ ಅಂತ ಹಿಂಚಳಿಸತೀರೇನು ?

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಕಲಿತವಳಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಕಲಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ
ನನಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ರೂಪದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನನ್ನ ಆಕ್ಷೇಪವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೀವು

ಇನ್ನೂ ಜಿನ್ನಾಗಿ ನನ್ನ ಜೀವನದ ಗುರಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಗಲೂ, ನಾನೇ ನಿಮ್ಮ ಕೈ ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ನೀವು ಬಯಸೋದಾದರೆ ಅದನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನಿ. ಆದರೆ ನನ್ನದೊಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಇದೆ: ಹರಿಜನರ ಮದುವೆಯನ್ನು ಸರ್ವೋಚ್ಚತರದ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮಾಡಿ ಕೊಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಾರದೆ ನಾನು ಮದುವೆ ಆಗೋದಿಲ್ಲ. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೇ ನಾನು ಈ ಪವಿತ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿರುವೆ. ಕಾರ್ಯ ಕೈಗೊಡುವ ಮೊದಲೇ ಈ ಮದುವೆಯ ಮಾತನ್ನೆ ತ್ತಿದರೆ, ಸಮಾಜಸೇವಕರ ದಿವ್ಯಚರಿತ್ರಗೇ ಕಲಂಕ ತಟ್ಟೀತು. ಅಲ್ಲದೆ, ನಮ್ಮ ಮದುವೆಗೆ ಮಾಧವರಾಯರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಪಡೆಯ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ಮಾಧವರಾಯರು ! ಇಂತಾ ಎಳೇ ವಯಸ್ಸಿನಾಗ ಎಂತಾ ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸು ಅವರದು ! ನಮ್ಮ ಜನರನ್ನು ತಿದ್ದಬೇಕು, ಅನ್ನೋ ಭರದೊಳಗಣ್ಣ ತಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಹೊರತಾದರು, ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಇದರದೇನೂ ವೆಸನಾನೇ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಅವರು. ಮತ್ತೆ ಅವರ ಹೆಂಡಿತಿ ನಿಜವಾಗಿ ಸೀತಾದೇವೀನೇ ಇದ್ದಾಂಗ ಇದ್ದಾಳೆ. ಹರಿಜನರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳತಾಳೆ. ಹೆಣ್ಣು ಹುಡುಗೇರಿಗೆ ಕೈ ಮುಟ್ಟಿ ತಲೆಬಾಳಿ ಹೆಳ್ಳು ಹಾಕತಾಳೆ. ದಿನಾ ಮನಿ ಮನೀಗೆ ಬಂದು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೀಗೂ ಜಳಾಜಳಾ ಐತೋ ಇಲ್ಲೋ ಅಂತ ನೋಡತಾಳೆ, ಚೆಂದಾಗಿ ಹ್ಯಾಂಗ ಇರಬೇಕು ಅನ್ನೋದನ್ನ ಕೈ ಮುಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸತಾಳೆ. ಸಂತಾನ ಬೆಳೀಲಿ ನಮ್ಮವ್ವದು !

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಸೋಗಿನ ಸಮಾಜ ಸೇವಕರಲ್ಲ ಅವರು. ಇದೊಂದು ಉಪಜೀವನದ ಉದ್ಯೋಗ ಅಂತ ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನಡೆ ಸುವ ಜನಗಳೇ ಬಹಳ. ಮಾಧವರಾಯನಂಥ ಚೊಕ್ಕಮನಸ್ಸಿನ ಸಮಾಜ ಸೇವಕರು ಊರೂರಿಗೆ ಒಬ್ಬರು ಸಿಕ್ಕರೂ ಸಾಕು; ಈ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯ ಕೈಗೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಆರು ತಿಂಗಳೂ ಬೇಕಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ಅವರ ತಂದೆದಾದರೂ ಎಂತಾ ಕಲ್ಲು ಮನಸ್ಸು ಇದ್ದೀತು ಅಂತೇನಿ. ಬಂಗಾರದಂತ ಮಗನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಂತಾ ಸೋಸಿನ್ನ ಹೊರಗ

ಅಟ್ಟಿ, ಬರೇ ತನ್ನ ಕೌಂಸಿಲ್ ಇಲೆಕ್ಟನ್ ಅಂತ ಗಣಾ-ಗಣಾ ತಿರಗಾಕ ಹತ್ಯಾರ.

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಅವರನ್ನು ನಾವು ನಿಂದಿಸಬಾರದು, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವೀ ಪಕ್ಕಾ ಸನಾತನಿಗಳವರು. ದೇವರು ಧರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಳೇ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡವರು, ಅದಕ್ಕೇ ಅಂಟಿಕೊಂಡವರು. ಅದನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವವರು ಯಾರು ಸತ್ತರೂ ಅವರಿಗೆ ಕೆಡುಕೆನಿಸೋದಿಲ್ಲ. ಇಂಥವರನ್ನು ಕಂಡೇ ಬಸವಣ್ಣನವರು:

ರಾಗ — ತಾಳ.

ದಯವಿಲ್ಲದ ಧರ್ಮವದೇವುದಯ್ಯ |
ದಯವೇ ಬೇಕು ಸಕಲ ಪ್ರಾಗಳೆಲ್ಲರಲಿ |
ದಯವೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವಯ್ಯ |
ಕೂಡಲಸಂಗಯ್ಯನಂತಲ್ಲದೊಲ್ಲನಯ್ಯ ||

ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಜನರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮದ ಅಜ್ಞಾನ ದೊಡನೆ ಲೌಕಿಕ ಪತಿಷ್ಠೆಯ ಹುಚ್ಚು ಹಂಬಲವೂ ಬೆರೆತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಪದವಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳ ಮೃಗಜಲದ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆ ತೊಳಲಾಟದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೂ ಎಂದಾದರೊಮ್ಮೆ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯ ಕಲ್ಪನೆ ಬಾರದೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅವರ ಭರವಸೆ ಹಿಡಿಯದೆ, ನಾವು ಸ್ವಾಧ್ಯವಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಈ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸ ಬೇಕು. (ತೆರೆಯಲ್ಲಿ—ಯಾರಂತಾ ಎನ್ ಕೇಲ್ತೀರಿ? ಲೆಕ್ಕದ ಹಕ್ಕೇ ಜತಿ! ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಅಂತ ಇಲ್ಲಿ ಇಳಿದಾವು, ಆತು.)

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಯಾರವರು? ನಮ್ಮನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೀನದೃಷ್ಟಿ ಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾರೆ?

ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಇವರೇ-ದೀಕ್ಷಿತ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ, ಕಾಳಾಚಾರಿ ಅಂತ ಪಂಚರು. ಈ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರ ಸಲುವಾಗೇ ಮಾಧವರಾಯ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಬರಬೇಕಾತು. (ಹಲ್ಲು ಕಡಿಯುತ್ತ) ಅವರನ್ನು ಕಂಡರೆ...ಃ...ಒಮ್ಮೆ ಧೂಳಾ ಹಾರಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕು ಅನಿಸುತ್ತೆ.

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಅವರ ದುಷ್ಟತನಕ್ಕೆ ನಾವೂ ದುಷ್ಟತನ ಮಾಡಿ ದರೆ, ಮಹಾತ್ಮರ ತತ್ತ್ವವೇ ತಪ್ಪಿ ಹೋಯ್ತು. ನೇಡಿಗೆ ನೇಡು ಮನುಷ್ಯ ರನ್ನು ತಿದ್ದೋ ರೀತಿಯಲ್ಲ; ಅದು ಕುರಿಗಳ ಕಾದಾಟ, ಕೋಣಗಳ ನೆಣ ಸಾಟ! ನಮ್ಮ ಸರಳತನ ಶಾಂತಿಗಳಿಂದಲೇ ಅವರ ಹೃದಯವನ್ನು ಮಾರ್ಪ ಡಿಸಬೇಕು.

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ-ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಈ ಹೊಲೇರ ಮುಖ ನೋಡೋದು ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಂತ ನಾವು ಬಂದರೆ, ನಮಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ಈ ಪೀಡಾ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿವೆ.)

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ನೋಡಿವಿರಾ, ಎಷ್ಟು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಮಾತಾಡತಾರೆ?

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಹರಿಜನರು ವಿದ್ಯಾ-ಬುದ್ಧಿ, ಸ್ವಚ್ಛತೆ-ಸಂಪಾದನೆ- ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯೋ ವರೆಗೂ ಈ ತಿರಸ್ಕಾರ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಮಾಧವರಾಯರು ಈ ಮಹಾಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ಇಲ್ಲೇ ಆ ಅವಿವೇಕರು ಬರೋಹಾಂಗ ಕಾಣತದೆ. ನಾವನ್ನು ಹೋಗೋಣ!

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಹೆದರಿಕೆಯೇನು ಅವರದು? ಬರಲಿ. ಎರಡು ಮಾತಾಡೋಣ.

(ದೀಕ್ಷಿತ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ, ಕಾಳಾಚಾರಿ ರಂಗದಮೇಲೆ ಬರುವರು.)

ಶಂಕರ : (ಹನುಮಂತಪ್ಪನಿಗೆ) ಅಲೈಪಾ, ನಮ್ಮೂರ ಹೊಲ್ಕಾರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲಾ ಅಂದರೆ..., ನಿಮಗೂ ತಿಳೀಬಾರದೇನು ಸಾಲೀ ಕಲಿತವರಿಗೆ? ಸಂಜೆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರು ಬರತೀರತಾರೆ. ಆಗ ನೀವೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಮೈಲಿಗೆ ಆಗತದೆ ಅನ್ನೋದು ತಿಳಿಯೋದಿಲ್ಲೇನು?

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ನಾವೇನೂ ನಿಮನ್ನು ಮಟ್ಟಿಲ್ಲ, ನಿಮಗೆ ಮೈಲಿಗೆ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ! ಒಂದುವೇಳೆ, ನಿಮ್ಮ ಮಡೀನ್ನ ಕಡಿಸಬಾರದು ಅಂತ, ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ನಿಲ್ಲೋಣ ಅಂದರೆ, ಭೂಮಿತಾಯಿ ಒಬ್ಬಾಕೆಯೇ ಇದ್ದಾಳೆ. ಎಂದೆ ಮೇಲೆ ನಾವು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೇನು? ನಿಮಗೆ ಬೇರೆ ಮೈಲಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ!

ನಡೆವುದೊಂದೇ ಭೂಮಿ ಕುಡಿವುದೊಂದೇ ನೀರು
ನಡುವೆ ಕುಲದ ಗಸಣೆ ಎತ್ತಣದು ?

ಅಂತ ಸರ್ವಜ್ಞಕವಿ ಕೇಳತಾನಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕೇನು ಹೇಳ್ತೀರಿ ?

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಅವನಿಗೆನು ಹೇಳೋದು? ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ
ಸಂನ್ಯಾಸಿ! ಶುದ್ಧ ಧರ್ಮಲಂಡ! ಪಕ್ಕಾ ನಾಸ್ತಿಕ! ಸಂನ್ಯಾಸಿಗೆ ತೆಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದರೆ
ಮೈಯೆಲ್ಲ ಬೂದೀಗ ಅಂತೆ!

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಎಂದಮೇಲೆ, ಆದ್ಯ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿ
ದ್ದೆಲ್ಲ ಸುಳ್ಳೇ ಅಂತೀರೇನು? ಯಾಕೆಂದರೆ, ಅವರೂ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು! ಅದೂ
ಹೋಗಲಿ. ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ, ಶ್ರೀ ಬಸವೇಶ್ವರರು ಸಾಂಸಾರಿಕರಷ್ಟೇ! ಅವರು
ಕುಲದ ಮೇಲು ಕೀಳುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಏನು ಹೇಳ್ತಾರೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೇ?

ಉಂಬಲ್ಲಿ ಉಡುವಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಯಿತ್ತೆಂಬರು,
ಕೊಂಬಲ್ಲಿ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಕುಲವನರಸುವರು,
ಎಂತಯ್ಯ ಅವರ ಭಕ್ತರೆಂಬೆ ?
ಎಂತಯ್ಯ ಅವರ ಯುಕ್ತರೆಂಬೆ ?
ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ ಕೇಳಯ್ಯ !
ಹೊಲತಿ ಶುದ್ಧ ನೀರಮಿಂದಂತಾಯಿತ್ತು ||

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಅಂತೂ ಕುಲ ಅಂತ ಮಾಡಿದ್ದೇ ತಪ್ಪು ಅಂತೀರಿ
ಹೌದಲ್ಲೋ?

ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಹಾಗೆಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ? ಜಾತಿ-ಕುಲ ಅನ್ನೋದು.
ಉದ್ವೋಗದಿಂದ ಬಂದ ಹೆಸರು:

ಕಾಸಿ ಕಮ್ಮಾರನಾದ ಬೀಸಿ ಮಡಿವಳನಾದ
ಹಾಸನಿಕ್ಕಿ ನಾಲಿಗನಾದ; ವೇದವನೋದಿ ಹಾರುವನಾದ;
ಅಂಗಸ್ಥಲವನರಿದವನೇ ಕುಲಜನು.

ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಂಸಾರದ ಸುಸೂತ್ರತೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಉದ್ವೋಗಗಳೇ
ಅಲ್ಲವೇ? ಎಂದ ಮೇಲೆ ಮೇಲಾವುದು, ಕೀಳಾವುದು?

ಶಂಕರ : ಕಲಿತವರಿಗೆಲ್ಲ ಕುಲದ ಮಹತ್ವ ಕಾಣಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಕುಲಗೇಡಿತನ ಹೆಚ್ಚಾಯ್ತು ಅಂತಲೇ ದೇವರ ಕೋಪ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಆಗಲಿಕ್ಕಿ ಹತ್ತೇದ: ದುರ್ಭಿಕ್ಷೆ, ರೋಗ, ಪಿಡುಗು, ಮಹಾಪೂರ ಇಂಥ ವೆಲ್ಲ ಅನಾಹುತ ಆರಂಭ ಆಗಿರೋದು ದೇವರ ಕೋಪದಿಂದಲೇ...

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ದಯಾಮಯನಾದ ದೇವರಲ್ಲಿ ಕೋಪದ ಆರೋಪ ಹೇಗೆ ಮಾಡುತ್ತೀರೋ ತಿಳಿಯದು. ಆತನಿಗೆ ಬೇಕಾದದ್ದು ಸದಾಚಾರ ಸದ್ಭಕ್ತಿಯೇ ಹೊರತು ಕುಲವಲ್ಲ; ಜಾತಿಯಲ್ಲ. ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವರು ಶಬರಿ ಅನ್ನೋ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯ ಎಂಜಲುವನ್ನು ತಿಂದ; ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮ ಕುಬ್ಜೆ ಅನ್ನೋ ಶೂದ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಆಕೆಯ ವಿರೂಪವನ್ನು ಕಳೆದ; ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ, ಗಜೇಂದ್ರ ಮೋಕ್ಷದ ಕತೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯಲ್ಲವೇ ನಿಮಗೆ? ಆ ಪಶುವಿನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಕೂಡ ದೇವರು ಮೆಚ್ಚಿದ್ದ. ಉಡುಪಿಯೊಳಗೆ ಕನಕನ ಕಿಂಡಿಯ ಕತೆ ಈಗಲೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಹೃದಯ ಹಸನಾಗಿದ್ದರೆ ತೀರಿತು. ಅದನ್ನು ದೇವರೇ ಮೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವಾಗ, ಕುಲ, ಜಾತಿ ಅನ್ನೋ ಕೀಳು-ಮೇಲು ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ನೀವು ಏಕೆ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರೋ, ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯರೊಳಗೆ 'ಮುಟ್ಟಬಾರದು' ಅಂತ ಹೇಗೆ ಹೇಳುತ್ತೀರೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಇನ್ನು, ಪುರಾಣಗಳೇ ಸುಳ್ಳು ಅನ್ನೋದಾದರೆ ಉಪಾಯವೇ ಇಲ್ಲ.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : (ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ವನಂತೆ) ನೀವು ಹೇಳೋದೂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ, ಅನ್ನಿರಿ. ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೆ, ಈ ಮುಟ್ಟಬಾರದು ಅನ್ನೋದು ಎಲ್ಲರಿಂದ ಬಂತೋ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಆಗೇದ. ಅಲ್ಲೇನು, ಕಾಳಾಚಾರಿ?

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ನನಗೂ ಇರೋದು ಅದೇ ಸಂಶಯ!

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ವೇದ ಉಪನಿಷತ್ತು ಸ್ಮೃತಿ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ ಈ ಸಂಶಯ ತಂತಾನೆ ನಿವಾರಣ ಆಗತದೆ. ನಾನೂ ಒಬ್ಬ ಹರಿಜನ ಅಂತ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಆ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಾನು ಹೇಳ್ವಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ನೀವು ತಪ್ಪು ತಿಳಿಕೋತೀರೋ ಎನ್ನೋ!

ಶಂಕರ : ಛೇ ಛೇ! ನಮಗೆ ತಿಳಿದೇ ಇರೋ ವಿಷಯವನ್ನು, ತಿಳಿದವರು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪೇನು? ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ನಾನು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಕೊಳ್ಳೋದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ; ರೂಢಿಗೆ ಬಲಿಬಿದ್ದು ಎಂತೆಂಥ ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆನಲ್ಲ, ಅಂತ ಈಗ ಕೆಡುಕನಿಸತದೆ.

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ದೇವರು ಇದೇ ಸದ್ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ ನಿಮಗೆ! ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಅನೇಕರು ವಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳ ಸಾರಾಂಶವಿಷ್ಟೇ: ವೇದಕಾಲದೊಳಗಾಗಲಿ ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲಿ ಈ ಪಂಚಮರು ಅಥವಾ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಅನ್ನೋ ಅಯ್ದನೆಯ ವರ್ಣ ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಉದ್ಯೋಗ ಭೇದವೇ ಹೊರತು ಕುಲದ ಕೀಳು ಮೇಲುಗಳ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ, ಜನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮರೆತರು. ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳೋದಕ್ಕೆ, 'ಜನ್ಮದಿಂದ ಜಾತಿ'ಯ ತಿರುಳಿಲ್ಲದ ತತ್ವವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಮೇಲೆಯೇ ಜಾತೀಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ-ಕನಿಷ್ಠತೆಗಳ ಬಳಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಅಷ್ಟರೊಳಗೇ ಕೆಲವರು ತೀರಾ ನಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ, ಕುಡಿಯೋದು ತಿನ್ನೋದು ವೇಶ್ಯಾಗಮನ ನುಳ್ಳು ಜೂಜು-ಹೀಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳೊಳಗೆ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿ ಊರಿಂದ ದೂರದಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕಾಯಿತು. ಬರಬರುತ್ತ, ಅದರೊಳಗೆ ನೀತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹೋಗಿ ಜಾತಿಯ ಹೆಮ್ಮೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿತು. ಅದೇ ರೂಢಿಯಾಗಿ, ಹೊಲೆಯರನ್ನು ಮುಟ್ಟಬಾರದು ಅನ್ನೋದು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗೆ ನಾಟಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಅದೇ ಈ ವರೆಗೂ ಸಾಗಿ ಬಂದ್ತದೆ.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಆದರೆ, ಈ ರೂಢಿಯಿಂದ ತಪ್ಪೇನಾಯ್ತು ಅಂತ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದರೆ, ಈ ಕೆಟ್ಟ ರೂಢಿ ತಂತಾನೇ ಹೋದೀತು; ಹರಿ ಜನರ ಉದ್ಧಾರ ತಡವಿಲ್ಲದೆ ಆದೀತು.

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಆ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ, ಈಗಿನ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡಬೇಕು. ಅದರೊಳಗೆ ನೀತಿ, ಧರ್ಮ, ಸಂಪತ್ತು, ದೇಶಪ್ರೇಮ, ಆತ್ಮ ಗೌರವ, ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆ, ದೈಹಿಕಶಕ್ತಿ-ಹೀಗೆಯೇ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಗಳಿಂದಲೂ ಭರತಖಂಡ ಅವನತಿಗೆ ಇಳಿದದ್ದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡು

ಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಏಳೆಂಟುನೂರು ವರುಷಗಳ ವರೆಗೆ ಪರಕೀಯರು ನಮ್ಮನ್ನು ತುಳಿದು ಆಳಿದರು; ಭರತಖಂಡದೊಳಗೆ ಮನುಷ್ಯರಿದ್ದಾರೋ, ಎಂದು ಪರದೇಶೀಯರು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವಂತಾಯಿತು. ಮಹಾತ್ಮರ ತಪೋಬಲದಿಂದ ನಮ್ಮ ಭಾರತ ಈಗ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಗಿದೆ. ಸಿಕ್ಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಕ್ಕಬೇಕಾದರೆ, ಭಾರತೀಯರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಮಾನವ ಸಮಾನತೆಯ, ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯದ—ಭಾವನೆ ಮೊಳೆಯಬೇಕು, ಬೆಳೆಯಬೇಕು; ಜಾತೀಯತೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ-ಕನಿಷ್ಠತೆಯ ಕಲ್ಪನೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಬೇಕು.

(ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರರು ಬರುವರು. ಅವರ ಹಿಂದೆ ಹರಿಜನ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬ ಡಾಕ್ಟರರ ಹ್ಯಾಂಡ ಬ್ಯಾಗ್ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ. ಹುಡುಗ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಖಾದಿ ವೇಷದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ.)

ನಮಸ್ಕಾರ ಡಾಕ್ಟರರೇ; ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೀನು ವ್ಹಿಜಟ್ಗೆ?

ಡಾಕ್ಟರ : ನಮಸ್ಕಾರ; ನೀವು...ಆದರೆ, ಇದೇನು! ಮೇಲಿನ ವರ್ಣದ ಮಹಾಶಯರು ಹರಿಜನರ ಗಾಳಿಗೆ ಮೈಯೊಡ್ಡಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರಲ್ಲ! ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯ!

ಶಂಕರ : ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿಲ್ಲ ಡಾಕ್ಟರರೇ! ನೀವು ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಮಂದಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮೇಲಿನ ಪರೆಯನ್ನು ತೆಗೆತೀರಿ; ಈ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಮಮತೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು -ಬುದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಮುಸುಕಿದ ಪರೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಟ್ಟು.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಡಾಕ್ಟರರೇ, ಈ ಹುಡುಗ ಯಾರು? ಮಾದಿಗರ ದುರಗಪ್ಪನ ಮಗ ಅಲ್ಲವೇ? ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ನೌಕರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೇನೋ!

ಡಾಕ್ಟರ : ಯಾಕೆ, ತಪ್ಪಾಯ್ತೇನು ಇವನನ್ನು ನೌಕರಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದು? ನಮಗೂ ಹಾಕತೀರೇನು ಬಹಿಷ್ಕಾರ?

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಉಂಟೇ ಡಾಕ್ಟರರೇ! ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಕಾಡ್ಯದೊಳಗೆ ಇದೂ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಅಂಗ. ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕು ಅಂತ ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ಕೆಲಸ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಹರಿಜನರನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳೊಳಗೆ ಸಹಕಾರಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋದು

ಆದರ್ಶ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ. ಉರಜನರಿಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಳುಗಳು ಬೇಕೇ ಆಗತವೆ. ಆ ಪ್ರಸಂಗದೊಳಗೆ ಹರಿಜನರನ್ನೇ ಆ ಕೆಲಸಗಳೊಳಗೆ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳೋದು, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋದು—ಇವೆಲ್ಲ ವರಪ್ಪರ ಮಮತಾ ಬೆಳೆಲಿಕ್ಕೆ—ಒಡನಾಟ ಹೆಚ್ಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಆಗತವೆ.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಹಾಗೆ ಮಾಡೋದರೊಳಗೆ, ಒಂದೇ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಎರಡು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿದಂತೆ ಆಗತದೆ. ಹರಿಜನರನ್ನು ದೂರ ಇಡೋ ಕಾರಣ ಅಂದರೆ, ಅವರ ಅಸ್ವಚ್ಛತನ. ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರು ಅವರನ್ನು ಹತ್ತರ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಅಂದಾಗ, ಹರಿಜನರು ತಂತಾವೇ ಜಳಜಳ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಕಲೀತಾರೆ. ಅನಾಯಾಸವಾಗಿಯೇ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಚ್ಛತಾದ ಚಟ ಹತ್ತಿದಂತೆ ಆಗತದೆ.

ಶಂಕರ : ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಅವರ ಕುಡಿಯೋ ತಿನೋ ಚಟಗಳೂ ಹೋಗಿ ಬಿಡತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರ ದುರ್ಗುಣ ದುರಾಚಾರಗಳು ಹೋಗೋದಲ್ಲದೆ, ದುಡ್ಡು ಕೂಡ ಕೂಡಿಬೀಳುತ್ತದೆ, ಸಾಂಪತ್ತಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸುತ್ತದೆ ! ಹೌದಲ್ಲವೇ ಡಾಕ್ಟರರೇ ?

ಡಾಕ್ಟರ : ನಿಜವನ್ನೇ ಹೇಳಿದಿರಿ. ಆದರೆ ಇದು ಮಾತಿನೊಳಗೇ ಉಳಿಬಾರದು. ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗಳೊಳಗೆ ಹರಿಜನರನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ನಮಗೇನೂ ಹೊಸದಲ್ಲ ಅನ್ನಿರಿ ಇದು. ನಮ್ಮ ಬಸವಣ್ಣನವರೇ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾವೂ ಅವರಂತೆಯೇ ಮಾಡಿದರೆ, ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಬರತದೆ.

ಡಾಕ್ಟರ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಆಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ—ಹರಿಜನರ ಸಲುವಾಗಿ ಹರಿಜನರನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡೋದಕ್ಕಿಂತ, ನಾವು ಎಂದರೆ ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರು ಸುಖದಿಂದ

ಇರಬೇಕಾದರೆ ಹರಿಜನರ ಉದ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಒಳ್ಳೇ ವಿಚಿತ್ರ ವಾದವನ್ನು ಹೂಡಿದಿರಿ. (ನಗುವರು)

ಡಾಕ್ಟರ : ನಗತಕ್ಕ ಮಾತಲ್ಲ ಕಾಳಾಚಾರ್ಯೇ! ನಾವಿರೋ ಸಮಾಜ ಸರೋವರವಿದ್ದ ಹಾಗೆ. ಯಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದ, ನಾವು ಮೇಲಿನ ತಿಳಿನೀರಾಗಿದ್ದೇವೆ; ಹರಿಜನರು ತಳಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ಕೆಸರಿನಂತೆ ಇದ್ದಾರೆ. ತಿಳಿನೀರು ತಿಳಿಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ತಳದೊಳಗಿನ ಕೆಸರು ಕಲಕು ಮಲಕು ಆಗಬಾರದು. ಅಲ್ಲಿ ಕಳಕು ಎದ್ದರೆ ಅದು ತುದೀ ತನಕಾ ಬರೋದಿಲ್ಲವೇ? ಹರಿಜನರು ಅಶಿಕ್ಷಿತರಾಗಿರುವವರಿಗೆ ತಳದೊಳಗಿನ ತಾಕಲಾಟ ತಪ್ಪಿದ್ದೇ ಅಲ್ಲ. ಆದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದೆ-ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರು ಸುಖದಿಂದ ಇರಬೇಕಾದರೆ ಹರಿಜನರ ಉದ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಅಂತ! ಇದರಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯದ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಇಲ್ಲ

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಸರಿ, ಒಪ್ಪೋಣ. ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಮಾಡೋದರಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಜಾತಿಯವರ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ತೋರುತದೆ, ಅನ್ನೋದನ್ನಾದರೂ ಒಪ್ಪುತೀರೋ ಎಲೋ ?

ಡಾಕ್ಟರ : ಜಾತಿಯೊಳಗೆ ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಅಂತ ಭಾವನೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರೋದು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಮಾನವ ಸಮಾನತೆ ಸಾಧಿಸೋದಿಲ್ಲ.

ಹನುಮಂತ್ಯ : ಡಾಕ್ಟರರೇ, ಒಂದಳತೆಯ ಮೇಲೆ ಚಾಟೀ ಏಟು ಹಾಕುತಾ ಇದ್ದೀರಲ್ಲ ! (ನಗುವ)

ಡಾಕ್ಟರ : ನಿಜವನ್ನೇ ಹೇಳತಿದ್ದೇನೆ ಹನುಮಂತವ್ವ ! ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ, ಅದು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ; ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಂತೆ ಆಗತದೆ. ಇಷ್ಟೇಅಲ್ಲ, ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ, ಹರಿಜನರದೇ ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸು ಅಂತ ಕಾಣತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕ್ರಿಸ್ತಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋದಕ್ಕೆ ಆ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತವ್ವಾರವಿದೆ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಹರಿಜನರು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹರಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ,

ಆ ಹೊಸ ಸಾಹೇಬಜಾತಿಯ ಹರಿಜನರನ್ನು ದೂರ ಇಡೋದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಈ ಸವರ್ಣೀಯ ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ! ಇದರಿಂದ ನನಾತನಿಗಳ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಬೈಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲವೇ? ಒಪ್ಪುತ್ತೀಯಿಲ್ಲಾ ಕಾಳಾಚಾರೀ?

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಕಾಸಿದ ಬಂಗಾರಕ್ಕೆ ಏಟು ಹಾಕುತ್ತೀರಿ ಅಂದಾಗ ಹಿಗ್ಗಿತೋ ಇಲ್ಲೋ ಅಂತ ಕೇಳಬೇಕೇನಿ?

ಡಾಕ್ಟರ : ನಾವು ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದವರು ಅಂತ ಹೇಳಿಕೋತೇವಿ. ವೇದದೊಳಗೆ

ಸಂಗಚ್ಛಧ್ವಂ ಸಂಪದಧ್ವಂ ಸಂವೋ ಮನಾಂಸಿ ಜಾನತಾಮ್ |

ದೇವಾ ಭಾಗಂ ಯಥಾ ಪೂರ್ವೇ ಸಂಚಾನಾನಾ ಉಪಾಸತಃ ||

ಎಂಬ ಮಂತ್ರವಿದೆ. ಅದು, ಮಾನವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ನಡೆಯಿರಿ, ನುಡಿಯಿರಿ, ಒಡನಾಡಿರಿ-ಎಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದವರೆಷ್ಟು ಜನ? ತಿಳಿದರೂ ಅದರಂತೆ ನಡೆವವರೆಷ್ಟು ಜನ? ಎಂದಮೇಲೆ ವಶುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಮಾಡಿ ಹರಿಜನರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದೆ ದೂರ ಇಟ್ಟಿದ್ದು ಸವರ್ಣೀಯರ ಅಜ್ಞಾನ ಅಂತ ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕಾಗತದೆ. ಈ ಅಜ್ಞಾನದ ಅನಾಹುತವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸೋದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆದ್ಯ ಸಮಾಜ, ಬ್ರಹ್ಮೋಸಮಾಜ ಶೀಖಪಂಥ ಮುಂತಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದುವು; ಹರಿಜನರನ್ನು ಧರ್ಮಾಂತರಿತರಾಗ ದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿದುವು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಹಿಂದುಗಳ ಸಂಯ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೋ ಸಂಪುಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಶಂಕರ : ಅಂತೂ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ವಿಷಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ
ೀರಿ.

ಡಾಕ್ಟರ : ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಪಾಡಿನೊಳಗೆ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು? ನಿಜವಾಗಿ ನನ್ನ ಗುರು ಅಂದರೆ ಮಾಧವರಾಯ. ಆತ ಕೊಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ ನನ್ನ ತಪ್ಪು ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಹರಿಜನರೊಡನೆ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಬಂಧುಭಾವದಿಂದ ಇರತೊಡಗಿದೆ.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಆಯ್ತು. ನಮ್ಮನ್ನೂ ನಿಮ್ಮ ಗುಂಪಿನೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗತದೆ.

ಡಾಕ್ಟರ : ಹೆರವರ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡೋ ಕೆಲಸ ಅಲ್ಲ ಇದು, ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ! ನಿಜಕ್ಕೂ ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆ ಆಗಬೇಕು.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ನಮಗೆ ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳೋದು ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿ ಒಂದು ಬಿಟ್ಟಿದೆ; ಆದರೆ, ನಾವು ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ಒಂದು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದೇವೆ. ಆ ತಪ್ಪಿನ ಫಲವನ್ನು ಮಾಧವರಾಯ ಅನುಭೋಗಿ ಸುತಾ ಇದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳೋದು ಹ್ಯಾಗೆ, ಅನ್ನೋದು ತಿಳಿಯದಂತೆ ಆಗೇದ; ಅಲ್ಲವೇ ದೀಕ್ಷಿತರೇ?

ಶಂಕರ : ನಿಜ, ನಿಜ; ಡಾಕ್ಟರರೆ, ಆ ತಪ್ಪಿನೊಳಗೆ ನಮ್ಮದೂ ಪಾಲು ಅದೆ.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾಕೆ ದೂರ ಉಳಿಸತೀರಿ? ಡಾಕ್ಟರರೆ, ನಾವು ಮೂವರೂ ಕೂಡಿ ಮಾಧವರಾಯರ ವಿರುದ್ಧ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರಿಗೆ ಇದ್ದದ್ದೊಂದು ಇಲ್ಲದ್ದೊಂದು ಚಾಡ್ಸ ಚುಚ್ಚಿ, ಇದ್ದೊಬ್ಬ ಮಗನನ್ನೆ ಮನೆ ಬಿಡಿಸಿ ಹೊರದೂಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದೇವೆ. ಈಗ ನಮ್ಮ ತಪ್ಪು ನಮಗ ತಿಳಿದದ್ದು. ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರಾಯರ ಹೃದಯ ವನ್ನಿಷ್ಟು ಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ, ನಮ್ಮಂಥ ಸಾವಿರಾರು ಜನರಿಂದಲೂ ಆಗದಷ್ಟು ಮಹಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವರೊಬ್ಬರೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಮುಂದಾಳಾಗಿ ದುಡೀಲಿಕ್ಕೆ ನಾವು ಇದ್ದೇ ಇರತೇವೆ. ಆದರೆ, ರಾಯರ ಇದಿರಿಗೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಎತ್ತೋದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ದೋಷಮನಸ್ಸು ಹಿಂಚಳಿ ಸತದೆ. ದಯವಿಟ್ಟು, ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ಮುಂದಾದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಸರಿ ಹೋಗತದೆ.

ಡಾಕ್ಟರ : ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮುಂದಾಗತೇನೆ; ಆದರೆ ಆ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡೋದು ಅಸಂಗತ ಆದೀತು. ನಾಳೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ನೀವು ನಮ್ಮ ದವಾಖಾನೆಗೆ ಬನ್ನಿರಿ. ನಾನು ನಿಮಗೆಲ್ಲ ರಂಗತಾಲೀಮ ಮಾಡಿಸತೇನಿ. ಅದರಂತೆ ನೀವು ಅಭಿನಯ ಮಾಡಿದರೆ ತೀರಿತು; ರಾಯರ ಮನಸ್ಸು ತಾನಾಗಿಯೇ ತಿರುಗತದೆ. ತಪ್ಪದೆ ಬರಬೇಕು ನಾಳೆ; ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಹೋಗೋಣ.

ಕಾಳಾಚಾರಿ: ಅಲ್ಲವು, ಲೇಕ್ಸ್‌ನ್ ಗಡಬಡಿಯೊಳಗೆ ತೊಡಗೇದ ಅವರ ಮನಸ್ಸು...

ಡಾಕ್ಟರ್ : ಅವರ ಚಿಂತೆ ಬೇಡ. ಅವರ ಪರಿವಾರ ದೇವತೆಗಳಾದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ತಿದ್ದೋದೇ ನನಗೆ ಜಡ ಅನಿಸಿತ್ತು. ರಾಯರಿಗೆ ಲೌಕಿಕ ಕೀರ್ತಿ ಕಾಮನೆ ಇರಬಹುದು; ಆದರೆ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವರು ದೇವರು ಭರ್ಮಗಳನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸು, ಪಿತೃಪುತ್ರ ಮಿತ್ರೋಗ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಕುರಿತು, ಈಗಾಗಲೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಬೇಕು, ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಗೆ ತೊಡಗಿರಬೇಕು. ಮಾಧವರಾಯರ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಜ, ಶೀಲಶುದ್ಧ ಪವಿತ್ರಾಚರಣೆಗಳ ವಾರ್ತೆಗಳು ಅವರ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲಿ; ಆಗ ಅವರ ನಿರ್ಮಲ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ತೇಜಸ್ಸು ಹೊಳೆದೇ ತೀರುವುದು. ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ದುರುಗಪ್ಪ ಹೇಗೂ ರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇರತಾನೆ. ಅವರಿಗೆ ಮಾಧವರಾಯರ ದಿವ್ಯ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲ ಅನುಭವದಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ. ಅವುಗಳನ್ನೇ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ರಾಯರ ಇದಿರಿಗೆ ಇಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ. ನಾವೂ ಸಮಯ ಸಾಧಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ.

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿತೇನೆ. ಈಗ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಮಯ ನೀವೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ.....

ಡಾಕ್ಟರ್ : ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಹರಿ ಜನೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹರಿಜನರಿಗೇ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಮಾತುಗಳವು. ನಾಳೆ ಹೇಗೂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತೇವಲ್ಲ. ನೀವು ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ಆಗಮನದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಮಾಧುವಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಡಿರಿ. ಆತನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಯಥಾ ವತ್ತಾದ ಸ್ವರೂಪ ರಾಯರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಿ. ಅದು ಹೇಗೆ ಅವರ ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ನೋಡೋಣ. (ನಗುತ್ತ) ಏನಮಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀಣ, ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಮರತೇ ಬಿಟ್ಟೆಯೋ ಏನೋ ! ಆರೋಗ್ಯ ದಿಂದ ಇದ್ದೀಯಾ ?

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ನಿಮ್ಮ ತಂಗಿ ಅಂದರೂ ಸರಿಯೇ, ಮಗಳು ಅಂದರೂ ಸರಿಯೇ. ನಿಮ್ಮಿಂದಲೇ ನಾನು ಹೊಸಜನ್ಮವನ್ನು ಕಂಡೆ.

ಡಾಕ್ಟರ : ಸಂತೋಷ ! ದಿನಾಲು ಈ ತಿರುಗಾಟವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಪ್ಪಿಸಬೇಡ. (ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಕೈ ಮುಗಿಯುವಳು.) ದೀಕ್ಷಿತರೇ ನಡೆಯಿರಿನ್ನು.

(ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಹನುಮಂತಪ್ಪನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಹೋಗುವರು.)

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ಹನುಮಂತಪ್ಪಾ, ಜಾಡೂ ಕಟ್ಟಿಗೆ ತಿರುವಿದಂತೆ, ಎಂತಹ ಮಾರ್ಪಾಟಾಯಿತಲ್ಲ, ಈ ಸಂಜೆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ !

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಕಾಲ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತದೆ; ನಾವು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದಿರಬೇಕು. ಇದೆಲ್ಲ ಮಹಾತ್ಮರ ತಪ್ಪಿನ ಫಲ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : ಹೋಗೋಣವೆ ಇನ್ನು ? ಹೊತ್ತಾಯಿತು.

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : (ನಗುತ್ತ) ಭಾಗ್ಯದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬಾರಮ್ಮ, ನೀ ಸಾಭಾಗ್ಯದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಾರಮ್ಮ (ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವ; ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಒಯ್ಯಾರದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಹೋಗುವಳು.)

ಪ್ರವೇಶ ೨

ಸನ್ನಿವೇಶ : ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರ ದಿವಾನಖಾನೆಯ ಮುಂಭಾಗ. (ಮಹಾಲಾಪರದ) ರಾಯರವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಶತಪಥ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಗಾಗ ಆತ್ಮಗತವೆನುವಂತೆ ಮಾತು ನಾಗುತ್ತಿವೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಮಾಧು ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಅಯ್ಯಾರು ತಿಂಗಳಾದವು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಹರಿಜನರನ್ನು ಅನೇಕರೀತಿಯಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ, ಅಂತ ಹೇಳತಾರೆ ಜನ. ಪತಿರರನ್ನು ಪಾವನ ಮಾಡೋದೇ ಧರ್ಮದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ! ಎಂದಮೇಲೆ, ಮಾಧು ನಿಜಕ್ಕೂ ಒಬ್ಬ ಧರ್ಮಾಪ್ತನೋ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗತದೆ, ಆದರೆ—?

ಜಾಂಡಾಲ ಶ್ವಪಚಾನಾಂ ತು | ಬಹಿರ್ಗ್ರಾಮಾತ್ ಪ್ರತಿಶ್ರಯಃ |

ಜಾಂಡಾಲ ಶ್ವಪಚರನ್ನು ಊರಹೊರಗೆ ಇಡಬೇಕೆಂದು ಮನು ಮಹರ್ಷಿ ಹೇಳಿತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಅದೇ ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿಯೇ:

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋ ವೈಶ್ಯಃ | ತ್ರಯೋ ವರ್ಣಾ ದ್ವಿಜಾತಯಃ
ಚತುರ್ಧ ಏಕ ಜಾತಿಸ್ತು | ಶೂದ್ರೋ, ನಾಸ್ತಿತು ಪಂಚಮಃ ||

ಈ ನೂತ್ರದಲ್ಲಿ, ಚಾಂಡಾಲ, ಶ್ವವಚ ಮುಂತಾಗಿ ಪಂಚಮವರ್ಣ ವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ ವೇನು? ಒಬ್ಬರೇ ಮನುಮಹರ್ಷಿ ಈ ಎರಡೂ ವಚನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರ ಲಾರರು. ಯಾರೋ ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಪ್ರಿಯರೂ, 'ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಊರ ಹೊರಗಿಡಬೇಕು' ಎಂದು ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ನೇರಿಸಿರಬೇಕು; ಅದನ್ನೇ ಜನರು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ತಂದಿರಬೇಕು. ಈ ರೂಢಿಯನ್ನೇ ನಾನು ನಿಜಧರ್ಮ ವೆಂದು ನಂಬಿದನೇ? ಈ ರೂಢಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ದೀನ ದಲಿತರ ಬಗೆಗೆ ದಯೆ ಇದೆಯೇ? ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಅಲ್ಲವೇ, ಪತಿತೋದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡ ಮಾಧುವನ್ನು ನಾನು ಮನೆ ಬಿಡಿಸಿದ್ದು? ಎಂದಮೇಲೆ, ದಯೆಯಿಲ್ಲದ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ದೇವರು ಇದ್ದಾನೆಯೇ?..... (ತೆರೆಯಲ್ಲಿ—ಮನೆಯೊಳಗೆ ಮನೆಯೊಡೆಯನಿಲ್ಲ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ—ಎಂಬ ಪಲ್ಲವಿ ಕೇಳುವುದು) (ರಾಯರು ಚಕಿತರಾಗಿ ಅತ್ತಕಡೆಗೇನೋಡುತ್ತ) ಏನಿದು? ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತೇ? (ಮತ್ತೆ ತೆರೆಯಲ್ಲಿ—ಮನೆಯೊಳಗೆ ಮನೆಯೊಡೆಯನಿದ್ದಾನೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಪದ) (ರಾಯ ಉತ್ತೇಜಿತನಾಗಿ) ಬಾ, ಬಾ, ದೇವದೂತಾ, ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಇದೇ. ಬಾ ಮುಂದೆ. ಕಣ್ಣಿ ದ್ದೂ ಕುರುಡನಾದ ನನಗೆ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸನ್ನು ತೋರು ಬಾ, ನತ್ಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಬೀರು ಬಾ; ಬಾ ಒಳಗೆ.... (ದಾಸಯ್ಯ ಒಳಗೆ ಬರುವ) ಹೇಳು, ಈಗ ಹೇಳಿದ ಪದವನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಹೇಳು.

ದಾಸಯ್ಯ : ಹಾಡು, ರಾಗ. ತಾಳ.

ಮನೆಯೊಳಗೆ ಮನೆಯೊಡೆಯನಿದ್ದಾನೋ ಇಲ್ಲವೋ?

ಹೊಸ್ತಿಲಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಹುಟ್ಟಿ, ಮನೆಯೊಳಗೆ ರಜ ತುಂಬಿ |

ಮನೆಯೊಳಗೆ ಮನೆಯೊಡೆಯ ನಿದ್ದಾನೋ ಇಲ್ಲವೋ ||

ತನುವಿನೊಳಗೆ ಹುಸಿ ತುಂಬಿ, ಮನದೊಳಗೆ ವಿಷಯ ತುಂಬಿ |

ಮನೆಯೊಳಗೆ ಮನೆಯೊಡೆಯನಿಲ್ಲ, ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವಾ ||

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಗಾಳಿ ತುಂಬಿದವನಂತೆ) ನಿಜ ನಿಜ; ನನ್ನ ಮನ
ದೊಳಗೆ ಮನೆಯೊಡೆಯನಿಲ್ಲ. ರೂಢಿಯ ಮೂಢಧರ್ಮದ ನನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ,
ಹುಸಿ ತುಂಬಿದೆ; ಕೀರ್ತಿಕಾಮುಕನಾಗಿ ಸಮಾಜನೇವೆಯ ನೋಗು
ಹಾವಿನ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ತುಂಬಿದೆ. ಇಂಥ ಅವಿವಿಕ್ತ ದೇಹದಲ್ಲಿ
ಮಲಿನವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮನೆಯೊಡೆಯನಿಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ! ರಮಾ
ರಮಾ. !

ರಮಾದೇವಿ : (ಬಂದು) ಮತ್ತೇನು ಗಡಬಿಡಿ? ಇಲೆಕ್ಕನಾ ಕ್ಯಾನ್ಯಾ
ಸಿಗೆ ಹೋಗೋ ಪೊತ್ತಾಯ್ತೇನೋ? ಯಾಕೋ ಬಂದಿಲ್ಲಲ್ಲ, ಆ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿ
ಗಳು?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಅವೇ ಉತ್ತೇಜನದಲ್ಲಿಯೇ) ನನ್ನ ಇಲೆಕ್ಕನ್ನು!
ನನ್ನ ಇಲೆಕ್ಕನ್ನು! ಸತ್ಯಧರ್ಮ-ರೂಢಿಧರ್ಮಗಳ ಹೋರಾಟದ ಇಲೆಕ್ಕನ್ನಿನಲ್ಲಿ
ಸತ್ಯ ಧರ್ಮಕ್ಕೇ ಜಯವನ್ನು ತೋರಿದ ಮಹಾ ಪುರುಷ—ಇದೋ ಈತ!
ರಮಾ ಹೋಗು, ನನ್ನ ವರ್ಸ (Purse) ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.
ರಮಾದೇವಿ ವರ್ಸ ತರುವಳು. ರಾಯರು ಅದರೊಳಗಿಂದ ಜಿ ರೂ. ಗಳ
ನೋಟು ತಕ್ಕೊಂಡು) ತೆಗೆದುಕೋ ಈ ನೋಟನ್ನು! (ಎಂದು ಕೈ
ಮುಂದೆ ಮಾತುವರು.)

ದಾಸಯ್ಯ : (ಹಿಂಚಳಿಸುತ್ತ) ದ್ಯಾವ್ರೂ, ಕಾನೆಳ್ಳು ಕಾಸಿಗೆ ಕೈ
ಒಡ್ಡೋ ಬಡ ದಾಸಯ್ಯನ ಹತ್ರಾ, ಈಟಿಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಿ, ಚಿಲ್ಲರಾಣ್ಣ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ನನಗೂ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಚಿಲ್ಲರಾ! ನೀನು ದಾಸನಲ್ಲ,
ಮಹೇಶ. ನನ್ನ ಕುರುಡುತನವನ್ನು ಕಳೆದು ದಿವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ
ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆ; ಮಹಾಶಸ್ತ್ರವೈದ್ಯ ಧನ್ವಂತರಿ ನೀನು. ನೀನು ಕೊಟ್ಟ
ನೋಟಕ್ಕೆ, ನಾನು ಕೊಡುವ ಈ ನೋಟು (Note) ತಕ್ಕ ಪ್ರತಿಫಲವಲ್ಲ;
ಅದರೂ...ಅದರೂ...(ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ದನಿಯಿಂದ) ಈ ಬಡ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು
ಸ್ವೀಕರಿಸು ನನ್ನಪ್ಪಾಣ್ಣ. (ಎಂದು ಕೊಡಲು ಮುಂದೆ ಹೋಗುವನು,
ದಾಸಯ್ಯ ಹಿಂಚಳಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ರಮಾ : ತಗೋ ತಗೋ, ಕೈಗೆ ಬಂದ ಕಾಂಚನ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಬಿಡಬಾರದು. ಭಾಗ್ಯದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬಾರಮ್ಮ ಎಂದು ಹಾಡುತ್ತ ಹೋಗು. (ದಾಸಯ್ಯ ಭಾಗ್ಯದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬಾರಮ್ಮ ಎಂದು ಹಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವ.) (ಗಂಡನಿಗೆ) ಏನು, ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಬದಲಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರಲ್ಲ! ಇನ್ನಾದರೂ ಮಗನ ಮೇಲೆ ದಯಾ ತೋರಿಸತೀರಾ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ದಯಾ? ಅವನೇ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದಯಾ ತೋರಿಸಬೇಕು. ದೇವಧರ್ಮಗಳ ತಿರುಳು ತಿಳಿಯದೆ ಆ ಸತ್ಯಶೀಲನಿಗೆ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿ. ಈ ಇಲೆಕ್ಕನ್ನಿನ ಹುಚ್ಚು ಹಂಬಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಮಗನೆಂಬ ಮಮತೆಯನ್ನೂ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿ. ಇಂಥ ಪಾಪಿಯನ್ನು ಆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನೇ ಪಾವನ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವನ ಸಮಾಚಾರ-ದುರಗಪ್ಪಾಟನ.

ದುರುಗ : (ತಕಲಿಯ ಮೇಲೆ ನೂಲುತ್ತ ಬಂದು) ಯಾಕ್ರೇ ದಣೇರೇ, ದುರುಗಪ್ಪ ಅಂತೀ ? ನಿಮ್ಮಂತಾ ದೊಡ್ಡೋರು, ದುರುಗಾ ಅಂದ್ರೇ ನಮಗೆ ಸಮಾಧಾಣ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ದೊಡ್ಡವರು ? ಇರಲಿ. ಈ ತಕಲೀ ಆರುಪೋದು ಯಾವಾಗ ಕಲಿತಿ ?

ದುರುಗ : ದಣೇರೇ, ಈಟು ದಿನಾ ಬಾಯಿ ಬಿಡಾಕ ಹೆದರಿಕೆ ಬರತ್ತಿ. ಈಗ ಇದ್ದದ್ದೆಲ್ಲಾ ನೂ ಹೇಳಿ ಬಿಡತೇನಿ ನಮ್ಮ ಮಾದೂರಾಯ್ತ, ಅಂದ್ರ ದೇವ್ರ ನಮ್ಮ ಕೇರಾಕ ಇಳದಾಂಗ ಆಗೇರಿ. ಎಲ್ಲಾ ಕಡಿಂದಾನೂ ನಮ್ಮ ಸುದಾರಣೀ ಮಾಡಾಕ ಹತ್ತಾರ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಕುತೂಹಲದಿಂದ) ಏನೇನು ಮಾಡತಿದ್ದಾನೋ?

ದುರುಗ : ಯಾವದಂತ ನ ಹೇಳಬೇಕ್ರೇ ! ನಮ್ಮ ಕೇರೀ ಹತ್ತಾ ಶಿಬುರು (ಶಿಬಿರ) ಅಂತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾರಲ್ರೀ... ಅಲ್ಲಿ ದಿನಾಲು ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ನೂಲೋದು ಕಲಿಸ್ತಾರ. ನಮಗ ರಾಟ ತಂದು ಕೊಟ್ಟಾರ; ಹಂಜಿ ತಂದು ಕೊಡತಾರ; ನಾವು ನೂತನೂಲು ತಾವೇ ಒಯ್ದು ಮಾರಿ, ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹಂಜಿ, ಉಳಿದ ರೊಕ್ಕ ತಂದು ಕೊಡತಾರ. ಗಂಡನಿಗೆ ಬಾದಿ ಅಂಗಿ-ಚೊಣ್ಣು ತೊಡಾಕ ಹಚ್ಚಾರ; ಹೆಗನರಿಗೆ ಬಾದೀ ಸೀರೀ ಉಡಾಕ ಹೇಚ್ಚಾರ.

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ. Flash back — ಹರಿಜನ : ರಾಯ್ತೇ, ಹಂಜ ಇಲ್ಲಲೀ ನೂಲಾಕ ?

ಮಾಧವ : ನಾಳೆ ತರಿಸಿ ಕೊಡತೇನಿ. ಭೀಮಣ್ಣಾ, ನೂಲು ಇನ್ನಷ್ಟು ಜಿನುಗು ಆಗಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ನೇಯೋ ಮುಂದೆ ಎಳೆ ಪಿಸೀತದೆ.)

ದುರುಗ : ಮತ್ತೂ ಎಲ್ಲಾರ ಮೈಮ್ಯಾಗೂ ಜಳಾ ಜಳಾ ಅರಿಬಿ ಇರಬೇಕು, ಅಂತಾ ಕಟ್ಟು ನಿಟ್ಟು ಅವ್ವಣಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಾರೀ.

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ—Flash back— ಮಾಧವ : ಭರಮಣ್ಣಾ, ಮೈ ಮೇಲಿನ ಬಟ್ಟೆ ಎಷ್ಟು ಕೊಳಕಾಗೇದಲ್ಲಾ; ಯಾಕೆ ?

ಬರಮಣ್ಣ : ಸಬಕಾರ ಇದ್ದಿದ್ದಿಲ್ಲೇನು. ಮತ್ತೆ ಮೈಯಾಗೂ ಒಂದೀಟು...

ಮಾಧವ : ನನಗೆ ಗೊತ್ತು ಇದೆಲ್ಲ. ಮೈ ಬಗ್ಗಿಸಿ ದುಡೀಲಾರಿ. ಸಬಕಾರ ಕೊಡತೇನಿ; ನೀನೇ ಒಕ್ಕೋತೀಯೋ ಸ್ವಯಂ ನೇವಕರಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕೋ ಒಗೀಲಿಕ್ಕಿ?

ಬರಮಣ್ಣ : ಬೃಡ್ತಿ ಯಪಾ, ಮದ್ಯಾಣಕ ನಾನೇ ಜಳಾಜಳಾ ಮಾಡಿಕೊಡತೇನಿ.)

ದುರುಗ : ಮತ್ತೆ ಆ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಸೀತವೋರು ಮನಿ ಮನೀಗೆ ಬಂದು, ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗೂ ಜಳಾಜಳಾ ಇಡಾಕ ಕಲಿನ್ಯಾರ ನಮ್ಮ ಹೆಂಗ್ಸರಿಗೆ. ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಂತೂ ಹೊಟ್ಟೆಮಕ್ಕಿಗಿಂತ ಬಲಾ ನೋಡಿಕೊಂತಾರ.

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ—Flash back— ಸೀತಕ್ಕ : ಗಂಗೂ, ಹೆಳ್ಳು ಹಾಕಿಸಿ ಗೊಂಡಿಲ್ಲಲ್ಲ; ಯಾಕೆ ?

ಗಂಗು : ನಮ್ಮವ್ವ ಅವನರದ್ದೇ ಕಟಗೀ ತರಾಕ ಹೋಗ್ತಾಳಿಲ್ಲ.

ಸೀತಕ್ಕ : ನನ್ನ ಹತ್ತರಾ ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು ! ಬಾ ಇಲ್ಲಿ, ಹೆಳ್ಳು ಹಾಕತೇನಿ.)

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಮತ್ತೆ, ಓದೋದಕ್ಕೆ ಓ ಬರಿಯೋದಕ್ಕೆ ಓ ಏನರೆ ಕಲಿಸತಾರೆನು ?

ದುರುಗ : ಅದನ್ನೂ ಸುರೂ ಮಾಡ್ಯಾರೀ. ಆದರೆ, ನಮ್ಮ ಜನಾ ಮಡ್ಡ ತೆಲೀವು, ಕುಂಟೆಗೋ ಕೂರಿಗೋ ಅಂತ, ತೆಪಿಗೋಂತ ತಡವಿ ಕೋಂತ ಓದತಾವ.

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ—Flash back—ಮಾಧವ: ಗುಡ್ಡಪ್ಪ, ನೀ ಓದು.

ಗುಡ್ಡಪ್ಪ : ನಾವು ದಿನಾಲು ಸಾಲೆ...ಗೆಬರಬೇಕು.

ಮಾಧವ : ಗೆಬರಬೇಕು, ಅನ್ನಬಾರದಪಾ. ಸಾಲೆಗೆ ಬರಬೇಕು, ಅನ್ನು. ಚಿನ್ನಪ್ಪಾ ನೀ ಒಂದು ವಚನ ಹೇಳು.

ಚಿನ್ನಪ್ಪ ತಂದೆ ನೀನು, ತಾಯಿ ನೀನು, ಬಂದು ನೀನು ಹೋಗು ನೀನು.

ಮಾಧವ : ಮುಂಗಾಲು ಪುಟಿಗಿ ಹೋಡೀಬಾರದು ಹಾಂಗ ಓ ! ಬಂಧು ನೀನು, ಬಳಗ ನೀನು-ಅಂತ ಹೇಳು.)

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ನಗುತ್ತ) ಸಜ್ಜಾಗಿ ಸಾಗೇದಲ್ಲ ಸಾಲೆ ! ಹೀಂಗ ಕಲಿತರ ಬುದ್ಧಿ ಹ್ಯಾಂಗ ಬರಬೇಕಪಾ ?

ದುರುಗ : ಅದರ ದೆಸಿಂದ ಓ ಜಿಂಜೀ ಕಡೀಗೆ ದುರುಗವ್ವ ನಗುಡೀ ಮುಂದ ಎಲ್ಲಾರನೂ ಕೂಡಸತಾರೀ; ಪ್ಯಾರ್ತಣಾ (ಪ್ರಾರ್ಥನೆ) ಮಾಡಿಸಿ ಎಲ್ಲಾರಿಗೂ ಬುದ್ಧಿ ಮಾತು ಹೇಳ್ತಾರ.

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ—Flash back— ಮಾಧವ : ಹರಿಜನ ಬಾಂಧವರೇ, ನಿಮ್ಮ ಸಮಾಜ ವಿದ್ಯಾ ಬುದ್ಧಿ, ನಡೆ-ನುಡಿ ಎಲ್ಲರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಹಿಂದು ಳಿದರದ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಯಾರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮುಟ್ಟೋದಿಲ್ಲ; ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಸುದ್ದಾ ಹಾಯಗೊಡೋದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದಾಗ, ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಸುಧಾ ರಿಸಿದರೂ ಉಪಯೋಗ ಇಲ್ಲ. ಬೇಡೋದನಿಯೊಳಗೆ ಬಲ ಓ ಇಲ್ಲ ದಿದ್ದರೆ ನೀಡೋ ಕೈ ಸಡಿಲಾಗೋದಿಲ್ಲ ! ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಬಲ ಓ ಎಲ್ಲಿದೆ ಈಗ ? ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮೊಳಗೇ ಹೊಲೆಯರು, ಮಾದಿಗರು, ಚಲ

ವಾದಿಗಳು, ಧೋರರು, ಮೇದಾರರು, ಮೊಚ್ಚೆಗಾರರು ಅಂತಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗುಂಪು ಮಾಡಿಕೊಂಡೀರಿ; ನಾ ಹೆಚ್ಚು ನೀ ಹೆಚ್ಚು ಅಂತ ಬಡಿದಾಡ ತೀರಿ. ನೀವೇ ನಿಮ್ಮವರನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಿದ್ದರೆ, ಊರಜನರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೇಗೆ ಮುಟ್ಟತಾರೆ ? ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮೊಳಗಿನ ಭೇದ ಭಾವ ಬಿಡಿರಿ; ಎಲ್ಲರೂ ಸರಿ ಸಮಾನ ಅಂತ ತಿಳಿಕೊಂಡು ಒಟ್ಟಾಗಿ ನಡೀರಿ. ಹಾಗಾದಮೇಲೆ, ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾಕೆ ಮುಟ್ಟೋದಿಲ್ಲ, ಅಂತ ಊರವರನ್ನು ಮುಂಗೈ ಹಿಡಿದು ಕೇಳೋ ಬಲ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬರತದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಬಾರಿ, ಬೆಳೆಯಿರಿ. ಜಯಹಿಂದ !)

ರಮಾದೇವಿ : ಕೇಳಿದರೋ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಮಗ ಮಾಡಿದ ಮಹತ್ವಾ ರ್ಥದ ವರದಿ ? ಇನ್ನಾರೆ ನಿಮ್ಮದೇವರು ಧರ್ಮಗಳ ಹುಚ್ಚು ಹಂಬಲ ಬಿಡತೀರಾ ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಸಜಕ್ಕೂ ರಮಾ, ಅಂಥಾ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನನ್ನು ಹೆತ್ತ ನಿನ್ನ ಒಡಲು ಧನ್ಯವಾಯಿತು. ನೀನೂ ಮಾಧೂನ ಹತ್ತರ ಬರೋದಾದರೆ..... (ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಡಾಕ್ಟರರೂ ಬರುವರು. ದೀಕ್ಷಿತ ದುರುಗಪ್ಪ ನನ್ನು ತಾಕುತ್ತಲೇ ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬರುವ.)

ದುರುಗ : ಯಶಾ ಶಂಕ್ರಮೋರೇ, ಹೊಲ್ಕಾನ್ನ ಮುಟ್ಟಿದಿರೀಕ್ಷಣ!

ಶಂಕರ : (ನಗುತ್ತ) ಹುಚ್ಚನ್ನ ತಂದು ! ಹೊಲ್ಕಾರಂದ್ರ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲೇನು ?

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಹೊಲ್ಕಾರು ಸತ್ತ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷ ಆಯ್ತು. ಈಗಿರೋರು ಹರಿಜನರು, ಹರಿಭಕ್ತರು, ದೇವರ ಮನುಷ್ಯರು.....!

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಮಾಧೂರಾಯನ ಕುಲಿಮಿಯೊಳಗೆ, ತೇಜಾಪ ಹಾಕಿದ ಬಂಗಾರ ಆಗೀದಾರೆ ಈಗ ಹರಿಜನರು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಆನಂದದಿಂದ) ಬರಿ ಬರಿ. ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಈ ಹೊತ್ತು ಇಲೆಕ್ಷನ್ ಕ್ಯಾನ್ವಾಸಿಗೆ ಹೋಗೋದು ಬೇಡ. ಈ ದುರುಗಪ್ಪನ ಮಾತು ಕೇಳಿಕೇಳಿದಂತೆ, ಮಾಧೂನ್ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಬೇಕೂ ಅಂತ ಮನಸ್ಸು ಹರೀತದೆ.

ಶಂಕರ : ಶುಭಲಕ್ಷಣ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಪ್ರಭಾವ ಶಾಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರು ಹರಿ ಜನೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರೆ, ಆರುವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಆಗೋಅಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಆರೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆಗತದೆ.

ರಮಾದೇವಿ : ಅಪರೇನೋ ತೊಡಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮಂಥ ಸದ್ಗುಹಸ್ಥರ ಬೆಂಬಲ ಬೇಕಲ್ಲ ! ಊರವರು ವಿರೋಧ ಮಾಡಿದರೆ.....

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ನಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮಗೆ ಸಂತಯ ಬೇಡ. ಮಾಧವ ರಾಯರ ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸು ನಮ್ಮ ಕೀಟಕತನವನ್ನು ಕಳೆದು ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಆತ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಹಾ ಪುರುಷ ಅಂತ ನಮಗೂ ಅನಿಸೇದ. ನಿಮಗೆ, ಮಗ ಅನ್ನೋ ಮಮತೆ ಅತ್ತ ಎಳೀತಿರಬಹುದು; ಆದರೆ, ನಮಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವನೊಬ್ಬ ಮಹಾಪುರುಷ ಅಂತ ಮನವರಿಕೆ ಆಗೇದ. ಒಳ್ಳೇದು ರಾಯರೇ, ಮಾಧವರಾಯರ ಹತ್ತರ ಯಾವಾಗ ಹೋಗೋಣ ?

ಡಾಕ್ಟರ : ಶುಭಸ್ಯ ಶೀಘ್ರ ! ಒಳ್ಳೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾಲಹರಣ ಯಾಕೆ ?

ಶಂಕರ : ಹೌದು ಹೌದು. ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಬರತೇವಿ ಅಂತ ದುರುಗಪ್ಪನ ಕಡೆಯಿಂದ ಮುಂದಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸೋಣಲ್ಲ ?

ಡಾಕ್ಟರ : ಬೇಡ ಬೇಡ. ಸಹೃದಯನಾದ ಸಮಾಜ ಸೇವಕನ ಸ್ವಾರ್ಥರಹಿತ ಸೇವೆಯ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವೇ ಸಾಮಾಜಿಕರನ್ನು ಸಂತಯಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ನಾವು ಏನನ್ನೂ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ತಿಳಿಸಬಾರದು. ಅಲ್ಲವೇ ರಾಯರೇ ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿದಿರಿ. ಇದರಿಂದ ಮಾಧುವಿನ ಮಹತ್ವವೂ ಬೆಳೆತದೆ; ಮತ್ತು ಮಗನ ಮೇಲಿನ ಮೋಹಕ್ಕಾಗಿ ತಂದೆ ಈ ಮಹಾಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ, ಎಂಬ ಅಪವಾದದಿಂದ ನಾನೂ ದೂರಾಗತೇನಿ. ಅಲ್ಲವೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ?

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಒಪ್ಪಿದೆ. ಮಾಧವರಾಯರ ಸಹೃದಯತೆಯೇ ಬೀಗದ ಕೈಯಾಗಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಹೃದಯ ಕವಾಟದ ಬೀಗವನ್ನು ತೆರೆಯಲಿ; ಅದರೊಳಗೆ ಹರಿಜನರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಕೊಡಿಸಲಿ.

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ಮಾಧವರಾಯರು ನೂರು ನಂಬರಿನ ಚೊಕ್ಕ ಚಿನ್ನದ ಗಟ್ಟಿ ಇದ್ದಾಂಗ ಇದ್ದಾರೆ ಅನ್ನೋದನ್ನ, ಪ್ರಸಂಗದ ಒರೆಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ತಿಕ್ಕಿಯೇ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಬರೀ ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳಿ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ನಗುತ್ತ) ರಮಾ... ನೀನೂ ಬರಬೇಕು ಮತ್ತೆ !
ನಡೆಯಿರಿ.

ಡಾಕ್ಟರ : ಹೂಂ, ಹೇಳಿರಿ—ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ...

ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು : ಜಿಂದಾ ಬಾದ.

(ಮೂರುಸಲ ಘೋಷಣೆಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗುವರು.)

ಪ್ರವೇಶ ೩

ಸನ್ನಿವೇಶ : ಮಾಧವರಾಯನ ಶಿಬಿರ. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಹರಿಜನರು ನೂಲನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಚರಖಾ ತಿರುವುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ, ಇಬ್ಬರು ಹರಿಜನರು ಪುಸ್ತಕಪಾಟಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಸೀತಕ್ಕ ಹರಿಜನ ಹುಡುಗಿಗೆ ಹೆರಳು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಮಾಧವರಾಯ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಅತ್ತಿತ್ತ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಒಬ್ಬ ಹರಿಜನ -(ಓದುತ್ತ) ನಾವು ದಿನಾಲು ಸಾಲಿಗೆ ಬರುತ್ತೇವೆ. (ತಲೆಯನ್ನು ಕೊಡಹಿ) ಅಲ್ಲಲ್ಲ; ಸಾಲಿಗೆ ಬರುತ್ತೇವೆ. ಕಮಲೆಯ ಗೆಳತಿ... ಯಮನೆ....ಯಲ್ಲಿ

ಮಾಧವ : (ನಗುತ್ತ) ಏ ಹುಚ್ಚಪ್ಪಾ, ಯಮನೆ...ಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನಬಾರದು; ಗೆಳತಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಅಂತ ಹೇಳು. ಭೀಮಣ್ಣಾ, ಮುಂದೆ ನೀ ಓದು.

ಭೀಮಣ್ಣ : ಗೆಳತಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ನಾಯಿ ತಂದರೆ.....

ಮಾಧವ : (ನಗುತ್ತ) ಅಲ್ಲವಾ; ಮುಂದೇನಾಯಿತೆಂದರೆ ಅನಬೇಕು. ಭೀಮಣ್ಣ—ಮುಂದೇನಾಯಿತೆಂದರೆ ಅನಬೇಕು.....

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಮಹಾರಾಯಾ, ಅಕ್ಷರ ನೋಡಿಕೋತಾ ಸ್ವಲ್ಪ. ಹೊತ್ತು ಮನಸಿನೊಳಗೇ ಓದಿಕೋ; ಆ ಮೇಲೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓದಿಯಂತೆ. (ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಡೆಗೆನೋಡಿ) ಹಾಂ ಹಾಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ನೂಲು ತೆಗೆಯೋದು ಹಾಗಲ್ಲ. ಎಡಗೈಯನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಬೆರಳುಗಳಲ್ಲಿ ದಾರವನ್ನು ಹಿಡಿದು.... ಛೇ ಛೇ ಛೇ ಛೇ ಹಾಗಲ್ಲ ಅದಾಟ ನಾ ತೋರಿಸತೇನಿ ತಡೀಟ. (ಮುಂದೆಬರುವ).

ಲಕ್ಷ್ಮೀ : (ಮುಗುಳುಸಗುತ್ತ) ನನಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿತು ಬಿಡ್ತಿ, ನಾನೆಲ್ಲ ತೆಗೆತೇನಿ ನೂಲು.... (ಮಾಧವರಾಯ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನೋಡಿ ಸಂತಸ ದಿಂದ ನಗುವ)

ಸೀತಕ್ಕ : ಗಂಗೂ ಆ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗು; ಹೆರಳಿಗೆ ಹೂ ಹಾಕತೇನಿ (ಅಭಿನಯ)

ದುರುಗಪ್ಪ : (ಧಾವಿಸಿ ಬಂದು) ಯಪಾ, ದೊಪ್ಪಾಯ್ತು ಬರ ತಾರೀಟ!

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಭಾವಾವೇಶದಿಂದಬಂದು) ಮಾಧೂ ಮಾಧೂ, ನಿನ್ನ ಮೂಢತಂದೆಯನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು ನನ್ನಪ್ಪಾ! (ಎಂದು ಮಂದೆಯೂರುವ).

ಮಾಧವ : (ತಂದೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ) ಇದೇನು ಅವಚಾರ ಅಪ್ಪಾಜೀ! ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಚರಣ ಧೂಳಿಯಲ್ಲವೇ? (ತಂದೆಯನ್ನು ವಂದಿಸುವನು)

ಸೀತಕ್ಕ : (ಎಮ್ಮ ಬಂದು ಅತ್ತೆ ಮಾವಂದಿರನ್ನು ವಂದಿಸುವಳು.)

ರಮಾದೇವಿ : (ನೊಸೆಯನ್ನು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ) ಸತೀ ಸಾಪ್ತಿಯಂತೆ ಚಿರಮುತ್ಯದೆಯಾಗು. ಸತೀವತಿಗಳು ಚಿರಂಜೀವಿಗಳಾಗಿರಿ. ಮಾಧೂ ಇನ್ನು ಮನೆಗೆ ಹೊರಡೋಣವಲ್ಲವೇ?

ಮಾಧವ : ಮಹಾತ್ಮರ ಆಜ್ಞೆ ಇನ್ನು ಪೂರೆಯಿಸಿಲ್ಲ ತಾಯೀಟ! ನಮ್ಮ ದೇವಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಜನರ ಪ್ರವೇಶ ಆಯ್ತು ಅಂದರೆ...

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ನಡೀರಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಡವೆಂದವರಾರು?

ಮಾಧವ : ಅದು ಕಾಯದೆ ಬಲದಿಂದಾಗಲಿ ಹರಿಜನರ ಹಟದಿಂದಾಗಲಿ ಅಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಸವರ್ಣೀಯರು ನಗುನಗುತ್ತ ಬಂದು ಹರಿಜನರನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಕರೆದೊಯ್ದು ದೇವಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿಸುವಂತೆ, ಎರಡೂ ವಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಬೇಕು. ಇದೇ ನಿಜವಾದ ಮಂದಿರಪ್ರವೇಶ. ಹರಿಜನರ ಸುಧಾರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿರುವೆ. ಇದು ಸವರ್ಣೀಯರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನು ಮುಂದಿನಕಾರ್ಯ ಉಂಟವರದು. ಈ ಮಾತು ನಿಮಗೆ ಸಮ್ಮತವೇ ಕಾಳಾಚಾರಿ ?

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ರಾಯರೇ, ಇನ್ನೂ ಸಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಂಬಿಗೆಯಿಲ್ಲವೇ ನಿಮಗೆ? ಎದೆಯನ್ನು ತೆರೆದು ತೋರಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದರೆ.....

ಮಾಧವ : ಅವಿಶ್ವಾಸದ ಮಾತೇ ಇಲ್ಲ. ಹರಿಜನರ ಸಲುವಾಗಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿದ್ದರೆ, ಈ ಜನರಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಕೊಡತೀರಾ? ಇಷ್ಟಾದರೆ, ಮಹಾತ್ಮರ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಪೂರೆಯಿಸಿದಂತೆ!

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಸಹಾನುಭೂತಿಯ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ) ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಪೂರೆಯಿಸಿತಂತೆ! ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಾಕದೆ ಮೇಲೆಮೇಲೆಯೇ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದೀ. ತಳಗಟ್ಟನ್ನು ಬಲವಡಿಸದೇ ಹೋದರೆ.....

ಮಾಧವ : ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆ ಆದರೆ ಅದನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಡಾಕ್ಟರ : ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರೆ, ಈ ಕನಕನ ಮಂಡಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತೀರೇನು ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಅದನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜನತಾ ಜನಾರ್ದನನ ಇದಿರಿಗೇ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಡುವೆ. ಮಾಧೂ ನಾಳೆ ಹರಿಜನರೆಲ್ಲ ಬರುತ್ತಾರೆ, ಹೌದಲ್ಲೋ ?

ಮಾಧವ : ಹೌದು; ಹೆಂಗುಸರು ಗಂಡುಸರು ಎಲ್ಲರೂ....

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಹಾಗಲ್ಲ, ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದು; ಎಲ್ಲರೂ ಅಂದರೆ— ಈ ಕೇರಿಯವರು, ಮೊಜಿಗಾರರು, ಮೇದಾರರು, ಥೋರರು, ಚಲವಾದಿ

ಗಳು, ಕಾಳಿಯವರು — ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಹರಿಜನರು ಏನೇ? ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಅಂದರೆ, ಈ ಎಲ್ಲ ಹರಿಜನರೂ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ಸರ್ವೋಚ್ಚರೋಳಿಗೆ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ನಾಳೆ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ವಾಲಗ ಭಜಂತ್ರಿ ಮೊದಲಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಈ ಮೇಳದ್ದೇ ಇರಬೇಕು. ತಿಳಿತೇನು ?

ಮಾಧವ : ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡುವೆ.

ಶಂಕರ : ಈ ಮಂದಿರ ಪ್ರವೇಶದ ನೆನಪು ಉಳಿಯಬೇಕಾದರೆ, ಈ ಜನರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ದೇವರಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ತರಬೇಕು.

ಡಾಕ್ಟರ್ : splendid ! ಇದಕ್ಕೆ ನನ್ನದೊಂದು Amendment ಇದೆ : ಈ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಮಹಾಕಾರ್ಯ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಸಾಗಿ ಅಮರಜ್ಯೋತಿಯಾಗಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ, ಈ ಮಂದಿರ ಪ್ರವೇಶದ ಮಹೋತ್ಸವ ನಮ್ಮ ಬೀಳೂರಿಂದ ಹೊರಟು, ನೆರೆಯ ಏಳೂರಿನ ಮಾರುತೀಶನ ಜಾಗೃತ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಬೇಕು. ಆ ದೇವರಿಗೆ ಎತ್ತೆತ್ತಲೂ ದೂರದೂರದ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ-ಅನೇಕಜನ ಭಕ್ತರಿದ್ದಾರೆ. ನನ್ನ ಈ ವಿಚಾರ ಕೈಗೂಡಿದರೆ, ಸುತ್ತಲಿನ ಹತ್ತು ಹರಿದಾರಿಗಳೊಳಗೆ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ಹರಿಜನರ ಉದ್ಧಾರ ಆದಂತೆ ಆಗತದೆ. (ಎಲ್ಲರೂ ಚಪ್ಪಾಳೆಯನ್ನು ಬಾರಿಸಿ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವರು.)

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಅಮೆಂಡ್‌ಮೆಂಟ್ ಯುನ್ಯಾನಿಮಸ್‌ಲೀ ಪಾಸ್ಸ್ ! ಕಾಳಾಚಾರಿ, ನೀವು ಹೀಗೇ ಏಳೂರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಯ ಸರಪಂಚ ಭದ್ರಾಚಾರಿ, ಮಲ್ಲಣ್ಣ ಗೌಡರು, ಕುಲಕರ್ಣಿ ರಾಮರಾಯ ಮತ್ತು ಊರ ಹಿರಿಯರು—ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನನ್ನ ವಿನಂತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕು. ಅವರ ಮನವೊಲಿಸಿ, ನಾಳೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಏಳೂರಿಂದ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮನ್ನು ಇದಿರುಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು. ನಾವೂ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಡುದಾರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿರತೇವಿ. ನಿಮ್ಮ ಹಲಗೆ—ಮಜಲುಗಳ ಧ್ವನಿ ದೂರದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಉತ್ಸಾಹಪೂರ್ಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಆಗಬಹುದಲ್ಲವೆ ?

ಕಾಳಾಚಾರಿ : ರಾಮದೇವರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹನುಮಂತ ಮಾಡೋ ದಿಲ್ಲ, ಅನ್ನೋದುಂಟೆ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಅಂದಾಂಗೂ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ? ಕಾಣೋ ದಿಲ್ಲವಲ್ಲ? (ಕೂಡಲೆ-ರಾಗವಾದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಗನೃತ್ಯದಾರಂಭ; ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಹಾವಾಡಿಗನ ವೇಷದಲ್ಲಿ (Snake charmer) ಬಂದು ನೃತ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಮುಗಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಭಲೆ ಭಲೆ ಹನುಮಂತಯ್ಯ! ಈ ಗಾರುಡೀ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ನಮ್ಮಂಥ ಘಟನರ್ಪಗಳ ತಲೆದೂಗಿಸಿ ಬಿಟ್ಟೆಯಲ್ಲ! (ಎಲ್ಲರೂ ನಗುವರು)

ಮಾಧವ : ಅಪ್ಪಾಜೀ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಆಯ್ತು, ನಿಮ್ಮ ಊಟ ಇಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ!

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಮಹಾತ್ಮರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಪೂರೆಯಿಸಲಿ. ದೇವಮಂದಿರ ಪ್ರವೇಶದ ಶುಭಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹರಿಜನರೊಡನೆ ಸಹಪಂಕ್ತಿ ಮಾಡೋಣ; ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಕೋಣ. ಮರಿಯಪ್ಪಾ, ನಿಮಗೆಲ್ಲ ನಾಳೆ ಹಬ್ಬದ ಔತಣ!

ಮಾಧವ : ಅಪ್ಪಾಜೀಯವರೇ. (ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ನಿಂತು ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ತರುವನು.)

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಮಗನನ್ನು ಮಮತೆಯಿಂದ ಮೈದಡವುತ್ತ) ಹುಚ್ಚನ್ನು ತಂದು! ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸತಾನೆ! ನಾವೇನು ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿ ದಿವಿ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ, ಅಂತ ತಿಳಿದೀಯೇನು? ಒಳ್ಳೆದು ಬರತೇವಿನ್ನು...!

ರಮಾದೇವಿ : (ಗಂಡನಿಗೆ) ನಾಳೆ ನಮಗೆ ದೊಡ್ಡ ಹಬ್ಬ. ಎಲ್ಲಾ ಸಾರಣೆ ನನ್ನಂಥ ಮುದುಕೀ ಕಡೆಯಿಂದ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಆದೀತು? ಸೀತಾನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣಲ್ಲ!

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಮುಗುಳನಗೆಯಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿ ಸುವ.).....

ರಮಾದೇವಿ : ಮಾಧೂ ಸೀತಾನ್ನ ಕರ.....

ಮಾಧವ : ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೇ ಅವ್ವಾ?

ಸೀತಕ್ಕ : (ಬಂದು ಅತ್ತೆಯ ಹತ್ತಿರ ನಿಲ್ಲುವಳು....)...

ಶಂಕರ : ಬರತೇವಿ ಮಾಧೂರಾಯರೇ. ಎಲ್ಲಾರನ್ನೂ ತಯಾರ ಮಾಡಿರಿ. ಹಾಂ! (ಕಾಳಾಚಾರಿ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಉಳಿದವರು ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ ಹೋಗುವರು.)

ಪ್ರವೇಶ ೪

ಸನ್ನಿವೇಶ : ಬೀದಿಯ ಮೇಲೆ (ರಸ್ತಾಪರದೆಯ ಮುಂದೆ) ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಮೆರವಣಿಗೆಯು ಶಹನಾಯಿ 'ಮಜಲು' ಬರುವದು. ಅದು ತುಸು ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಲೇ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು, ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು, ಡಾಕ್ಟರ, ಮಾಧವರಾಯರು, ಹನುಮಂತಪ್ಪ ದೇವರ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ತರುವರು. ಸೀತಕ್ಕ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ರಮಾದೇವಿ ಆರತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಕೈಗಾರಿಕೆಯ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದ ಹುಜನರು; ಕೆಲವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಾಲಾಲಂಕೃತ ಮಹಾತ್ಮಾಜಿ ಫೋಟೋ—ಆಯ್ದಾರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಶಹನಾಯಿ ವಾದನ ನಡೆಯುವದು, ಹಿಂದೆ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸಜ್ಜಿಕೆ ಆಗುವವರೆಗೂ—ನಂತರ ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹಲಗೆ, ಮಜಲುಗಳ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳುವುದು...

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ದೀಕ್ಷಿತರೆ, ಕಾಳಾಚಾರಿ ಏಳೂರವರನ್ನು ಕರೆತಂದು ಅಂತ ಕಾಣತದೆ.

ಶಂಕರ : ಅದೋ, ಬಂದೇ ಬಿಟ್ಟರಲ್ಲ!

(ಏಳೂರು—ಬೀಳೂರಿನ ಜನರ ಪರಸ್ಪರ ಸಂದರ್ಶನ, ಆಲಿಂಗನ ಮುಂತಾಗಿ; ಮತ್ತೆ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳ ಮಜಲು. ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲರೂ ಏಳೂರು ಕಡೆಗೆ ಹೊರಡುವರು.

ಸೂಚನೆ : ಮಾರುತಿ ದೇವಾಲಯ ದೃಶ್ಯ ಸಜ್ಜಾಗುವ ವರೆಗೆ ಈ ವಾದ್ಯ-ವಾದನಗಳನ್ನು ನಡೆಸತಕ್ಕದ್ದು.)

ಪ್ರವೇಶ ೫

ಸನ್ನಿವೇಶ : ಏಳೂರಿನ ಮಾರುತಿಯ ಭವ್ಯ ದೇವಾಲಯ. ಸಿಂಗರಿ ಸಿದ ದೇವಮೂರ್ತಿ. ಇದಿರಿಗೆ ನಂದಾವೀಪಗಳು. ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗಳನ್ನು ತೂಗು ಬಿಡುವುದು. ಪೂಜಾ ಸಾಮಗ್ರಿ: ಜಾಗಟೆ, ಗಂಟೆ, ಶಂಖ. ಜಯಬಲಭೀಮ-ಜಯಬಜರಂಗಬಲೀಕೀ ಜಯ—ಎನ್ನುತ್ತ ಜನಸಂದಣಿಯ ಪ್ರವೇಶ. ಎಲ್ಲರೂ ದೇವಸನ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವರು. ಶಹನಾಯಿ ವಾದ್ಯ ನಿಲ್ಲುವದು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ದಾಸರಂ! ಎಲ್ಲರೂ ಶ್ರೀ ಮಾಯಾ ದೇವರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲಿರಿ. ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಪೂಜೆ ಆರಂಭವಾಗಲಿ.

(ಶಂಕರ ದೀಕ್ಷಿತ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಸಂಗೀತ ಸೇವಾಮವಧಾರಯ—ಹಂ-ಸಂಗೀತ ಸಾಗಲಿ-ಎನ್ನುವರು)

ಮಾಧವ : (ವೈಷ್ಣವ ಜನತೋ-ರಘುಪತಿರಾಘವರಾಜಾರಾಮ-ಪದಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ. ಭಜನೆ, ಜಯಘೋಷ ಮುಂತಾಗಿ)

ಸೂಚನೆ : ನರ್ತನ ಸೇವಾಮವಧಾರಯ-ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ಸೀತಕ್ಕ-ಬೇರೆ ಯಾರಿಂದಲಾದರೂ ನರ್ತನವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಬಹುದು)

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : (ಸಂಗೀತ-ನರ್ತನ ಸೇವೆಗಳು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ) ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ಮಂಗಳಾರತಿ ಮಾಡಿರಿ. ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ, ಹರಿಜನರ ಕೈಯೊಳಗೆ ಗಂಟೆ ಜಾಗಟೆ ಕೊಡಿರಿ. ಕಾಳಾಚಾರ್ಯ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕರೆಯಿರಿ. ಡಾಕ್ಟರರೇ, ನೀವು ರಿಂಗ್‌ಮಾಸ್ಟರ. ಎಲ್ಲ ಹರಿಜನರಿಂದಲೂ ದೇವರಿಗೆ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು; ಸರ್ವರಿಗೂ ದೇವರ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕು.

(ರಾಯರ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಪೂಜಾ-ಪ್ರಸಾದಗಳು ನೆರವೇರುವುವು. ಲಕ್ಷ್ಮಿ ದೇವರಿಗೆ ಆರತಿಯನ್ನೆತ್ತುವಳು. ಜಯಘೋಷದೊಡನೆ ಹರಿಜನರು ದೀರ್ಘದಂಡ ನಮಸ್ಕಾರ ಹಾಕುವರು)

ಮಾಧೂ, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಮಹಾತ್ಮರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯಾಯಿತೆ?

ಮಾಧವ : ಹಿರಿಯರೇ ಕಂಕಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿಂತಮೇಲೆ ಯಾವುದು ಅಸಾಧ್ಯ? ಸರ್ವಸಮರ್ಥಿಯರಿಗೆ-ಅಲ್ಲಲ್ಲ, ಏಕೀಕೃತ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ, ಎಲ್ಲ ಹರಿಜನರ ಪರವಾಗಿ ಅನಂತ ವಂಶನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವೆ. (ಶಿರಬಾಗಿ ಕೈಮುಗಿಯುವನು)

ಡಾಕ್ಟರ್ : ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರೇ, ಬಲಭೀಮನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ, ಜನತಾ ಒನ್ಯಾರ್ಡನನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ತಾವು ಆ ಕನಕನ ಮುಂಡಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲ!

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಅಚ್ಚಾನಂದವಿಂದ! ಬಾಂಧವರೇ.....

ಡಾಕ್ಟರ್ : (ಗದ್ದಲವನ್ನು ಶಾಂತ ಮಾಡುತ್ತ) ಕೇಳಿರಿ, ಕೇಳಿರಿ... ಸದ್ಗು—

ಶ್ರೀನಿವಾಸ: ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳು ಬೆಳೆಯಬೇಕಾದರೆ ಬೇರಿಗೆ ನೀರಿರೆಯ ಬೇಕು. ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕಾದರೆ ಭದ್ರವಾದ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕ ಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ ಸರಕಾರ ಇದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಅಖಂಡ ಭಾರತೀಯರ ಹೊಟ್ಟೆಬಟ್ಟೆಗಳ ತೊಡಕನ್ನು ಮೊದಲಿಗೇ ಬಿಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ತತ್ವವನ್ನೇ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು. ಮಾಧು ಅವರೆಲ್ಲರ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಅನೇಕ ಬಗೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಬಲ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಹರಿಜನರಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕೊಡೋದು ಅತ್ಯವಶ್ಯ. ನಮ್ಮ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರಗಳು ಹರಿಜನರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಶಕ್ತಿವಿೂರಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಆ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಫಲಿಸಬೇಕಾದರೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರೂ ಸರ್ವರಿತಿಯಿಂದ ಸರಕಾರವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸರ್ವ ಸಮರ್ಥಿಯರೂ ಈ ಮಾತನ್ನು ಎಂದೂ ಮರೆಯಕೂಡದು.

ಡಾಕ್ಟರ್ : Hear hear...(ಚಪ್ಪಾಳೆ)

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : ಅದಕ್ಕೇ ರಾಯರೇ, ಇಂಥಾ ಮಹಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮಂತರು ಮುಂದಾಗಬೇಕು, ಅಂತ ನಾ ಹೇಳಿದ್ದು...ಕೇಳಿರಿ, ಕೇಳಿರಿ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಮಾಧೂ ಬಾ ಅಪ್ಪಾ ಇಲ್ಲಿ. (ಮಾಧೂ ಬರುವ) ಈ ವರೆಗೆ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ನನ್ನ ಮಗ ಅಂತ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ಈಗ ಈ ಹರಿಜನ ರಿಲ್ಲ ನಿನಗೆ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು, ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರು; ಅರ್ಥಾತ್, ನನಗೆ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲವೇ ಅವರೆಲ್ಲರೂ.

ಮಾಧವ : ನನ್ನ ಭಾಗದ ದೇವರೇ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ನಿನ್ನಂತೆ ಈ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ನನ್ನ ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲು ಸಲ್ಲಬೇಕಲ್ಲವೇ?

ಡಾಕ್ಟರ : ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯ—ಜಿಂದಾಬಾದ. (ಚಪ್ಪಾಳೆ)

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ನನ್ನಂಥ ಕ್ಷುದ್ರ ಕೀಟಕನ ಜಯಜಯಕಾರಬೇಡ. ಮಾನವಸಮಾನತೆ—ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದ ತ್ಯಾಗವೀರ ಈತ-ಮಾಧು! ಈ ಮರ್ಯಾದೆ ಅವನಿಗೇ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ಮಗು, ಇದು ನಿನ್ನ ಆಸ್ತಿ. ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆಯೇ ಇದನ್ನು ಹರಿಜನರಿಗೆ ಹಂಚಬೇಕೆನ್ನುವೆ.

ಮಾಧವ : ಮಹಾತ್ಮರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದದ್ದೂ ಇದೇ: ಸಾವಿರ ಮಾತು ಆಡೋದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದೇ ಒಂದು ಯೋಗ್ಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿರಿ; ಆಗ ಸ್ವರ್ಗಸುಖ ಒಂದೊಂದೇ ಮೆಟ್ಟಲು ಇಳಿಯುತ್ತ ಭೂಮಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ, ಅಂತ! ಅಪ್ಪಾಜೀ, ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯೇ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಲ್ಲವೇ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಸರಿ. ಆ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಹಂಚೋದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕೆಲವು ಕಾರುಗಳಿವೆ. ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವೀ ಮುಂದೆ ಬನ್ನಿರಿ. (ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನಾಚುತ್ತ ಮುಗುಳು ನಗುತ್ತ ಬಂದು ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವರು) ನಾನು ಇವರನ್ನು ಏಕೆ ಕರೆದೆ-ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯಿತೇ?

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ : (ನಗುತ್ತ) ತಿಳಿದೇ ಏನಿರಿಸ್ತೆ? ಮದುವೆಕ್ಕಳಿಗೆ ಅಕ್ಷತೆ ಕಾಳು ಹಾಕುತ್ತೇವ್ರೀ. ಬಡ ಜಂಗಮರ ದಕ್ಷಿಣೇ ಮುಳಗಿಸಬ್ಯಾಡ್ರೀ, ತೀರಿತು.

(ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ನಗು-ಚಪ್ಪಾಳೆ)

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಮರಿಯಪ್ಪಾ, ಬಾ ಇಲ್ಲಿ. (ಬಂದ ಮೇಲೆ) ನಿಮ್ಮ ಸಮಾಜದೊಳಗೆ ಸೂಳೆಯರನ್ನು ಬಿಡುವ ಕೆಟ್ಟ ರೂಢಿ ಅದೆ. ಆ ದುಷ್ಟ ರೂಢಿ ಈವೊತ್ತಿನಿಂದಲೇ ಮಾಯವಾಗಬೇಕು. ಬಲಭೀಮ ಅದಕ್ಕೆ ಹರಕೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ತಿಳಿತೋ? ಮರಿಯಪ್ಪ, ಈ ಹನುಮಂತಪ್ಪನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡತೀಯಾ!

ಮರಿಯಪ್ಪ : (ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತ) ದಣೇರೇ, ನನ್ನ ಯೋಳೇಳು ಕುಲದ ಹಿರೇರೂ ಉದ್ಧಾರ ಆಗತಾರ್ರೀ ಹೀಂಗಾದ್ರೆ! ಇನ್ನೇನು ಹೇಳಲ್ರೀ ಹೆಚ್ಚಿಗೇ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಹನುಮಂತಪ್ಪಾ, ಅಮ್ಮಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ನೀವು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಒಪ್ಪುತ್ತೀರಾ? (ಅವರಿಬ್ಬರ ನಗೆ-ನಾಚಿಕೆಗಳು; ವಧೂವರರು ರಾಯರ ಪಾದಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವರು.) ದೀಕ್ಷಿತರೇ, ವಿವಾಹ ಮಂತ್ರಗಳು ಆರಂಭವಾಗಲಿ. ಅಯ್ಯನೋರೇ ಕಾಳಾಚಾರ್ರೇ ದನಿಗೂಡಿ ಸಿರಿ. (ಮಂತ್ರಾರಂಭ, ಅಕ್ಷತಾರೋಪಣ; ಸೀತಕ್ಕೆ ಮದುವೆಕ್ಕಳಿಗೆ ಆರತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗುವಳು. ಶಹನಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಲವಾದ್ಯವಾಗಿ ಮುಗಿಯುವುದು.)

ಡಾಕ್ಟರ ರಾಯರೇ, ಮದುವೆಕ್ಕಳಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತೀರಾ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಅದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ತರುಣರಾದ ನೀವು-ಮಾಧು. ನಾನು ಬಲಭೀಮನ ಸಾಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳೋದೊಂದರೆ- ಈ ಮದುವೆಕ್ಕಳಿಗೆ ಹತ್ತು ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ....

(ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯ-ಜಿಂದಾಬಾದ.)

...(ರಾಯರು ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತ) ದಯವಿಟ್ಟು, ನನ್ನನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಹೊಗಳಿ ಗೊನ್ನತೂಲದಲ್ಲಿ ಇಕ್ಕಬೇಡಿರಿ. ಮಾಧೂ, ನನ್ನಿಗೆ ೨೦೦ ಎಕರೆ ಭೂಮಿ ಸಾಕಲ್ಲವೇ ?

ಮಾಧವ : ಅಪ್ಪಾಜೀ, ನನ್ನನ್ನೇನು ಕೇಳಬೇಕಾದ್ದೇ ಇಲ್ಲ; ಎಂತಾ ದರೂ ಹರಿಜನರ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಉನ್ನತಿ ಆದರೆ ತೀರಿತು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಸರಿ, ಉಳಿದ ನಮ್ಮ ಎರಡುನೂರು ಎಕರೆ ಭೂಮಿ ಯನ್ನು ಈ ಬೀಳೂರಿನ ಎಲ್ಲ ಹರಿಜನರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ದಾನ ಮಾಡಿರುವೆ; ಆದರೆ ಒಂದು ಕರಾರು: ಈ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಮೂಹಿಕ ಒಡೆತನವಿರ ಬೇಕು. ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ದುಡಿಯಬೇಕು, ಹುಟ್ಟುವಳಿಯನ್ನು ಸಮಾನ ವಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಒಪ್ಪುವಿರಾ ?

(ಮತ್ತೆ ಜಯಘೋಷ-ಚಪ್ಪಾಳೆ) ಮಾಧೂ, ಈ ನಿನ್ನ ಬಾಂಧವರ ಬೇಸಾಯ-ಬಾಳುಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ, ನಮ್ಮ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಹಣ ದಿಂದ, ಒಂದು 'ವಿವಿಧೋದ್ದೇಶ ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘ' ಏರ್ಪಡುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡು.

ಡಾಕ್ಟರರೇ, ಹಿರಿಯರೇ ಮತ್ತು ಬಾಂಧವರೇ, ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಮಹಾಮಂದಿರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಹಾಕಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿ ಇದೇ!...

(ಎಲ್ಲರೂ ಚಪ್ಪಾಳೆಯಿಂದ ಆನಂದವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡುವರು.)

...ಹನುಮಂತಪ್ಪ, ಈ ಜನರ ಬಾಡ್ಗಿಕ ಉನ್ನತಿಯ-ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳ ಪ್ರಗತಿಯ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ನಿಮ್ಮದು-ನವದಂಪತಿಗಳದು ! ನಿಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಮನೆಯನ್ನೇ ಒಪ್ಪಿಸಿರುವೆ. ಆ ಆವಾರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಮಗೆ ವಸತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವೆ. ಊರೊಳಗೆ ಮನೆ ಕಟ್ಟಲು ಹರಿಜನರಿಗೆ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸುವೆ.

ಹನುಮಂತಪ್ಪ : ಧನ್ಯರಾದೆವು. ನಿಮಗೆ ನಾವೆಲ್ಲ ಚಿರಬಾಣಿಗಳು, ಕೃತಜ್ಞರು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ : ಈ ಕೃತಜ್ಞತೆ ನನಗೆ ಕೃತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೇಕು; ತಬ್ಬ ದಿಂದಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಸಾಹಸ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ, ಮಾನವ ಸಮಾಜತೆ ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯಗಳ ನಿತ್ಯ ಸಂದಾದೀಪ ಬೆಳಗಬೇಕು! ಹರಿಜನ ಬಾಂಧವರೇ, ಮಂದಿರ ಪ್ರವೇಶದ ನಿಮ್ಮ ಹಂಬಲು ಹೆಣ್ಣಾಯಿತೇ? ಮಾಧೂ, ಮತ್ತೇ ನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆ ಈಡೇರಬೇಕಾಗಿದೆಯೇ?

ಡಾಕ್ಟರ್ : ಅದನ್ನು ನಾನು ಹೇಳುವೆ. ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಅಥವಾ ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಭವ್ಯ ಭವನ ಮುಗಿಲೆತ್ತರವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವವರೆಗೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ಚಿರಂಜೀವಿಗಳಾಗಲಿ ಸರ್ವರ್ಥಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕರಿಗೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾನಿವಾರ ಯ ಸದ್ಬುದ್ಧಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಲಿ! ಈ ಉದ್ಧಾರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹರಿಜನರು ವೇಗವಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಯಲಿ! ಭಾರತದ ಆದ್ಯಂತವೂ ಶಾಂತಿ-ಸಮತೆ-ಸುಖ-ಸಮೃದ್ಧಿಗಳು ನಲಿದಾಡಲಿ! ಹೂಂ, ಎಲ್ಲರೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹೇಳಿರಿ : ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯ — ಜಿಂದಾಬಾದ್! ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ — ಜಿಂದಾಬಾದ್! ಭಾರತಮಾತಾಕೇ — ಜೈ; ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತಾಕೇ — ಜೈ; ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿಕೇ — ಜೈ; ಸಮಾಜಸಾಮರಸ್ಯ — ಜಿಂದಾಬಾದ್ !!

(ಶಹನಾಯಿಯಲ್ಲಿ ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಗೀತೆ... ಎಲ್ಲರೂ ದನಿಗೂಡಿ ಸುವರು.)

(ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಕ ಮುಗಿದುದು.)

ಜಯ — ಹಿಂದ

ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯ ನಾಟಕದ ಪಾತ್ರವರ್ಗ

ಪುರುಷ ಪಾತ್ರಗಳು :

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯ	— ನಿಷ್ಕಾಮಂತ ಸನಾತನಿ, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತದ ಸರಪಂಚ, ಊರ ದೇಸಾಯಿ.
ಶಂಕರ ದೀಕ್ಷಿತ ನಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ ಕಾಳಾಚಾರಿ	— ಸೋಗಿನ ಸನಾತನಿಗಳು; — ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತದ ಸದಸ್ಯರು.
ಮಾಧವರಾಯ	— ಶ್ರೀನಿವಾಸ ದೇಸಾಯಿಯ ಮಗ; ಗಾಂಧೀಭಕ್ತ, ಸಮಾಜ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತ.
ಡಾಕ್ಟರ	— ಮಾಧವರಾಯನ ಅನುಯಾಯಿ.
ಹನುಮಂತಪ್ಪ	— ವಿದ್ವಾಂಸನಾದ ಹರಿಜನ ಮತ್ತೆ ಮಾಧವರಾಯನ ಅನುಯಾಯಿ.
ದುರುಗಪ್ಪ } ಮರಿಯಪ್ಪ }	— ಹರಿಜನರು.

ಶ್ಯಾಮಣ್ಣ, ಬೇರೆ ಹರಿಜನರು ಮತ್ತು ಶಹನಾಯಿ ಮೇಳದಲ್ಲಿಯ ಪಾತ್ರಗಳೂ ಮುಂತಾಗಿ ಅನುಷಂಗಿಕ ಪಾತ್ರಗಳು.

ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳು :

ರಮಾದೇವಿ	— ಶ್ರೀನಿವಾಸ ದೇಸಾಯಿಯ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ, ಮಾಧವರಾಯನ ತಾಯಿ.
ಸೀತಕ್ಕ ಲಕ್ಷ್ಮೀ	— ಮಾಧವರಾಯನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ. ಹರಿಜನ ಮರಿಯಪ್ಪನ ಮಗಳು.

ಪುನರ್ಜನ್ಮ

(ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕ)

ಪಾತ್ರಗಳು :

ರಾಮರಾಯ	—	ಕಚೇರಿಯ ಕಾರಕೂನ, ವಯಸ್ಸು	೪೦
ಮಾಲತಿ	—	ರಾಮರಾಯನ ಹೆಂಡತಿ, ವಯಸ್ಸು	೩೫
ಶೀಲಭದ್ರ	—	ಮಾಲತಿಯ ತಮ್ಮ, ವಯಸ್ಸು...	೨೯
ಕಿರಾಣಿ ಸೆಟ್ಟಿ	—	ವಯಸ್ಸು ಸುಮಾರು	... ೪೦
ಡಾಕ್ಟರ	—	ವಯಸ್ಸು	೨೫
ಪಠಾಣ (ವೇಷಾಂತರಿತ ಶೀಲಭದ್ರ)	—	ವಯಸ್ಸು....	೩೦
ರಂಗು	—	ರಾಮರಾಯನ ಮಗಳು, ವಯಸ್ಸು	೮
ಚಿದಂಬರ	—	ರಾಮರಾಯನ ಮಗ, ವಯಸ್ಸು	೬

ಚಿದಂಬರ : ಅವ್ಯಾಘ್ರ ನೀರುಘಟ; ನೀರು ಕೊಡವ್ಯಾಘ್ರ! ಎಲ್ಲಿದ್ದೀ
ಅವ್ಯಾಘ್ರ!

ಮಾಲತಿ : ಬಂದೆ ನನ್ನರಾಜಾಘ್ರ! ಬಂದೆಘ್ರ. (ಬರುವಳು)

ಚಿದಂಬರ : ಅವ್ಯಾಘ್ರ ನೀರುಘಟ! (ಅಳುವನು.)

ಮಾಲತಿ : (ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಂತಯಿಸುತ್ತ) ಜ್ವರ
ಬಂದಾಗ ನೀರು ಕುಡೀಬಾರದು ನನ್ನ ಚಿನ್ನಾಘ್ರ ಈಗ ಜ್ವರ ಇಳೀಲಿ; ಏನರೆ
ಮಾಡಿ ಕೊಡತೇನಿ; ಮಲಗಪ್ಪ ಸುಮ್ಮನೆ! ಜಾಘ್ರಣ ನಮ್ಮ ಚಿಮ್ಮಣ್ಣ!

ಚಿದಂಬರ : ಹಾಂಗಾದರ ಪೇಪರಮಿಂಟಾ ಕೊಡುಘ್ರ.

ಮಾಲತಿ : ಈಗ ಅವರು ಬರಲಿ ಕಚೇರಿಯಿಂದ; ನಮ್ಮ ಚಿಮ್ಮಣ್ಣಗ ಬೊಗಸಿತುಂಬ ದೇಪರಮಿಂಟಾ ತನ್ನ ಅಂಗು ನೋಡತೇನಿ! ಈಗ ಕಣ್ಣತುಂಬ ನಿದ್ದೀ ಮಾಡಪ್ಪ! ತೆಳ್ಳಗ ಗಂಜೀಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರತೇನಿ. ನಾ ಹೋಗಲ್ಯಾಟ? ರಂಗೂ, ಏ ರಂಗೂಟಟ.

ರಂಗೂ : ಯಾಕಪ್ಪಟಟ.

ಮಾಲತಿ : ಹೋಗಪ್ಪ, ಗಡಗೀ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಾ. (ರಂಗೂ ಹೊಗುವಳು) ಚಿಮ್ಮಣ್ಣಗ ಸಕ್ಕರೀ ಹಾಕಿ ಗಂಜೀ ಮಾಡಿಕೊಂಡತೇನಿ. ಹೋಗಲ್ಯಾ ಚಿಮ್ಮಣ್ಣಟಟ?

ಚಿದಂಬರ : ಲಗೂ ಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತೆಟಟ.

ಮಾಲತಿ : (ಹೋಗುತ್ತ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಎನ್ನುವಂತೆ) ಸೆರಿಗುಡುಕರ ಸಂಸಾರ! ಸಾವಿನ ದವಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಗುವಿಗೆ ಸೆರಿ ಅಂಟಿಯನ್ನೂ ಕುಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ಬರೀ ಆಶೆಯನ್ನೇ ಆಗಿದು ಬರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಅದರ ಬಲದಿಂದಲೇ ಕೊನೆಯ ಉಸಿರು ಕಳೆಯುವವರೆಗೂ ಕಾಲವನ್ನು ತಳ್ಳಬೇಕು. ರಂಗೂ, ತಿಕ್ಕಿದ್ಯಾ ತಾಯಿ ಗಡಗೀನ್ನು ?

ರಂಗೂ : (ಒಳಗಿನಿಂದಲೇ) ತರತೇನಿ, ಅವ್ವಾ, ನೀ ಹಿಟ್ಟು ಸಕ್ಕರೆ ಸಜ್ಜು ಮಾಡಿಕೋ.

ಮಾಲತಿ : ಹಿಟ್ಟು, ಸಕ್ಕರೆ! ಬಿಳಿಯ ಹೊಸ ಮಲಮಲನಂತೆ ತಿಳಿಯಾದ ಎದೆ ಅದು! ಬಡತನ ಭಂಡತನಗಳ ಕಪ್ಪು ಕಲಿಗಳು ಕುಳಿತಿಲ್ಲ, ಆ ಬಿಳಿ ಬಟ್ಟೆಯಮೇಲೆ! ಸೆರಿಗುಡುಕರ ಸಂಸಾರದ ದುರಂತಚಿತ್ರ ಆ ನಿರ್ಮಲ ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಕಾಣಬೇಕು? ಹಿಟ್ಟು-ಸಕ್ಕರೆ.....ಸಂಜೆಯ ಉಟಕ್ಕೆ ಕುಚ್ಚಿಡಬೇಕೆಂದರೆ ಕಾಳು ಕೂಡ ಇಲ್ಲ! (ಗಾಡಿಯ ಸಪ್ಪಳು ಕೇಳುತ್ತಿದೆ) ಓ ಹೋ! ಸಂಜೆಯ ಆಯ್ದು ಗಂಟೆಯ ಗಾಡಿ ಬಂತು! ಕಚೇರಿಯಿಂದ ನೆಟ್ಟಗೆ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾರೋ, ಸಾಲಗಾರರ ಕಾಟ ತಪ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕುಡಿದು ಬೀಳುತ್ತಾರೋ! ಸಂಜೆ ಆಯ್ತು ಅಂದರೆ ಸಾಲಗಾರರ ಸೇವಿದಾಟಕ್ಕೆ ಆರಂಭ. (ಹೊರಗೆ ನೋಡಿ)

ಯಾರೋ ಈ ಕಡೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ಕಾಣ್ತದೆ. ಮುಖ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅಡಗಿ ಮನೆಯೊಳಗಾದರೂ ಇದ್ದರಾಯ್ತು. (ಹೋಗುವಳು)

ಶೀಲಭದ್ರ : (ಬಂದು ಮನೆಯನ್ನು ನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತ ನಿಟ್ಟಿಸಿರು ಬಿಟ್ಟು) ಇದು ನನ್ನ ಅಕ್ಕನ ಮನೆಯೇ? ಅಥವಾ ತಪ್ಪಿ ಯಾರದಾಗರೂ ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿರುವನೇ? ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ; ಇದೇ ನನ್ನ ಅಕ್ಕನ ಮನೆ! ಅದೊ-ಎಂದೋ ಒಮ್ಮೆ ತವರುಮನೆಯಿಂದ ತಂದ ಸೀರೆಗಳು; ಈಗ ಹರಿದು ದಾಂಪ್ರ್ಯದ ದುರಂತ ದ್ವಜದಂತೆ ಗಳದ ಮೇಲೆ ಹಾರಾಡುತ್ತಿವೆ! ಗಂಚ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಪದ ವೀಧರ! ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೫೦ ಕ್ಕೂ ಕಡಿಮೆ ಸಂಬಳ ಸಿಕ್ಕಲಾರದು! ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೋ— ನಾಲ್ಕೇ ಜನರು! ಅದರೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಡತನದ ಭೂತಾ ವೇಶವೇಕೆ? ಹಾಸುವದಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಹೊದೆಯುವದಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಕೂಲಿಕಾರರ ಗುಡಿ ಸಲಿಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಯಾಗಿದೆ. (ಮಾಲತಿ ಒಳಗಿನಿಂದ—ರಂಗೂ, ಲಗೂ ತಗೊಂಡು ಬಾರೇ ಗಡಗೀನ್ನೆನ್ನ.) ಗಡಗೀನ್ನ! ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಿಕೆ! ತಾಮ್ರ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಪಾತ್ರೆಗಳೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿ ಬೋದವು? (ಮತ್ತೆ ಒಳಗಿಂದ: ಮಾಲತಿ—ಹಾಳಾದ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಏಳು ಕುಳಿ ಗೊಂಡು ತಿಂದೇನಂದರ ಗಡಗೀಹೊರತು ಗತಿ ಇಲ್ಲಧಾಂಗಾಯಿತು. ಎಲೇ ರಂಗೀ, ಓಡತಾ ಬಾರೇನ್ನ) (ಬಂದೆ ಅವ್ವಾ ಎನ್ನುತ್ತ ರಂಗೂ ಓಡಿ ಬರುವಳು. ಶೀಲಭದ್ರ—‘ರಂಗೂ’ ಎನ್ನುವ. ಹುಡುಗಿ ಆನಂದದಿಂದ “ಅವ್ವ, ಮಾಮಾನ್ನ” ಎನ್ನುತ್ತಲೇ ಪರಕಾರ ಎಡವಿ ಬೀಳುವಳು. ಗಡಿಗೆ ಗಳು ಒಡೆಯುವುವು.)

ಮಾಲತಿ : (ಒಳಗಿಂದಲೇ ಬಯ್ಯುತ್ತ ಬರುವಳು) ಒಡೆದ್ಯಾ ರಂಡೇ, ಇದ್ದೆರಡು ಗಡಗೀನ್ನ! ಇನ್ನು ಯಾತರೊಳಗ ಕೂಳ ಕುಚ್ಚ.....

ಶೀಲಭದ್ರ : ಹಾ, ಹಾಂ! ಮಾಲತೀ, ಎಷ್ಟದು ಸಿಟ್ಟು ಮಗುವಿನ ಮೇಲೆ! ಹರಕು ಪರಕಾರ ಕಾಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿತು! ಗಡಗಿ ಒಡಿಯೋದು ಹಾಗಿರಲಿ, ಆಕೆಯ ತಲೆ ಒಡೀತಿತ್ತುನ್ನ! ಮೂರು ಕಾಸಿನ ಮಡಿಕೆ ಮಕ್ಕಳ ಜೀವಕ್ಕಿಂತ..... (ಮಾಲತಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಮೋರೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವಳು) ಅಳುವೆಯೇಕೆ ಮಾಲತೀ? ಮೋರೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡರೆ

ಕಣ್ಣೀರು ಕಾಣಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಬಿಗಿ ಹಿಡಿದರೂ ಬಾಯ್ಬಿರೆದು ಬರುತ್ತಿರುವ
ದುಃಖದ ದನಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಅಡಗಿಸುವೆ? ಯಾಕೆ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ
ಬರಬಾರದಾಗಿತ್ತೇ.....?

ಮಾಲತಿ : ಈ ಬಂಡಬಾಳುವೆಯನ್ನು ನೋಡೋದಕ್ಕೆ? ನನ್ನ
ದುರ್ದೈವ!

ಶೀಲಭದ್ರ : ದೈವವನ್ನು ದೂರಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ ಮಾಲಾ ! ಈ
ದುರಂತಕ್ಕೆ ಬೇರಾವುದೋ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು.

ಮಾಲತಿ : ಕುಳಿತಾದರೂ ಮಾತನಾಡಬಹುದಲ್ಲ, ಈ ಖುರ್ಚಿಯ
ಮೇಲೆ !

ಶೀಲಭದ್ರ : (ಕುಳಿತು) ಅಯ್ಯೋ ಇದೇನು ? ಕುಡಕನ ಕಾಲು
ಗಳಂತೆ ತತ್ತರಿಸುತ್ತಿವೆಯಲ್ಲ ಖುರ್ಚಿಯ ಕಾಲುಗಳು ! ಎಂತಹ ಹರಕು
ಮುರಕು ಸಂಸಾರ ! ಅಕ್ಕ, ಭಾವನಿಗೆ ನೌಕರಿ ಇದೆ, ಅಲ್ಲವೇ ?

ಮಾಲತಿ : (ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ) ಹೂಂಃಃ !

ಶೀಲಭದ್ರ : ತಿಂಗಳಿಗೆ ಸಂಬಳವೆಷ್ಟು? ಗ್ರಾಜ್ಯುವಟನೆಂದ ಮೇಲೆ
ಗಜಂಕೆ ಕಡಿಮೆ ಇರಲಾರದಷ್ಟೇ ?

ಮಾಲತಿ : ಹೂಂಃಃ !

ಶೀಲಭದ್ರ : ಸಾಲಮೂಲಗಳೇನಾದರೂ ಇವೆಯೇ ?

ಮಾಲತಿ : ಹೂಂಃಃಃ ! (ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣೀರು ಒರೆಸಿ
ಕೊಳ್ಳುವಳು.)

ಶೀಲಭದ್ರ : ಅಳುವೆಯೇಕೆ ಮಾಲಾ ! ನೂರೈವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ
ನಾಲ್ವರ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಸಾಲೋದಿಲ್ಲವೇ ? ಸಾಲ ಯಾತಕ್ಕಾಗಿ ?

ಮಾಲತಿ : ಅವರನ್ನೇ ಕೇಳಬೇಕು.

ಶೀಲಭದ್ರ : ನೀನು ಹೇಳೋದಿಲ್ಲವೇ ?

ಮಾಲತಿ : ಪತಿನಿಂದೆಯನ್ನ ಮಾಡುವದು ಪರಮ ಪಾಪವಂತೆ.

ಶೀಲಭದ್ರ : ಶೀಲವತಿಯರಿಗೆ ಶೋಭಿಸುವ ಮಾತು ! ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಪತಿಸಿದೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ! ತಮ್ಮನೆದುರಿಗೂ ಅಕ್ಕನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಹೇಳಬಾರದೇ ?

ಮಾಲತೀ : ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಗೆ ಹೊರತಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ, ನಾನು ನನ್ನತನಗಳನ್ನು ಮಾರಿಕೊಂಡಿರುವೆ. ಇದ್ದುದನ್ನು ಇದಿರಿಸುವ ಕಸುವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವೆ. ಇರಬೇಕಾದುದನ್ನು ಅಳವಡಿಸುವ ಇಚ್ಛಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿರುವೆ. ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಬಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆನ್ನುವ ನಾರೀ ನೀತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಶೀಲಭದ್ರ : ಹಿಂದೂ ಹೆಂಗಳೆಯರ ಹಣೆಬರಹ ! ಗರತಿಯ ಗುಲಾಮತನ ! ಹೆಣ್ಣಿನ ಹೃದಯಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿಬರುವ ಆಶೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ಅಲೆಗಳು ತಟವನ್ನು ತಲ್ಪುವ ಮೊದಲೇ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಬಂಡೆಗಲ್ಲುಗಳಿಗೆ ಬಡಿದು ಬುರುಗು ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂತಿರುಗಬೇಕಾಗಿದೆ ನನಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ! ಇಂತಹ ನಿಸ್ಸತ್ವ ನಾರೀಗರ್ಭದಿಂದಲೇ ಉದಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ, ನಮ್ಮ ಭಾವಿ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರವೀರರು — ಕಲ್ಲಿದ್ದಲಿಯ ಖಣಿಯಲ್ಲಿ ರತ್ನದಂತೆ ! ಆದರೆ ಅಕ್ಕಾ, ನೀನು ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲವೇ ? ಸುರಿಕ್ಷಿತಳಲ್ಲವೇ ?

ಮಾಲತೀ : ಆದರೂ ಭಾರತೀಯಳೇ ಅಲ್ಲವೇ ?

ಶೀಲಭದ್ರ : ಭಾರತೀಯಳೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಬಣ್ಣ ವಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು !

ಮಾಲತೀ : ಮರಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆದಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ಅಪ್ಪಿದ ಬಳ್ಳಿಯೂ ಸುಟ್ಟುಹೋಗುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣ ವೇರಿದ ಬಾಳು !

ಶೀಲಭದ್ರ : ಮಾಲತೀ, ನನ್ನಂತಹ ಕುಶಲ ನಾಟಕಕಾರನನ್ನೂ ಕಂಗಡಿಸುವ ಕಲೆಯ ಕುಸುರಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಿರುವಿ. ಎಂದಮೇಲೆ ಇಂತಹ ಬುದ್ಧಿವಂತರ ಭವ್ಯಭವನದಲ್ಲಿ ಬಡತನದ ಭೂತಾಟಿಕೆ ಏಕೆ ? ಮನೆಯವರಿಂದಿಗೂ ಮಾತಾಡಲಾರೆಯಾ ?

ಮಾಲತಿ : ಮಾತಿನಿಂದ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕೃತಿಯನ್ನೇ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣುವದು ಲೇಸು !

ಶೀಲಭದ್ರ : ಹಾಗಾದರೆ ಭಾವ ಬರುವ ವೇಳೆಯಾಯಿತೇ ?

ಮಾಲತಿ : "ಬೇರೆ ಬಿಡುವ ವೇಳೆಯಾಯಿತು ಮುಕ್ತ ! ಇವರೇನು ಬರುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ !

ಶೀಲಭದ್ರ : ನಿನ್ನ ಉತ್ತರಗಳಿಂದ ಸಂಶಯ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕೆರಳುತ್ತಿದೆ. ಅಂತರಂಗದ ಹೊರಗೆ ಬರಬೇಕೆನ್ನುವ ಹುಬ್ಬಲದ ಬುಗ್ಗೆಯನ್ನು ಬಲಪಂತ್ಯವಾಗಲೋ ಬಿಚ್ಚಿಹಿಡ್ತಿಗುವಿ (ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವಳು, ಎಂದು ಚಿಮ್ಮಿ ಒದರುತ್ತಾನೆ.)

ಮಾಲತಿ : ಬಂದೆ, ಬಂದೆ ನನ್ನವ್ವ.....

ಶೀಲಭದ್ರ : ಚಿಮ್ಮ ಒಳಗೇಕಿದ್ದಾನೆ ? ಮೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ತ

ಮಾಲತಿ : ಜ್ವರಬಂದು ಎಂಟು ದಿನಗಳಾದವು. (ಮತ್ತೆ ಅವಳು, ಎಂಬ ದನಿ) ಬಂದೆ, ಬಂದೆ; ಇಲ್ಲಿಯೇ ತರುವೆ ಶೀಲಾ ಅವನನ್ನು (ಒಳಗೆ ಹೋಗುವಳು)

ಶೀಲಭದ್ರ : (ದಿಬ್ಬೊಡ್ಡನಾದಂತೆ) ಅವ್ವಾಹ ! ಎಂತಹ ಕರುಣದ ಕೂಗು ! ಕೇಳಿದವರ ಕರುಳನ್ನು ಕೊರೆಯುತ್ತಿದೆ; ಹೆತ್ತೊಡಲಿಗಂತೂ ಹುರಿಯೋಡಿಸಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದಂತೆಯೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ರಂಗೂ.....

ರಂಗೂ : ಏನು ಮಾಮಾ ?

ಶೀಲಭದ್ರ : ದಿನಾಲು ಡಾಕ್ಟರರು ಬರುತ್ತಾರೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ?

ರಂಗೂ : ಇಲ್ಲ.

ಶೀಲಭದ್ರ : ನೀವೇ ಇವನನ್ನು ದವಾಖಾನೆಗೆ ದಿನಾಲು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೀರಾ ?

ರಂಗೂ : ಇಲ್ಲ.

ಶೀಲಭದ್ರ : ಹಾಗಾದರೆ, ಅಪ್ಪನೇ ಔಷಧವನ್ನು ತಂದು ಕೊಡು-
ತಾನೆಯೇ ?

ರಂಗೂ : ಇಲ್ಲ.

ಶೀಲಭದ್ರ : ಔಷಧವನ್ನು ಯಾರೂ ಕೊಟ್ಟೇ ಇಲ್ಲವೇ ?

ರಂಗೂ : ಇಲ್ಲ.

ಶೀಲಭದ್ರ : (ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ) ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲ. ಯಾನದೂ ಇಲ್ಲ.
ಹಾಗಾದರೆ ನುಗೂ ಬದುಕು.....

(ಮೂಲತಿ ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬರುವಳು)

ಮೈ ಕೈ ಸರಿಯಾಗಿ ಮುಚ್ಚು ಮಾಲಾ !

ಬಿಮ್ಮ : ಅವ್ವಾ ನೀರುಣ್ಣ.

ಮೂಲತಿ : ನೀರು ಕುಡಿಯ ಬಾರದಷ್ಟು ! ಜ್ವರ ಇಳಿಯಲಿ ! ಆ
ಮೇಲೆ.....

ಶೀಲಭದ್ರ : ತುಸು ಕಾಫಿ ಮಾಡಿಕೊಡಬಹುದಲ್ಲ !

ಮೂಲತಿ : ಕಾಣ್ಕಣ ಫಿಣ್ಣ !

ಶೀಲಭದ್ರ : ಕಾಫಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಣ್ಣಿನ ರಸವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು!

ಮೂಲತಿ : ಹಣ್ಣುಣ್ಣ !! (ಕಣ್ಣೀರುದಿರಿಸುವಳು)

ಶೀಲಭದ್ರ : ಮಾತಿಗೊಮ್ಮೆ, ಮಾಲತೀ, ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ
ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಹರಿಸುವೆಯಲ್ಲ ! ಡಾಕ್ಟರರೇನಾದರೂ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು
ಹೇಳಿದ್ದಾರೆಯೇ ?

ಮೂಲತಿ : ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಡಾಕ್ಟರರು ದವಾಖಾನೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ; ದೇವಾ
ಲಯದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಭಸ್ಮವೇ ನಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ ಗತಿ !

ಶೀಲಭದ್ರ : ದೇವರ ಅಂಗಾರದಿಂದ ಬೇನೆ ಬಯಲಾಗುವದೇ ?

ಮೂಲತಿ : ಯಾಕೆ ? ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ
ನಮ್ಮಂತಹ ಬಡವರು ?

ಶೀಲಭದ್ರ : ಕಾಣದೆ ಏನು ? ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣಿನ ಕಡೆಗೆ ಬರುವ ಬಡವರ ಬೆನ್ನೆಲುವನ್ನು ಮುರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡೇ ನಿಂತಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಾಣದ ಕಣ್ಣಿನ ಕಡೆಗೆ ಬರುವ ಸಿರಿವಂತರನ್ನು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಕಾಲನ್ನು ಮಡಿಚಿ ಕೈಯನ್ನು ಟೊಂಕದ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಕಲಿಯುಗದೊಳಗಿನ ದೇವರೆಲ್ಲ ಬಂಡವಲಿಗರ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ. ಕಾಸಿಲ್ಲದವರ ಕೈವಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ! ಬೇನೆಬಂದಾಗ ಬೂದಿಯನ್ನು ಬಡಿಯಬೇಕೆನ್ನುವ ಬುದಿಗೇಡಿತನವನ್ನು ಯಾರು ಹೇಳಿದರು ನಿಮಗೆ ?

ಮಾಲತಿ : ಆ ಬೂದಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಯಾವ ಡಾಕ್ಟರು ಬರುತ್ತಾರೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ?

ಶೀಲಭದ್ರ : ಫೀ ಕೊಟ್ಟರೆ ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಬರುತ್ತಾರೆ !

ಮಾಲತಿ : ಫೀ ಕೊಟ್ಟರೆ.....! ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಾಸು ?

ಶೀಲಭದ್ರ : ಮತ್ತೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತೊಡಕನ್ನು ತರಬೇಡ ಮಾಲತೀ ! ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳು; ಮಗುವಿಗೆ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿಸಲಾಗದಷ್ಟು ಬಡತನ ಬಂದಿದೆಯೆ ನಿಮಗೆ ?

ಮಾಲತಿ : ಬಂದಿಲ್ಲ; ತಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

ಶೀಲಭದ್ರ : ಈ ಕಷ್ಟದ ಕಾಲ ನಾವು ತಂದುಕೊಂಡುದಲ್ಲ. ತಾನಾ ಗಿಯೇ ಬಂದಿದೆ; ಅಥವಾ ಅದನ್ನು ತಂದವರೇ ಬೇರೆ.

ಮಾಲತಿ : ಬೇರೆಯವರಲ್ಲ; ನಮ್ಮವರೇ! ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರೇ!

ಶೀಲಭದ್ರ : ಮತ್ತೆ ಮಾತಿನ ಮುಂಡಿಗೆ! ಇರಲಿ, ಮಗುವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡು ನೋಡೋಣ! ಬಾಪ್ಪ ಚಿಮ್ಮಣ್ಣ! ಎಷ್ಟು ಸೊರಗಿದ್ದೀಯಲ್ಲೋ! ಮಾಲತೀ, ಜ್ವರ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಇದೆಯೋ? ಆರಿ ಆರಿ ಬರುತಿವೆಯೋ ?

ಮಾಲತಿ : ಆರಿ ಆರಿ ಬರುತಿವೆ.

ಶೀಲಭದ್ರ ; ಬೆದರುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಮಲೇರಿಯಾ ಜ್ವರ. ಈಗ ಹೋಗಿ ಡಾಕ್ಟರರನ್ನು ಕಳಿಸುತೇನೆ; ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬರುತೇನೆ. ಹೋಗು, ಒಳಗೆ ಮಲಗಿಸು. ಈಗ ಹಣ್ಣು ತರುತೇನೆ ಚಿಮ್ಮಣ್ಣ ! ನಾನು ಬರೋವರೆಗೂ ಸುಮ್ಮನೇ ಮಲಗಬೇಕು.

ಚಿದಂಬರ : ಮತ್ತೆ ಪೇಪರಮಿಂಟ, ಬಿಸ್ಕಿಟು.....

ರಂಗು : ಮಾಮಾ ನನಗೂ.....

ಶೀಲಭದ್ರ : ಇಬ್ಬರಿಗೂ ತರತೇನಿ. (ಮಾಲತಿ ಒಳಗೆ ಹೋಗು ವಳು) ರಂಗೂ, ಮೈಮೇಲೆ ಬಟ್ಟೆ ಎಷ್ಟು ಹೊಲಸಾಗಿವೆಯಲ್ಲಮ್ಮ ! ಮತ್ತೊಂದು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು ?

ರಂಗು : ಭಿಟ್ಟು ತೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ !

ಶೀಲಭದ್ರ : ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಹೊಸದೊಂದು ಹೊಲಿಸಿ ಕೊಡು ಅಂತ !

ರಂಗು : ಹೇಳ್ವಿಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಹೊಡೆಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತಾನೆ, ರೊಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಂತ.

ಶೀಲಭದ್ರ : ಮತ್ತೆ ಬಂದ ಸಂಬಳ ಎಲ್ಲ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ನಿಮ್ಮಪ್ಪ ?

ರಂಗು : ಸೆರೆ ಕುಡಿದು ಹಾಳು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.....

(ಏ ಹುಚ್ಚು ಮುಂಡೇ ಎಂದು ಮಾಲತಿ ಒಳಗಿನಿಂದಲೇ ಬೆದ್ದು ರಿಸುವಳು)

ಶೀಲಭದ್ರ : (ಉತ್ತೇಜಿತನಾಗಿ) ಮಾತಾಡು, ಮಾತಾಡು ನನ್ನ ಅರಗಿಳಿ, ಮಾತಾಡು ! ಈಗಲೀಗ ಸತ್ಯದ ಸೆಲೆಯೊಡೆಯಿತು ! ಮತಿಗೆ ಮುಸುಕಿದ ಮಂಕು ಮಾಯವಾಯಿತು ! ಸೆರೆ ಕುಡಿದು..... ! ಹಾದು ಹಾದು ! ಆ ಸುರಾಮರಿಯೇ ಈ ಬಂಗಾರದಂತಹ ಬಾಳುವೆಯನ್ನು ಬಣ್ಣಗೆಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ ! ನಲಿವಿನ ನಂದಗೋಕುಲವನ್ನು ಮರುಳುಗಳ ಮಸಣ ವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ ! ಸೆರೆ ; ಸೆರೆ ಕುಡಿದವ ಬಡತನದ ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸನ

ಕೈಸೆರೆ! ಮದ್ಯದ ಮಹಾಮಾಠ! ಇದರಿಂದಲೇ ಹೋಗುವದು ಎದ್ದದೆಲ್ಲ
ಮಾರಿ! ಸಿಕ್ಕುವದು ದಾರಿದ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ದಾರಿ! ಅಕ್ಕಾ, ಅಕ್ಕಾ.....

ಮಾಲತಿ : (ಒಳಗಿನಿಂದ ಬರುವಳು) ಹೀಗೇಕೆ ಹುಚ್ಚನಂತೆ...

ಶೀಲಭದ್ರ : ಹುಚ್ಚ! ಅಲ್ಲ! ಹುಚ್ಚು ನಿಚ್ಚಳವಾಯಿತು! ಇನ್ನೂ
ನಿಚ್ಚಳವಾಗಬೇಕು. ಮಾಲಾ, ಈ ಮಾತನ್ನು ಮೊದಲೇ ಏಕೆ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ?

ಮಾಲತಿ : ಯಾರಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು? ಅವರು ಯಾರ ಮಾತನ್ನೂ
ಕೇಳುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ!

ಶೀಲಭದ್ರ : ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು! ನಾನು ಬಂದು.....

ಮಾಲತಿ : ಯಾರು ಏನು ಹೇಳಿದರೂ ಹಾದಿಗೆ ಬಾರದಷ್ಟು ಕೈ
ಮೀರಿ ಹೋಗಿದೆ ಅವರ ಕುಡುಕತನ! ತಂದೆಯವರಿಗಂತೂ ತಿಳಿಸೋ
ಹಾಗಿಲ್ಲ ಈ ಮಾತನ್ನು! ಇಲ್ಲವಾದರೆ, ಇದ್ದೊಬ್ಬ ಮಗಳ ಗತಿ ಹೀಗಾಯಿ-
ತಲ್ಲ, ಎಂದು ಈ ಮುಪ್ಪಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎದೆಯೊಡೆದೇ ಪ್ರಾಣಬಿಡುವರು.
ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದರೆ.....! ನೀವು ನಾಟಕಕಾರರು! ಕಂಪನಿ ಹೋಡಿದೆ
ಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಬಿಡಾರ! ಮೊನ್ನೆ ನಾಟಕದ ಕೈಕಾಗದ ನೋಡಿದೆ—ನೀ
ಬರೆದ ನಾಟಕ ಬೇಗನೆ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬರೋದದೆ ಅಂತ;
ಅಂದ ಮೇಲೆ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬಹುದು ಅಂತ ತಿಳಿಕೊಂಡೆ!

ಶೀಲಭದ್ರ : ಅಹುದು, ಈ ಹೊತ್ತೇ ನಾನು ಬರೆದ ನಾಟಕ ಸ್ವೀಕೃ-
ತಗತದೆ. (ತೆರೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಂಡ ವಾದ್ಯ) ಓಹೋ! ಹಾಂಡಬಿಲ್ ಹಂಚೋ-
ಡೆಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು ಅಂತ ಕಾಣುತ್ತದೆ! (ಕೇಳಿರಿ, ಕೇಳಿರಿ! ಇಂದು ರಾತ್ರಿ
ಸಿಂ ಘಂಟೆಗೆ ನವಜೀವನ ನಾಟ್ಯ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ನಟರಾಜ ನಾಟಕ ಮಂಡಲ-
ದವರು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕಕಾರ ಶೀಲಭದ್ರರಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ
“ ಗಟಾರದಲ್ಲಿ ಗಣಪತಿ ” ಎಂಬ ಅಭಿನವ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕವನ್ನು ಅಭಿ-
ನಯಿಸುವರು. ಕುಡುಕತನದ ಕೆಡುಕುಗಳನ್ನು ಕಂಡವರ ಕರುಳು ಕೊರೆ-
ಯುವಂತೆ ಕೋರಯಿಸಿದೆ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ. ಅಬಕಾರಿ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಅಧ್ಯ-
ಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯೋಗ! ವಿಶೇಷ ಜನದಟ್ಟಣೆಯಾಗುವದು.
ಮೊದಲೇ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿರಿ— ಮತ್ತೆ ಬ್ಯಾಂಡ)

ಮಾಲತಿ : (ನಗುತ್ತ) ನಿನ್ನ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯನ್ನು ಕಡೆಗೂ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ, ಶೀಲಾ. ಗಟಾರದಲ್ಲಿ ಗಣಪತಿ! ಗೌರೀ ಗಂಗಾದೇವಿಯರ ಮಡಿಲಿ ನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಗಟಾರದಲ್ಲೇಕೆ ಬಿದ್ದ ಗಣಪತಿ?

ಶೀಲಭದ್ರ : ಬೊಜ್ಜನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪಶುವಿನ ವಿಚಾರ ಗಳನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡರೆ ನಡುಬೀದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಬೇಕಾದಿತು ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುವ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದ ಗಜಮುಖ ನಲ್ಲ ಈ ಗಣಪತಿ; ಮನುಷ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಮದ್ಯನೇವನೆಯಿಂದ ಪಶುವಿ ಗಿಂತಲೂ ಪಶುವಾಗಿ, ಗಂಗಾದೇವಿಯ ಬದಲು ಗಟಾರದಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ, ಈ ಗಣಪತಿ !

ಮಾಲತಿ : ಹಾಗಾದರೆ ನಮ್ಮವರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗು ಈ ಹೊತ್ತಿನ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕೆ.

ರಂಗೂ : ಮಾಮಾ, ನಾನೂ ಬರತೇನಿ ನಾಟಕಾ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ!

ಶೀಲಭದ್ರ : ನೀನಿಲ್ಲದೆ ನಾಟಕ ಎಲ್ಲಿ ಆಗತದೆ! ನೀ ಶಕುಂತಲಾ, ನಾನು ದುಷ್ಯಂತ. ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಕುಣಿಯೋಣಂತೆ ನಾಟಕದೊಳಗೆ! ಅಕ್ಕಾ, ನಾ ಬರತೇನಿ. ಭಾವನಿಗೆ ಮನೆಯೊಳಗೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳು.

ಮಾಲತಿ : ಮತ್ತೆ ಲಗೂನೆ ಬಂದುಬಿಡು ಊಟಕ್ಕೆ.

ಶೀಲಭದ್ರ : ಇಲ್ಲ; ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ರೆ ಕಾಯೋದು. ಕಂಪನಿಯೊಳಗೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಫರಾಳ ಆಗಿರತದೆ. ಮತ್ತೆ ನಾ ನಾಟಕಕಾರ ಅಂತ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೆ ಬೇರೆ ಕಾಣಬೇಕು. ಭಾವನಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಊಟಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳು. ನಾಟ ಕಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗತೇನಿ.

ಮಾಲತಿ : ಅವರು ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ.....

ಶೀಲಭದ್ರ : ಬಂದರೆ,— ಅಂದರೆ?

ಮಾಲತಿ : ಸಂಜೆ ಆಯಿತೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ದುರ್ದೈವದ ದಶಾವತಾರ ನಾಟಕದೊಳಗಿನ ದುರಂತ ಪಾತ್ರಗಳ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಆರಂಭ ಆಗತದೆ.....!

ಶೀಲಭದ್ರ : ಮತ್ತೆ ಕೊಸ ವಿಷಯವನ್ನೆತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ, ಮಾಲತೀ!

ಮಾಲತಿ : ಒಡಲಾರಿಯನ್ನು ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರಲ್ಲಿ ತೂರಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಶೀಲಾ! ತಡೆಹಿಡಿದ ನೀರು ಒಡ್ಡನ್ನೇ ಒಡೆದು ಹೊರಬೀಳುವಂತೆ, ಬೇಡ ಬೇಡವೆಂದರೂ ಬಾಯ್ತೆರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೈಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿವೆ ಮಾತುಗಳು! ನಾಲ ಕೊಟ್ಟುದಕ್ಕೆ ಎಡತಾಕುವ ಸಾವಕಾರರು ಒಬ್ಬರೇ ಇಬ್ಬರೇ! ಕಿರಾಣಿ ಅಂಗಡಿ ಶೆಟ್ಟಿ, ಜವಳಿ ಅಂಗಡಿ ಮಾರವಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ಪಠಾಣರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಾಲತೆಗೆದಿದ್ದಾರೆ ಸೆರೆಗುಡುಕತನಕ್ಕೆ !

ಶೀಲಭದ್ರ : ಪಠಾಣರಲ್ಲಿಯೇ? (ಉದ್ಘಾಟನಂತೆ) ಪಠಾಣ! ಪಠಾಣ! ಪ—ಠಾ—ಣ !

ಮಾಲತಿ : ಅವರಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ಸೆರೆಗುಡುಕರಿಗೆ ಸಾಲಕೊಡುವ ದಾಸಶೂರ ಯಾರು? ಇದ್ದ ಬಿದ್ದ ದಾಗೀನೆಗಳೆಲ್ಲ ಮಾರವಾಡಿಯ ಮನೆ ಸೇರಿದವು. ಆದರೂ ಕುಡುಕತನ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಪಠಾಣನೇ ಗತಿಯಾದ. ದಿನಾ ಸಂಜೆಯಮುಂದೆ ಅವರೆಲ್ಲ ಆಡುವ ಹೀನ ಮಾತು ಕೇಳಿದರೆ ಜೀವ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದು, ಅನಿಸತದೆ. ಮಕ್ಕಳ ಮುಖ ನೋಡಿ ಕೊಂಡು.....(ಗದ್ದದದನಿ). ಆ ಪಠಾಣ ಸಾವಕಾರ ದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಯಮ ದೂತನಂಥ ಪಠಾಣ ಆಳನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಾನೆ! ಎಷ್ಟು ಜನ ಇದ್ದಾರೋ ಅವನ ಹತ್ತರ! ಈ ಸಾರೆ ಪಠಾಣ ಬಂದರಂತೂ ಇವರ ಅವತಾರವೇ ಮುಗಿತದೆ (ಮತ್ತೆ ಗದ್ದದ).

ಶೀಲಭದ್ರ : ಅಳಬೇಡ ನಾನಿನ್ನೂ ನಾಲ್ಕಾರುದಿನ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭಾವನನ್ನು ಸುರಕ್ಷಿತ ಹಾದಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಈಗ ಮಗುವಿನ ಹತ್ತರ ಇರು, ಡಾಕ್ಟರರನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾ ಬೇಗನೆ ಬರುತ್ತೇನೆ. (ಹೋಗುವನು)

ಮಾಲತಿ : ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರು ಬಂದಾಗ ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆದೇನೆಂದರೆ ತುತ್ತು ಅನ್ನಕ್ಕೂ ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯವೆನ್ನಬೇಕು, ಇಂತಹ ತಮ್ಮ ದೊರೆತದ್ದು ! (ಹೊರಗೆನೋಡಿ) ಯಾರವರು ? ಕಿರಾಣಿ ಅಂಗಡಿ ಸೆಟ್ಟಿ ! ಮೂರುಸಂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿನೊಳಗೆ ಯಾವ ಮುಕ್ತಾಫಲಗಳನ್ನು ಸುರಿಸಿ ಹೋಗ ತಾನೋ ಎನೋ ! (ಸೆಟ್ಟಿ ಬರುವನು)

ಸೆಟ್ಟಿ : ಅದಾರೇನೈವಾಣ್ಣ ನಿಮ್ಮ ರಾಯ್ರು ?

ಮಾಲತಿ : ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ ಮನೆಗೆ.

ಸೆಟ್ಟಿ : ಕವಳದಾಗೂ ಬರೀತಾರೋ ಏನೋ ಕಚೇರೀನ್ನ ! ಸೆರೇದ ಬಾಟ್ಟಿ ಕಿಸೇದಾಗ್ಗ ಇಟಗೊಂಡು ಹೋಗಿರತಾರ ಕಾಣತ್ಯೆತಿ. ಕುಡಿದು ಕಾಂಪಾಂಡಿನಾಗ ಬಿದ್ದರು ಅಂದರ ಬೆಳಗಿನ ತಂಗಾಳಿ ಬೀಸಿದ ಮ್ಯಾಲೇ ಮನೀಗೆ ಬರೋದು. ಕೊಟ್ಟವರ ಗಂಟು ಮುಳುಗಿಸಾಕ ಭೇಶ್ ಹಂಚಿಕೇ ಹುಡುಕೀರಿ !

ಮಾಲತಿ : ನಿಮ್ಮ ದುಡ್ಡೇನು ಇಟಗೊಳ್ಳೋದಿಲ್ಲೆಪಾ ! ಯಾಕಷ್ಟು ಅಕಳಸಕಳಸ ಮಾತಾಡತೀರಿ !

ಸೆಟ್ಟಿ : ಮಾನವಂತ ಮನೆತನ ಅಲ್ಲವೇ ? ನಿಮ್ಮಂಥ ಕುಡುಕರಿಗೆ ನಾಲಾಕೊಟ್ಟು ನಾವೇ ಮಾನಗೇಡಿ ಆಗೋಹೊತ್ತು ಬಂದೈತಿ ! ನಿಮ್ಮ ರಾಯರಿಗಂತೂ ಸೆರೇದ ಸಂಪತ್ತಿನ್ಯಾಗ ಸಾಲ ಸಂಬಂಧ ಎಲ್ಲ ಮರೀತಿ ದ್ದೀತು ! ನಿಮಗರ ಬಂದೀಟು ಮಾನ ಮರ್ಯಾದೆ ಅರವು ಇದ್ದರಗ ಕೂಲಿ ಕುಂಬಳಿ ಮಾಡಿಯಾದರೂ ಮುಟ್ಟಿಸಿರಿ, ನಮ್ಮ ಹಣಾನ್ನ !

ಮಾಲತಿ : ಎಷ್ಟು ದೂರ ಹರಿಬಿಡತೀರಿ ಬಾಯಿಗಣ್ಣ.....?

ಸೆಟ್ಟಿ : ದುಡಿದ ಗಂಟ್ರೇ ಅದುಗಣ್ಣ.....! ಹೊಟ್ಟಾಗ ಎಬ್ಬಿಸತ್ಯೆತಿ ಉರೀನ್ನ ! ಕೂಲಿ ಮಾಡ್ರಿ ಅಂದ್ರ ನಿಮಗ ಎಂಥಾ ಸಿಟ್ಟು ಬಂತು ! ನಾವು ಕೈಯಾರೆ ಬಾಕಿಕೊಟ್ಟು, ಮ್ಯಾಲೆ ಕೂಲಿ ಇಲ್ಲದೆ ನಿಮ್ಮ ಮನೀಗೆ ಎಡತಾ ಕತೇವಲ್ಲ : ನಮಗೆಷ್ಟು ಬಂದೀತು ಸಿಟ್ಟು !

ಮಾಲತಿ : ಆತು; ಬಂದಮ್ಯಾಲ ಹೇಳ್ತೀನಿ. ಅವರಿಗೆ.....

ಸೆಟ್ಟಿ : ನೀವ್ಯಾಕ ಹೇಳತೀರಿ ! ನಾಳೆ ಅಳಮಗನ್ನಣ್ಣ ಕಳಿಸತೇನಿ ಕಚೇರಿಗೆ. ಅಲ್ಲೇ ನಾಲ್ಕು ಮಂದೀಮುಂದ ಎಳದಾಡಿದ್ಗ ಅಂದ್ರ ಬುದ್ದಿ ಬರತ್ಯೆತಿ, ನಿಮ್ಮ ಸೆರೆಗುಡಕ ರಾಯರಿಗೆ.

ಮಾಲತಿ : ನಿಮಗ ಕೈ ಮುಗೀತೇನಿ; ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬ್ಯಾಡ್ರಿ. ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಲಗೂನೇ ನಿಮ್ಮ ಬಾಕಿ ತೀರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳತೇನಿ.

ಸೆಟ್ಟಿ : ಆತು; ಇದೊಂದು ವಗಾರದ ದಾರಿ ನೋಡತೇನಿ. ಅದಕ್ಕೂ ಬರಲಿಲ್ಲ ಅಂದರ, ತೋರನತೇನಿ ಈ ಸೆಟ್ಟೀ ಕೈ! ಕುಡಕರ ಸಹವಾಸ ಮಾಡಿದ್ದೇ ತಪ್ಪಾಗೈತಿ. ಬಂದ ಮ್ಯಾಲ ಹೇಳ್ತು ಒಂದೀಟು. ಈಗಂತೂ ಹೋಗತೇನಿ. (ಹೋಗುವನು)

ಮಾಲತಿ : ಕುಡಕನ ಹೆಂಡತಿ, ಅವಳಿಗೆ ಕೂಲಿಕುಂಬಳಿಯೇ ಗತಿ! ಮೂರುಸಂಜೆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಭೀಕರ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ನುಡಿದನಲ್ಲ ಸೆಟ್ಟಿ! ರಂಗೂ, ಚಿಮಣೀ ಹಚ್ಚಿಡು ತಾಯೀಗ, ಹೊತ್ತು ಮುಳುಗಿತು. ನಾ ಒಂದು ಕೊಡ ನೀರು ಜಗ್ಗಿಕೊಂಡು ಬರತೇನಿ. (ಹೋಗುವಳು) (ರಂಗೂ ಕಡ್ಡಿ ಕೊರೆದು ಹಚ್ಚುವಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಮಣ್ಣ ಬರುವ.)

ರಾಮಣ್ಣ : ರಂಗೂ, ಆಕೆ ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಳೆ ?

ರಂಗೂ : ಹಿತ್ತಲದೊಳಗ ನೀರು ಜಗ್ಗಿಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗ್ತಾಳೆ (ನೀರು ಜಗ್ಗುವ ಸಪ್ಪಳು)

ರಾಮಣ್ಣ : ತುಸು ದೀಪಾ ತಗೊಂಡು ಬಾಸಮ್ಮ ಇಲ್ಲಿ. (ರಂಗೂ ದೀಪತರುವಳು) ರಾಮಣ್ಣ ಕಪಾಟಿನೊಳಗಿನ ಸೆರೆಬಾಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸುರಿದು ಗಟಗಟ ಕುಡಿಯುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಾಲತಿ ಬಂದು ಅಯ್ಯೋ ದೇವರೇ! — ಎನ್ನುತ್ತ ಕೊಡವನ್ನು ಕುಕ್ಕರಿಸುವಳು, ಬಾಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ.) ಹಾಂ ಕೊಡಾ ಒಡೆದೀ; ಯಾಕೆ ಹಾಂಗ ದೊಪ್ಪನೆ ಇಡತಿ?

ಮಾಲತಿ : ಕೊಡ್ತಿ ಇಲ್ಲಿ ಆ ಸೆರೇದ ಬಾಟ್ಟಿ. ಅದನ್ನ ಯಾಕೆ ತಕ್ಕೊಂಡಿರಿ ಕೈಯೊಳಗೆ? ನಾ ಬರೋದರೊಳಗಣ ಬರೇದು ಮಾಡಿ ಬಿಡಬೇಕಂತಾ ಮಾಡಿದ್ದೀನು?

ರಾಮಣ್ಣ : ಯಾಕೆಗಣ, ನಿನಗೂ ಬೇಕಾಗಿತ್ತೇನು?

ಮಾಲತಿ : ಎಲವು ಇಲ್ಲದ ನಾಲಗೆ ಅಂತ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂಧಾಂಗೇ ಮಾತಾಡತೀರಲ್ಲ! ನೀವೊಬ್ಬರು ಕುಡಿದು ಸುರಕೊಳ್ಳೋದೇ ಸಾಕು! ಈ ಹೊತ್ತು ಶೀಲಭದ್ರ ಬಂದಾನೆ!

ರಾಮಣ್ಣ (ಬೇಸರದಿಂದ) ಶೀಲಭದ್ರ! ಶೀಲಭದ್ರ ಯಾಕೆ ಬಂದನಂತ ಈ ಜೋಬದ್ರನೆ ಮನೀಗೆ. ಇನ್ನು ನೆಟ್ಟಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಏನಾದರೂ ತರಬೇಕಾಯ್ತು.

ಮಾಲತಿ : ಅವನೇನು ನಿಮ್ಮ ಮನೀಗೆ ಕೂಳು ಕಾಣದೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ನೆಟ್ಟಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗತಾರಂತೆ, ನೆಟ್ಟಿ ಅಂಗಡಿಗೆ! ಅದೇ ನೆಟ್ಟಿ ಈಗ ಬಂದಿದ್ದು; ನಿಮಗೆ ಕುಡಕ ಪಡಕ ಅಂತಾ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕ್ಕಂತೆ ಆದಿದ್ದಲ್ಲದೆ ನನಗೂ ಏನೇನೋ...(ಅಳುವಳು)

ರಾಮಣ್ಣ : ಅಳತೀ ಯಾಕೆ ? ಕೊಟ್ಟವರ ಗಂಟು ಮುಟ್ಟಿಸಲಿಲ್ಲ ಅಂದರೆ ನಾಲ್ಕು ಎಟ್ಟಿ ಮಾತು ಆಡೋರೇ!

ಮಾಲತಿ : (ಅಳುತ್ತ) ಅಂತೂ ನಾಳೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಯಾರೇ ಕೈ ಮಾಡಿದರೂ ಕೇಳೋಹಾಂಗಿಲ್ಲ ಅನ್ನಿ ನೀವು...! ನೀವು ಕುಡಿಯೋದು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ ಅಂದರೆ ನನ್ನ ಮಾನ ಕಾಸಿಗೆ ಪಂಥೇರು ಆಗದೆ ಉಳಿಯೋದಿಲ್ಲ.

ರಾಮಣ್ಣ : ಹೂಂ! (ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಪಿಡುವನು)

ಮಾಲತಿ : (ಅಳುತ್ತ) ಮಗ ಜ್ವರದಿಂದ ಮಲಗಿ ಎಂಟು ದಿವಸ ಆಯಿತು! ಇದ್ದಾನೋ ಸತ್ತಾನೋ ಅಂತಾ ಕಣ್ಣಿತ್ತಿ ನೋಡವಲ್ಲಿರಿ! ನಿಮ್ಮ ಕುಡಿತ ಆಯಿತು, ನೀವಾಯ್ತು! ಈವೊತ್ತಂತೂ ಹಣ್ಣು, ಹಾಲು, ಕಾಫಿ, ಪೇಪರಮಿಂಟ ಏನೇನೋ ಬೇಡತಾನೆ ಚಿಮ್ಮಣ್ಣ. ಕೇಳಿದರೆ ಹಡೆದ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಕೊಳ್ಳಿ ಕೊಟ್ಟಹಾಂಗೆ ಆಗತದೆ! ಆದರೂ ನಿಮ್ಮ ಕುಡತಾ ಬಿಡೋದಿಲ್ಲ! ಮಗನಿಗೇನೂ ತಂದು ಕೊಡೋ ಹಾಂಗಿಲ್ಲ!

ರಾಮಣ್ಣ : ಹೂಂ! (ಎಂದು ಮತ್ತೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರು)

ಮಾಲತಿ : ನಾನೇ ಏನಾದರೂ ತರಬೇಕು ಅಂದರೆ ಕೈಯೊಳಗೆ ಕಾಸಿಲ್ಲ. ಯಾರಲ್ಲಾದರೂ ಕೈಗಡೆ ಬೇಡಬೇಕೆಂದರೆ ಕುಡುಕರು ಅಂತಾ ಯಾರೂ ಕೈಗಡಾ ಕೊಡೋದಿಲ್ಲ. ಕೇಳಿಕ್ಕೆ ಹೊರಗೆ ಹೋದೇನೆಂದರೆ ಹರಕು ಸೀರೆ ಹೊರ್ತು ಬೇರೆ ಸೀರೆ ಇಲ್ಲ! (ಅಳು ದನಿಯಲ್ಲಿ) ದೇವರು ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿ ತರೋದಕಿಂತ ಗಡಾನೇ ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟರೆ. (ಒಳಗಿಂದ-ಅವ್ವ ನೀರು ಎಂದು ಚಿದಂಬರನ ದನಿ)

ಮಾಲತಿ : ಬಂದೆ ನನ್ನಪ್ಪಾಪ್ಪ! ಸೆರೆಬಾಟೆ ಕಪಾಟಿನೊಳಗೇ ಇಟ್ಟಿರತೇನಿ. ತಗೊಂಡೀರಿ ಮತ್ತೆಪ್ಪ (ಹೋಗುವಳು)

ರಾಮಣ್ಣ : ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ. (ಅವನು ಹೊರಗಡೆ ನೋಡುತ್ತ) ಮಗು ಮೃತ್ಯುವಿನ ದವಡೆಯಲ್ಲಿ! ಹೆಂಡತಿ ಸಾವಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ! ಆದರೂ ಈ ಸೆರೆಗುಡುಕನಿಗೆ ವಶ್ವಾಸ್ತಾಪವಿಲ್ಲ! ಮದ್ಯದ ಮತ್ತಿನಿಂದ ತಲೆ ತೂಗಾಡುತ್ತದೆ; ಮಿದುಳಿಗೆ ಮಂಕು ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. (ತೊದಲುತ್ತ) ಅವ್ವಾ ನೀರು! ಮಗುವಿನ ಕರುಣದ ಕೂಗು! ಮುಖ ನೋಡಲು ಹೋಗಬೇಕೆಂದರೆ ಸೆರೆ ನಿಶಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲುಗಳು ತತ್ತರಿಸುತ್ತವೆ! ಹಣ್ಣು, ಹಾಲು, ಕಾಫಿ ಪೇಪರ ಮಿಂಟೆಸ್! ಸೆರೆಗುಡಕನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮಣ್ಣಿನ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದು ಗತಿ ಯಿಲ್ಲ! (ಟಾಂಗಿಯ ಸಪ್ಪಳು) ಈ ನರಕದ ಕ್ವದ್ರಕೀಟಕದ ಸಮಾಚಾರ ವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತಾವ ಮಹಾಪುರುಷ ಬಂದ! (ಡಾಕ್ಟರರು ಇಳಿದುಬರುವರು.)

ಡಾಕ್ಟರ : ರಾಮರಾಯರು ನೀವೇ ಅಲ್ಲವೇ? ನಿಮ್ಮ ಮಗುವಿಗೆ ಜ್ವರಬಂದಿದೆಯೇ? ಕರಕೊಂಡು ಬರಿ. ನೋಡೋಣ.

ರಾಮಣ್ಣ : ರಂಗೂ, ಕರಕೊಂಡು ಬಾ ಅಂತ ಹೇಳಿವ್ವ ಚಿಮ್ಮಣ್ಣನ್ನ. (ಮಾಲತಿ ಮಗುವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬರುವಳು).

ಡಾಕ್ಟರ : ಎಷ್ಟು ಸೊರಗಿದೆಯಲ್ಲ ಮಗು! ಆ ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸು ತಾಯಿ! (ಎದೆ ಮೊದಲಾದುದನ್ನು ಬಾರಿಸಿ ನೋಡುವ, ಜ್ವರ ಅಳಿ ಯುವನು) ಹೀಗಿದ್ದೂ ಇಷ್ಟು ದೂರ ಬೇನೆಯನ್ನು ಬಲಿಯಗೊಟ್ಟಿದ್ದೀರಲ್ಲ! ಎಳೆ ಮಗು ಎಷ್ಟು ಸಂಕಟ ಪಟ್ಟಿತೋ! ಜ್ವರ ಆರಿ ಆರಿ ಬರುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೆ?

ರಾಮಣ್ಣ : ಇರಬೇಕು.

ಡಾಕ್ಟರ : ಮಗುವನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಇಲ್ಲವೇನು ನೀವು?

ಮಾಲತಿ : ಜ್ವರ ಆರಿ ಆರಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಎರಡು ದಿನದಿಂದ ಕಡಿಮೆ ಆಗಿಲ್ಲ.

ಡಾಕ್ಟರ : ಮಲೇರಿಯಾ ಜ್ವರ. ಬೆದರುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಈ ಎರಡು ಚೀಟುಗಳನ್ನು ಮೂರು ಮೂರು ತಾಸು ಅಂತರದಿಂದ ಕುಡಿಸಿರಿ. ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗಗೆ ಜ್ವರ ಇಳಿದಿದ್ದರೆ ಇಂಜಕ್ಷನ್ ಕೊಡತೇನಿ!

ರಾಮಣ : ನಿಮ್ಮ ಫೀ ಎಷ್ಟು ?

ಡಾಕ್ಟರ ಅದನ್ನು ಶೀಲಭದ್ರರಾಯರು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. (ರಾಮಣ ಸೆರೆಗುಡುಕರಂತೆ ಕೆಮ್ಮುತ್ತಾನೆ.) ರಾಯರೇ ನಿಮಗೂ ಸ್ವಸ್ಥವಿಲ್ಲವೇ? ನಿಮ್ಮ ಉಸುರಿನಲ್ಲಿ ಇದೇನಿದು ದುರ್ಗಂಧ! (ಡಾಕ್ಟರ ಮೂಗು ಏರಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡುವನು.) ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವದೂ ಮುಚ್ಚಿಡಬೇಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಶೀಲಭದ್ರರಾಯರೂ ನಾನೂ ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮ ಇದ್ದಂತೆ! ಯಾಕೆ ಏನಾಗಿವೆ ನಿಮಗೆ? ಈ ಸೆರೆಗುಡುಕತನ ವನ್ನು ಯಾವಾಗ ಕಲಿತಿರಿ? ನೀವು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರು, ಸರಕಾರಿ ನೌಕರರು! ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಅರಿವಿಲ್ಲ, ಸ್ಥಾನ-ಮಾನದ ಪರವೇ ಇಲ್ಲ. ಮಾನಾಪಮಾನಗಳ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲ. ಹೆಂಡಿರು-ಮಕ್ಕಳ ಲಕ್ಷವಿಲ್ಲ. ಸೆರೆ ಗುಡುಕತನಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಿ ಈ ಕೆಟ್ಟ ಚಟದಿಂದ ನರಗಳೆಲ್ಲ ನಿತ್ಯಕ್ರವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಭ್ರಂಶವೂ ಆಗುವದು, ಕಡೆಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿ ದರೂ ಹಿಡಿಯಬಹುದು. ಯಾಕೆ ಗುಟುಬಿದ್ದಿತು ಈ ಚಟ ನಿಮಗೆ! ಇದರಿಂದಲೇ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಾಸಿಲ್ಲವಾಯಿತು; ಮಗ ಮೃತ್ಯುವಿನ ದವಡೆಯಲ್ಲಿ ದ್ದರೂ ನಿಮ್ಮ ಚಟ ಮಾತ್ರ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ!

ರಾಮಣ : ನನ್ನ ದುರ್ದೈವ (ನಿಟ್ಟಿಸಿರು)

ಡಾಕ್ಟರ : ಎಲ್ಲಿ ದೈವ ತರತೀರಿ? ಜಾತಿ, ಸೀತಿ, ಸ್ಥಾನಮಾನ ಎಲ್ಲಾ ಮರೆತು ಕುಡಿಯೋ ಚಟಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದೀರಿ! ಪಶುಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿ ಅಂತ ಅರಿವು ಇರುತ್ತದೆ; ನೀವು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕಡೆ ಆಗಿದ್ದೀರಿ. ಮಗ ನಿಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದು ಏನಾಗೇದ ಅನ್ನೋದು ಕೂಡ ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಮನುಷ್ಯತ್ವ ಮಣ್ಣು ಗೂಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ದೈವ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿತೇನು? ಈ ಚಟ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ ಅಂದರೆ ಬೀದಿಯೊಳಗಿನ ನಾಯಿಗಿಂತ ಕಡೀ ಆಗತೀರಿ; ಅರಿವು ಇಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಿರಿ ಈ ಮಾತು.

ರಾಮಣ್ಣ : ಬೀದಿಯೊಳಗಿನ ನಾಯಿಗಳ ಸೆರೆಗುಡುಕಗಳ! (ಪಠಾಣ ಬರುವ) ಅಯ್ಯೋ ಇವನಾರು? ಯಮನಾಳು...ಪಠಾಣ!

ಪಠಾಣ : ಅರೇ ರಾಮಣ್ಣಾ, ಹಮಾರೇ ಲಾಲಾ ಬುಲಾತೇ ಹೈಂ! ಅಭಿಕೇ ಅಬ್ಬೀ ನಿಕಲನಾ!

ಡಾಕ್ಟರ : ಯಾಕೋ ಕರೀಮಖಾನ, ನಿಮ್ಮ ಲಾಲಾ ಯಾಕೆ ಕರೀ ತಾರಿ ಇವರನ್ನು?

ಪಠಾಣ : ದೋ ಮೈನೆ ಆತು ದಾಗದಾರಸಾಬ; ಬಡ್ವೀ ಭೀ ನೈ ಅಸ್ಸಲಭೀ ನೈ! ಈ ಶರಾಬೀಕೆ ದಸಿಂದಾ ಲಾಲಾ ಬಹೋತಹೀ ಗುಸ್ಸೇಮೆ ಆಗಯೇಹೈಂ!

ಡಾಕ್ಟರ : ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಲಾ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಯೇ?

ಪಠಾಣ : ಶರಾಬೀ ಬೊಲೇತೋ, ಕಹಾಂಭೀ ಹೋ, ಉಸಕೋ ಪೈಸೆ ಮಿಲಿತೋ ಬಸ್ ! ಆಗೇ ಕ್ಯಾ ಹೋಗಾ, ಕ್ಯಾ ನಹೀ ಹೋಗಾ ಉಸಕಾ ಅಂದಾಜಭೀ ನೈ, ಕಹಾಂಕಾ ಸಾಲಾ ದಾರೂ ಬಾಜೀಕೋ. ಅರೇ ಚಲ್ ರಾಮಣ್ಣಾ (ಎಂದು ಹಂಟರ ಬಾರಿಸುವನು)

ರಾಮಣ್ಣ : (ಎದ್ದು ತತ್ತರಿಸುತ್ತ) ಬ್ಯಾಡ, ಬ್ಯಾಡ, ಪಠಾಣಸಾಬ, ಆ ಯಮಧರ್ಮನ ಹತ್ತರ ನನ್ನ ಎಳೆದೊಯ್ಯಬ್ಯಾಡ. ನಿನ್ನ ಕಾಲಬೀಳತೇನಿ. (ಎಂದು ತತ್ತರಿಸಿ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಧೊಪ್ಪನೆ ಬೀಳುವನು.)

ಪಠಾಣ : ಹಟೆ ಪೀಫೇ, ದಾರೂಬಾಜ ಕಹಾಂಕಾ! ನಹೀ ಆಯೇತೋ ಹಡ್ವೀ ತೋಡ ಡಾಲೂಂಗಾ! (ಮತ್ತೆ ಹಂಟರ ಚಟಾಯಿಸುವನು)

ರಾಮಣ್ಣ : ಅಯ್ಯೋ ಸತ್ತೆ ಸತ್ತೆ! ಡಾಕ್ಟರ ಸಾಬ.....

ಪಠಾಣ : ಅರೇ ಇನಕೋ ಕೆಂವ್ ಪುಕಾರ ರಹಾ ಹೈ? ದಾರೂ ಪೀನೇಕೆ ವಖತಮೇ ಕಿಸ್ತೋಭೀ ನಹೀ ಪೂಛಾ! ಆಬ್ ಮುಶಕಿಲ್ ಆಗಯೀ ಕರಕೇ ದೂಸರೇಂಕೊ ಪುಕಾರರಹಾ ಹೈ. ಚಲ್ ಜಲದೀ ಜಲದೀ! ನಹೀತೋ ದೇಖ ಹಂಟರ! (ಹಂಟರ ಸಪ್ನಳ)

ಮಾಲತಿ : ಹೊಡೆಯ ಬೇಡ ತಂದೇ ! ಮೊದಲೇ ಬಡಕಲ ಬೆದರು ದೇಹ ! ಒಂದೇ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮುತ್ತೈದೆತನ ಮಣ್ಣು ಗೂಡಿತು !

ಪಠಾಣ : ಅರೇ ಮಾಯೀ ಆಪ್ ಕೆಂವಾ ಭೀಚಮೇ ಆತೀ ಹೈ ? ನಮದೂ ಲಾಲಾಕೆ ಪಾಸ ನೀವು ಬರಬೇಕಾದೀತ್.

ಮಾಲತಿ : ಅಪ್ಪಾ, ನಾನೇ ಬಂದು ನಿಮ್ಮ ಪಠಾಣ ನಾಬರ ಕೈ ಕಾಲು ಬಿದ್ದು.....

ಪಠಾಣ : ನೀವು ಆಯೀತೋ ಕೈಕಾಲು ಬೀಳನೇಕೀ ಕುಫ ಜರೂರತ ನಹೀಂ ! ಸಬ ಸಬ ಬೇಬಾಕ ಹೋ ಜಾಯಗಾ, ಉವರ ಪೈಸೆಭೀ ಮಿಲೇಂಗೆ. ಚಲೋ ಫಿರ್.....

ರಾಮಣ್ಣ : ಬೇಡ ಬೇಡ ಪಠಾಣ ಸಾಬ, ಹೆಂಡತೀನ್ನ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಡ. ಪಠಾಣನ ಹತ್ತಿರ ಹೋದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ...ನನ್ನ ಮಾಲತಿ.....! ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ಮಾ...ಲ...ತೀ ! ಹಾಯ್ ಹಾಯ್ (ಎಂದು ಧೊಪ್ಪನೆ ಬೀಳುವನು).

ಪಠಾಣ : ಅರೆ ನಿನಗ್ ಯಾತಕ್ ಬೇಕ್ ಹೆಂಡತಿ ! ಹೆಂಡ ಇದ್ದರೆ ಸಾಕ್ ! ನಿಂದೂ ಹೆಂಡಾ ನಿನಗ್ ಇರಲಿ, ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ನಮ್ಮ ಲಾಲಾಗ್ ಇರಲಿ ! ಚಲೋ ಮಾಯೀ ! (ಮಾಲತಿ ಅಳುತ್ತ ನಿಲ್ಲುವಳು)

ರಾಮಣ್ಣ : ಬ್ಯಾಡ ಬ್ಯಾಡ ಪಠಾಣಸಾಬ, ಈ ಬಂಡತನದ ಬಾಳ್ವೆ ಈ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಲಾರೆ ! (ಬಾಗಿ ಕುಳಿತು) ಪಠಾಣನಾಬ, ನಿನ್ನ ಬೂಟು ಗಾಲಿನಿಂದ ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ತುಳಿದು ಒಡೆದುಬಿಡು ! ಬದುಕಬಾರದು. ನಮ್ಮಂಥ ಕುಡುಕರು ಈ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ! ಹುಂ ! ತಡಮಾಡಬೇಡ; ತುಳಿದುಬಿಡು ! ಸೆರಿಗುಡಕ ಸತ್ತುಹೋಗಲಿ ! ಈ ಸೆರೀದ ಚಟದೊಳಗ ಜಾತಿಹೋಯ್ತು, ನೀತಿಹೋಯ್ತು, ಆಸ್ತಿಹೋಯ್ತು, ಇದ್ದದ್ದು ಬಿದ್ದದ್ದು. ಎಲ್ಲ ಹೋಯ್ತು ! ಈಗ ಹೆಂಡತೀನೂ ಹೋಗುತಾಳೆ, ಮಗನೂ ಮಣ್ಣು ಗೂಡುತಾನೆ ! ನೋಡಲಾರೆ ! ನೋಡಲಾರೆ (ಎದ್ದು ಹುಚ್ಚನಂತೆ) ಎಲ್ಲಿದೆ ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದ ಅಮೃತ, ಎಲ್ಲಿದೆ ನನ್ನ ಸಂಸಾರದ ಸುಧಾ ! ತರತೇನಿ, ತರತೇನಿ— (ಎಂದು ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಕಪಾಟುತೆಗೆದು ಸೆರಿ ಬಾಟಲಿ ತರುವ).

ಇದೇ, ಇದೇ ನನ್ನ ಬಾಳುವೆಯ ಭಾಂಡಾರ ! ಇದೇ ನನ್ನ ಪ್ರಪಂಚದ ಪರಮೇಶ್ವರಿ ! ದೇವೀ ಒಮ್ಮೆ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗು ! ಮುಚ್ಚಿದ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯುವದರೊಳಗೇ ನಾನು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಕಟುಕ ಅರಿವು ತಪ್ಪಿಸಿ ದನಗಳ ಕೊರಳು ಕೊಯ್ಯುವಂತೆ, ಈ ನಿಶಿಯಲ್ಲಿ ನಾನಿರುವಾಗಲೆ, ಪಠಾಣಸಾಬ, ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ತುಳಿದು ಚೂರು ಚೂರು ಮಾಡಿ ಬಿಡು ! (ಮತ್ತೆ ಪಠಾಣನ ಹತ್ತಿರ ಸಮೀಪ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ)

ಮಾಲತಿ : (ಅಳುತ್ತ) ಅಯ್ಯೋ ! ಏನಾಯಿತು ನಿಮಗ ! ನನ್ನ ಕುಂಕುಮ, ನನ್ನ ಮುತ್ತೈದೆತನ.....ಈ ಬಾಟ್ಲಿ....!

ಪಠಾಣ : ಹಟೋ ಮಾಯೀ, ಪೀಞೇ ! ಮೈ ಹೂಂ ಇಸಾ ಶರಾಬೀಕೇ ಸೈತಾನಕೋ ಬಿಡಿಸನೇಕೋ ! ಅರೇ ಏ, ಶರಾಬೀ (ಹಂಟರ ಭಡಾಯಿಸುತ್ತ) ಲಾವ ವಹ ಬಾಟಲೀಕೋ (ಕೈಹಾಕುವನು)

ರಾಮಣ್ಣ : ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ, ಕೊಡೋದಿಲ್ಲ ! ಇದೇ ಕೊನೆಯ ಗುಟುಕು ! ಸತ್ತುಹೋಗತೇನಿ ! ನರಕದ ಹುಳಾ ಆಗಿ ಸಾವಿರ ವರ್ಷ ಒದ್ದಾಡತೇನಿ ! ಮಾಲತೀ, ಅಳಬ್ಯಾಡ, ಮಕ್ಕಳೂ ಮರಿ ಜೋ...ಕೆ....!

ಪಠಾಣ : (ಹಂಟರದಿಂದ ಹೊಡೆದು) ಅಬೇ ಕ್ಯಾ ಬಕ್ ಬಕ್ ಕರರಹಾ ಹೈ ? ದಾರೂ ಬಾಜೀ ಕೊ ಬಿಡತೀದಾನ್ ಯಾ ನಹೀಂ ?

ರಾಮಣ್ಣ : ಹೊಡೀಬ್ಯಾಡ ಸಾಹೇಬ ! ಬಿಟ್ಟೆ, ಬಿಟ್ಟೆ; ಇನ್ನೆಂದೂ ಮುಟ್ಟೋದಿಲ್ಲ. ಹೆಂಡತಿ ಆಣೆ, ಮಕ್ಕಳ ಆಣೆ, ದೇವರ ಆಣೆ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆಣೆ ! ಇನ್ನೆಂದೂ ಸೆರೆ ಕುಡಿಯೋದಿಲ್ಲ ! ಆದರೆ ಪಠಾಣಸಾಬ, ಮಾಲತೀನ್ನ ಧರ್ಮಸೆರೆಬಿಡು ! ನಿಮ್ಮೆದುರಿಗೇ ಈ ಬಾಟ್ಲಿ ಒಡೆದು ಬಿಡತೇನಿ. (ಒಡೆಯುತ್ತಾನೆ) ನಿಮ್ಮ ಸಾಲ, ನಿಮ್ಮ ಸಾಲ.....ಅಯ್ಯೋ ಸಾಲ....!

ಪಠಾಣ : ಎದಿ ಒಡಕೊ ಬ್ಯಾಡ. ನಮ್ಮ ಲಾಲಾ ಭೀ ಆದಮೀ ಅದಾನ್ ! ನಿಮ್ಮಂಥ ದಿವಾನ ಆದಮೀ ಕೈಯ್ಯಾಗ ಸಿಗತೀದಾವ ಕರಕೇ

ಭಲ ಭಲತೇ ಬಡ್ಡೀ ವಸೂಲಾ ಮಾಡತೀದಾವಾ! ನೀ ದಾರೂ ಬಿಡತೀ ದಾನ್, ಆಮೇಲೆ ತೋ, ಮೈ ನಬಾ ಸಬಾ ಬೇಬಾಕ ಕರಾವುಂಗಾ! ಬೋಲಾ.

ರಾಮಣ್ಣ : ಬಿಟ್ಟೆ, ಬಿಟ್ಟೆ! ಇನ್ನೆಂದೂ ನೆರೆ ಕುಡಿಯೋದಿಲ್ಲ, ಪಠಾಣ ಸಾಬ. ನೀನು ಯಮಧರ್ಮನ ಆಳಲ್ಲ; ನನ್ನ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ವೇಷಾಂತರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ನನ್ನ ಕುಲದೇವರು! ಈ ದೇವರ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೇಳತೇನಿ...(ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ಪಠಾಣ : ಮೇರೇ ಪಂವಕೋ ಕೆಂವಾ ಭೂತಾ ಹೈ? ಉರೋ ಉರೋ!

ಡಾಕ್ಟರ : ಪಠಾಣಸಾಬ, ಇನ್ನೂ ಮುಗಿಲಿಲ್ಲೇನು ನಿಮ್ಮ ನಾಟಕ?

ಪಠಾಣ : ಮುಗಿತಲ್ಲ, ಈ ಗಡ್ಡ ಮೀಸಿ ತೆಗೆದಕೂಡಲೆ.....!
(ತೆಗೆಯುವನು)

ರಾಮಣ್ಣ : (ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ) ಯಾರು, ಶೀಲಭದ್ರ! ಪಠಾಣ ಅಲ್ಲ; ಪ್ರಾಣ ಪರಮೇಶ್ವರ! ನನ್ನ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. (ಶೀಲಭದ್ರನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಹೋಗುತ್ತಾನೆ)

ಶೀಲಭದ್ರ : ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ರಾಮಣ್ಣನನ್ನು ಎತ್ತಿ ನನ್ನ ಕಾಲುಗಳನ್ನೇಕೆ ಹಿಡಿಯುವಿ ಭಾವಾ: ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಪುನೀತನಾಗಿರುವಿ! ಇನ್ನುಮೇಲಾದರೂ ಈ ಕೆಟ್ಟ ಚಟವನ್ನು ಬಿಡು! ಮುತ್ತಿನಂಥ ಮಕ್ಕಳು, ಮಹಾದೇವಿಯಂಥ ಮಡದಿ, ಬಂಗಾರದಂಥ ಬಾಳುವೆ ಸಹಿತವಾಗಿ ಈ ನವೀನ ನಂದಗೋಕುಲ ನರಕದ ನಿವಾಸವಾಗಿತ್ತು, ಅಲ್ಲವೇ, ಈ ಸೆರೆಗುಟುಕ ಚಟದಿಂದ! ನಿನ್ನ ಸಾಲವನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ತೀರಿಸುವೆ. ಎದೆ ಯೊಡೆಯಬೇಡ ಮೂಲಾ, ಈಗ ನಿನ್ನ ಪತಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ

ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಬಂದಿದೆ. ಸತೀ ಸಾವಿತ್ರಿಯಂತೆ ಸತ್ತ ಗಂಡನನ್ನು
ಮತ್ತೆ ಬದುಕಿಸಿರುವಿ. ಇನ್ನು ಅದರ ಆನಂದ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ನಂಸಾರ
ನೌಕೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಿರಿ!

ಎಲ್ಲರೂ : ದಾರೂಬಂದ — ಜಿಂದಾಬಾದ —

ದಾರೂ ಪೀನಾ ಮತಕರೋ | ಯಾರೋ ಅಕ್ಕಲಗುಂಗ
ಹೊತೀಹೈ ||ವಲ್ಲ||

ಅಪನೇ ಪದರಕಾ ದಾಮ ಜಾಕರ | ಮುಖಮೇ ಮಿಟಿಯಾ
ಪಡತೀ ಹೈ || ೧ ||

ಕಹತ ಕಬೀರ ನುನೋಭಾಯಿ ಸಾಧೋ | ದಾರೂ
ಭೋಡಕರ ರಾಮ ಬನಾವೋ || ೨ ||

ತೆರೆ

(ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಪೂರ್ಣವಾದುದು)

ರಣದೇವತೆಯ ರಂಗಪಂಚಮಿ

ಅಥವಾ

ಕರ್ಣ-ರಸಾಯನ

(ರೇಡಿಯೋ ರೂಪಕೆ)

ಪಾತ್ರಗಳು :

(೧) ಕರ್ಣ	(೫) ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ
(೨) ಸೂರ್ಯ (ಧ್ವನಿರೂಪದಲ್ಲಿ)	(೬) ಧರ್ಮರಾಜ
(೩) ದುರ್ಯೋಧನ	(೭) ಅರ್ಜುನ
(೪) ಶಲ್ಯರಾಜ	(೮) ಭೀಮ (ಧ್ವನಿ ಮಾತ್ರ)
(೯) ಕುಂತೀದೇವಿ	

ನಿವೇದಕ : ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಕಾಳೆಗ ಆರಂಭವಾಗಿ ಹದಿನಾರು ದಿನಗಳಾಗಿವೆ. ಅಂದು ಭಾನುವಾರ. ಎಂದಿನಂತೆ ಮಾಧ್ಯಂದಿನ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಕೆಚ್ಚಿದೆಯ ಕರ್ಣ.

ಕರ್ಣ : (ಸೂರ್ಯದೇವನನ್ನು ನಮಿಸುತ್ತ) ಓಂ ಭಾಸ್ಕರಾಯನಮಃ ಓಂ ಜಗಜ್ಜಗ್ಗುಷ್ಣೇನಮಃ, ಓಂ ವಿಶ್ವಪಿತ್ರೇನಮಃ ಓಂ ಮಮ ಪಿತೃ ದೇವಾಯನಮಃ.....

ಭಗವನ್ ಭಾನುದೇವಾ, ಇದೇ ನಿನಗೆ ಅಂತಿಮ ಅರ್ಘ್ಯವಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗು ತಂದೇ. ಬಂಧು ದ್ವೇಷದ ಭಾತರ ಯುದ್ಧದ ಹುಯಿಲುಗಾಳಿ ಹಿಡಿದಿದೆ. ಕಾರಸ್ಥಾನಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣ ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ; ಕೆಚ್ಚಿದೆಯ ಕರ್ಣ ಕೌರವರ ಕಡೆಗೆ. ಕೃಷ್ಣಾ

ಕೃಷ್ಣಾ, ನಾನು ಎಂತಹ ಉನ್ನತ ಆವೇಶದಲ್ಲಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಜರ್ಜರ ಮಾಡಿದೆಯಲ್ಲ! ಕೌರವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯ ನಾಪ್ರಾಜ್ಞ! ಕರ್ಣನಿಗಂತೂ ಕೊನೆಗಾಲ ಖಂಡಿತ! ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಲಿ ರಕ್ತಪಾತ, ರಣದೇವತೆಯ ರಂಗಪಂಚಮಿ ಅನಿವಾರ್ಯ.....

ಸೂರ್ಯ : (ಧ್ವನಿ ಮಾತ್ರ) ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ, ನೀನು ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬಲ್ಲೆ.

ಕರ್ಣ : ಯಾರಿಂತು ನುಡಿವವರು? ನಾನು ಸಾವನ್ನು ಸೋಲಿಸಬಲ್ಲೆನೇ?

ಸೂರ್ಯ : (ಧ್ವನಿ) ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ! ಸೂರ್ಯನ ನುಡಿ ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು.

ಕರ್ಣ : ತಾತಾ, ತಾತಾ, ನಾನೀಗ ಮಾಡಬೇಕಾದುದೇನು?

ಸೂರ್ಯ : (ಧ್ವನಿ) ಅರ್ಜುನನ ಅಂತ್ಯಕಾಲವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಕೃಷ್ಣನಂತೂ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ನಿನ್ನೆದಿಗೆ ಗಾಯ ಮಾಡಿದ. ಇನ್ನು ಪುತ್ರನ ಪ್ರಾಣಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬೇಡಲು ಕುಂತಿದೇವಿ ಬರುವಳು. ಅವಳ ಮೋಹದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗಬೇಡ; ಬೇಡಿದ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಡ, ಕಂದಾ.

ಕರ್ಣ : ಪಿತೃದೇವಾ, ಸುಗಂಧ-ದುರ್ಗಂಧ, ಸೂರೂಪ-ಕುರೂಪ, ಸುಜನ-ಕುಜನ ಸರ್ವರ ಮೇಲೆಯೂ ಸಮನಾಗಿಯೇ ಸುವರ್ಣ ಕರಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುವ ಸಮತಾವಾದಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನ ಸುತನಾದ ನಾನು, ಬೇಡಿದವರನ್ನು ಬರಿಗೈಯಿಂದ ಕಳಿಸುವದು ತಂದೆಯ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದಂತಾಗುವದಿಲ್ಲವೇ?

ಸೂರ್ಯ : (ಧ್ವನಿ) ಈ ಉದಾರ ಹೃದಯದ ದುರುಪಯೋಗವಾಗುತ್ತಿದೆ; ಮಗುಣ್ಣ.

ಕರ್ಣ : ಆದರೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ವೀರನಾಗಿ ಕಾದಾಡಿ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಶೋಭೆಗೊಳ್ಳುವೆನಲ್ಲವೇ? ಪಿತಾ ಪುತ್ರರ ಸತ್ಪರ ಸಂಯೋಗವಾಗುವ ಸುಸಂಧಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲೇಕೆ ತಂದೆ?

ಸೂರ್ಯ : (ಧ್ವನಿ) ಭಾಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆದುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಯಾರಿಂದ ಸಾಧ್ಯ? ಅದೋ, ಕುಂತಿದೇವಿ ಬಂದೇಬಿಟ್ಟಳು.

ಕರ್ಣ : ಬಾ, ತಾಯೀ.

ಕುಂತಿ : ಬಾ ತಾಯಿಗ್ಗ! ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಸವಿ ಜೇನನ್ನು ಸುರಿದಂತಾ ಯಿತು ಕಂದಾ. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೇಳು ಮಗು! ಬಾ ತಾಯಿ; ತಾಯಿ, ತಾಯಿ! ಅಹುದು; ಕುಂತಿದೇವಿ ಕರ್ಣನ ತಾಯಿಗ್ಗ!

ಕರ್ಣ : ಕರ್ಣನ ತಾಯಿ ಕುಂತಿದೇವಿಯಲ್ಲ; ಅಧಿರಥ ನಾರಥಿಯ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ರಾಧೆ. ಆಕೆಯೇ ನನ್ನ ಮಾತೃದೇವತೆ.

ಕುಂತಿ : ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲ; ನಿನ್ನನ್ನು ಹೆತ್ತವಳು ನಾನು.

ಕರ್ಣ : ಹೆತ್ತವಳೆಂತೆಯೇ ಹಸುಳೆಯನ್ನು ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತೊ ಗೆದೆ! ಆ ಹಳೆಯ ಕಂತೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಬೇಡ ಕುಂತಿದೇವೀ. ಕೃಷ್ಣ ಎಲ್ಲ ವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕುಂತಿ : ಹಾಗಾದರೆ ಅರ್ಧ ಕೆಲಸ ಕೈಗೂಡಿದಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಪಾಂಡವನೆಂದು ನಿನ್ನ ಪಾಂಡವ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವೆ ಯಲ್ಲವೇ?

ಕರ್ಣ : ಉಂಡ ಮನೆಯನ್ನು ಅಗಲಿ ಹೋಗಬೇಕಾದುದು ಹೆಂಗಳೆ ಯರ ಹಣೆಬರಿಹ. ಉಂಡಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಧನಿಗಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ದಂಡಿಸುವು ದೊಂದೇ ಗೊತ್ತು ಗಂಡುಗಲಿ ಕರ್ಣನಿಗೆ! ಪ್ರಥಮ ಪಾಂಡವ ಯಾರು? ನನಗೆ ಪಂಡುರಾಜ ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ನೀನೇಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ? ಪಾಂಡವರಿಗೂ ನನಗೂ ಸಂಬಂಧವೇನು? ನನ್ನನ್ನು ಪಾಂಡವ ನೆಂದು ಹೇಳಿ ಮಾತಿನ ಮದ್ದು ಗುಣಿಕೆಯನ್ನು ನನಗೆ ತಿನ್ನಿಸಬೇಕೆನ್ನುವೆಯಲ್ಲ ಕುಂತಿದೇವೀ? ಕ್ಷೇತ್ರವೊಂದಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇನಾಯಿತು? ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜಗಳ ಜಾತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ; ಎಂದ ಮೇಲೆ, ಬೆಳೆಗಳ ಜಾತಿಯೂ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಬೇ ಕಲ್ಲವೇ? ನಾನು ಪಾಂಡವನೂ ಅಲ್ಲ, ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಕುಂತಿ : ಹಾಗೆ ಹೊರಗೈಯಿಂದ ಹೊಡೆಯಬೇಡ ಮಗೂಣ್ಣ! ಈಗ ಈ ಕಲಹದ ಅಗ್ನಿಗೆ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಎರಚಿ ಭುಗಿಲ್ ಎನಿಸುವುದಾಗಲಿ, ತಣ್ಣೀರನ್ನೆರಚಿ ಶಾಂತ ಮಾಡುವುದಾಗಲಿ ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ ಕಂದಾ.

ಕರ್ಣ : ಬಹಳ ತಡವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ, ತಾಯೀ, ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ! ಆದರೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿರುವೆ. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯ ಸೆಣಸಾಟಕ್ಕೆ ನಿಂತಾಗ ಮತ್ತು ದ್ರೌಪದೀ ಸ್ವಯಂವರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಭಂಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದಾಗ ಎಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನು ಸೂತಪುತ್ರನೆಂದು ಕೊರಚಾಡಲಿಲ್ಲವೇ ? ಆಗ ನನಗೆ ನನ್ನ ಹೀನ ವಂಶದ ಬಗೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಕೆಡುಕೆನಿಸಿತ್ತು. ಈಗ ಕೃಷ್ಣ ನನ್ನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ನಾನು ಸೂತಪುತ್ರನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ನನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕಾರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಅಯ್ಯೋ, ಎಂತಹ ದುರ್ದೈವಿ ನಾನುಣ್ಣ !

ಕುಂತಿ : ಹಾಗೆ ಕೆಡುಕೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ ಕಂದಾ !

ಕರ್ಣ : ಕೆಡುಕೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೇ ಕುಂತೀದೇವಿ ? ಮಾತೃರೂಪದಿಂದ ಮನೆ ಮನೆಗೆ ಅವತರಿಸುತ್ತಾನೆ ದೇವ, ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಾರುತ್ತಿವೆ. ಹೆತ್ತ ಹಸುಳೆಗಾಗಿ-ಈ ಕರ್ಣನಿಗಾಗಿ-ಅಂತಹ ದೇವಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲೂ ದಯೆಯ ಸೆಲೆಯಿಲ್ಲದಾಯಿತಲ್ಲಣ್ಣ ! ಕುಂತೀದೇವೀ, ನಿನ್ನ ಬಸಿರಿನಿಂದ ಬಂದುದು ನನ್ನ ತಪ್ಪೇ ? ತಪ್ಪು ಯಾರದು, ಶಿಕ್ಷೆಯಾರಿಗೆ ?

ಕುಂತಿ : ಹಾಗೆ ಚುಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡಬೇಡ ಕರ್ಣಾ.

ಕರ್ಣ : ಚುಚ್ಚುವದು ಹಾಗಿರಲಿ, ಕೊಚ್ಚಿ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದೆ ಮತ್ತಾರಾದರೂ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಇದಿರಿಗಿದ್ದರೆ ! ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯೆಂದು ಕೈ ಕಾದಿರುವೆ. ಕುಂತೀದೇವೀ, ಈಗಲಾದರೂ ನನಗಾಗಿ ಮಾತೃಸ್ನೇಹದ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ. ಮಗನೆಂದು ಮರುಕದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಮರಣದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಸಲು ಬಂದಿರುವೆಯಲ್ಲವೇ ?

ಕುಂತಿ : ಹಾಗಿಲ್ಲ ಮಗೂ. ಹೆಂಗರುಳಿನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ಮರಣದ ಬಯಕೆಯಿರುವದಿಲ್ಲವ್ವಾ.

ಕರ್ಣ : ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿದುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಮೀನ ಮೊಸಳೆಗಳು ತಿಂದು ತೇಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿನಗೆ ಈ ಮಾತನ್ನಾಡುವ ಧೈರ್ಯ ಬಂದಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ! ಸಾಕು; ಸೂರ್ಯದೇವನಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದಿರುವೆ. ಇಲ್ಲದ ಹರಟೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಕಾಲಕಳೆಯಬೇಡ. ಬಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಡು.

ಕುಂತಿ : ನಿನ್ನ ಬಂಧುಗಳೊಡನೆ ಬಡಿದಾಡುವದನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲವೆ?

ಕರ್ಣ : ವೀರವೃತ್ತಿ, ವೀರಪತ್ನಿ, ವೀರಮಾತೆಯೆಂಬ ಅಭಿಮಾನ ನಿನಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ನಾನು ನಿನ್ನ ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ, ನಾನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನ ಮಗನೇ ಆಗಿದ್ದರೆ, ರಣಾಂಗಣದಿಂದ ಹಿಂದೆಯುವ ಹೇಡಿತನವನು ಹೇಳಬಾರದು ಈ ಕರ್ಣನಿಗೆ.

ಕುಂತಿ : ನೀನು ಸಹೋದರರೊಡನೆ ನೆಣನಾಡುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ ಕಂದಾ.

ಕರ್ಣ : ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಹಡೆದವಳೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಹೃದಯದ ಹಂಬಲು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು ನಿನಗೆ. ಕಿರೀಟಿಯೊಡನೆ ಕಾದಾಡಬೇಕೆಂದು ಅದೆಷ್ಟೋ ವರುಷಗಳಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಈಗಲೀಗ ಸಮಯ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ.....

ಕುಂತಿ : ಆದರೆ ಅರ್ಜುನ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮ; ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ತರುಣ. ಕಿರಿಯರೊಡನೆ ಕಲಹಮಾಡುವದು ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಹಿತವಲ್ಲವಷ್ಟಾ.

ಕರ್ಣ : ಹಿತಾ ಹಿತಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಕಾಲ ಎಂದೋ ಕಳೆದು ಹೋಗಿದೆ. ಈಗ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುವುದೊಂದೇ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನಿಚ್ಚಳ ಕಾಣುಳವಾದ ಹಾದಿ. ಅಮ್ಮಾ, ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟವನನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಗಳೆದು ನಿಂದಕರ ನೆರವನ್ನು ಸೇರಿ ಜೀವಗಳನ್ನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇ? ದೂಷಕ ನೊಬ್ಬ ದೇಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಆತನ ಹೊರೆಯಲ್ಲಿರುವದು ಕರಕಷ್ಟ!

ಕುಂತಿ : ಕರ್ಣಾ, ಕರ್ಣಾ, ಮಾತೃದೇವತೆಯ ಮಹತಿಗಿಂತಲೂ ನಿನಗೆ ಅನ್ನದ ರಿಣವೇ ಅಧಿಕವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆಯೇ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಆತಂಕ ವಿಲ್ಲದೇ ಆಯುಧಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕು. ಆದರೆ ಆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಕುಂತಿಯು

ಕತ್ತನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಡು. ಆ ರಕ್ತ ರಂಜಿತವಾದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನಿಡುತ್ತಲೇ ರಣಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಹೋಗುವೆಯಂತೆ; ಆಯಿತೇ, ಇನ್ನಾದರೂ ಸಮಾಧಾನ ?

ಕರ್ಣ : ಕುಂತೀದೇವೀ, ಹೆಂಗಳೆಯರ ಹೊಂಚುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಅರಿಯದಷ್ಟು ಮೂರ್ಖನಿಲ್ಲ ನಾನು. ಮಗನ ಮರುಕವಿಲ್ಲದೆ ಹಸುಳೆಯನ್ನು ಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಬಿಟ್ಟ ನೀನು, ಈಗ ಮಾತೆಯೆಂದು ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆಯುವ ಹುಚ್ಚು ಹಂಬಲವನ್ನು ಹಿಡಿಯ ಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಡು ತಾಯಿ.

ಕುಂತಿ : ಆರುಜನ ಪಾಂಡವರ ತಾಯಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಧಾವಿಸಿ ಬಂದೆ. ಈಗ ಬಂಜೆಯಾಗಿ ಬಂದ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿರುವೆ.

ಕರ್ಣ : ಬಂಜೆಯಾಗಲು ಕಾರಣವಿಲ್ಲವಲ್ಲ!

ಕುಂತಿ : ಕರ್ಣಾ, ಅರ್ಜುನನ ಅಂತ್ಯ ಮಾಡದೆ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ ನೀನು. ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರು ಸತ್ತರೂ ಉಳಿದವರೊಡನೆ ಅಗ್ನಿವ್ರವೇಶ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಧರ್ಮರಾಜ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ನೀನಂತೂ ನನ್ನ ಮಗ ನೆಂದು ಜಗತ್ತು ಅರಿತಿಲ್ಲ, ಅರಿಯುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಎಂದಮೇಲೆ, ಸತ್ತ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆತ್ತೊಡಲು ಬಂಜೆಯಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಪಾಂಡವರ ತಾಯಿಯೆಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ ಬರಿಯ ಬಾಯ್ಮಾತಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಿತು.

ಕರ್ಣ : ಚಿಂತಿಸಬೇಡ ಕುಂತೀದೇವೀ. ಅಯ್ಯರು ಪಾಂಡವರು ಆರು ಜನರಾಗುವದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿದ್ದಂತೆ, ನಿನ್ನ ಬಸಿರು ಬಂಜೆಯಾಗುವದೂ ಅಸಾಧ್ಯವೇ. ವಂಚ ಪಾಂಡವರ ತಾಯಿಯೆಂಬ ಬಿರುದು ಬಯಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಮಗನೆಂಬ ಅಭಿಮಾನ ನಿನಗಿದ್ದರೆ-ಅರ್ಜುನ ಸತ್ತರೆ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಅಯ್ದ ಜನ ಕೌಂತೇಯರಾಗುವರು. ಕರ್ಣನೇ ಸತ್ತರಂತೂ ಪಂಚ ಪಾಂಡವರ ತಾಯಿಯೆಂಬ ನಿನ್ನ ಬಿರುದಿಗೆ ಭಯವೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ.

ಕುಂತಿ : ಅಂತೂ ಮಕ್ಕಳ ಮರಣವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಕುಂತಿಯ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆಯಷ್ಟೇ!

ಕರ್ಣ : ದೈವೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಬದಲಿಸಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ತಾಯಿ.

ಕುಂತಿ : ಸಾಧ್ಯವಿದೆ; ಅದು ಕೂಡ ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ.

ಕರ್ಣ : ಅಮ್ಮಾನಾನೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಬೀಳಿಡು. ಈ ಕರ್ಮಕಟಕಟಿ ಕೊನೆಗಾಣಲಿ.

ಕುಂತಿ : ಕರ್ಮಕಟಕಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಂದಾ ! ಭವಿಷ್ಯದ ಭೀಕರತೆ ಕಣ್ಣಿಂದ ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗಿ ಕರುಳುಗಳು ಮೊರೆಯುತ್ತಿವೆ; ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಬೇಡುತ್ತಿವೆ.

ಕರ್ಣ : ಆ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕೆ ಉ ?

ಕುಂತಿ : ಕರ್ಣಾ, ಕೊನೆಯ ಮಾತಿದು; ನಡೆಸಿಕೊಡು. ನಾನು ಎಷ್ಟೇ ಬೇಡ ಬೇಡವೆಂದರೂ ನೀನು ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿಯೇ ತೀರುವೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಯಿಷ್ಟೇ: ಕಾಳೆಗದ ಕಣದಲ್ಲಿ ಕೌರವನ ಕುಟಿಲತನಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಡಬೇಡ. ನಿನ್ನ ವೀರತ್ವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡು; ತೊಟ್ಟ ಬಾಣವನ್ನು ತೊಡಬೇಡ, ಇಟ್ಟ ಗುರಿಯನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಡ.

ಕರ್ಣ : ಇದರಿಂದ ಕರ್ಣನ ಕಡುಗಲಿತನಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟು ಹಾಕಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲ ತಾಯೀ. ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಯುದ್ಧವಿದ್ಯೆಯ ಅನೇಕ ವರಸೆಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ ಕೈಯೆನಿಸಿದ ಕರ್ಣನಿಗೆ ಎಂಜಲು ಬಾಣಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಆಯಿತು; ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಹೇಳುವದಿದೆಯೇ?

ಕುಂತಿ : ಹತ್ತೊಡಲ ಹಂಬಲುಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಯುಂಟೇ ಕಂದಾ? ಆದರೆ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ತಾಯಿಯೆಂದೇ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಎಂದಮೇಲೆ ಮುಂದೇನು ಮಾತನಾಡಲಿ?

ಕರ್ಣ : ಮುಂದೇನು ಮಾತನಾಡುವದೂ ಬೇಡ. ಕರ್ಣನ ತಾಯಿ ಯೆಂಬ ಅಭಿಮಾನ ನಿನಗಿದ್ದರೆ, ಮಾತೇ, ನನ್ನದೊಂದು ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡುವೆಯಾ?

ಕುಂತಿ : ಹೇಳು, ಹೇಳು ಕಂದಾ. ನಿನಗಾಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೂ ಪಣಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವೆ.

ಕರ್ಣ ಅಷ್ಟೇನೂ ಕಷ್ಟದ ಕಾಡ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಮ್ಮಾ, ನನ್ನ ಹುಟ್ಟು ಮೆಟ್ಟುಗಳು ನೀನು ಮತ್ತು ಕ್ಕೆ ಈ ಇಬ್ಬರ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಸೂತ ಪುತ್ರ, ಸೂತ ಪುತ್ರ ಎಂದು ನಕಲಕೃಷ್ಣಿಯೇ ಒಕ್ಕೂಡಲಿನಿಂದ ಒದರಿದರೂ ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆ; ಆದರೆ ತಂದೆಯಿಲ್ಲದ ಮಗನೆಂಬ ಅಪಮಾನದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು, ತಾಯೀ, ನಾನು ಜೀವದಿಂದ ಇರುವವರೆಗೂ ನೀನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಯಿ ಬಿಡಬಾರದು.

ಕುಂತಿ : ಅಯ್ಯೋ ಹಾಳಾದ ಹೆಣ್ಣಿನದ ಹಂಬಲವೇನು!

ಕರ್ಣ : ಕೆಡುಕೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ ತಾಯೀ! ಮುಗಿದು ಹೋದ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಗಿದರೆ ಮರಳಿ ಬರುವಂತಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಕೊನೆಯ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಚಿತ್ತಕೊಟ್ಟು ಕೇಳು: ಕರ್ಣನ ಕೊನೆಗಾಲಕ್ಕಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ಮುತ್ತಿಗೆ ನಡೆದಿದೆ. ಅರ್ಜುನನ ತಂದೆಯಾದ ಇಂದ್ರ ಕಪಟವೇಷದಿಂದ ನನ್ನ ಕವಚ ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಬೇಡಿ ಒಯ್ದಿದ್ದಾನೆ. ಕಾರಸ್ಥಾನಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣ ನನ್ನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ನನ್ನ ಎದೆಗೆ ಅರಿಗಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಮೇಲೆ ನೀನೂ ತೊಟ್ಟ ಬಾಣವನ್ನು ತೊಡದಂತೆ, ಇಟ್ಟ ಗುರಿಯನ್ನು ತೆಗೆಯದಂತೆ ಆಣೆಯಿಟ್ಟಿರುವೆ! ಒಟ್ಟಾರೆ, ನೀವೆಲ್ಲ ಕರ್ಣನ ಕಾಶಲಕ್ಕೆ ಸಂಚಕಾರವನ್ನು ತಂದಿರುವಿ. ಎಂದಮೇಲೆ, ಕರ್ಣನ ಕೊನೆಗಾಲಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಕ್ಷಣವೂ ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಕುಂತಿ : ಅಭದ್ರವನ್ನು ಅಡಬೇಡ ಮಗು.

ಕರ್ಣ : ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಅಡಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಈ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಿಗೆ. ತಾಯೀ, ನಾನು ಹಸುಳೆಯಿದ್ದಾಗ ನನಗಾಗಿ ನೀನೇನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಲಾದರೂ ನನಗಾಗಿ ನಿನ್ನ ತಾಯ್ತನದ ಕರುಳು ಮಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಮಮತೆಯ ಮಧುರರಸವೊಸರುತ್ತಿದ್ದರೆ.....

ಕುಂತಿ : ಇನ್ನೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸಂತಯವೇ ಕಂದಾಕ್ಷ ?

ಕರ್ಣ : ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಇದೊಂದು ಮಾತನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಸು. ಈ ಭಾರತ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕಾರಸ್ಥಾನಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣ ಕಿರೀಟಿಗೆ

ಸಾರಧಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕೌರವನಿಗೆ ಸೋಲು, ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸಾವು ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧ ! ನಾನು ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ದೇಹದ ಅಂತ್ಯವಿಧಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ...

(ಕುಂತಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುವಳು)

ಅಳಬೇಡತಾಯೀ ಸರಿಯಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳು..... ಆಮೇಲೆ ನನ್ನ ಅಂತ್ಯವಿಧಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕ್ಷಾತ್ರವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಧರ್ಮ ರಾಜನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು.

ಕುಂತಿ : (ಅಳುತ್ತ) ಹಾಯ್ ಕಂದಾ, ಹೆತ್ತ ಕರುಳಿಗೆ ಕೊಳ್ಳೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಈ ಕಟುವಚನಗಳನ್ನು.....! (ದುಃಖಒತ್ತರಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾಗುವಳು.)

ಕರ್ಣ : ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆಯುವೆ ಏಕೆ ತಾಯೀಗ ? ಭವಿತವ್ಯವನ್ನು ಬದಲಿಸಲು ನನಗೆ, ನಿನಗೆ—ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ—ಯಾವ ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಎಂದಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವ ದೇಹವಿದು ! ಇದು ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಶಾಚಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗುವ ಬದಲು ಆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನ ಕೈಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಪಡೆಯಲಿ, ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಆಸೆ. ಆಗಬಹುದೇ ತಾಯೀಗ ?

ಕುಂತಿ : ಕಂದಾ, ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುವ ಮೊದಲೇ ನನ್ನ ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳು ಹೊರಟುಹೋಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲವ !

ಕರ್ಣ : ಬದುಕ ಬೇಕು ತಾಯೀ, ಪಂಚ ಪಾಂಡವರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಕ್ಯಾಗಿ ಕುಂತೀದೇವಿ ಬದುಕಲೇ ಬೇಕು. ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ವೀರಸ್ವರ್ಗ ಸಿಕ್ಕ ಲೆಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹರಸು ತಾಯೀ. ಇದೋ, ಕೊನೆಯ ನಮಸ್ಕಾರ.

(ನಮಸ್ಕರಿಸುವನು. ಕುಂತಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಅಭೀಷ್ಟ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಲಿ, ಎಂದು ಹರಸುವಳು.)

೨ನೆಯ ಕೇಳಿಕೆ

[ನಿವೇದಕ : ಕೌರವೇಶ್ವರನ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾದಿಗಳ ಸಂತರ ಸೇನಾಪತಿ ಪಟ್ಟ ಯಾರಿಗೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕೌರವ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕರ್ಣ ಬರುತ್ತಾನೆ. ವೈತಾಳಿಕರು :

ಪುಂಡ ಪಾಂಡವ ಗಂಡ, ಚಂಡವಿಕ್ರಮ ವಿಜಿತ ಪೌರುಷ ಪ್ರಚಂಡ, ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತ ದಾನಶೌಂಡ, ಆಖಂಡಲ ಸುತ ಸಂಹಾರ ಬಲವದ್ವೋದ್‌ಂಡ ಅಂಗಮಂಡಲಾಧೀಶ ಕರ್ಣಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಬಹುಪರಾಕ್ರಮಕ !]

ಕೌರವ : ಬರಬೇಕು, ಬರಬೇಕು. ಅಂಗರಾಜಾ, ಆಯುಷ್ಮಂತನಾಗು.

ಕರ್ಣ : ಕೌರವೇಶ್ವರನ ಕೃಪೆಯಿರುವ ವರಿಗೂ ಅಂಗರಾಜ ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ ಸರಿ.

ಕೌರವ : ಕರ್ಣನ ಕಡುಗಲಿತನಕ್ಕೆ ಕೌರವನ ಕೃಪೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ !

ಕರ್ಣ : ಉಪಕೃತನಾದೆ. ಮತ್ತೇನು ? ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕು.

ಕೌರವ : ಭಾರತಯುದ್ಧ ಆರಂಭವಾಗಿ ಹದಿನಾರು ದಿನಗಳಾದವು. ರಣದೇವಿಯ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಜಯಾಪಜಯದ ತಕ್ಕಡಿಯ ಪರಡೆಗಳು ಅತ್ತೊಮ್ಮೆ ಇತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಲಿವೆ. ಭೀಷ್ಮರು ಶರಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಶಯನ ಮಾಡಿದರು.

ಕರ್ಣ : ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಮುಂದಾಳುಗಳಾಗಿ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಕೈದುಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟ ಮಹಾಪುರುಷರವರು.

ಕೌರವ : ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರು.

ಕರ್ಣ : ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನೆಗೆ ಸಂಚೆಕಾರ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಉಂಡ ಅನ್ನದ ಅರಿವು ಕೂಡ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಆ ಮಹಾಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ. ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ ಸತ್ತನೆಂಬ ಸದ್ದಿನಿಂದ, ಕುರುವಂಶದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕುಮಾರನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅವರ ಕನಸಿನ ಕಟ್ಟಡವೇ ಕುಸಿದುಬಿದ್ದಿತು.

ಕೌರವ : ಕರ್ಣರಾಜಾ ಆದದ್ದಾಯಿತು; ಮುಂದೆ ಸೇನಾಪತಿ ಪಟ್ಟಿಯಾರಿಗೆ ?

ಕರ್ಣ : ಕೃಪಾಚಾರ್ಯ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಾಚಾರ್ಯ, ಶಲ್ಯರಾಜ ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ವಿಚಾರ್.....

ಕೌರವ : ಕರ್ಣಾ, ಇದು ನಿನ್ನ ವಿನಯಶೀಲತೆಗೆ ಒಪ್ಪತಕ್ಕದ್ದೇ. ಆದರೆ, ನನ್ನೊಡನೆ ಮುಚ್ಚು ಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾತನಾಡು. ಕರ್ಣನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ನಂಬಿಕೊಂಡು, ಕೌರವೇಶ್ವರ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ. ನಿನಗೆ ಈ ಕೌರವನ ಸಿಂಹಾಸನ ಬೇಕಿದ್ದರೂ ಹೇಳು; ಈಗಲೇ ವಟ್ಟಿಗಟ್ಟುವೆ. ಮಾತ್ರ, ಪಾಂಡವರ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು.

ಕರ್ಣ : ಕೌರವೇಶ್ವರಾ, ನಿತ್ಯದ ಅಪಜಯದಿಂದ ನೊಂದಹೃದಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂಥದ ಅವಿಶ್ವಾಸದ ಬರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲ ! ಇಷ್ಟುಕಾಲದ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕರ್ಣನ ಹೃದಯಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೇ ? ನಿಮ್ಮ ಅನ್ನದಿಂದ ಬೆಳೆದ ಈ ದೇಹವನ್ನು ನಿಮಗೆ ಮುಡಿಪು ಮಾಡಿರುವೆ. ಈ ಭೂಮಂಡಲದ ಭೂಪಾಲಪದವಿಯನ್ನಷ್ಟೇ ಏಕೆ, ಸ್ವರ್ಗ ಸಿಂಹಾಸನದ ಸಮ್ರಾಟ್ ಪದವಿಯನ್ನೂ ಆಶಿಸಿಲ್ಲ ನಾನು. ಕೌರವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರಬೇಕು. ಆತನಿಗಾಗಿಯೇ ದುಡಿಯಬೇಕು, ಆತನಿಗಾಗಿಯೇ ಮಡಿಯಬೇಕು, ಇದೊಂದೇ ಕರ್ಣನ ಮನೀಷೆ !

ಕೌರವ : ಹಾಗಾದರೆ, ಸೇನಾಪತಿ ಪಟ್ಟದ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಸಾಗಿಸಲೇ?

ಕರ್ಣ : ಆಗಬಹುದು; ಆದರೆ ಸುಯೋಧನ ಸಮ್ರಾಟ್, ನನ, ದೊಂದು ಕೋರಿಕೆ.....

ಕೌರವ : ಮುಚ್ಚುಮರೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ಕರ್ಣಾ. ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳು.

ಕರ್ಣ : ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರು ನತ್ತರೂ ಉಳಿದವರೊಡನೆ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಧರ್ಮರಾಜ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆಂತೆ.

ನಾನು ಕಿರೀಟಿಯನ್ನು ಕೊಂದೇ ತೀರುವೆ. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಕಾರಸ್ಥಾನಿ ಯಾದ ಕೃಷ್ಣ ಸಾರಥಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಸರಿತೂಗುವ ಸಾರಥಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶಲ್ಯರಾಜನೊಬ್ಬನೇ. ಅತನೇನಾದರೂ ನನಗೆ ಸಾರಥಿಯಾಗಲು ಒಪ್ಪಿ ಕೊಂಡರೆ ನಾಳೆ ಸಂಧ್ಯಾಸಮದೊಳಗಾಗಿಯೇ ಪಾಂಡವರ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ ಆಗಿಯೇತೀರುವದು. ಆದರೆ ಶಲ್ಯರಾಜನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವ.....

ಕೌರವ : ಅದನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುವೆ. ಈಗ ಸೇನಾಪತಿ ಪಟ್ಟದ ಕಾರ್ಯ ನೆರವೇರಲಿ. ಸೇವಕಾ, ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯ ಮೊಳಗಲಿ, ಸಕಲ ರಾಜರಿಗೂ ಆಮಂತ್ರಣ ಭೇರಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸು, ಪುರೋಹಿತರೂ ನರ್ತಕಿಯರೂ ಬರಲಿ.

(ವಾದ್ಯಗಳ ಧ್ವನಿ, ಪುರೋಹಿತರ ಮಂತ್ರವಾಚನ ನಿನಾದ, ನರ್ತನ ಪ್ರಸಂಗ)

ಕೃಪ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಾಚಾರ್ಯರೇ, ಮದ್ರದೇಶಾಧಿಪತಿ ಶಲ್ಯರಾಜಾದಿ ಹಿರಿಯರೇ ಮತ್ತು ಸಕಲ ಸಾಮಂತ ಭೂಪಾಲರೇ, ನಾಳಿನ ದಿನದ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸೇನಾಪತಿ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಅಂಗಮಂಡಲಾಧಿಪ ವೀರಾಗ್ರಣಿ ಕರ್ಣನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿದೆ. ಇದನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸಮ್ಮತಿಸುವಿರೆಂದು ನಂಬಿರುವೆ. (ಚಪ್ಪಾಳೆ) ಪುರೋಹಿತರೇ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನ ಮಂತ್ರಗಳಾಗಲಿ. (ಮಂತ್ರ ಪರಣ) ಕರ್ಣ ದಂಡಾಧೀಶರೇ, ಕುರು ಸಿಂಹಾಸನದ ಸ್ವಾಮಿನಿಯಾದ ಈ ಖಡ್ಗದೇವತೆಯ್ನು ಈ ವಜ್ರಕವಚದ ಶಸ್ತ್ರಾಭರಣವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಕರ್ಣ : ಅನುಗ್ರಹಿತನಾದೆ ಸಮ್ರಾಟರಿಂದ.

ಕೌರವ : ಇನ್ನು ಶಲ್ಯರಾಜನ ಹೊರತಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಶಿಬಿರಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದು. (ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗುವರು. ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಯ ವಾದ್ಯಧ್ವನಿ ಮುಗಿಯುವುದು.)

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಏಕೆ ಸುಯೋಧನ ಸಮ್ರಾಟಾ, ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಈ ಶಲ್ಯನನ್ನೇಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡೆ?

ಕೌರವ : ಮದ್ರರಾಜಾ, ಇನ್ನಾದರೂ ಈ ಒಣ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಮಾತುಗಳು ಮಗಿದು ಹೋಗಲಿ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವೀರಾಗ್ರಣಿಗಳಿಗೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ, ನಮ್ಮನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಮತ್ಸರವೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಮಣ್ಣು ಮುಕ್ಕಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಇನ್ನಾದರೂ ಮುಂದಾಳುಗಳ ಮಾತಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಡುವುದನ್ನು ಕಲಿಯೋಣ; ಸಿಂಹಾಸನದ ಸದಭಿಮಾನದಿಂದ ಸರ್ವರೂ ಸೇನಾಪತಿಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಒದಗಿಸೋಣ.

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಸಾಗಲಿ; ಉಪಕ್ರಮವೇನೋ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ.

ಕೌರವ : ವಿಚಿತ್ರವೆಲ್ಲಿಬಂತು? ಪಾಂಡವರಿಂದಲೇ ಈ ವಾರವನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಯಾದವಕುಲ ಭೂಪಾಲ. ಆದರೂ ಆತನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿಲ್ಲವೇ? ಕರ್ಣನ ವೈರವಿರುವುದೆಲ್ಲ ಅರ್ಜುನನ ಸಂಗಡವೇ. ಎಂದಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣನಂತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಾರಥ ಕೌಶಲರೊಬ್ಬರು ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಡವೇ?

ಶಲ್ಯರಾಜ : ನೇರವಾಗಿ ನನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದೆಯಲ್ಲ?

ಕೌರವ : ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ನಿಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಕುದುರೆಗಳ ಕಡಿವಾಣಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವ ಕೌಶಲವೆಲ್ಲಿಯದು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ? ನಿಮ್ಮ ರಥದ ಕುದುರೆಗಳ ಮುಂದೆ ವಾಯುದೇವನೂ ಓಡಲಾರ.

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಅಂತೂ ಆ ಸೂತಪುತ್ರನಿಗೆ ಈ ಕ್ಷಾತ್ರಸಂಪನ್ನನ ಸಾರಥಿಯಾಗಬೇಕೇ? ಕಡುಗಲಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಕೀಳು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವದೂ ಹೇಡಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಹಿರಿಮನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದೂ ಸಮ್ರಾಟರಿಗೇ ಶೋಭಿಸುವದಲ್ಲವೇ?

ಕೌರವ : ರಾಜಾ, ಎಷ್ಟು ತೂಕ ತಪ್ಪಿ ಮಾತನಾಡುವೆ? ಕರ್ಣನ ಮುಖದ ತೇಜಸ್ಸೊಂದರ್ಯ, ಹೃದಯದ ಔದಾರ್ಯ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಶೌರ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಂಡೂ ಕಂಡೂ ಸೂತನೆನ್ನುವೆಯಲ್ಲ ಆತನನ್ನು? ಕ್ಷಾತ್ರಕುಲೋತ್ಪನ್ನರಿಗಿಂತ ಯಾವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದಾನೆ ಕರ್ಣ? ಕಿರೀಟಿಗೆ ಕೊನೆಗಾಲವನ್ನು ಕಾಣಿಸುವುದು ಕರ್ಣನಿಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.....

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಹುಚ್ಚು ನಿನಗೆ! ಸಿಂಹವನ್ನು ಸಂಹರಿಸ ಬಲ್ಲದಂತೆ ನರಿಯ ಕುನ್ನಿ! ಆಗಲಿ; ಬೆಳಗಾದರೆ ಯುದ್ಧವಿದೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಲ್ಲು ತಕ್ಕಡಿಗಳಿದ್ದಮೇಲೆ ತೂಗುವದಕ್ಕೆ ತಡೆಯಾದೀತೇ?

ಕೌರವ : ರಾಜಾ, ಈ ಪರಪಕ್ಷಾಭಿಮಾನವೇ ನಮಗೆ ಅಪಜಯ ವನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತಲಿದೆ. ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ನಡೆ ಯೋಣ. ಮುಂದಾಳುಗಳನ್ನು ಮನಬಲ್ಲಂತೆ ಹಳಿಯುವದು ಹೊಣೆಗಾರ ಕೆಯ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ.

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಆಗಲಿ ಕೌರವೇಶ್ವರಾ, ನನ್ನ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ವಾದವೇ ಬೇಡ. ನಾನು ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸಾರಧಿಯಾಗಬೇಕಷ್ಟೇ? ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಆಳೆಂದು ತಿಳಿಯಕೂಡದು; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಸಾರಧಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಅರ್ಜುನ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಡುವಂತೆ, ಕರ್ಣನೂ ನನ್ನ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಬೇಕು.

ಕೌರವ : ಸೂಕ್ತ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸದಿರುವಷ್ಟು ಮೂರ್ಖ ನಿಲ್ಲ ಕರ್ಣ. ಒಳ್ಳೆಯದು, ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವೆ. ನೀವು ಮಾತ್ರ ನಾಳೆ ಬೆಳಗಿಗೇ ಸಾರಥ್ಯಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿರಬೇಕು.

ಶಲ್ಯರಾಜ : ನಾಳೆ ಬೆಳಗಿಗೆ! ಅಪಮಾನದ ಅಗ್ನಿಯ ಚೆಂಡಿನಂತೆ ಸಾಗಬರುವ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಕಾಣುವವರೆಗೆ, ಈ ಶಲ್ಯರಾಜ ಜೀವಂತ ವಿರಬೇಕು; ಅಷ್ಟೇ.

ಕೌರವ : ಈ ನಿರಾಶೆಯ ನುಡಿಗಳು ಬೇಡ. ಮುಂದಾಳುಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ಹಿಂದಾಳುಗಳು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಅವನ ಕತ್ತನ್ನು ಕತ್ತರಿಸು ವಂತಹ ಕುತ್ತಿತ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಸೇನಾಪತಿಯ ಬೆನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿ ಭಾಪು ಎನ್ನೋಣ. ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕರ್ಣನ ಕೊರಳಿಗೆ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಮುಡಿ ಸಲೇ ಬೇಕು.

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಮನಸಿನ ಮಂಡಿಗೆ! ಜಗತ್ತಿನ ಜನ್ಮಕುಂಡಲಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

ಕೌರವ : ಆ ಹೇಡಿ ದೈವವನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಬೇಡ. ಕಡುಗಲಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಖಡ್ಗವೇ ಜಗತ್ತಿನ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆ. ಶಲ್ಯರಾಜಾ, ನಾಳೆ ಬೆಳಗಿಗೇ ತಾವು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಬರಬೇಕು ನಾರದ್ಯಕ್ಕೆ. ತಾವನ್ನು ಹೊರಡಬಹುದು. (ಶಲ್ಯರಾಜ ಹೋಗುವನು)

೨ನೆಯ ಕೇಳಿಕೆ

ನಿವೇದಕ : ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟದ ಹುಯಿಲು ಗಹಳೆ ಹಿಡಿದಿದೆ. ರಣವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗುತ್ತಿವೆ. ಕರ್ಣ ಶಲ್ಯರಾಜರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಾಗುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ಣ : ಶಲ್ಯರಾಜಾ, ತಾವನ್ನು ರಥದನ್ನು ಏರಬಹುದಲ್ಲವೇ?

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಅರ್ಜುನನ ಆಗಮನವಾಗಲಿ ಕರ್ಣ.

ಕರ್ಣ ಕಾದಾಡುವ ಕುತೂಹಲವಿದ್ದಮೇಲೆ ಹಗೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಕೊಂಡೇ ಹೋಗಬೇಕು.

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಸಾಯುವದಕ್ಕೆ ಗಡಬಿಡಿಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುವೆ? ಈಗ ನಿನಗೆ ಬದುಕುವುದಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುವ ನಿಮಿಷ ನಿಮಿಷಕ್ಕೂ ಬಹಳ ಬೆಲೆಯಿದೆ ಕರ್ಣಾಣ್ಣ!

ಕರ್ಣ : ಶತ್ರುಗಳ ಶಿರಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡುವ ಮುನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಶಿರವನ್ನು ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಸಮರಕ್ಕೆ ಸಾಗಬೇಕೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಈ ಕರ್ಣ ಕೂಸಿರುವಾಗಲೇ ಕಲಿತಿದ್ದಾನೆ. ಹಂದೆಯಂತೆ ಹರಣವನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೇಡಿತನವನ್ನು ಜೀವಗಳ ನಾರಥಿಯೇ ಸೂಚಿಸಬೇಕು; ಅಷ್ಟೇ.

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಸೂತ ಪುತ್ರಾ.....!

ಕರ್ಣ : ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುನ್ನಿಣ್ಣ!

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಯಾರು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುನ್ನಿ?

ಕರ್ಣ : ಶೂರರಿಗೆ ಭಯವನ್ನು ತೋರುವ ಯಾವ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಧಮ ನಾದರೂ ಸರಿಯೇ.

ಶಲ್ಯರಾಜ ಕರ್ಣಾ, ಕೌರವನ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ನಾನೀಗ ನಿನ್ನ ಸಾರಥಿಯಾಗಿರುವೆನೆಂಬುದರ ಅರಿವಿರಲಿ. ಈ ಕ್ಷಾತ್ರಕುಲ ಸಂಪನ್ನನಲ್ಲಿ ಕಾದಾಡುವ ಕೆಚ್ಚಿಗೇನೂ ಸಡಿಮೆಯಿಲ್ಲ.

ಕರ್ಣ : ಕ್ಷಾತ್ರ ಕುಲದ ಕೆಚ್ಚು, ಬರಿಯ ಬಾಯಿಬಡಾಯಿ ಯಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಬಾಹುಬಲದಲ್ಲಿದೆ. ಮರಣದೇವತೆಯನ್ನು ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡೇ ರಣದೇವತೆಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿರುವೆ! ಅನ್ನದ ರಿಣಕ್ಕಾಗಿ ಪಂಚಪ್ರಾಣ ಗಳನ್ನೂ ಬರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿರುವೆ! ಶಲ್ಯರಾಜಾ, ಕರ್ಣ ಕ್ಷಾತ್ರಕುಲಸಂಪನ್ನ ನೆಂಬುದನ್ನು ಇಂದು ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ಕೊಡುವೆ.

(ತೆರೆಯಲ್ಲಿ—ಎಲೇ ಎಲೇ ದುಃಶಾಸನ ನರವಶುವೇ. ಏತಕ್ಕೆ ವೃಥಾ ಅಂಜಿ ಓಡಿ ಹೋಗುವೆ? ನೀನು ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯ ಬಸಿರನ್ನು ಹೊಕ್ಕರೂ ಅದನ್ನು ಬಗೆದು ನಿನ್ನನ್ನು ಬೈಲಿಗೆಳೆದು ತರುವೆ. ಪಾಂಡವರ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಎಳೆದು ತಂದು ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ಸೀರೆಯನ್ನು ಸೆಳೆದೆಯಲ್ಲವೇ ಅಧಮಾ! ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಹೀರದೇ ಬಿಡುವೆನೇ? ಎಲೆ ಎಲೇ ಕರ್ಣಾದಿ ಕಡುಗಲಿಗಳೇ, ಹೆತ್ತತಾಯಿಯ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದ ಅಭಿಮಾನ ನಿಮಗಿದ್ದರೆ ಈ ನೀಚನನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬನ್ನಿರಿ.....)

ಕರ್ಣ : ಮೋಸವಾಯಿತು ಶಲ್ಯರಾಜಾ. ದುಃಶಾಸನನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ—ಭೀಮ. ಅಯ್ಯೋ, ಸಮೀಪಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟನಲ್ಲ ! ರಾಜಾ ! ನಾನೇನಾದರೂ ನಿನಗೆ ಕಟುವಾಡಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸು. ಬೇಗನೇ ರಥವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹಾರಿಸು.

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಬೇಡ ಬೇಡ. ಭೀಮನಿಗೆ ಈಗ ರೌದ್ರಾವತಾರ ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕೃತಾಂತನೂ ಅವನಿಗಿರಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರ. ದುಃಶಾಸನನ ಆಯುಷ್ಯ ಮುಗಿಯಿತು.

ಕರ್ಣ : ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ; ಅವನನ್ನು ಉಳಿಸಲು ಇನ್ನೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಹುಂ. ಜಗ್ಗು ಕಡಿವಾಣಗಳನ್ನು. ಆಯ್ಯೋ ! ಭೀಮ ದುಃಶಾಸನನನ್ನು ಹಿಡಿದೇ ಬಿಟ್ಟನಲ್ಲ ! ಹ್ಲಂ ! ರಾಜಾ, ತಡಮಾಡಬೇಡ. ಎಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲಿ ಕುದುರಿಯ ಕಡಿವಾಣಗಳು? ಹುಟ್ಟಂ, ಹೊಡೆ ರಥವನ್ನು. ಇದೋ, ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವೆ. (ಬಾಣ ಮತ್ತು ರಥಗಳ ಸವ್ವುಳುಗಳು) ಬೆದರಬೇಡ ದುಃಶಾಸನಾ, ಈ ಕರ್ಣ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ಬರುವ. ನಡೆ ರಾಜಾ. (ಹೋಗುವರು)

(ಧ್ವನಿಪರಿಣಾಮ-ಭಯ-ಅತುರ ಸೂಚಕ ವಾದ್ಯ ಧ್ವನಿ-ಕ್ರಮೇಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು)

ಕೃಷ್ಣ : ಅರ್ಜುನಾ, ಈಗಲೀಗ ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಕರ್ಣ ಮಿಂಚಿನ ವೇಗದಿಂದ ಮಾಯವಾದನಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರಬಹುದು ಅವನು?

ಅರ್ಜುನ : ಕೃಷ್ಣಾ, ಅವನೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೇನಾಯಿತು? ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವನು ಸುಖದಿಂದ ಇದ್ದರೆ ಸಾಕು.

ಕೃಷ್ಣ : ಇದೇನು ಅರ್ಜುನಾ, ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಹೊರಟವನಲ್ಲವೆ ನೀನು?

ಅರ್ಜುನ : ಇರಬಹುದು ಕೃಷ್ಣಾ; ಆದರೆ ಅವನಿಗಾಗಿ ಏಕೋ ಮನಸ್ಸು ಮರಗುತ್ತಲಿದೆ. ಇಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಾದರೂ ಅವನು ನಮ್ಮ ಬಂಧುವಾಗಿರಲೇಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಹೇಳು, ಹೇಳು ದೇವಾ, ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಗೊತ್ತು. ಆ ಕರ್ಣ ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಾರೆಯಾ?

ಕೃಷ್ಣ : ಅರ್ಜುನಾ, ಈ ಸಹೋದರತನದ ಸೋಗನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕರ್ಣನ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೆದರಿರುವೆಯೆಂದು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದರೆ, ಹಿಂದಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನಲ್ಲ ರಥವನ್ನು.

ಅರ್ಜುನ : ಕೃಷ್ಣಾ, ಈ ಫಲ್ಗುಣನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಬಗೆಗೆ ನಂಶ ಯಾವಿದೆಯೇ?

ಕೃಷ್ಣ : ಈ ವರೆಗೆ ಸಂಶಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗಲೀಗ ನಿನ್ನ ಮಾತು ಸಂಶಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕಡುಗಲಿಯಾದವರು ಕದನಕ್ಕೆ ಕಾಲು ಕೆದರುವೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿ ಬಲ್ಲೆ.

ಅರ್ಜುನ : ಕೃಷ್ಣಾ! ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಈ ಕಿರೀಟಿಯ ಕಾರ್ಮುಕ ಕೌಶಲವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿಲ್ಲವೇ ನೀನು? ಕೌರವ ಪಕ್ಷೀಯರಿಗೆ ಕೊನೆಗಾಲವನ್ನು ಕಾಣಿಸಿದ ಕಡುಗಲಿ ಯಾರು? ಆಚಾರ್ಯ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಶರಪಂಜರದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಿದೆ.....

ಕೃಷ್ಣ : ಶಿಖಂಡಿಯ ಸೋಗನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ.....

ಅರ್ಜುನ : ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದೆ.....

ಕೃಷ್ಣ : ಅವನಿಗೆ ಮಗನ ಮರಣದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಮತಿಗೆ ಮಂಕು ಹಿಡಿದಿರುವಾಗ.....

ಅರ್ಜುನ : ಸೈಂಧವನ ಶಿರವನ್ನು ಹಾರಿಸಿದೆ.....

ಕೃಷ್ಣ : ಅವನಾಗಿ ನಿನ್ನಿರಿದಿಗೆ ಬಂದು ನಿಶಸ್ತ್ರನಾಗಿ ನಗುತ್ತ ನಿಂತಿರುವಾಗ.....

ಅರ್ಜುನ : ವೃಷಸೇನನನ್ನು ರಸಾತಲಕ್ಕಿಳಿಸಿದೆ.....

ಕೃಷ್ಣ : ಅವನು ನಿನಗೆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸರಿಸಮಾನನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ...

ಅರ್ಜುನ : ಇದೇನು ದೇವಾ, ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೀಗೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಹೊರಟೆಯಲ್ಲ! ಈ ಕಡುಗಲಿ ಗಾಂಡೀವಿಯ ಗಂಡುಗಾಡಿ ಗುರುತಿಲ್ಲವೇ ನಿನಗೆ?

ಕೃಷ್ಣ : ಅದನ್ನೇನೋ ಆರಿತಿರುವೆ. ಆದರೆ ಹುಣ್ಣು ಮಾಯ್ದರೂ ಕಲೆ ಉಳಿಯುವಂತೆ, ನೀನೀಗ ಬೃಹನ್ನಳಿಯ ವೇಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಆ ಕಾಮಿನಿಯರ ಕೋಮಲತೆ ಕದನ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಡುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಅರ್ಜುನ : ನಿಜವನ್ನು ಹೇಳು ಕೃಷ್ಣಾ, ಆ ಕರ್ಣ ನಮಗೆ ಬಂಧುವಾಗಿದ್ದವೇ?

ಕೃಷ್ಣ : ನನಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ, ನೀವು ಚಂದ್ರವಂಶದವರು, ಅವನು ಸೂತ ವಂಶದವನು. ಅಥವಾ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೂ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತಸಂಬಂಧದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.

ಅರ್ಜುನ : ಆದರೆ ನಮ್ಮ ವೈರವಿರುವದು ಕೌರವನ ಕೂಡ; ಕರ್ಣನ ಸಂಗಡ ಕದನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲವಲ್ಲ!

ಕೃಷ್ಣ : ಅರ್ಜುನಾ, ಇದೇ ನಿನ್ನ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆ. ಅನ್ಯಾಯದ ಆಳಿಕೆಯನ್ನು ಆ ಚಂದ್ರಾರ್ಕ ಉಳಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಯಾವನೇ ಆದರೂ ಅವನನ್ನು ಕೌರವನೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಂಕಹನಿಗೆ ಕೊನೆಗಾಲವನ್ನು ಕಾಣಿಸಿಯೇ ಬಿಡಬೇಕು.

ಅರ್ಜುನ : ಕರ್ಣನೇನು ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೂ ?

ಕೃಷ್ಣ : ಅದೇಕೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ? ಜೂಜಿನಾಟದಲ್ಲಿ ಮೋಸಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲವೇ ? ದ್ರೌಪದಿಯ ಸೀರೆಯನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಇವನೂ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಗಲಿಲ್ಲವೇ ? ಆ ಚಕ್ರವ್ಯೂಹದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರ ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ನು ಕಪಟದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲಿಲ್ಲವೇ? ಕೌರವನ ಕುಹಕಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಕರ್ಣನ ಬೆಂಬಲ...

ಅರ್ಜುನ : ಸಾಕು, ಸಾಕು; ಕೃಷ್ಣಾ, ಕಣ್ಣುಗಳು ನಿಚ್ಚಳವಾದುವು! ಸೇಡು, ಸೇಡು ! ಮಗನ ಮರಣದ ಮುಯ್ಯವನ್ನು ತೀರಿಸದೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಒರೆಗಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲೆ ಎಲೇ ಕರ್ಣಾ, ನೀನು ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಂದ ಕೊಂದೆ. ಆದರೆ ನೇಡಿಗಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಮಗನನ್ನು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿ ದಿರಿಗೇ ಕೊಂದಿರುವೆ. ಮಗನ ಮೋಹ ನಿನಗಿದ್ದರೆ-ಎಲ್ಲಿರುವೆ ? ಬಾ ಬಯಲಿಗೆ. ಅಂದು ಕಪಟವನ್ನರಿಯದ ಧರ್ಮರಾಜನೊಡನೆ ಜೂಜಿನಾಟವಾಡಿ ಗೆದ್ದಿರಿ. ಇಂದು ಈ ಜಗಜಟ್ಟಿಯೊಡನೆ ಜೀವ, ಸಾವುಗಳ ಜೂಜಿನಾಟದ ಜೆಟ್ಟಿತನವನ್ನು ತೋರುಬಾ. ಎಲ್ಲಿರುವಿ ಹೇಡಿಸ್ಸ.

ಕೃಷ್ಣ : ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವೆಯೇಕೆ ? ಕಾದಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಸಿದ್ಧತೆಯೇ ಇದ್ದರೆ ಕರ್ಣನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೇ ನಿನ್ನ ರಥವನ್ನು ಹಾರಿಸುವೆ. ಭೀಮನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ದುಃಶಾಸನನನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ ಅವನು. ಅಲ್ಲಿಗೇ ಹೋಗೋಣವೇ ?

ಧರ್ಮರಾಜ : (ಒಮ್ಮೆಲೇ ಬಂದು) ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದೂ ಬೇಡ. ಈ ಯುದ್ಧವೇ ಸಾಕು.

ಕೃಷ್ಣ : ಯಾರು ? ಧರ್ಮರಾಜಾ, ಇದೇನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ ?

ಧರ್ಮರಾಜ : ನಿಜವಾದುದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ. ಕೌರವನ ಕೂಡ ಕಾದಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಇನ್ನಾದರೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿರಿ, ಯುದ್ಧವನ್ನು. ನುಯೋಧನನಿಗೆ ಶರಣಾಗತರಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ರಿಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನಾನು ನಿಃಶ್ವಂತತೆಯಿಂದ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಶಿರಳುವೆ.

ಕೃಷ್ಣ : ಇದೇನು ಧರ್ಮಭೂವಾಲಾ, ಸಮರಭೂಮಿಗೆ ಸಲ್ಲದ ಮಾತುಗಳು ?

ಧರ್ಮರಾಜ : ಶೂರರಾದವರಿಗೆ ಸಮರ ಭೂಮಿಯ ಹಂಬಲ ! ನಮ್ಮಂಥ ಪಿಂಡಗಳಿಗೆ ವರಾಕ್ರಮದ ಮಾತುಗಳೇಕೆ ? ಕರ್ಣನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಕಾಲನ ಮನೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದಿದ್ದೆ. ಅವರದೋ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆಗೆ ಕಟ್ಟಬಿದ್ದು ನನಗೆ ಜೀವದಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ. ನಕುಲ ಸಹದೇವರೂ ಅವನ ಬಾಣಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಸೋದರ ಮಾವ ಶಲ್ಯ ರಾಜನಿದ್ದನೆಂದು ಅವರೂ ಪ್ರಾಣದಿಂದ ಪಾರಾದರು ! ಇಷ್ಟಾದರೂ ಈ ಭಾವ ಮೈದುನರ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾತ್ರ ರಥದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಗುತ್ತಲಿದೆ.

ಅರ್ಜುನ : ಈ ಚುಚ್ಚು ಮಾತುಗಳೇಕೆ ಅಗ್ರಜಾ ? ಕರ್ಣ ಕಣ್ಣಿ ದಿರಿಗೆ ಕಾಣಲಿ...

ಧರ್ಮರಾಜ : ಕಂಡರೇನಾಗುವುದು ? ಶಲ್ಯ ಸಾರಥಿಯಾಗಿರುವ ವರಿಗೆ ಕರ್ಣನಿಗೆ ಕೊನೆಗಾಲವೇ ಇಲ್ಲ.

ಕೃಷ್ಣ : ಧರ್ಮರಾಜಾ, ನಿನ್ನ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಅದರೆ ಕೌರವ ಪಕ್ಷದವರ ಒಳಜಗಳಗಳೇ ಅವರ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಶಲ್ಯರಾಜ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಸಾರಥಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಡಕು ಹುಟ್ಟಲೇ ಬೇಕು. ಅದರ ಅನುಭವವನ್ನು ನೀವೇ ನೋಡುವಿರಿಂತೆ. ಅದೋ, ಕೇಳಿರಿ, ಸಪ್ತಳುವನ್ನು. ಕರ್ಣನ ರಥ ಇತ್ತಲೇ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಸಿದ್ಧನಾಗಿರು ಅರ್ಜುನಾ. ಅದೋ ಬಂದೇ ಬಿಟ್ಟು.

ಕರ್ಣ : (ದೃಢದಿಂದಿಳಿದು) ಎಲೇ, ಪಾಂಡವ ಕುಸ್ವಿಯೇ, ನಾ ಯಾಸವಾಗಿಯೇ ಸಿಕ್ಕೆಯಲ್ಲ. ದುಃಶಾಸನನ ಎದೆಯನ್ನು ಸೀಳಿದ ಆ ಶೋಳ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ಅವಕ್ಕೆ ಬದಲು ಸರಿಕುನ್ನಿ ಇದಿರಾಯಿತು. ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.

ಅರ್ಜುನ : ಧೂ ಹೇಡೀಸ್ಸ ! ದುಃಶಾಸನನ ದುರುತಕ್ಕಾಗಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ಉರಿದೇಳುವ ನೀನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ರುಗನ ರುರಣಕ್ಕೆ ಕಾಣನಾದ ಈ ಕಡುಗಲಿಯೊಡನೆ ಕಾದಾಡು.

ಕರ್ಣ : ನಾರಥಿಯ ಬಲದಿಂದ ಬೀಗಿರುವ ಹೆಂಬೇಡಿ ! ನೀನಾವ ಕಡುಗಲಿಯೋ ? ಹೆಣ್ಣಲ್ಲ, ಗಂಡಲ್ಲ ! ಕೃಷ್ಣನ ಕೈಚಳಕವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪಾಂಡವರ ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹದ್ದು ಕಾಗೆಗಳಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಯಾವುದೋ ಕಾಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಅರ್ಜುನ : ಪಾಪೀ, ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಕೋಪವಿರಬೇಕಾದದ್ದು ಆ ದುಷ್ಟ ದುರೈಯೋಧನನಿಗೆ! ಹೊಟ್ಟೆಯ ಪಾಡಿಗಾಗಿ ಅವನ ತಂಬುಲಕ್ಕೆ ಕೈಯೊಡ್ಡಿದ ನಿನಗೇಕೆ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರೋಶ ?

ಕರ್ಣ : ಅಯ್ಯವರಿಗೆ ಅಯ್ಯ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು— ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯನ್ನಾದರೂ—ಕೊಡು ಎಂದು ಕಾರವೇಶ್ವರನಿಧಿರಿಗೆ ಕೈಜೋಳಿಗೆಯ ನೊಡ್ಡಿದ ತಂಬುಲಗಳೆಲ್ಲರು ಯಾರು, ಎಂಬುದನ್ನು ಜಗತ್ತೇ ಅರಿತಿದೆ. ಇಂತಹ ನಾಯಿಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣದ ಕೋಲು ಯಾಕೆ ? ಆತನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ನಾನೇ ಬಂದಿರುವೆ.

ಅರ್ಜುನ : ಈ ಮೂಲೋಕ ಮಹಾವೀರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಲ್ಲೆಯಾ ?

ಕರ್ಣ ಇಂತಹ ವಿಷಮ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗುವಾಗಲೇ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರುವೆ. ದೇಶಕೋಶಗಳ ಆಶೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವವ ನೀನು. ಕರ್ಣ ಈ ವರಿಗೆ ಕೀರ್ತಿವಂತನಾಗಿ ಬಾಳಿರುವ; ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ಕೀರ್ತಿ ಶರೀರನಾಗಬೇಕೆಂದೇ ಸಮರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿರುವ.

ಅರ್ಜುನ : ಆ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಈ ಕಿರೀಟಿ ಕಾಯ್ದು ನಿಂತಿರುವೆ.

ಕರ್ಣ : ಕಾದಾಡುವ ಕೆಚ್ಚು ಕಿರೀಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಕ್ಕೆಯ ಬೊಗಸೆಯನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರ್ಜುನಾ, ಜೀವ ನಾವುಗಳು ಕಾಲಪುರುಷನ ಆಧೀನ. ಅದಕ್ಕೆ ಈ ರಣದೇವತೆ ನಾಕ್ಷತ್ರಿವಾಗಲಿ. ಬಾಯ್ಕಾತಿನ ಬುರುಗಿನ ಬುರುಡೆಗಳನ್ನು ಸಾಕುಮಾಡು; ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿ ಬಲವಿದ್ದರೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧನಾಗು.

ಅರ್ಜುನ : ಕುದುರೆಯ ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೈದುಗಳಿಗೆ ಕೈನೀಡುವ ಕೆಚ್ಚಿದೆಯೇ ಕುಲಹೀನ ಸೂತಪುತ್ರನಿಗೆ?

ಕರ್ಣ : ಸತ್ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವದು ದೈವಾಧೀನವಾಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಅರ್ಜುನಾ, ನಾನು ಸೂತಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವತಃ ಸತ್ವದ ಬಲದಿಂದ ಸಮ್ರಾಟರ ಮುಕುಟಗಳನ್ನು ಮಣಿಸಬಲ್ಲೆನೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಜಗತ್ತೇ ಅರಿತಿದೆ; ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀನೂ ಅರಿಯುವೆ. ಬೇಕೆಂದರೆ ನನ್ನ ಗುರುವಿನಂತೆ ಸಿಃಕ್ಷತ್ರಿಯ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಲ್ಲೆನೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ.

ಅರ್ಜುನ : ಕೊಳಚೆಯೊಳಗಿನ ಕಪ್ಪೆ ಮಹಾಸಾಗರದ ಮೊಸಳೆ ಯೊಡನೆ ಮೇಲಾಟವಾಡಬಲ್ಲುದಂತೆ! ಹಃ ಹಃ ಹಃ!

ಕರ್ಣ ಅಜ್ಞಾನದ ಅತಿರೇಕ! ಆಡುವ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥದ ಅರಿವಾಗಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನೇ ನಿನಗೂ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೂ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡು. ನನಗೆ ಕೊಳಚೆಯೊಳಗಿನ ಕಪ್ಪೆಯೆಂದೆಯಲ್ಲವೇ? ಅರ್ಜುನಾ, ಕಾಡಿನೊಳಗಿನ ಗಡ್ಡೆಗೆಣಸುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಕಂಡವರ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಒರಗಿ, ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಲ್ಲದೆ ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಹೊರೆದ ಪಾಂಡವರಿಗಿಂತಲೂ, ಕೊಳಚೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಕೆಚ್ಚಿದೆಯಿಂದ ಕಿರಿಚುವ ಕಪ್ಪೆಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಜುನ : ಬಡಬಡಿಕೆ ಬಲವಾಯಿತು. ಕರ್ಣಾ, ಇಗೋ ಈ ಅಗ್ನಿಸ್ತದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಉರಿಸಿ ಬಿಡುವೆ. ಸಾವಧನಾಗು (ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ)

ಕರ್ಣ : ಮೂರ್ಖಾ, ಅದುನೋಡು; ಈ ವಾರುಣಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಅರ್ಧ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿ ಹೋಯಿತು, ನಿನ್ನ ಅಗ್ನೈಸ್ತ್ರ! ಇನ್ನು ಈ ಪ್ರಳಯ ಮೇಘವರ್ಷವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಡೆಯುವಿಯೋ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳು. ಗುಡುಗು ಸಿಡಿಲುಗಳ ಅಬ್ಬರಕ್ಕೆ ಅಂಜಿ ಎದೆಯೊಡೆಯಬೇಡ. (ಗುಡುಗು ಸಿಡಿಲುಗಳ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ)

ಅರ್ಜುನ : ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಈ ವಾಯ್ವಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನೋಡು. (ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ) ಅದೋ, ಆ ನಿನ್ನ ಮೇಘಮಂಡಲಗಳು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ರವದಿಯಂತೆ ತೂರಿ ಹೋಗುತ್ತಿವೆ. ಇನ್ನು ಇಂದ್ರಾಸ್ತ್ರದ ಸವಿನೋಡು. (ಪ್ರಯೋಗ)

ಕರ್ಣ : ಈ ಪರಶುರಾಮಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಅದನ್ನು ನಡುವೇ ಕತ್ತರಿಸಿರುವೆ. ಅರ್ಜುನಾ, ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ತಂದೆ ಇಂದ್ರದೇವನನ್ನು ನೆನೆಸು; ನಿನ್ನ ಭೂಮಿಯ ರಿಣ ಮುಗಿಯಿತು! ಹುಂ, ಹೆಚ್ಚು ಹೊತ್ತು ಸಿಕ್ಕಲಾರದು. ಬೇಗನೇ ಭಗವಂತನ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಮಾಡು. ಶಲ್ಯರಾಜಾ, ನೋಡುತ್ತಿರು, ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರ್ಥನನ್ನು ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವೆ.

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಆದರೆ, ಕರ್ಣಾ, ಕತ್ತು ಕತ್ತರಿಸಬೇಕೆಂದು ಕಿರೀಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟಿರುವೆಯಲ್ಲ? ಅರ್ಜುನನ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಗುರಿಯಿಡು.

ಕರ್ಣ : ಇಲ್ಲ, ಶಲ್ಯರಾಜಾ, ಅದು ಕೃಷ್ಣನ ಕಾರಸ್ಥಾನ. ನಾನು ಕುತ್ತಿಗೆಗೇ ಗುರಿಯಿಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಕೃಷ್ಣ ರಥವನ್ನು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ ಮದ್ರರಾಜಾ; ಇಟ್ಟಿಗುರಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಈ ಕರ್ಣನಿಗೆ; ಅಲ್ಲದೆ, ಕ್ಷತ್ರಿಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದೆಂದರೆ ಅವನ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು; ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಅಡಗಿಸುವುದು. ತನ್ನ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಲು ಅವನು ಬದುಕಿರಲೇ ಬೇಕು.

ಕೃಷ್ಣ : ಭಾಪು, ಭಾಪು! ಕರ್ಣಾ, ನೀನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸೂತ ಪುತ್ರನಲ್ಲ; ನಿನ್ನ ವೀರವಾಣಿ ಕ್ಷಾತ್ರಕುಲಕ್ಕೆ ಅದರ್ಶವಾದೀತು.

ಕರ್ಣ : ಧನ್ಯನಾದೆ ಕೃಷ್ಣಾ! ಇನ್ನು ಮರಣವೂ ಮಹಾನವಮಿಯೇ ನನಗೆ! ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಾ, ಈ ಬಾಣದಿಂದ ನಿನ್ನ ಮೈದುನನಿಗೆ ಮರಣ

ನಿಶ್ಚಿತ. ಬೇಗನೆ ಕಾರಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕೈಗೊಂಡು. (ಧ್ವನಿಪರಿಣಾಮ) ಮೆಚ್ಚಿದೆ, ಮೆಚ್ಚಿದೆ! ಯಾದವಾ, ರಥವನ್ನು ಅರ್ಧಕರ್ಧ ನೆಲದಲ್ಲಿ ತುಳಿದು ಬಿಟ್ಟೆಯಲ್ಲವೇ?

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಆದರೇನಾಯಿತು, ಕರ್ಣಾಸ್ತು? ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು; ಈ ಸರ್ವಾಸ್ತದ ಗುರಿಯನ್ನು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ತಗ್ಗಿಸು; ಅರ್ಜುನನ ಎದೆಗೆ ಗುರಿಯಿಡು. ರಥವನ್ನು ಮತ್ತೆಯೂ ತುಳಿದರೆ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿಯೇ ಪಾರ್ಥನ ಕತ್ತು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೊಗುವದು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಎದೆಯೇ ಇಬ್ಬಾಗವಾಗುವದು.

ಕರ್ಣ : ಇಲ್ಲ ಮದ್ರಾಜಾ! ಕರ್ಣನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವುದು ಇದೊಂದೇ ಬಾಣವಲ್ಲ. ಆಯುಷ್ಯದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅನತ್ಯವನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾರೆ. ತಡದುಕೋ ಅರ್ಜುನಾ, ಬಿಟ್ಟು ಬಾಣವನ್ನು. (ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ)

ಕೃಷ್ಣ : ಭಾವು, ಭಾವು, ಕರ್ಣಾ! ನಿನ್ನ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಯಾರೂ ಹೊಗಳಬೇಕು.

ಕರ್ಣ : ಧನ್ಯನಾದೆ ಕೃಷ್ಣಾ! ಆದರೆ ಇದೇನು? ಬಿಟ್ಟುಬಾಣ ಕೈನೇರುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ! ಇದೇನೀ ವಿಚಿತ್ರ ಶಲ್ಯರಾಜಾ?

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಅದು ಬಾಣವಲ್ಲ; ಅರ್ಜುನನ ಕಡುಮೈರಿಯಾದ ತಕ್ಷಕನೆಂಬ ಸರ್ಪ ನಿನ್ನ ಬತ್ತಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಣದ ರೂಪವಿಂದ ಸೇರಿದ್ದ. ಗುರಿ ತಪ್ಪಿದ್ದರಿಂದ ನಿರಾಶನಾಗಿ ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವ. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅದೇ ಬಾಣವನ್ನು ಹೂಡು.

ಕರ್ಣ : ತೊಟ್ಟು ಬಾಣವನ್ನು ತೊಡದಿರುವುದು ಈ ಕರ್ಣನ ಜೀವದುಸಿರು. ತಿರುಗಿ ಹೋಗು ತಕ್ಷಕಾ; ನಿನ್ನ ಹಗೆತನವನ್ನು ಹೇಗಾದರೊಂದು ಹವಣಿಕೆಯಿಂದ ಹಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳು. ಈ ಕರ್ಣನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆಶ್ರಯ ಸಿಕ್ಕಲಾರದು.

ಶಲ್ಯರಾಜ : ನಿನ್ನ ದುರ್ದೈವ! ಅರ್ಜುನನ ಅಸುಗಳನ್ನು ಹೀರಬೇಕೆಂದು ತಕ್ಷಕ ಎಂದಿನಿಂದಲೋ ಕಾಯ್ದಿದ್ದ. ಆಯತ್ತ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾದುದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡೆಯಲ್ಲೋ ದೈವಗೇಡೀ! ಸಾವು

ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಂಜೀವನವೇ ನಾಗಿ ಬಂದರೂ ಅದರ ನದುಪ ಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ನದ್ಬುದ್ಧಿ ಬರಬೇಕಲ್ಲ!

ಕರ್ಣ : ಈ ಕರ್ಣನಿಗಾಗಿ ಯಾರೂ ವಶ್ಯಾತ್ತವ ಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಶಲ್ಯರಾಜಾ. ನೀನು ಸಾರಥ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಾಗಿಸಿದರೆ ನಾಕು. (ಕರುಣ ಭಯ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಸಂಗೀತ ಕ್ರಮಶಃ ಮಂದ ವಾಗುತ್ತಿದೆ) ಅಯ್ಯೋ, ಏನಿದು....? ನನ್ನ ಬಲವೆಲ್ಲ ಬಸವಳಿಯುತ್ತಿದೆ ಯಲ್ಲ ಶಲ್ಯರಾಜಾಃ! ಅಯ್ಯೋ, ಅಯ್ಯೋ! ರಥದ ಗಾಲಿ ತಂತಾನೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೂಳುತ್ತದೆ! ಶಲ್ಯರಾಜಾ, ಶಲ್ಯರಾಜಾ, ಬೇಗನೇ ಇಳಿ; ಎತ್ತು ಗಾಲಿಯನ್ನು.

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಅದು ನನ್ನ ಕೆಲಸವಲ್ಲ.

ಕರ್ಣ : ನೀನು ಸಾರಥಿಯಲ್ಲವೇ ?

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಸೂತಪುತ್ರಃ !

ಕರ್ಣ : ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂತಪುತ್ರ, ಸೂತಪುತ್ರ ! ಬಾರದುದನ್ನು ಕೇಳಿದೆ! ಗುರುವೇ ಪರಶುರಾಮಾ, ನಿನ್ನ ಶಾಪಸಂದೇಶ ಸಮರ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು! ಇನ್ನು ಕರ್ಣನಿಗೆ ಉಳಿಗಾಲವಿಲ್ಲ! ಸೂತಪುತ್ರ ! ನನ್ನ ಪ್ರಚಂಡ ಪೌರುಷದಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೇ ತಲೆಕೆಳಗು ಮಾಡಬಲ್ಲೆನಾದರೂ ಜಾತಿಜನ್ಮಗಳ ಕೀಳು ಮೇಲುಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ, ಗುಣಕ್ಕೆ ಗೌರವ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ! ಇನ್ನು ಸೂತಪುತ್ರನಾಗಿಯೇ ಸಮರವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವೆ. ಶಲ್ಯಾ, ಕೊಡು ಕುದುರೆಯ ಕಡಿವಾಣಗಳನ್ನು! (ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು) ಈಗ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸೂತನಾದೆ. ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಡಿವಾಣ, ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಡುಬಾಣ. ಹಲ್ ಹಲ್ (ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವ) ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ. ಗಾಲಿ ಕೀಳಲೊಲ್ಲದು. ಭೂದೇವಿ ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ರಥವನ್ನು ನುಂಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಕೆಳಗಿಳಿದು ಎತ್ತುವೆ (ಕರ್ಣ ರಥದಿಂದ ಕೆಳ ಗಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ).

ಕೃಷ್ಣ : ಅರ್ಜುನಾ, ಕರ್ಣ ರಥದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇ ಹೊತ್ತು. ಬಿಡು ಬಾಣಗಳನ್ನು; ಹಾರಿಸು ಅವನ ತಲೆಯನ್ನು.

ಕರ್ಣ : ಕೃಷ್ಣಾ, ಅವಸರವನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುವೆ? ನಿನ್ನ ಕಾರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಕರ್ಣನಿಗೆ ಕೊನೆಗಾಲ ಖಂಡಿತ; ಆದರೆ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೇ ನನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಬೇಕೆಂದಿರುವೆ. ಕರ್ಣನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಭಾರತಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಬರೆಸಬೇಕೆನ್ನುವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಯುದ್ಧ ಮಾಡು; ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಸ್ಪದ ಕೊಡಬೇಡ.

ಕೃಷ್ಣ : ಕರ್ಣಾ, ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ-ಧರ್ಮಗಳ ನೆನಪಾಯಿತಲ್ಲವೇ? ಏನು ನೋಡುವೆ? ಅರ್ಜುನಾ, ಬಿಡು ಬಾಣಗಳನ್ನು; ಹಾರಿಸು ಅವನ ತಲೆಯನ್ನು.

ಕರ್ಣ : ತಡೆ ಅರ್ಜುನಾ, ನ್ನಲ್ಲಾದರೂ ನಿಜವಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಕ್ತವಿದ್ದರೆ ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಸ್ಪದ ಕೊಡಬೇಡ.

ಕೃಷ್ಣ : ಕರ್ಣಾ, ಧರ್ಮಧರ್ಮಗಳ ಪಾರೋಹಿತ್ಯ ಮಾಡಲು ನೀನಾವ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವಿದನೋ ?

ಕರ್ಣ : ಕೃಷ್ಣಾ, ನನ್ನ ನೀತಿ ನಿಷ್ಕುರತೆಯ ಬಗೆಗೆ ಲೋಕ ಚಕ್ಷುವಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನೂ ಸರ್ವಧಾರಿಣಿಯಾದ ಸೃಷ್ಟಿದೇವಿಯೂ ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚಾರಿಯಾದ ವಾಯುದೇವನೂ ಮಾನವ ರೂಪದಿಂದ ಮೆರೆಯುವ ಮಾಧವನೂ ಸಾಕ್ಷ್ಯವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ರಣದೇವತೆ ನನ್ನ ಧರ್ಮಯುದ್ಧವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧುಗಳ ಸವಿಮಾತುಗಳಿಗೆ ಸೋಲಿಲ್ಲ; ನನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮರೆಯಿಲ್ಲ; ನನ್ನ ಅನ್ನ ಕೊಟ್ಟವನಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿಲ್ಲ— ಇಷ್ಟೇ ಬಿರುದು ಸಾಕು, ಕರ್ಣನ ಧರ್ಮ ನೀತಿನಿಷ್ಕುರತೆಗೆ.

ಕೃಷ್ಣ : ಕೌರವ ಕುನ್ದಿಯ ಕೈಸೆರೆಯಾಳಾಗಿ ನೀನು ಆಚರಿಸಿದ ಅನ್ಯಾಯ ಅಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಮಗ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿದೆ. ಪಾಂಡವರನ್ನು ಬಗೆ ಬಗೆಯಿಂದ ಛೇದಿಸುವಾಗ, ಅರಗಿನಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸುಡಹೋದಾಗ, ಅವರಿಗೆ ಜೂಜಿನಲ್ಲಿ ಪೋಸಮಾಡುವಾಗ, ದ್ರೌಪದಿಯ ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಗುವಾಗ, ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲದ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ, ವನವಾಸ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯ

ವನ್ನು ಕೊಡಬೇಡವೆಂದು ಕಾರವನಿಗೆ ಹೇಳುವಾಗ, ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಕುಮಾರ ಅಭಿಮನ್ಯುವನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಕೊಲ್ಲುವಾಗ—ಕರ್ಣಾ, ನಿನ್ನ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ಎಲ್ಲಡಗಿತ್ತು ?

ಕರ್ಣ : ಕೃಷ್ಣಾ, ನಾನು ಎಷ್ಟೊಂದರೂ ಸೂತಪುತ್ರನಷ್ಟೆ. ನನಗೆ ಧರ್ಮಧರ್ಮಗಳ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿ. ಆದರೆ, ನೀನು ಮಹಾ ರಾಜ ಕಾರಣನಿಪುಣ ! ಸಾಮಾನ್ಯರ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಂತೆ ಭಗವಂತನ ಅವತಾರ. ಎಂದ ಮೇಲೆ, ಈಗ ನೀನು ಕುದುರೆಗಳ ಕಡಿವಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರೇನಾ ಯಿತು—ನಿನ್ನ ದೇವತ್ವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ, ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಕುತ್ತಿತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲವೇ ?

ಕೃಷ್ಣ : ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲ; ಶರಣ ಪ್ರತಿ ಶಾತ್ಯಂ ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ಧರ್ಮ ಸೂತ್ರ.

ಕರ್ಣ : ಎಂತಹ ಮರುಳು ಕೃಷ್ಣಾ ! ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು, ಸೇಡಿಗೆ ಸೇಡು, ರಕ್ತಕ್ಕೆ ರಕ್ತ, ಶರಣ ಪ್ರತಿ ಶಾತ್ಯಂ ತತ್ವಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಲಹದ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚನ್ನು ಕೆಣಕಬಹುದಲ್ಲದೆ ಶಾಂತಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಲ್ಲವೇ? ವಿಶ್ವಶಾಂತಿಯಾಗಬೇಕೆನ್ನುವುದೇ ನಿನ್ನ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲವೇ ?

ಕೃಷ್ಣ : ನನ್ನ ತತ್ತ್ವದಂತೆ, ದುರ್ಜನ ದಮನವಾದರೆ ಶಾಂತಿಸ್ಥಾಪನೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು.

ಕರ್ಣ : ಇದೆಂತಹ ಮರುಳುತನದ ಮಿರವಣಿಗೆ ! ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡುವುದು, ಕೃಷ್ಣಾ, ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನೆಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಸೊಕ್ಕಿನ ನಂಜನ್ನು ನುಂಗಿದವರ ಬಾಯಿಂದ ಬರುವ ಬುರುಗು ಮಾತ್ರ ! ‘ಶರಣ ಪ್ರತಿ ಸತ್ಯಂ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗಲೇ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಸಮೃದ್ಧಿ ! ಈ ಮಂತ್ರವೇ ತಾರಕವಾಗಬಲ್ಲದು ಜಗತ್ತಿಗೆ. ಇಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎಂದಾದರೊಮ್ಮೆ ಈ ಮಂತ್ರವಾಚನಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವಿಯೆಂತೆ ! ಆಗಲಾದರೂ ತಿಳಿದೀತು, ನನ್ನ ಮಾತಿನ ಸತ್ಯ !

ಕೃಷ್ಣ : ಕರ್ಣಾ, ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತುಗಳೆಯುವ ಹೊಸ ಹಂಚಿಕೆ ಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ.

ಕರ್ಣ : ಆ ಹಂಚಿಕೆ ನಿನಗೇ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ರಣ ರಂಗವನ್ನು ಕಂಡು ಕಿಂಕರ್ತವ್ಯ ಮೂಢನಾದ ಕಿರೀಟಿಗೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಕಿವಿಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದವ ನೀನೇ ಅಲ್ಲವೇ ? ಆಗಲಿ! ಭೂದೇವೀ, ನಿನ್ನ ಗಂಡಂದಿರಾದ ಪುಂಡ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ಇವ್ವತ್ತೊಂದು ಸಲ ಕಿಂಡಾಡಿದ ಪ್ರಚಂಡ ವರಾಕ್ರಮಿ ಪರಶುರಾಮನ ಪಟ್ಟಶಿಷ್ಯನೆಂದು ನೀನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಆತನ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆಯಾ ? ಒಳ್ಳೆಯದು; ಅರ್ಜುನಾ, ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೇ ನಿಂತು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವೆ. ಬಿಡುಬಾಣಗಳನ್ನು. ಒಮ್ಮೆ ಈ ಭೂಮಿಯ ರಿಣ ಮುಗಿದು ಹೋಗಲಿ.

ಕೃಷ್ಣ : ಅರ್ಜುನಾ, ತಡವೇಕೆ ? ಬಿಡು ಬಾಣಗಳನ್ನು (ಅರ್ಜುನನ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ)

ಕರ್ಣ : ಹಾಯ್ ಕಾರವೇಶ್ವರಾಃ.....! (ಎಂದು ಕರ್ಣ ಬೀಳುವನು). (ಕರ್ಣ ಸತ್ತ, ಕರ್ಣ ಸತ್ತ ಎಂಬ ಕೋಲಾಹಲದ ದನಿ)

ಕೃಷ್ಣಾ, ಈಗಲಾದರೂ ನಿನ್ನ ಕಾರಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳೆಕಟ್ಟಿತೇ ? ಹಾಃ ! (ನರಳುವ ದನಿ) ಶಲ್ಯರಾಜಾ, ನುಯೋಧನ ಸಮ್ರಾಟನೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಾಣುತ್ತಿರುವನೇ ? ಮಾತಾಡಲಾರೆ; ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದಿದೆ. ಮುಗಿಯಿತು; ಈ ಭೂಮಿಯ ರಿಣಃಃ !

ಶಲ್ಯರಾಜ : ಕರ್ಣಾ, ಕಾರವನನ್ನು ಕರೆತರಲೇ ?

ಕರ್ಣ : (ನರಳುತ್ತ ತಡೆತಡೆದು) ಬೇಡ, ಬೇಡ (ನರಳುತ್ತ) ನಾನೇ ನಾದರೂ ನಿನಗೆ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದ್ದರಿ ಕ್ಷಮಿಸಿಬಿಡು. ಶಲ್ಯರಾಜಾ, ಮಾತಾಡಲಾರೆ. ನನ್ನ ನಮಸ್ಕಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ—ಹಾಃಃಃಃ— ಸಮ್ರಾಟನಿಗೆ ಇಷ್ಟೇ ಹೇಳಬೇಕು : ಕರ್ಣನ ಕೊನೆಗಾಲದೊಡನೆ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾಳೆಗವೂ ಕೊನೆಗಾಣಲಿ. ಕಲಹದಿಂದ ಯಾರ ಕಲ್ಯಾಣವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಭೂಮಿಯೊಡೆತನ ಯಾರಿಗೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಇರುವುದೂ ಇಲ್ಲ.

ಹಾಸ್ಯ! ಇಂದು ಕರ್ಣನ ಕೊನೆಯಾಯಿತು, ನಾಳೆ ನುಯೋಧನ ನಾಯ
ಬಹುದು. ಮೂರನೆಯ ದಿನ ಧರ್ಮರಾಜನ ದುರಂತವೂ ಆಗಬಹುದು.
ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನ ಕಾರಸ್ಥಾನಿಯೆನಿಸಿದ ಕೃಷ್ಣನಿಗೂ ಕೊನೆಗಾಲ ಬಿಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ!
ಕಾಲನ ಕುಟಿಲ ಕೈಚಳಕಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಈಡಲ್ಲ, ಯಾರೂ ಇದಿರಲ್ಲ!
ಹಾಸ್ಯ! ಶಲ್ಯರಾಜಾ ಕನುವು ಕುಂದುತ್ತಿದೆ. ಕೊನೆಯ ಮಾತು: ಒಡೆಯ
ನಿಗಾಗಿ ಕರ್ಣ ಕಡುಗಲಿಯಂತೆ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಕಾದಾಡಿದ
ನೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಾರವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಮರೆಯದೆ ಹೇಳು. ನ-ಮ-ಸ್ಕಾ-ರ!
ಕೃಷ್ಣ-ತಾಯಿ ಕುಂತೀಯ (ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುವನು)

ಧರ್ಮರಾಜ : ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಇದೇನಿದು? ತಾಯಿ ಕುಂತೀಯ ?
ಸೇವಕ : (ತೇಕುತ್ತ ಬಂದು) ಮಹಾರಾಜರೇ, ಕುಂತೀದೇವಿ
ಕರ್ಣನ ಕೊಲೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಇತ್ತಲೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಧರ್ಮರಾಜ : ಕೃಷ್ಣ, ಇದೇನೀ ಹೊಸ ಸನ್ನಿವೇಶ? ಪಾಂಡ
ವರಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತೆಂದು ಸಂತೋಷವಾಗಬೇಡವೇ
ಕುಂತೀಮಾತೆಗೆ? ಗಾಂಡೀವಿಯ ಗಂಡಾಂತರ ಮಣ್ಣು ಮುಕ್ಕಿತೆಂದು
ಮಹದಾನಂದವಾಗಬೇಕಲ್ಲವೆ ಮಾತೃ ದೇವತೆಗೆ? ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಮಾತೆಯ
ಮರುಗಿಗೆ ಕಾರಣವೇನು? ಅಯ್ಯೋ, ಬಾಯಲ್ಲಿ ಉಸಿರಿಲ್ಲದೆ ಓಡಿ
ಬರುತ್ತಿರುವಳಲ್ಲ ಕುಂತೀದೇವಿ!

ಕುಂತಿ : (ಬಂದು ದುಃಖಿಸುತ್ತ) ಕಂದಾ, ಕಂದಾ! ಅಯ್ಯೋ
ಕರ್ಣಾಸ್ಯ! ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಕುಂತಿ ಬಂದಿರುವೆ. ಕಣ್ಣಿರೆದು ನೋಡುವು
ದಿಲ್ಲವೇ ಅಪ್ಪಾ! ಒಮ್ಮೆ, ತಾಯೀ ಎಂದು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಕರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೇ
ಕಂದಾಸ್ಯ! (ಅಳುವಳು)

ಧರ್ಮರಾಜ : ಇದೇನಮ್ಮ, ಮರುಳು ಹಿಡಿಯಿತೇ ನಿನಗೆ?
ಕರ್ಣ ಸೂತಪುತ್ರನಲ್ಲವೇ?

ಕುಂತಿ : ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲ! ಕರ್ಣ ಕ್ಷಾತ್ರದೇವತೆಯ ಹೊಟ್ಟೆ
ಯಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದವ. ಸೂರ್ಯದೇವನ ನುಕುಮಾರ! ಧರ್ಮರಾಜಾ,
ನಿನ್ನ ಹಿರಿಯ ಅಣ್ಣಾಸ್ಯ! (ಅಳುವಳು.)

ಧರ್ಮರಾಜ : ಈ ಮಾತು ಮೊದಲೇ ಏಕೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವ್ಯಾ! ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಾನೇ ಹೋಗಿ ಅವನ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮನವೊಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ; ಕೈ ಹಿಡಿದು ಕರೆತಂದು ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದೆ; ನಾನು ಅವನ ಕೈಸನ್ನೆಯ ಆಳಾಗಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ! ಎಂತಹ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದಿ ತಾಯೀ! ಏನಾಯಿತು!

ಅರ್ಜುನ : ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ದೇವಾ, ನಿನಗೆ ಇದು ಮೊದಲು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇ? ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಣ-ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಒಲ್ಲೆ-ಒಲ್ಲೆನೆಂದರೂ ನನ್ನನ್ನು ನೀನೇ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಹುರಿಗೊಳಿಸಿದೆಯಲ್ಲ! ನಮ್ಮಿಬ್ಬರೇನು ಮಾಡಿದ್ದ ನಿನಗೆ? ಅಣ್ಣಾ ಕರ್ಣಾ, ಈ ಪಾಪಿಯಿಂದ..... (ಅಳುವ)

ಕೃಷ್ಣ : ಅಳಬೇಡ ಅರ್ಜುನಾ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಬದಲಿಸುವ ಬಲ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರರಿಗಿಲ್ಲ. ನಾವು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರರು; ಆಪ್ತೇ. ಕೊಲುವುದೂ ಕಾಯುವುದೂ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸ್ವಾಧೀನ.

ಅರ್ಜುನ : ಅಮ್ಮಾ, ನೀನಾದರೂ ನಿಜಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಬಾರದಿತ್ತೇ! ಸೂತಪುತ್ರ, ಸೂತಪುತ್ರ ಎಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ನನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಎದೆಗೆ ಬರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆನಲ್ಲ! ವರಮ ಪಾಪಿ ನಾನು.

ಧರ್ಮರಾಜ : ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲ ಅರ್ಜುನಾ! ಜಾತಿಯ ಜಂಭವನ್ನು ತೋರಿದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ವರಮ ಪಾಪಿಗಳು. ಕೃಷ್ಣಾ, ಗುಣಕ್ಕೆ ಗೌರವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಸುಯೋಧನನೇ ನಿಜವಾದ ಮಹಾನುಭಾವ. ಅವನಿಗೇ ಸಮ್ರಾಟ ಪದವಿ ಸಲ್ಲಬೇಕು.

ಕುಂತಿ : ಅಯ್ಯೋ, ಹಾಳಾದ ಸಮ್ರಾಟ್ ಪಟ್ಟವೇ! ಕರ್ಣಾ, ಕುಮಾರಾ, ಸೊಕ್ಕಾನೆಯ ಶುಂಡಿಲವನ್ನು ನೆಳೆದೊಗೆಯುವ ನಿನ್ನ ದೇಹ ರಣದೇವತೆಯೋಡನೆ ರಂಗಪಂಚಮಿಯಾಡಿ ಕೊರಗಿ ಕಡ್ಡಿಯಾಗಿದೆಯಲ್ಲವಾ! ಕರ್ಣಾ, ನಾನು ತಾಯಿಯಾಗಿ ನಿನ್ನ ಲಾಲನೆ ಪಾಲನೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಎಂದು ದಿನವೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ—ಆ ಪಾಪಕ್ಕಾಗಿ—ಈಗ ಹೆಣದ ಮುಂದೆ ಹೃದಯವನ್ನು ಹರಿದು ಕೊಳ್ಳುವ ಭಾಗ್ಯ ಬಂದಿತೇ ನನಗಿಗ್ಗ! ತಾಯಿಯ ಕರುಣದ ಕೂಗು ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲವೇ ಕಂದಾಸ್ಸ! ಮಾತಾಡು ನನ್ನಪ್ಪಾಸ್ಸ! ಅವ್ವಾ, ಎಂದು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯಾದರೂ ಕರೆಯಲಾರೆಯಾ ಕಂದಾಸ್ಸ!

ಧರ್ಮರಾಜ : ತಾಯೀ, ಅದದ್ದು ಆಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ್ದ ಹಂಬಲವೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಹೇಳಮ್ಮಾಸ್ಸ!

ಕುಂತಿ ಇನ್ನೇನು ಹೇಳಲಿ ಕಂದಾ! ತನ್ನ ಅಂತ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಧರ್ಮರಾಜನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಕರ್ಣನ ಇಚ್ಛೆಯಿತ್ತು. ಅದನ್ನಿಷ್ಟು ನೆರವೇರಿಸುವೆಯಾ?

ಧರ್ಮರಾಜ : ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾ, ಕರ್ಣನಿಗೆ ಕ್ಷಾತ್ರ ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಬೇಕಷ್ಟೇ?

ಕೃಷ್ಣ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಮಾನವೇಕೆ? ಆತನು ಬರಿಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಕೆಚ್ಚಿದೆಯ ಕ್ಷಾತ್ರ ಕಡುಗಲಿಗಳ ಕಣ್ಣಿಣಿ! ಅವನ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ ವಿನೇಕದ ಭವಿಷ್ಯದ್ವಾಣಿ ಬರಲಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕ್ಕೇ ತಾರಕ ಮಂತ್ರವಾಗುವುದು. ಮುಂದೆ ರಚಿತವಾಗುವ ಭಾರತ ಚರಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನದೇ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರವಾಗುವದು.

ಧರ್ಮರಾಜ : ಆಯಿತು, ಕೃಷ್ಣಾ, ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಅಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆ. ಈಗ ಆತನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಭಗವಂತನಾದ ನಿನ್ನ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಕೇಳಬಯಸುವೆ.

ಕೃಷ್ಣ : ಆಗಬಹುದು.

ನೆನೆಯದಿರಣ್ಣ ಭಾರತದೊಳಿಂ ಪೆರರಾರುಮನೊಂದೆ ಚಿತ್ತದಿಂ |

ನೆನೆವೊಡೆ ಕರ್ಣನಂ ನೆನೆಯ, ಕರ್ಣನೊಳಾರಾ

ದೊರೆ ಕರ್ಣನೇರು ಕ |

ರ್ಣನ ಕಡು ನನ್ನ ಕರ್ಣನಳವಂಕದ ಕರ್ಣನ ಚಾಗವೆಂದು ಕ |

ರ್ಣನ ಪಡೆ ಮಾತಿನೊಳ್ ಪುನಿದು ಕರ್ಣರಸಾಯನ

ಮಲೆ ಭಾರತಂ ||

ಧನುರಾಜ : ಅದೋ, ಅದೋ ಕೃಷ್ಣಾ, ದೇವೀವ್ಯವಾಸ
ಜ್ಯೋತಿಯೊಂದು ಅಗ್ನಿ ನಾರಾಯಣನಿಂದ ಹೊರಟು ನೂರ್ಮುಂಡಲವನ್ನು
ನೇರುತ್ತಿದೆ. (ಧ್ವನಿಯಿಂದ ತೋರಿಸುವುದು.) ಪಿತಾಪುತ್ರರ ಸುಯೋಗ
ವಾಯಿತು ! ಜೈ ಭಾರತ ವೀರಗುಣ !

ತೆರೆ

ರಂಗ-ರಂಜನ ಮುಗಿದುದು

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ವಕಾರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘ, ಲಿ.,

ಧಾರವಾಡ

ನಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಪುಷ್ಪ

ಕಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣ

ಲೇಖಕರು: ಎಸ್. ಎಸ್. ಮಾಳವಾಡ

ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಕವಿ-ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಬಂಧಗಳು.

ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ದರ್ಶನದೊಂದಿಗೆ

ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂಬುದರ ವಿವೇಚನೆ.

ಪ್ರಭುದೇವ, ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ,

ನಿಜಗುಣರ ಕವಿ, ಕಾವ್ಯ ಪರಿಚಯ! ವಿಮರ್ಶೆ!

ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಸಂಕಲನ

ಈ ಸಂಘವು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ೧೫೦ ಪುಟಗಳ ನಾಲ್ಕು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು
ಪ್ರಕಟಿಸುವದು.

ಚಂದಾ ಹಣ:- ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೫ ರೂ; ಸದಸ್ಯರಲ್ಲದವರಿಗೆ ೬ ರೂ;

ಸದಸ್ಯರಾಗಬಯಸುವವರು ಕನಿಷ್ಠ ೨೫ ರೂ. ಗಳ ಒಂದು

ಶೇರನ್ನು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಶೇರು ಹಣವು ಈಗಾಗಲೇ

೩೦,೦೦೦ ರೂ. ಗಳಿಗೆ ಮಿಕ್ಕಿದೆ. ಚಂದಾದಾರರಾಗ-

ಬಯಸುವವರು ತ್ವರಿತರಾಗಿ.

ಬಿಡಿ ಪ್ರತಿ:- ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ರೂ. ೧.೫೦

ಪುಸ್ತಕ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ ಧಾರಾಳವಾದ ಕಮೀಷನ್ ಕೊಡಲಾಗುವದು.

ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಿರಿ.

ವಿ. ಎಸ್. ಬಸವನಾಳ,

ಆಧ್ಯಕ್ಷ, ಸಂಚಾಲಕ ಸಮಿತಿ,

ಕರ್ನಾಟಕ ಸ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘ, ಲಿ., ಧಾರವಾಡ

